

De inquisiteur en de zwaardenkoningin

Martine Glaser

Voor Alonso de Salazar Frias (1564-1636) en alle anderen die de moed hebben om zelf te kijken, te luisteren, te denken en te spreken, wat hun omgeving ook zegt.

1

Storm

Rot storm, dacht ze voor de zoveelste keer.

Maite werd altijd misselijk als het stormde. Haar hart begon dan onprettig snel te kloppen, haar mond voelde droog en daarna verscheen steevast de Schim: een grijzige man met een vreemde breedgerande hoed. Hij zei nooit iets. Hij stond daar alleen maar; midden in haar hoofd, zolang het stormde, alsof hij een boodschap voor haar had. Zingen hielp, had ze ontdekt, zolang ze de storm maar wist te overstemmen. En dus zong ze. De psalmen die ze had geleerd in de kleine dorpskerk, haar zelfgemaakte liedjes. Maar meestal duurde een storm gewoon te lang en als ze dan uiteindelijk wel moest zwijgen, moe en schor, stond hij daar weer. Of nog steeds.

Dit keer was het een harde klap die een einde maakte aan haar gezang. Er moest iets zijn gevallen, maar wat? Ze sloot haar ogen en doorzocht in gedachten de kleine binnenplaats. De emmer... ja, die moest het zijn. Was natuurlijk tegen het kippenhok gewaaid. Als ie maar niet was gebroken. Emmers waren duur. Ze kroop wat dieper in de deken, staarde naar de onrustige vlammen en wachtte. De wind rukte aan de luiken, liet zich door de schoorsteen boven op het vuur vallen, hilde, bulderde. De regen sloeg met bakken tegelijk tegen de gevel en ratelde op het dakje van het kippenhok.

‘Ga nou niet,’ had ze gesmeekt. ‘We krijgen zwaar weer. De spinnen maken scheuren in hun web en alle meeuwen zijn landinwaarts getrokken.’

Jon had haar hoofdschuddend aangekeken. ‘De spinnen maken scheuren in hun web. Dat jij volgende zomer achttien wordt!’

Als je zo vaak alleen thuis bent als ik, op een plek waar niets gebeurt, dan zie je dingen, wilde ze zeggen. Dan zie je dat spinnen dat altijd doen als er een zware storm op komst is. En als de maan dan ook nog rood is, zoals vannacht, en de zon heeft een witte kring, dan weet je dat je thuis moet blijven. Maar Jon luisterde allang niet meer. Jon luisterde nooit. Met de krabbenfuik die ze voor hem had gevlochten op zijn rug vertrok hij naar zijn boot.

Ze gooide wat hout op het vuur, nestelde zich weer in de stoel en probeerde te slapen.

Hij stond opeens voor haar, ze had hem niet binnen horen komen.

‘Lekker uitgerust zeker?’

Maite rekte zich uit en knikte, nog half versuft. Jon was doornat en zelfs bij het zwakke licht zag ze de kringen onder zijn ogen.

‘Dat jij kunt slapen met dit weer.’

‘Terwijl jij op zee bent in zo’n storm, bedoel je.’

Hij zei niets.

‘Doe gauw je natte kleren uit, dan maak ik de soep warm.’

Ze stookte het vuur op en hing de zwarte ketel aan de haak erboven. Terwijl hij zwijgend zat te eten - uitgeput, doof van het gebulder in zijn oren, dat begreep ze wel - zei ze, zo terloops als ze kon: ‘Een goede dag om te juttten, morgen.’

Hij gromde iets onverstaanbaars. Jon hield niet van juttten. Je voordeel doen met de ellende van een ander, noemde hij het. Daar zat iets in, maar een mens had toch hout nodig? Met enkel gedroogde geitenmest en varens kwam je de winter niet door. En soms waren er flessen, echte glazen flessen. Of een emmer, zoals die ene bij het kippenhok. Zelfs de waterton kwam van het strand.

‘Laten we maar een beetje vroeg vertrekken, voor de anderen er zijn.’

‘Dan kunnen we net zo goed wakker blijven.’ Maar Jon stond toch op, zette zijn lege kom in het schap – ook al gemaakt van aangespoeld hout – en liep met stijve benen naar zijn strozak. Aan zijn ademhaling hoorde ze dat hij als een blok in slaap was gevallen.

Ook Maite ging naar bed. Het vuur knetterde zacht en af en toe vlogen er vonkjes omhoog, als kleine rode sterren. Een tijdlang probeerde ze ze nog te volgen in hun opwaartse dans naar de nachtelijke hemel maar tenslotte sloot ze haar ogen. De Schim was weg, stelde ze opgelucht vast en van de storm was niet meer over dan een stevige bries.

Als eerste werd ze wakker. Zonlicht viel door de kieren bij de deur naar binnen. Ze stond op en sloop zachtjes naar buiten.

De storm had gelukkig niet veel schade aangericht. De emmer lag inderdaad op zijn kant bij het kippenhok, maar hij was nog heel. Er was wat hout van het dak gewaaid, maar dat viel gemakkelijk te repareren.

Ze keek naar de blauwige bergen in de verte waarachter de zon net tevoorschijn kwam en zoog haar longen vol frisse ochtendlucht. De zee glinsterde en honderden vogels, witte en zwarte, ruzieden langs de vloedlijn op zoek naar krabbetjes en schaaldieren.

De deur ging open en Jon kwam slaperig naar buiten. Geeuwend en knipperend tegen het licht haalde hij een hand door zijn stugge roestkleurige haar. Daarna liep hij naar de waterton. Hij nam een mok van het bankje ernaast en stak zijn hand in de ton. Erg diep hoefde hij niet te gaan, de ton zat bijna tot de rand toe vol. Hij goot wat water in zijn linkerhand, veegde er snel mee over zijn gezicht en zette toen de beker aan zijn lippen. Maite liep naar hem toe. 'Hoi. Lekker geslapen?'

Hij knikte, terwijl hij zijn mond afveegde met de rug van zijn hand. 'Voorlopig hebben we weer genoeg water. Daar was die rotstorm dan tenminste goed voor. Is er nog iets te eten?' 'Brood. Gisteren gebakken.'

Jon liep de hut weer in.

'En er is ook nog schapenkaas!' riep ze hem achterna.

Geen reactie.

'Wanneer gaan we weg?'

Daar was hij al weer, met een homp brood in zijn hand. 'Nu.'

Hun huisje lag helemaal alleen op de hoge kust. Het was aan alle kanten omgeven door het stekelige, grijzige groen van hei, varens en zeevenkel. Tussen de planten lagen, alsof ze aan het einde van de schepping nog over waren en daarna door God lukraak en in haast waren uitgestrooid, enorme stenen die begroeid waren met kleurige groeisels. Sommige waren fel oranje en diep donkergeel, de kleur van eierdooiers. Anderen waren zilverwit, waardoor het leek of de steen was overdekt met een dun laagje sneeuw. Maite hield van die groeisels. Van veraf waren het niet meer dan kleurige vlekken in het landschap maar van dichtbij bleek elke vlek een wereldje op zich met minuscule waaiertjes, volmaakt gevormde bekertjes en fragiele koraaltakjes.

Wist ik maar waarom de dingen zijn zoals ze zijn, dacht ze vaak. Hoe komen die stenen hier? Hoe komt het dat de rotsen in zee schuine groeven hebben? Waarom houdt een wond sneller op met bloeden als je er die witte plantjes op legt?

Dat is nou eenmaal zo, zou Jon zeggen. Minstens tien keer per dag moest ze dat zinnetje aanhoren. Jon nam de dingen zoals ze waren, er vragen over stellen vond hij zonde van de tijd. Je krijgt toch geen antwoord, zei hij. Ze zuchtte even, want dat laatste, dat was waar. Van hem zouden de antwoorden beslist niet komen en wie zou ze haar anders kunnen verschaffen?

Ze keek naar hem zoals hij daar voor haar liep: groot en breed en onverzettelijk. Je zag dat zijn voeten het smalle pad naar het strand door en door kenden. Niet alleen het eerste stuk, dat nog goed begaanbaar was, maar ook de afdaling langs de steile rotswand. De rotsen waren daar nog nat en glad van de regen, maar hij liep zonder één enkele aarzeling naar beneden, net zo behendig als de geiten die op de hoogten bij Cabo Higuer hun kostje bij elkaar scharrelden.

Ook nu stond hij alweer beneden terwijl zij nog moeizaam aan het klauteren was.

‘Hulp nodig?’ grinnikte hij.

‘De volgende keer doe ik één van jouw broeken aan,’ riep ze terug. ‘Wie heeft bedacht dat vrouwen rokken moeten dragen?’

‘Dat is nou eenmaal zo.’

Naast elkaar liepen ze naar het water, hij een stuk langer dan zij, zij bovendien veel tengerder, maar allebei met hetzelfde rossige haar dat koperachtig glansde in het lage ochtendlicht.

‘Jutten we samen?’

‘Nee, we nemen elk een kant. Hier.’ Hij gaf haar een stuk touw en een juten zak. Grote stukken sleepten ze altijd naar hun geheime bergplaats, de kleine dingen gingen in de zak. Maite dwong zichzelf om serieus te zoeken. Na elke storm lag het strand bezaaid met dingen die interessant maar – Jons woorden – volkomen nutteloos waren: felrode zeesterren, nooit eerder geziene schelpen, flinterdunne krabbenschilden, wonderlijke groeisels die op doorzichtige vingers leken, maar ze zou vandaag alleen naar bruikbare zaken kijken. Erg opwindend was haar oogst niet. Veel hout: donkere geteerde planken, af en toe een stuk rondhout met een versplinterd uiteinde. Eén hijsblok vond ze, met twee groeven. Dat was een mooie vondst: het zou goed van pas komen als ze zware dingen naar boven moesten sjouwen. Jon zou er blij mee zijn.

Waar was hij eigenlijk en wat zou hij hebben gevonden? Met een hand boven haar ogen zocht ze het strand af. Vanuit Hondarribia naderden een paar jutters, maar waar was Jon? Na lang turen vond ze hem. In zijn kleren van vaalbruin zeildoek was hij nauwelijks van de rotsen achter hem te onderscheiden. Maar hij bewoog: voetje voor voetje schuifelde hij naar de grot waar ze hun schatten verborgen voor ze die naar boven brachten. Wat sleepte hij daar voor gevaarte mee? Het leek wel een ton.

Ook Maite zette koers naar de bergplaats. Tot nu toe had ze haar last langs de vloedlijn getrokken waar het zand hard was en het water haar hielp dragen. Nu moest ze het strand op. Daar trok het hout onmiddellijk een diep spoor in het mulle zand. Buiten adem bleef ze staan. Zo ging het niet. Wachten op Jon dan maar.

Ze ging zitten en keek hoe ver hij was gevorderd. Zonder de ton kwam hij langzaam haar kant uit, maar ook nu nog liep hij te zoeken, ditmaal tussen de rotsen, waar de vloed altijd kleine poeltjes achterliet. Kleine platvisjes scholen er in het zand, garnalen flitsen er heen en weer door het glasheldere water en tegen de rotswanden groeiden zeeanemonen die met hun kleurige tentakels voortdurend op zoek waren naar een prooi.

Hadden we maar wat eten meegenomen, dacht ze. De zee is zo mooi vandaag, wat zou het heerlijk zijn om eerst nog wat rond te kijken en daarna hier ons brood te eten. Ze begroef haar hand in het zachte zand dat bovenop al warm begon te worden, nam een vuist vol en liet dat in een dun straaltje weer vallen. Kijk, weer een bergje geboren. Zou God dat ook zo hebben gedaan toen hij de wereld schiep?

In het derde handje zand zat iets hards. Een schelp, dacht ze eerst, niks bijzonders. Ze keek niet eens onmiddellijk maar liet al het zand weglopen voor ze haar hand openvouwde. In het kuiltje lag iets ronds. Het blonk in het harde licht.

Ze bekeek het voorwerp aandachtig. Om een glad schijfje van gelig metaal liep een rand die eruitzag als gevlochten teen of biezen, maar dan oneindig veel fijner. In het schijfje waren letters gekrast die ze niet kon lezen. En de andere kant? Ze draaide het schijfje om en staarde verrukt naar wat overduidelijk de voorkant was. Een man met een baard stond tot zijn middel in het water. Op zijn schouders droeg hij een kind: vast en zeker een meisje, want het had net zulke krullen als zij. Het cirkeltje rondom haar hoofd was natuurlijk de zon. Van heel dichtbij probeerde ze de trekken van de man te onderscheiden. Had papa een baard? Soms wel, dacht ze onzeker. Hoe dan ook, dit zijn wij, papa en ik. Het is een teken, een geschenk. Hij is me niet vergeten.

‘Maite!’

Ze hoorde Jon pas toen hij al dicht bij haar was. Gauw liet ze het muntje in de zak van haar rok glijden, al begreep ze zelf niet goed waarom. Jon en zij hadden nooit geheimen voor elkaar.

‘Jezus, Maite,’ zei hij geërgerd. ‘Ik loop je al ik weet niet hoe lang te roepen.’

Nu pas zag ze dat hij er anders uitzag dan anders. Ontdaan. Bleek.

‘Wat is er aan de hand?’ vroeg ze een beetje beschaamd.

Hij wierp een snelle blik over zijn schouders, boog zich naar haar toe en fluisterde ‘Er ligt daar een man.’

De man op het strand

Maite keek haar broer niet begrijpend aan. 'Een man? Wat voor man?'

Jon haalde diep adem. 'Ik denk dat hij dood is.'

Haar hand gleed in haar zak en omknelde het schijfje.

'Hoe kan dat nou,' zei ze onwillig.

'Hoe kan dat nou, hoe kan dat nou? Vraag je liever af wat we moeten doen!'

Ze schrok van zijn heftigheid en voelde een boosheid opwellen die ze onmiddellijk veroordeelde. Hoe die man daar ook terecht was gekomen, het was nooit zijn bedoeling geweest om haar blijdschap over het muntje te overschaduwen.

'Als hij dood is...Wat kunnen we dan nog doen?'

Jon liet zich naast haar in het zand vallen. Hij fronste zijn wenkbrauwen en zei kribbig: 'Maar dat weet ik juist niet.'

En toen Maite zweeg, vervolgde hij: 'Of hij dood is, dus. Dat weet ik niet zeker.'

'Maar dat kun je toch voelen,' zei ze.

Hij greep een pikzwart stuk hout dat bij zijn voeten lag en smeed het naar twee ruziënde kraaien. 'Ga jij aan een wildvreemde dooie zitten?'

Maite liet haar vingers strelend over de medaille gaan. 'Nou, iemand zal het toch moeten doen.' Ze stond op, klopte het zand van haar kleren en keek afwachtend naar Jon.

Die bleef zitten. 'Het heeft geen zin, Mai,' zei hij, plotseling gelaten. 'Hij móet wel dood zijn, anders lag hij hier toch niet? En als hij dood is, valt er voor ons niks meer te doen, dat zei je zelf.'

Maite liet haar ogen langs de rotsen gaan. 'Waar ligt hij precies?'

'Daar,' wees Jon zonder te kijken.

Maite tuurde in de richting die hij aanwees, maar ze zag niets. Jon zat nog steeds somber naar zijn knieën te staren.

Misschien kunnen we die jutters uit Hondarribia om hulp vragen, dacht ze hoopvol. Maar waar blijven die eigenlijk? Ze kwamen daarnet toch deze kant op? Haar ogen zochten het strand af, maar er was geen jutter meer te bekennen. Alleen aan de overkant, voorbij de

geul van de Bidasoa, waren een paar nietige zwarte stipjes te zien, maar het zou uren duren voor ze die hadden bereikt.

‘Kom,’ zei ze, en ze legde een hand op Jons schouder. ‘We hebben weinig keus, nietwaar? Er is nu eenmaal niemand om ons te helpen.’

‘En daarom gaan we nu naar huis,’ gromde Jon, maar hij bleef roerloos zitten.

Maite keek van hem naar de zwarte vorm bij de rotsen. Misschien ziet hij ons wel, dacht ze opeens. Vraagt hij zich af waarom we maar niet komen. Hoewel de zon prettig warm op haar huid scheen voelde ze dat de kleine haartjes op haar arm rechtop stonden. Gouden haartjes waren het, met glinsterende korrels zand ertussen.

‘Als we niets doen, kunnen we hier nooit meer komen.’

‘Wat een onzin,’ zei haar broer kwaad, maar hij keek toch even om, naar de rotsen. De schaduwen van de wolken bewogen zich langzaam over het zand. Nog even, en de man lag in de zon.

‘Hij gaat toch wel dood,’ zei Jon bitter. ‘Met onze hulp of zonder.’

‘Dat weet je niet.’ Ze draaide het schijfje met de vader en zijn dochtertje steeds maar weer rond tussen haar duim en wijsvinger. Ooit was het zo; zorgeloos samen op het strand, beschenen door de zon.

Het kan geen toeval zijn, dacht ze. Ik vind dit muntje, hij die man, op precies hetzelfde moment. Het moet een opdracht zijn. Een test om zijn vertrouwen terug te winnen.

‘We gaan naar hem toe,’ zei ze kalm. Ze greep haar broer stevig bij een arm en sleurde hem omhoog. Onwillig gaf hij mee.

De afstand naar de rotsen leek groter dan ooit, het zand zo mul als nooit tevoren. Ze liepen zwijgend naast elkaar. Jons broek maakte bij elke stap een schurend geluid. Vlakbij vochten twee meeuwen om een krab zonder zich iets van hen aan te trekken.

Vroeger liepen we vaak hand in hand, dacht ze, maar nu nooit meer. En we praten ook steeds minder met elkaar. Terwijl we van binnen – ik zeker, maar hij waarschijnlijk ook – langzaam maar zeker veranderen. Zal er een dag komen waarop we elkaar aankijken zonder herkenning? Waarop alleen onze gedeelde bezittingen ons nog binden? Onze bezittingen en misschien nog een handvol herinneringen die door de tijd zijn vervormd en afgesleten zoals mijn oude zandkastelen door water en wind? Heeft papa’s verdwijning ook die van Jon ingeluid, maar dan langzaam, stap voor stap, of ben ik juist degene die verdwijnt? Van opzij wierp ze haar broer een onderzoekende blik toe. Hij zag het niet, want hij bleef juist staan.

‘Daar’, wees hij, overduidelijk met tegenzin.

Eerst zag ze niets, maar toen hij nog eens wees, dit maal boos en ongeduldig, zag ze de man liggen naast een van de poeltjes, tussen twee rotsen in. Hij lag voorover met zijn knieën opgetrokken. Eén arm lag boven zijn hoofd, de andere langs zijn bewegingloze lichaam. Toen ze dichterbij kwam zag ze dat zijn ogen gesloten waren. Op zijn bruine haar, net boven zijn rechterslaap, zat een donkere vlek. Een dun bruin lijntje met zand eraan gekleefd liep langs de rechterkant van zijn gezicht.

Maite knielde naast hem neer en legde aarzelend een hand op zijn rug. De man droeg kleren van zeildoek, net als Jon, maar ze waren heel anders van snit. Zijn wijde broek vertoonde witte zoutkringen en op de plekken waar de stof nog nat was zat een dunne korst zand gekleefd.

Het zeildoek voelde koud en stijf en er viel geen enkele beweging in te bespeuren. Met ingehouden adem bewoog ze haar hand in de richting van het bebloede hoofd. Ze keek even op naar Jon die doodstil met afhangende schouders naar de zee stond te staren en tastte toen voorzichtig onder het bruine haar naar de nek van de man. Ook het haar voelde koud en stijf. Harde ineengedraaide pieken schraapten langs haar hand die langzaam verder gleed naar zijn hals. Leek dat nu alleen maar zo of voelde de huid daar warmer? Ze wreef haar handen tegen elkaar om hun stijfheid te verjagen en vouwde toen zijn kraag wat verder open. Van heel dichtbij bestudeerde ze de twee kuiltjes onderaan zijn hals.

‘En?’ fluisterde Jon, nog steeds met zijn ogen op de zee gericht.

‘Hij leeft.’

Maite stond op en veegde haar handen af aan haar kleren. Een tijdlang keken ze beide zwijgend en besluiteloos op hem neer. Tot Jon zei, met een aarzeling in zijn stem: ‘Nou, dan zal hij wel gauw weer bij komen. Laten wij dan maar gaan.’

Maites hand gleed in haar zak en vond daar al gauw de munt. Een opdracht. Een test.

‘Geen sprake van,’ zei ze. ‘We nemen hem mee naar huis.’

Hij mag in mijn bed, had ze gezegd. En daar lag hij nu, onder haar blauwgrijze wollen doek en een schapenvacht. Zijn hart klopte, zijn borstkas ging langzaam op en neer maar verder bewoog er niets. Ze gooide nog wat hout op het vuur en keek naar zijn slapende gezicht dat al wat meer kleur begon te krijgen. Heel voorzichtig had ze het bloed van zijn wangen en zijn haar gewassen, heel voorzichtig had ze hem ontdaan van zijn natte kleren die nu buiten

hingen, maar er zat net zo weinig leven in hem als in haar oude lappenpop. De kleren had ze grondig bestudeerd en ze wist het nu zeker: de man was niet van hier. Niemand hier droeg zulke kleren als hij.

Terwijl haar hand de kleine munt omknelde hield ze de wacht. De vreemdeling ademde kalm en regelmatig. Een enkele keer stokte zijn ademhaling en dan hield ook zij haar adem in, tot een kort, snurkend geluid de angstige stilte verbrak en het ademen weer verder ging. Verder gebeurde er niets. Nog geen hand, geen vinger had ze zien bewegen. Ze had gefluisterd, geroepen, tegen zijn schouder geduwd, in zijn hand geknepen, maar eigenlijk zonder hoop, want waarom zou iemand die rustig doorslaapt terwijl hij vastgebonden op een ladder langs de rotsen omhoog wordt gehesen, wakker worden van een duwtje of een geluid? Nee, niets scheen tot hem door te dringen. Zelfs de geur van haar versgebakken brood had hem niet uit zijn slaap kunnen wekken.

Daar was Jon. Ze hoorde hem de laatste lading hout tegen de zijmuur leggen. Hij zal wel dorst hebben, dacht ze, en inderdaad: nu slofte hij naar de regenton, daar was het droge tikje waarmee hij de beker weer neerzette. Hoe lang zou de vreemdeling al wel niet gegeten of gedronken hebben, vroeg ze zich af. Misschien lag hij daar onder dat masker van onbeweeglijkheid wel langzaam dood te gaan van honger of dorst. Ze zuchtte diep. Kon je een mens maar van binnen bekijken. Wist je maar wat zich onder de huid afspeelde. 'Hoi.'

Jon was binnengekomen en stond nu naast haar, terwijl hij neerkeek op de slapende man. Grappig, dacht ze. Jon fluistert alsof hij bang is om de vreemdeling te wekken. Konden we hem maar wekken.

'Nog steeds hetzelfde?'

Ze knikte en stond op. 'Ja, nog steeds geen woord en geen beweging. Maar verder lijkt hij eigenlijk wel in orde. Hij ademt gewoon en zijn hart klopt ongeveer even vlug als het mijne. Maar hij zou wat moeten drinken. Als jij hem rechtop houdt, probeer ik hem wat water te geven, met een lepel.'

Jon zag er niets in. 'Drinken terwijl hij slaapt? Straks verslikt hij zich nog.'

'Daarom geven we hem kleine beetjes tegelijk.'

Uiteindelijk stemde hij in. En het lukte: ze zagen aan de keel van de vreemdeling dat hij slikte.

Maite kreeg weer hoop. 'Hij ziet er nu al beter uit, vind je ook niet?'

Met zijn handen weggestopt in zijn zakken en een diepe rimpel in zijn voorhoofd nam Jon de man op. 'Nee, ik zie geen enkel verschil.'

Hij draaide zich om en liep naar de keuken, waar hij zichzelf een dikke snee brood afsneed.

'Hoe lang wil je hem hier eigenlijk houden?'

'Tot hij beter is, wat anders?'

Met een ruk keerde hij zich om. 'Ik geloof dat je gek bent,' zei hij fel. 'Mooi niet, Maite.

Vannacht kan hij wat mij betreft nog blijven, maar morgenochtend gaat hij weg, wakker of niet. Ik weet het, als het aan jou zou liggen zouden we dit huis delen met alle kreupele geiten, moederloze kuikens en vleugellamme meeuwen uit de wijde omtrek, maar hier trek ik een grens, begrepen?'

Maite snoof. 'Dus we leggen hem morgen gewoon langs het smokkelaarspad, voor de eerlijke vinder?'

Jon keerde zich om en sjokte weg, naar zijn eigen bed. 'Voor mijn part.' Voor hij ging liggen keek hij nog een keer om. 'Maite, ik ben kapot. Een dag vol gesjouw, daarvoor een lange zware nacht in de storm...'

'Ik weet het, ik weet het,' zei ze snel, terwijl ze haar hoofd schudde om het beeld te verjagen van Jon in zijn nietige scheepje in de stikdonkere nacht. Ze voelde de drang weer opkomen om te gaan zingen maar weerstond hem door haar nagels in haar pols te boren.

'Het leven is al hard genoeg,' mompelde Jon, al half in slaap. 'We kunnen hem er echt niet bij hebben.'

'Nee,' zei ze. 'Je hebt gelijk. Ga nu maar lekker slapen.'

En terwijl hij zich omrolde op zijn strozak en zuchtend zijn benen optrok hoorde ze hem binnensmonds zeggen: 'Nog een geluk dat hij alleen maar slaapt. Hoeven we dat rottige kleine beetje eten dat we hebben tenminste niet met hem te delen.'

'Dat meent hij allemaal niet echt, hoor,' fluisterde ze tegen de vreemdeling, zodra ze aan Jons snurken hoorde dat hij diep in slaap was. 'Hij is gewoon moe. Natuurlijk leggen we u niet zomaar buiten, alsof hij dat over zijn hart zou kunnen verkrijgen. Jon is een goeie jongen, een beetje nors af en toe, maar dat komt doordat hij zo hard moet werken. Hij zorgt

al voor mij vanaf zijn veertiende en dat is niet gemakkelijk; hij had natuurlijk liever vrienden gehad en zo, een echt jongensleven. Maar ik kook straks iets extra lekkers voor hem en u zult zien, dan draait hij wel weer bij.'

Ze stond op, sneed een stuk stokvis los van de balk waaraan het te drogen hing en deed het in de gietijzeren pan. Water erbij, twee handen witte bonen. Of nee, toch maar drie. Als de vreemdeling wakker werd zou hij vast honger hebben. Terwijl de pan zachtjes pruttelde, liep ze naar de moestuin. Vijf armzalige preitjes nog maar. Ze sneed er één af en liep door naar de pompoenen. Die deden het gelukkig goed dit jaar.

Voor ze de groente in stukken begon te snijden, knielde ze nog even bij de slapende vreemdeling. Hij lag er nog precies hetzelfde bij, maar zijn wangen leken wat roder. Ze voelde even aan zijn voorhoofd. Dat was koel. Ook de hand die ze zacht in de hare nam was koel.

Ik zal hem beter maken, papa, beloofde ze vol overtuiging. Er zal niet weer iemand dood gaan door mijn schuld. Maar hoe? dacht ze vertwijfeld, terwijl ze de prei in dikke ringen stond te snijden. Ze liet het mes rusten, sloot haar ogen en vroeg het moederbeeld in de kerk van Hondarribia om hulp.

De slaap had Jon zichtbaar goed gedaan. Zodra hij wakker was en zich uitvoerig had uitgerekt snoof hij met welbehagen de geur op van Maite's stoofpot. 'Ruikt goed, zus. Wanneer is het klaar?'

'Nog heel even.'

Terwijl hij geeuwend rechtop ging zitten knielde ze naast hem op ruwe houten vloer. 'Jon?' 'Ik hoor het al, je hebt iets van me nodig,' zei hij, maar hij glimlachte erbij en zijn toon was licht.

Ze schudde haar hoofd. 'Ik hem alleen maar iets bedacht. Voor hem.'

Het muntje zat nog steeds in haar zak, rond en glad. Morgen vertel ik het, nam ze zich voor. 'Zo?' gromde hij weinig toeschietelijk, maar Maite liet zich niet ontmoedigen. 'We gaan naar Vader Antonio. Die kan ons vast wel helpen.'

'Jij wilt met hem naar Hondarribia?' zei Jon ongelovig. 'Dat hele eind op die ladder?'

'Nee, wij gaan, jij en ik. Hij blijft hier.'

Met een geërgerde frons boven zijn ogen kwam Jon overeind. Hij duwde haar opzij en liep naar de deur. Daar stond hij stil en draaide zich naar haar om. 'En een wildvreemde vent in

zijn eentje hier achterlaten? Hij kan ons wel beroven, of de boel in brand steken, weet jij veel.'

'Goed, dan ga ik alleen.'

'En ik mag hier blijven om op hem te passen? Nee, Maite. Ik moet mijn fuiken inspecteren, er moet geld worden verdiend.'

'We hebben het er nog wel over,' zei Maite sussend. 'Fris jij je maar even lekker op, dan schep ik het eten op.'

Drie volle kommen at Jon. Toen hij zijn lepel uiteindelijk neerlegde zuchtte hij voldaan. 'Mai,' begon hij.

Dat klonk goed, dacht ze. Zo noemde hij haar alleen als hij een goede bui had.

'Als je echt denkt dat Vader Antonio ons kan helpen, ga dan maar. Dan zal ik ondertussen het dak repareren, dat moet toch ook gebeuren. Maar overmorgen moet hij weg zijn, echt.'

Vader Antonio

Het smokkelaarspad volgde de kronkelende kustlijn van Hondarribia tot voorbij Pasaia en het liep vlak langs hun huisje. Het werd niet veel gebruikt. Eenmaal per week kwam er een oude man met een muilezel langs en verder af en toe een herder met zijn schapen. Jon wist wel waarom: smokkelen over zee was gemakkelijker en het leverde meer op. Als er geen vis meer is, word ik ook smokkelaar, zei hij wel eens. Of kaper in dienst van de koning.

‘Misschien is papa ook wel kaper geworden,’ had ze eens geopperd. ‘Kapers zijn lang van huis. Langer dan walvisvaarders.’

Zijn antwoord was een vernietigende blik, meer niet. Later, veel later, was ze er nog eens over begonnen, maar toen had Jon gezegd: ‘Vergeet hem nou maar, Maite. Dat is beter.’ En nu spraken ze nooit meer over hem, net zo als ze nooit over de moeder spraken die Maite nooit had gekend. Maar op een dag zou hij weer voor de deur staan, dat wist ze zeker.

‘Maite, lieve dochter van me,’ zou hij zeggen, ‘dat van vroeger is vergeven en vergeten. Ik heb je lang alleen gelaten, maar van nu af aan maak ik alles goed. Kom, dan gaan we je achttiende verjaardag vieren in ons prachtige nieuwe huis in Hondarribia.’

Over de hei lag een wit waas van druppeltjes die flonkerend oplichtten zodra de zon een gat in de wolken wist te vinden. De zee leek getemd door een laag mist. Er was geen golf te zien en het anders zo onstuimige ruisen was vandaag niet meer dan een zacht en monotoon gefluister.

Maite huiverde. Ze trok de omslagdoek wat strakker om zich heen en zorgde ervoor dat hij ook haar handen bedekte. Het harde leer van haar klompschoenen sneed in haar voeten. Als ze meer tijd had gehad was ze over het strand gegaan: op blote voeten door het zand, dat liep veel fijner. Maar dan had ze drie keer langs de steile kust omhoog en omlaag moeten klimmen op de plaatsen waar het strand werd doorsneden door hoge rotsen. Overal waar het pad dicht langs de kliffen liep, keek ze onwillekeurig omlaag naar het verlaten strand. Haar ogen zochten razendsnel tussen de rotsen en de ondiepe poelen of

daar ergens misschien nóg een donkere gestalt lag. Weinig vissers visten tenslotte helemaal alleen, zoals Jon.

Het laatste stuk was het zwaarst. De varens reikten er tot haar middel en krasten met hun scherpe stengels langs haar enkels. Met elke stap door de bedauwde planten werden haar kleren natter. Maar ze kon de kade van Hondarribia al zien en ook de vele schepen die er afgemeerd lagen. Haar ogen gleden langs de witte huizen tegen hun achtergrond van hoge blauwe bergen, op zoek naar de vierkante toren van de kerk. Als Vader Antonio er nu maar was.

Eindelijk daalde het pad af naar het strand. Ze schopte haar klompen uit en rende naar de vloedlijn om verkoeling te zoeken voor haar pijnlijke voeten.

Garnalenvissers stonden kniehoog in het water. Vrouwen en kinderen plukten mosselen van de droog gevallen rotsen. Een paar honden joegen uitgelaten blaffend op de foeragerende kraaien en meeuwen. En kijk, de zon kwam door.

Misschien is hij al wel dood, dacht ze opeens.

De kerk was altijd open.

In de voorste bank, dicht bij het altaar, zaten twee in het zwart geklede vrouwtjes zachtjes te praten. Hun gerimpelde wangen raakten elkaar bijna en toen ze op het geluid van Maïtes klompen achterom keken schitterden hun zwarte ogen even fel als die van de kraaien op het strand.

Vader Antonio stond met opgeheven hoofd en devoot gevouwen handen bij het kruisbeeld, maar toen ze dichterbij kwam zag ze dat zijn ogen niet gericht waren op het smartelijk vertrokken gezicht maar op iets daar boven: een grauw stuk stof dat als een vlag op een windstille dag aan een van de dakspanten hing. Eerst bleef ze een tijdlang op een eerbiedige afstand staan, maar tenslotte kuchte ze maar even. De kleine priester draaide zich zo schielijk om alsof ze hem betrapte had op iets onbetamelijks.

‘Maite!’, stamelde hij eerst nog wat onvast, maar zijn stem hervond al gauw zijn oude jovialiteit. ‘Mijn roodharig vriendinnetje, wat een verrassing! Waaraan heb ik dit genoeg te danken?’

Met uitgestoken handen kwam hij naar haar toe. Ze dacht onmiddellijk aan hun eerste ontmoeting: het was kerstmis en een vriend van hun vader was hen komen halen voor hun allereerste nachtmis. De nacht was koud en glashelder, de maan spiegelde zich in de zee en

miljoenen sterren trokken een brede baan van licht langs de hemel die vlak boven de horizon geheimzinnig blauwgroen van kleur was. Jon en de visser droegen een fakkel om het pad te verlichten en Maite, toen net acht, had de hele weg het gevoel dat ze droomde. In de kerk ging de droom ononderbroken verder: in het hoge middenschip brandden haast net zo veel kaarsen als er sterren aan de hemel stonden, een koor zong liederen in een taal die ze niet kende en een man speelde zo prachtig fluit dat ze er van moest zuchten. En toen was daar opeens de oude Vader Antonio, een klein kaal mannetje met tranen in zijn ogen dat - volgens Maite dan, Jon zei dat het onzin was - naar vers gebakken brood rook. Hij had zijn armen om hen heengeslagen alsof hij hen al jaren kende. 'Moeder van God, jullie hebben je vaders haar,' dat waren zijn eerste woorden. Hij sloeg er een kruis bij en omhelsde hen daarna opnieuw, langdurig en ontroerd, tot Jon zich wat bruusk uit die omhelzing bevrijdde en zij van de weeromstuit ook maar een stapje achteruit deed. Ze kregen van hem een plekje helemaal vooraan waar Maite de vingers van de fluitist heen en weer zag dansen over de kleine gaatjes en goed kon zien hoe de boezems van de dames uit het koor omhoog en omlaag gingen als eb en vloed. Na de mis moesten ze op hem wachtten, gebod hij: hij zou een slaapplek voor hen vinden, want twee kinderen moederziel alleen in het holst van de nacht langs die steile kust, daarvan kon geen sprake zijn. En dus sliepen ze in de pastorie, samen in één bed in een klein kamertje met alleen een stoel, een kruis aan de muur en een klein raampje waardoor de maan naar binnen scheen. De volgende dag kregen ze warme pap met honing in de keuken waar een groot vuur brandde en waar iedereen, de oude priester, zijn huishoudster en de lange dunne broeder Marco die twee voortanden miste, zo vriendelijk tegen hen was dat het haar stil en verlegen maakte.

'En mama, had die ook zulk haar?' had ze bij het afscheid fluisterend aan Vader Antonio gevraagd. Als antwoord had hij een hand op haar schouder gelegd en zo had hij haar opnieuw de kerk ingeleid, tot vlakbij het beeld waarbij de meeste bloemen stonden. 'Zo zag jouw moeder eruit, Maite,' wees hij. 'Net zo mooi. En met net zoveel liefde...' hij slikte hoorbaar, 'zou ze jou hebben gedragen.'

Toen ze hem dit maal omhelsde vond ze dat Vader Antonio niet naar vers brood maar naar wijn en kaarsen rook en zelfs een beetje naar muffe, oude schapenkaas. In het daglicht zag ze dat de hoge witte muren hier en daar vochtplekken hadden en het enorme middenschip leek zonder kaarsen somber en leeg. Maar het moederbeeld met de gouden haren was er

nog steeds en haar ogen keken nog steeds met evenveel liefde op haar neer. Ze voelde aan het muntje in haar zak en vroeg haar woordeloos: 'Is het een teken? Is het wat ik denk?'

De ogen glimlachten en zeiden: 'Doe het goede.'

Even verwarde dat stille antwoord haar. Toen besloot ze dat het een bevestiging was van haar vermoedens.

Ook ditmaal nam Vader Antonio haar mee naar de pastorie. 'Doe een oude man een plezier en eet met me mee,' zei hij. 'Dan kun je me ondertussen eens rustig vertellen waarom je die lange tocht hebt ondernomen.'

Op de grote houten tafel in de eetkamer zette hij twee kommen dampend warme bonensoep neer, met voor ieder een stuk brood dat naar noten smaakte. Maite at gretig en nadat ze het laatste restje uit haar kom had geschraapt liet ze zich behaaglijk achterover zakken in de grote stoel. Met de top van haar wijsvinger streelde ze het donkergroene fluweel van de armleuning en terwijl ze naar de dansende vlammen in de schouw keek dacht ze even: was dit mijn leven maar. Woonde ik maar hier, als de huishoudster van Vader Antonio bijvoorbeeld, die straks als wij weg zijn binnenkomt in een deftige jurk en een schort met kant om in alle rust de tafel af te ruimen. Die de kommen en de borden meeneemt naar de keuken waar die reusachtige hammen aan de balken te drogen hingen. Die morgenochtend vroeg, als hij nog slaapt, de as uit de haard zal halen om dan met het hout uit die welgevulde opslag naast de pastorie een mooi nieuw vuur te bouwen.

Vader Antonio schoof zijn kom opzij, plantte zijn ellenbogen op de tafel en bekeek haar vriendelijk maar tegelijkertijd bezorgd. 'Vertel me nu eens wat er aan de hand is, mijn kind.'

Met een nauwelijks hoorbare zucht nam ze afscheid van haar dagdroom en begon te vertellen. 'Het gaat om een man.'

'Je bent verliefd,' glimlachte de oude priester.

Ze keek hem even zwijgend aan, schudde haar hoofd. 'Om een man die we op het strand hebben gevonden.'

'Een dode?' schrok hij.

'Toen ik wegging leefde hij nog,' zei ze. 'Hij ligt bij ons thuis, maar hij blijft maar slapen. En nu ben ik bang...'

Haar stem liet haar even in de steek. Ze haalde diep adem en kuchte een paar keer. 'Hij moet blijven leven, Vader Antonio. Dat moet gewoon.'

‘Meisje toch.’ Vader Antonio kreeg alweer tranen in zijn ogen, net als toen, stelde Maite verwonderd vast. Langs de onderkant van zijn ogen hoopten ze zich op en ze vroeg zich af hoe lang het zou duren voor de eerste over de bleke wimperloze rand zou vallen. Zij en Jon huilden nooit.

De priester depte zijn ogen met een punt van het tafelkleed en zei opnieuw: ‘Meisje toch.’ Hij strekte zijn armen uit om haar handen in de zijne te nemen maar de tafel was te breed. Pas toen Maite wat onwillig ook haar handen uitstak raakten ze elkaar.

‘Als God het wil, zál hij ook blijven leven. Ik beloof je dat ik elke dag voor hem zal bidden.’

‘Bidden?’ herhaalde ze teleurgesteld.

Hij liet haar handen los en hief de zijne in een machteloos gebaar omhoog. Dikke witte handen waren het, met om één van de vingers een brede gouden ring. Ze keek naar haar eigen handen die smal en gebruind waren en dacht: Maar hij is ook altijd binnen. En hij hoeft natuurlijk niet te werken.

‘Je moet de kracht van het gebed niet onderschatten, Maite,’ zei de priester vermanend.

‘God is liefde, vergeet dat nooit. En liefde kan wonderen verrichten.’

‘Maar daarom ben ik juist hier,’ protesteerde ze zwakjes. ‘Ik geloof in wonderen. Ik verwachtte dat u... meer zou kunnen doen dan bidden.’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Ik ben geen heemeester, kind. Ik mag dan iets weten van de menselijke geest, het menselijk lichaam is voor mij een mysterie. En wonderen doen...’ Hij zuchtte diep. ‘Dat is alleen weggelegd voor de waarlijk zuiveren van geest.’

‘Maar morgen moet hij weg. Jon wil hem niet langer in huis houden.’

De priester wendde zijn blik van haar af. ‘Ik heb de zorg voor tweeduizend zielen,’ zei hij. ‘En nogmaals, ik ben geen heemeester.’

‘Kan hij niet in dat kamertje waar wij toen sliepen?’

‘Ik kan voor hem bidden, meer niet.’ De priester schoof zijn stoel naar achteren en stond op.

‘En nu moet ik echt terug naar de kerk, Maite.’

Ook zij stond op. ‘U bent priester,’ zei ze hoopvol. ‘Naar u zal God zeker luisteren. Denkt u dat Hij snel iets doet?’

Naast elkaar liepen ze naar de kerk. Voor zo’n kleine man liep hij opeens verbazend snel, stelde ze vast; ze had moeite om hem bij te houden.

‘God bewandelt soms onvermoede paden, Maite,’ zei hij. ‘Wij kennen zijn plannen niet.

Misschien is de tijd van jullie vreemdeling gekomen, wie zal het zeggen.’

Ze keek naar zijn kleine voeten en naar de zoom van zijn priesterkleed die vol modderspatten zat. God, bedacht ze opeens, had de vreemdeling weliswaar moederziel alleen achtergelaten op het strand, maar hij wist natuurlijk ook dat zij daar gingen juttten. God wist tenslotte alles. Dat betekende dus dat dit alles meer was dan een test. Het was een plan; Gods plan. Jon zou vast bijdraaien als ze hem daarvan kon overtuigen.

Voor het portaal van de kerk namen ze afscheid.

‘Bedankt voor de lekkere soep,’ zei ze. ‘En ook alvast voor het bidden, natuurlijk.’

Ze was de straat al bijna uit toen ze zijn stem opeens weer hoorde: hijgend, vlak achter haar.

‘Maite, wacht nog even!’

Verbaasd draaide ze zich om. Hij vertraagde zijn pas tot hij nog steeds hijgend naast haar stond. Het duurde even voor hij weer kon praten. ‘Maite, er is misschien iemand die jullie kan helpen.’ Hij wierp een snelle blik om zich heen en fluisterde: ‘Maria Xarra. De kruidenvrouw. Ze is... Ach, dat doet er ook niet toe. Vraag het haar, misschien kan zij je helpen. Maar kijk uit.’

Maite keek hem verwonderd aan. ‘Uitkijken? Waarvoor? Het klinkt of u niet veel met haar op heeft.’

Hij schudde heftig met zijn hoofd. ‘Dat is het niet. Ik... Je kunt rustig naar haar toegaan, ze zal je geen kwaad doen.’

Met zijn bleke geringde vinger wees hij haar een paar vervallen daken aan, bij de haven.

‘Zeg alleen niet dat je van mij komt. En mocht zij over mij beginnen...’ Hij keek haar bijna smekend aan. ‘We maken allemaal fouten, mijn kind. Oordeel niet te snel, maar geef je oude zielenherder het voordeel van de twijfel.’

Maria Xarra

Het huisje van Maria Xarra stond in een rij van drie.

Van het eerste huis was het dak ingestort. Een vlier die zijn overvloed aan oranje bessen nauwelijks kon torsen, groeide door het gat naar buiten. Van het derde huisje stond alleen de voorgevel nog overeind. Door de scheefgezakte voordeur was te zien hoe een wildernis van planten en struiken de ruimte erachter in bezit had genomen.

Maria Xarra woonde in het middelste huis. Ze was thuis, veronderstelde Maite, want de deur stond op een kier.

‘Hallo!’ riep ze door de smalle opening.

Er kwam geen reactie.

‘Hallo!’ riep ze opnieuw. ‘Mevrouw Xarra!’

Nu klonk er achter in het huis geluid. Er werd iets zwaars neergezet, een deur sloeg dicht, een kwaai stem riep : ‘Wegwezen jij!’ en het volgende ogenblik schoot een grijs gestreepte kat krijsend langs Maite's benen de straat op.

Direct daarop stelde een onverwacht grote vrouw zich op in de deuropening - wijdbeens, haar handen in haar zij, een woeste blik in haar ogen. Haar grijze haar viel in ongelijke pieken over haar schouders en haar kleren leken te bestaan uit oude lappen die met een stuk touw om haar middel bijeengehouden werden.

‘Wat moet je?’ snauwde ze, terwijl ze Maite wantrouwend opnam. Het enige mooie aan haar, zag Maite nu, waren haar ogen: zo donkerblauw als de zee waar die voorbij de zandplaten van de kust plotseling bodemloos en angstaanjagend werd, vol ongeziene vissen. Ze haalde diep adem en probeerde de dreiging die van de vrouw uitging te negeren. ‘Is het waar dat u mensen kunt genezen?’

De vrouw sloeg haar armen over elkaar, hield haar hoofd schuin achterover en snoof.

‘Waarom wil je dat weten?’

‘We hebben een man gevonden, op het strand.’

‘We hebben een man gevonden op het strand,’ bouwde de vrouw haar na. ‘En dat moet ik geloven? Vertel op, wie heeft je gestuurd? Hij weer, die schijnheilige verrader?’

Ik verknoei mijn tijd, dacht Maite. Ze mompelde iets verontschuldigends en draaide zich om, maar een van Maria's grote handen landde zwaar op haar schouder. ‘Niet zo snel, jij. Kom eerst maar eens mee.’

De bevelende hand stuurde haar een schemerige ruimte in waar grote bossen planten die aan de balken hingen alles groen kleurden: het slordige bed in de hoek, de open kast vol flessen en kommen, de lange tafel bij het raam die vol stengels en bladeren lag.

Onwillig liet Maite zich voortduwen. Alles in de vrouw stond haar tegen; de zurige lucht die om haar heen hing, de manier waarop ze haar bekeek alsof ze iets onzegbaar smerigs was - een rotte krab, een halfvergane vis -. maar het meest van alles nog de enorme woede die van haar uit leek te gaan. Zelfs nu ze haar had losgelaten en haar alleen maar vijandig bekeek leek ze die woede maar nauwelijks te kunnen beheersen. Dampend en stomend kwam hij door haar poriën naar buiten.

‘Hoe heet je?’ vroeg de vrouw. ‘En wie heeft je gestuurd?’

‘Ik heet Maite Sansín,’ zei ze. Ze probeerde haar stem kalm en waardig te laten klinken, zonder angst. ‘En niemand heeft me gestuurd. Ik kom hier uit mezelf.’

De vrouw liep naar de grote tafel en begon met heftige gebaren bosjes te maken van het afgesneden groen. Elk bosje hing ze aan de balken. Ze was zo lang dat ze er moeiteloos bij kon.

‘Je liegt,’ zei ze. ‘Ik zie het aan je ogen.’ Ze keek Maite over haar schouder aan met ogen vol achterdocht en haat. ‘Het is die priester weer, geef het maar toe.’

Ze smeedt het bosje dat ze onderhanden had op tafel en kwam dreigend op Maite af. Met een modderige wijsvinger duwde ze te tegen haar borst. ‘Vooruit, wat zei hij? Moet je voor hem spioneren? Ben ik nu aan de beurt?’

‘Ik weet niet wat u bedoelt,’ zei Maite, terwijl ze een stapje achteruit deed. ‘Echt niet. Het is waar, Vader Antonio heeft me uw naam gegeven, maar alleen omdat we uw hulp nodig hebben, mijn broer en ik. Waarom praat u zo over hem? Hij doet toch niemand kwaad?’

De vrouw lachte bitter. ‘Doet niemand kwaad... Wonen jullie daar onder een steen of zo?’ Ze draaide zich bruusk om en begon opnieuw bundels groen bijeen te rapen. Een nauwelijks verstaanbaar gefluister begeleidde haar gejaagde handbewegingen. ‘Help me toch... Help mijn oude vader, koe, geit, kind dat stuiptrekkend zijn darmen uitkotst . Ja ja, zo kwetsbaar is dat leven, zo fragiel. En nooit een nee, bij nacht en ontij op pad, die kleine engel. Alsof zij een lam zou laten creperen.’

Met haar grote klompen schopte ze opeens voluit tegen de tafel. Maite deinsde achteruit en hield haar adem in.

‘Estevania, mijn Estevania.’ Ze zong de woorden bijna, maar het volgende ogenblik was haar stem weer rauw, haar gebaren woest, ‘En dan slaan ze aan het fantaseren, dat tuig. Alles en alles knopen ze aan elkaar. Die ging dood en die ging dood en die was ziek en waar was mijn engel toen? Natuurlijk, op die plaats die ze akelarre noemen, akelarre. Ziekte en droogte, storm en regen, alles haar schuld. Help haar Vader, je kent haar toch al zolang ze leeft, een en al goedheid is ze, maar nee, de lafaard kijkt weg. Het recht zal zijn loop hebben, als God het wil.’

Ze zwiepte een lading groen van de tafel.

‘God!’ herhaalde ze smalend. ‘Als dat Zijn idee van liefde is, waarom zouden we dan nog bang zijn voor de duivel?’

Ik verknoei mijn tijd, dacht Maite opnieuw en voor de tweede keer die dag be kroop haar de gedachte: misschien is hij al wel dood.

‘Ik kan maar beter gaan,’ zei ze.

Met een schuine blik naar de gebogen rug van de vrouw begon ze langzaam naar de deur te lopen. Tot haar opluchting deed Maria Xarra geen enkele poging om haar tegen te houden. Er leek zich zelfs een merkwaardige verandering in haar te voltrekken. De spanning in haar lijf werd minder en haar gebaren waren nu eerder bedachtzaam dan gejaagd.

‘Die man van jullie,’ zei ze opeens kalm. ‘Heeft hij koorts?’

Verwonderd keerde Maite terug op haar schreden.

‘Ik denk het niet. Zijn ademhaling is rustig en zijn hart klopt niet sneller dan het mijne.’

Met haar gestrekte armen steunend op het tafelblad bleef de vrouw een tijdlang roerloos staan. Toen zuchtte ze diep en wendde zich weer tot Maite. Over haar vuile wangen liepen twee kronkelige witte lijnen. Ze veegde erlangs met haar mouw.

‘Heeft hij soms een wond aan zijn hoofd?’

‘Ja,’ zei Maite verrast. ‘Net boven zijn rechterslaap.’

Maria Xarra liep naar een kast en kwam terug met een klein groen buideltje, dat ze aan Maite gaf.

‘Zet daar maar thee van,’ zei ze. ‘Dat is wilgenbast, tegen de koorts, mocht hij die krijgen. En leg natte doeken op zijn hoofd, zo koud mogelijk. Dat slapen komt waarschijnlijk door een zwelling in zijn hoofd, maar die kan ik niet genezen, dat kan alleen Mira de Goiburu uit Zugarramurdi, áls het haar al lukt. Hersens zijn ons grootste geheim. Er kan veel mis gaan

met wat hieronder zit.’ Met de knokkels van haar rechterhand tikte ze hard op haar hoofd, net boven haar ogen. Het klonk hol.

‘En nu wegwezen.’

Ze legde een hand op Maïtes rug en duwde haar zo snel de deur uit dat ze bijna struikelde. Zodra haar ogen gewend waren aan het glasheldere licht keek ze nog een keer om, maar de grote vrouw was al weer verdwenen en haar deur was dicht.

De zon stond al laag toen ze het smokkelaarspad verliet en hun eigen paadje insloeg. Het kleine huis wierp een lange paarsige schaduw over het groen. Ook Jon en zijn ladder maakten er deel van uit; zijn lange schaduwarm bewoog ritmisch omhoog en omlaag, telkens gevolgd door een doffe klap van de hamer.

Terwijl ze met een glimlach de beweging van die groteske arm volgde voelde ze zich opgenomen in een overweldigende rust. Weg waren de ogen vol wanhoop, de twijfel aan een man die ze haar hele leven als weinig minder dan een heilige had beschouwd. De zee ruiste haar eeuwige lied, de kippen kakelden tevreden en het dunne pluimpje rook dat van het dak omhoog kringelde in de ijsblauwe lucht zei haar dat het daar binnen warm en veilig zou zijn.

Als dit leven onder een steen is, heb ik er vrede mee, dacht ze. Maar binnen lag de man.

Ze versnelde haar pas tot ze zeker wist dat Jon haar zou verstaan. ‘Alles goed hier?’

‘Alles goed,’ bevestigde Jon met een tevreden blik op zijn werk. ‘Het dak is zo goed als klaar. Nog twee spijkers, en dan kom ik naar beneden.’

‘En de man?’

‘Slaapt.’

Er klonken nog precies twee roffels van de hamer. Als Jon ‘nog twee spijkers’ zei, waren het er ook twee. Daarna zag ze hem achterwaarts de ladder afdalen.

‘Wat zei Vader Antonio? Waarom is hij niet meegekomen?’

Ze huiverde opeens en trok haar doek wat dichtër om zich heen. ‘Straks,’ zei ze. ‘Dan vertel ik je alles.’

Maar starend naar de zieke die nog steeds roerloos op haar strozak lag vroeg ze zich af hoeveel ze hem zou vertellen.

‘Erg lastig is hij niet,’ zei Jon, die de ladder weer op zijn plaats had gezet en nu zijn gereedschap opborg in het schap.

Hij kwam naast haar staan en zei zakelijk, met gefronste wenkbrauwen: 'Het had mij net zo goed kunnen overkomen, Mai. We zaten tenslotte in dezelfde storm. Je hoeft maar even de controle te verliezen en het is afgelopen.'

Maite tastte naar het muntje in haar zak, maar het verborg zich onder Maria Xarra's kruiden. Ze hield het kleine zakje omhoog. 'Hier moeten we thee van trekken, tegen de koorts.'

'Heeft hij die dan?'

'Nog niet, maar dat kan nog komen.'

'En verder?' vroeg Jon na een korte stilte.

'We moeten natte doeken op zijn hoofd leggen. Zo koud mogelijk.'

'Wij?' vroeg Jon fronsend. 'En Vader Antonio dan? Komt hij hem halen? Moeten wij hem brengen?'

Maite keek naar het slapende gezicht en vroeg zich af hoe haar vader er nu uit zou zien.

Ouder? Jonger? Hij had rood haar, net als zij, dat wist ze zeker, maar verder herinnerde ze zich eigenlijk alleen zijn handen. Grote, sterke handen. Maar misschien was zelfs dat niet waar. Leken zijn handen destijds alleen maar groot omdat de hare zo klein waren.

'Vader Antonio zal voor hem bidden,' zei ze. 'Maar wij moeten voor hem zorgen. Dat is Gods plan.'

Ze wierp een snelle blik opzij. Breedgeschouderd maar vooral ongelooflijk levend stond haar broer naast het bed. Weer zag ze hem voor zich aan het roer van de Luz, omringd door torenhoge golven en inktzwarte duisternis, zijn knokkels die het ronde hout omklemden wit van inspanning en kou, en ze moest zich vastgrijpen om niet te vallen. Toen ze haar ogen sloot was hij daar weer, de Schim. Ze zou wel willen zingen, maar het enige dat haar te binnen wilde schieten waren de klaaglijke tonen waarmee Maria Xarra haar dochters naam had gezongen.

'Gaat het?' vroeg Jon.

Ze glimlachte geruststellend. 'Ik ben moe, dat is alles.'

De Schim verdween weer en Jon keek nog steeds naar de slapende vreemdeling.

'Gods plan, hè,' zei hij met berusting in zijn stem. 'Nou, dan moeten we er maar het beste van maken.' Hij greep de mand bij een handvat en liep naar buiten om hout te halen.

Maite voelde het muntje in haar zak. Morgen, dacht ze. Morgen.

Luz

‘Zo gaat het niet langer,’ zei Jon de volgende avond. ‘We moeten iets doen. Als het Gods plan is dat wij verantwoording voor hem nemen, kunnen we niet lijdzaam toe blijven kijken terwijl hij langzaam maar onafwendbaar sterft.’

Maite had het aan zien komen. Al vanaf het eten was hij rustelozener en stiller dan anders. Eerst had hij lang naar de zieke zitten kijken, daarna was hij met een diepe rimpel in zijn voorhoofd heen en weer gaan lopen en tenslotte had hij eindeloos buiten gestaan, starend over de donker wordende zee.

Het was begonnen nadat ze hem had verteld over Mira de Goiburu, de vrouw die hersens kon genezen - misschien.

‘Waarom hoor ik dat nu pas?’ was zijn geërgerde reactie.

Ze had hem ook willen vertellen van het muntje dat in haar zak steeds zwaarder leek te worden, van het vreemde gedrag van Vader Antonio en van het onsamenhangende gestamel van Maria Xarra dat op de een of andere onrustbarende manier verband scheen te houden met de kleine priester, maar daar zag ze nu van af.

En nu stond hij naast haar en zuchtte diep, terwijl hij de zieke optilde zodat zij hem zijn kruidenthee kon voeren, ook al had hij geen koorts.

We doen het voor onszelf, dacht Maite moedeloos. Net zoals we zijn doeken al lang voordat ze droog en warm zijn verversen. Net zoals we hem veel vaker omdraaien dan nodig is en steeds weer nieuw korstmos leggen op zijn stinkende rode plekken. We doen het voor onze eigen gemoedsrust, om onszelf ervan te overtuigen dat we doen wat God en papa van ons verwachten. Voor hem maakt het geen verschil.

‘We moeten iets doen,’ herhaalde Jon. ‘We moeten met hem naar die vrouw voor het te laat is.’

De last met iemand delen, of beter nog, hem overdragen aan iemand met verstand van zieken... Opeens voelde ze hoe de aanwezigheid van de zieke steeds zwaarder op haar was gaan drukken. Ze zouden hem daar achterlaten en dan zo snel mogelijk weggaan. Zolang hij daar maar levend aankwam zouden God en papa tevreden zijn en op haar geweten zou geen tweede dode drukken.

‘Maar die vrouw woont ver weg,’ wierp ze tegen, bang om haar hoop nu al voluit te koesteren.

‘Ach wat,’ zei Jon, ‘Zugarramurdi is helemaal niet ver. Dikke Juan gaat er elke week heen om zijn krabben te verkopen en de handelskaravaan van Donibane naar Pamplona komt er bijna dagelijks langs. Met een paard of een muilezel ben je er in een halve dag.’

‘Hoe wil je dan aan een paard of een muilezel komen?’ vroeg ze hem, terwijl ze in haar hoofd snel rekende. Twee halve dagen, dat betekende dat ze binnen twee dagen hun oude leven weer zouden kunnen oppakken.

‘We lenen er een van de smokkelaar,’ zei Jon. ‘En anders reizen we mee met een karavaan. Wij kunnen werken voor de overtocht en voor hem betaal ik met vis. Ik zie ze zo vaak rijden, soms met wel twintig wagens. Daar zal toch wel een plekje voor ons te vinden zijn?’

Naar Zugarramurdi, met een karavaan; naar de bergen die in het oosten hun uitzicht begrensden, de bergen, waarover ze zo vaak fantaseerde.... Het vooruitzicht maakte haar duizelig van verwachting en hoop. Maar ze liet die blijde tinteling niet lang toe, riep zichzelf direct weer tot de orde. Het is een opdracht, Gods plan. Je denkt toch niet dat God hem daar heeft neergelegd enkel om jou een avontuur te verschaffen?

‘We rijden mee naar Zugarramurdi, leveren hem af bij die dame, slapen een nachtje in een herberg en de volgende dag zijn we terug voor het avondeten.’

Er klonk opluchting in Jons stem, alsof zijn plan al bij voorbaat was geslaagd. ‘Wat denk je? Als je het een goed idee vindt, vaar ik morgen naar Donibane om te vragen of we met iemand mee kunnen rijden. Dan kunnen we overmorgen vroeg op pad.’

Overmorgen. Ze keek naar de slapende man en opeens overviel haar een gevoel van paniek. Als overmorgen eens te laat zou zijn?

‘Laten we morgen dan samen naar Donibane varen,’ zei ze dringend. ‘Samen, met hem. Alsjeblieft?’

Jon keek bedenkelijk. ‘En als er dan geen karavaan is? Of als ze ons niet mee willen nemen?’

‘Als het Gods plan is dat we hem veilig naar Zugarramurdi brengen, zal er een karavaan zijn.’

Jon liet zich gemakkelijk overtuigen.

‘Maar dan moeten we wel bij zonsopgang vertrekken,’ zei hij. ‘De vloed is morgen al vroeg op zijn hoogst en daarna kan ik niet meer met de Luz bij het strand komen.’

Op een glasheldere sterrennacht volgde een koude ochtend. Nevelsluiers hingen stil over het grijzige groen en de stenen. In het oosten hadden de bergen rode randen, maar de zon zelf was nog niet te zien. Maite stond buiten bij de twee kleine plunjezakken en de ladder met schapenvachten, doeken en touwen en volgde de wolkjes die haar adem maakte tot ze opgingen in de oneindigheid van de hemel. Jon controleerde voor de laatste keer of alles in orde was.

‘Zullen we dan maar?’

Ze knikte alleen maar. Om de een of andere reden voelde het ongepast om haar stem te laten klinken. De vroege ochtend hoorde haar niet toe, zo leek het wel. Jon, dat was wat anders. Die ging zo vaak rond deze tijd op pad. De nacht kende hem en zou hem niet als een indringer ervaren.

Nog eenmaal liepen ze het huis in, nu om de zieke te halen. Ze hadden hem zijn oude kleren weer aangetrokken, maar eerst had Maite de ergste rode plekken ingesmeerd met het vet dat overbleef als ze schapenwol kookte.

Jon boog zich over de man heen. Hij duwde zacht tegen zijn schouder alsof hij hoopte dat hun onderneming alsnog overbodig zou zijn, maar de zieke lag daar nog even roerloos als anders. Samen tilden ze hem op de ladder. Buiten, in het bleke licht, stelde Maite vast dat hij er niet goed uitzag. Zijn wangen waren ingevallen en hij had donkere schaduwen onder zijn ogen. Laat hem niet doodgaan, smeekte ze. Alsjeblieft, God, papa, maak dat hij blijft leven tot we bij die Mira zijn.

Het was vreemd om hem terug te brengen naar het strand waar ze hem hadden gevonden, alsof ze voor het aangezicht van de zee de dwaasheid van hun goedbedoelde daad moesten erkennen. Onzin, zei ze tegen zichzelf. Dit is geen terugkeer, maar een onvermijdelijke volgende stap. Onvermijdelijke, verstandig, verantwoordelijk. We onderzoeken een voor een de mogelijkheden om hem te redden. Daar stuitte haar gedachten even op een muur van twijfel, maar ze haalde diep adem en zei halffluid, om de woorden in haar hoofd te overstemmen: ‘En als er geen karavaan is of als die vrouw niet voor hem wil zorgen, dan bedenken we weer iets anders.’

‘Wat zei je?’ vroeg Jon.

‘Niets belangrijks,’ antwoordde ze. ‘Ik mompel maar wat.’

Het water was inderdaad hoog, zag ze. De eerste golven likten al aan de hoogste vloedlijn en van het strand was nog maar een smalle strook over. Terwijl ze zwijgend en geconcentreerd langs het gladde pad afdaalden, keek ze neer op de zieke voor haar en dacht: ik hoop dat we het hem ooit kunnen vertellen. Dat er een moment komt waarop we samen bij het vuur zitten en dat hij dan vraagt: En toen? Hebben jullie me toen weer helemaal langs die steile klif naar beneden gebracht? En dat ze dan samen zouden lachen, zij tweeën een beetje trots, hij bewonderend maar toch vooral blij met zijn teruggekregen leven. Misschien bleef hij dan wel bij hen, gingen hij en Jon samen vissen. Tot papa terug kwam, in elk geval.

De zon stond nu rood en rond boven de bergen, maar aan de voet van de rotsen was het nog donker. In het schemerige licht zochten ze twee even hoge stenen en legden daar de ladder op.

‘Hier,’ zei Jon, en hij stak haar zijn broek toe. Ze nam hem aan, vouwde hem netjes op.

‘Het water zal wel verschrikkelijk koud zijn,’ zei ze bezorgd.

‘Nee, het is nog warm van de zomer.’

Ze zag hem langzaam de zee inlopen naar de plaats waar zijn kleine boot voor anker lag. De lage zon gaf elk golfje een roodgouden rand. Snel en handig hees hij zich aan boord en een ogenblik later stond hij al met de lange vaarboom in zijn handen. Langzaam maar zeker kwam het scheepje naderbij. ‘Luz’ stond er aan twee kanten op de voorsteven: licht. Dat was papa’s idee. Maar Maite had de kleuren gekozen: diepblauw voor de onderkant, geel en oranje voor de bovenranden en lichtblauw, zo licht als de hemel op een voorjaarsochtend, voor de binnenkant. Ze zuchtte even. Hoe vaak hadden ze hier niet gezeten, wachtend, alsmaar wachtend tot de Luz om de rotsen verscheen? Uren, soms dagen. Ze zag zichzelf opeens weer voor zich: een klein meisje dat de zee in rent, dat met haar kleine vuisten boos op zijn borst trommelt. ‘Tien nachtjes zei je, papa, maar het waren er twaalf!’ En ze voelde bijna weer hoe papa haar handen pakte en haar kustte. ‘Jouw papa is nou eenmaal niet de kapitein, mijn kind, hij heeft het niet voor het zeggen.’

Dat zei hij dan, maar met welke stem? En hoe keken zijn ogen erbij? Als je maar terugkomt voor ik je helemaal ben vergeten, papa. Ze frommelde wat in haar zak en zocht troost bij het muntje.

Jon was nu heel dichtbij. Hij stond op de voorsteven en mat de diepte met zijn stok. Ze zag hem het anker uitgooien en de boom weer opbergen. Daarna sprong hij van boord. Het water kwam niet hoger dan zijn knieën.

‘Verder kom ik niet, Mai,’ zei hij. ‘Hijs je rok straks goed op, anders krijg je het onderweg koud.’ Hij pakte zijn broek en de twee plunjezakken en bracht die naar het scheepje.

‘En nu hij,’ zei hij, toen hij weer naast haar stond. ‘Durf je het aan?’

En toen ze knikte, met een weifelende blik op het donkere water, zei hij: ‘Kom op, de kou valt heel erg mee en het is niet ver. Als we er zijn, schuiven we de ladder eerst dwars over de boot, dan kan er niks gebeuren. Dan gaan wij een voor een aan boord, we maken hem los en we leggen hem onder de voorplecht, zo ver mogelijk naar voren. Daarna breng ik de ladder terug naar onze bergplaats en dan vertrekken we. Goed?’

‘We kunnen toch niet wegdrijven terwijl jij weg bent?’

‘Natuurlijk niet. Ik heb het anker toch uitgegooid.’

‘Ja, maar hoe weet je of dat houdt?’

Jon glimlachte. ‘Dat is nou eenmaal zo.’

Zodra hij weer aan boord was, hees Jon de twee zeilen: eerst het kleine driehoekje voor, daarna het grootzeil dat bijna vierkant was.

‘We hebben geluk,’ zei hij tevreden. ‘De wind is perfect. Als alles zo voorspoedig blijft gaan, zijn we er ver voor de middag, lang voor de galjoenen zijn gelost en de karavanen vertrekken.’

Maite zat voorin bij de zieke en keek wantrouwend naar het water rondom hen dat steeds donkerder werd van kleur. Het deed haar aan de ogen van Maria Xarra denken en ze huiverde bij het idee aan al het ongeziene dat onder die ademende oppervlakte school.

‘Je bent toch niet bang?’ vroeg Jon.

‘Lach maar,’ zei ze. ‘Jij doet dit elke dag, maar ik ben niet op zee geweest sinds...

Het bleef even stil. Toen zei Jon sussend: ‘Maak je maar geen zorgen, Mai, alles komt goed. Gods plan, weet je nog wel?’

Ze knikte zonder overtuiging, leunde tegen de wand van het scheepje en richtte haar aandacht op de onafgebroken beweging van het water. De Luz liet zich door de schuimloze golven dragen alsof er tussen de zee en het scheepje een stilzwijgend verbond bestond.

Soms, na een hoge golf, voelde het even alsof ze in een diep gat vielen; dan kraakte en kreunde het hout. Maar Jon, met het roer in zijn ene hand en de schoten in de andere, zat er bij alsof hij op een kalme zomeravond op het bankje voor hun huis zat.

‘Lijk jij op papa?’ wilde ze hem vragen, maar hoewel ze tot twee keer toe haar mond opende voor het eerste woord deed ze er uiteindelijk toch het zwijgen toe. Heimelijk sloeg ze hem gade en ze dacht: Nu zijn we verder van elkaar verwijderd dan ooit. Zijn intiemste momenten deelt hij met de zee en de Luz. Hier vecht hij en hier wint hij, Hier droomt hij van een toekomst die mij vreemd is. Wat hij hier denkt zal ik nooit weten. Zo dichtbij, mijn broer, en toch zo ver weg. Ze staarde naar het steeds kleiner wordende huis op de hoge, eenzame kust en voelde zich vreemd weemoedig; zo weemoedig, dat ze maar weer troost zocht bij de vadermunt.

De karavaan

Nog vroeg in de ochtend voeren ze de grote baai van Donibane binnen. Het beeld van de haven met daarachter in glashelder tegenlicht de stad verjoeg Maites sombere gedachten op slag. Verrukt liet ze haar ogen van het ene wonder naar het andere gaan: naar het water van de baai dat nu eens heel lichtgroen was en dan weer diep paarsblauw, naar de statige galjoenen met hun verguldsel, naar de zwart geteerde walvisvaarders, de blinkende huizen tegen hun achtergrond van donkergroene bergen.

‘Wat lijkt de stad schoon,’ zei ze. ‘Alsof alles pas geschilderd en geboend is.’

‘Geen wonder,’ zei Jon. ‘Een paar jaar geleden hebben de Spanjaarden hier alles platgebrand. De meeste van die huizen zijn nog maar kort geleden gebouwd en de stad is rijk, heel rijk.’

‘Platgebrand? Waarom?’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Het is een belangrijke haven. Spanje en Frankrijk vechten er al eeuwen om.’

Met nieuwe ogen bekeek ze de huizen langs de kade. Ook Jon tuurde de kade af, maar met een ander doel.

‘We hebben geluk,’ zei hij opeens tevreden. ‘Kijk daar eens, Mai!’

Ze volgde zijn wijzende vinger. ‘Paarden!’ riep ze. ‘En wat een boel wagens! Is dat nou een karavaan?’

‘Het zullen eerder muilezels zijn,’ zei Jon, terwijl hij de Luz naar de wal stuurde. Dicht bij de kant reefde hij het grote zeil. Ze voeren verder op alleen de fok, recht op de kademuur af, dacht Maite, die zich al vasthield voor de schok. Maar precies op tijd stuurde Jon het scheepje langszij, en hij had de grote ijzeren ring in het graniet al te pakken voor het zachtjes tegen de kade stootte. Hij legde de Luz stevig vast en borg ook het laatste zeil op.

Op de kade krioelde het van de mensen. Sjouwers liepen af en aan met kratten en vaten en overal klonk geroep en geschreeuw.

Maite ging staan om over de kademuur te kunnen kijken.

Achttien wagens telde ze, opgesteld in een lange rij, klaar om te vertrekken. Voor de grote wagens stonden twee paarden - of had Jon gelijk, waren het inderdaad muilezels? -, voor de

anderen een. Voor de grootste, een wagen met een rijkversierde huif, stond zelfs een vierspan. De dieren waren duidelijk ongeduldig; ze krabden met hun hoeven over het plaveisel, briesten en snoven en haptten af en toe geërgerd naar elkaar.

Dichtbij de kade, naast een man in een eenvoudige bruine jas die iets in een boek schreef, zat aan een tafel met maar één stoel een kleine man. Maite staarde verwonderd naar zijn extravagante kledij: naar de purperen veer die zachtjes wuivend neerhing vanaf een zwart fluwelen hoed, naar de smetteloos witte kanten kraag om zijn dikke nek, naar de jas die langs de sluiting en de manchetten bestikt was met parels en gouddraad. 'Kijk hem,' fluisterde ze.

'Ja, dat is de baas,' zei Jon. 'Die moet ik hebben.' Hij stond op het punt om zich aan de kademuur omhoog te trekken, maar Maite legde een hand op zijn dijbeen. 'Je gaat toch niet zonder mij?'

'Er moet toch iemand bij hem blijven.'

'Alsof hij stilletjes zou weglopen. Toe, alsjeblieft...'

'Vooruit dan maar,' zei hij. 'Kom maar, dan hijs ik je op.'

Bij de tafel troffen ze de koopman in discussie met een andere, even rijk geklede man.

'Vergeet het maar,' hoorden ze de koopman zeggen. Hij had zijn korte armen over elkaar geslagen en keek met een vastberaden trek om zijn mond weg van de ander, die hem een glinsterend stuk stof voorhield.

'Je bent gek! Mooier goudbrokaat dan dit vind je alleen in Venetië.'

'Ja, en voor precies dezelfde prijs.'

Maite liep wat naar voren om de stof te kunnen zien, maar Jon trok haar mee.

'Niet kijken,' waarschuwde hij. 'Doe maar net of we dat galjoen daar staan te bewonderen.'

'Goed,' hoorden ze de tweede man tenslotte zuchtend zeggen. 'Jouw prijs, maar dan neem je ook de boeken mee.'

'Mij niet gezien,' zei de koopman. 'Die boeken van jou, dat is buskruit. Sinds de dood van de koning is de inquisitie actiever dan ooit, alleen een gek gaat nog opstap met Spaanse Hugenenotbijbels.'

'Alsof ze langs jouw route ooit controleren!'

'Wat niet is, kan komen.'

Uiteindelijk werden ze het eens. Het brokaat werd nog wat goedkoper, de boeken gingen mee, de verkoper vertrok. Niet ontevreden, naar zijn lichte pas te oordelen.

‘Heb ik dat goed gespeeld of niet!’ zei de kleine koopman grinnikend tegen zijn bediende.

Die knikte kort en schreef verder.

‘Nu moeten we op hem af,’ fluisterde Maite. ‘Nu is hij in een goede bui.’

Jon knikte. ‘Maar denk eraan, ik doe het woord. Dit zijn mannenzaken, Mai.’

Hij stapte op de tafel af en vroeg beleefd: ‘Mag ik u even storen, Meester?’

‘Meneer is ook goed, hoor,’ grinnikte de koopman. Hij nam eerst Jon en daarna Maite nieuwsgierig op. ‘Zeg het eens, jongen. Maar wel snel, we lopen achter op het schema en ik wil zo vertrekken.’

‘Ik wilde vragen of u nog hulp kunt gebruiken.’

‘Nog meer sjouwers? Nee vriend, ze lopen elkaar al genoeg voor de voeten. En bovendien, we zijn haast geladen. Nog even en dan vertrekken we.’

‘Ik bedoel niet hier, maar onderweg.’

‘Ah, je wilt mee naar Pamplona?’

Jon schudde zijn hoofd. ‘Nee, zover niet. We moeten ... iets afleveren in Zugarramurdi.’

‘Vracht naar Zugarramurdi kost anderhalve maravedi voor tien libra,’ zei de koopman prompt. ‘Hoeveel weegt je vracht?’

Jon keek hulpzoekend achterom naar Maite. Ze kwam bij hen staan en zei: ‘Het gaat om een man. Een zieke.’

‘Hoe groot ongeveer? Zwaar of licht gebouwd?’ De koopman greep een stuk papier en begon te krabbelen. Uiteindelijk schreef hij een getal op waaronder hij een dikke streep zetten.

‘Voor één reaal en twintig maravedi neem ik hem mee. Dat wil zeggen, als er genoeg ruimte over blijft.’

Zwijgend keken Jon en Maite elkaar aan. De koopman schoof ongeduldig op zijn stoel. ‘Nou, wat wordt het, ja of nee?’

‘Kan ik ook met vis betalen?’ vroeg Jon.

De koopman keek opzij naar zijn bediende. ‘Wat betalen we vandaag de dag voor verse vis?’

‘We hebben al meer vis dan we kwijt kunnen, heer.’

De koopman haalde zijn schouders op. ‘Je hoort het. Geld of het feest gaat niet door. En graag snel beslissen, want we moeten verder.’ Hij wees op een groep dragers die, omringd door kratten en vaten, stonden te wachten tot hun lading werd bijgeschreven.

‘Kom mee, Mai,’ zei Jon teleurgesteld. ‘We bedenken wel iets anders.’ Hij groette de koopman beleefd en liep terug naar de Luz. Schoorvoetend volgde Maite hem, maar al gauw bleef ze weer stilstaan. Nog een ogenblik aarzelde ze, toen liep ze met haar hand in haar zak terug naar de tafel. De wachtende sjouwers negerend stapte ze resoluut op de koopman af, de vadermunt glanzend op haar geopende hand. ‘Kan ik hier niet mee betalen?’

De koopman floot even tussen zijn tanden. ‘Zo... Dat is een mooie.’ Hij pakte het muntje voorzichtig op, bestudeerde het van alle kanten en beet er zachtjes in. Met zijn vrije hand maakte hij een ongeduldig gebaar naar de bediende. ‘Weegschaal.’

Een koperen balansje werd hem toegeschoven. Een doosje met gewichtjes volgde.

Terwijl hij de munt woog keek hij Maite achterdochtig aan. ‘je hebt hem toch niet gestolen, hè?’

‘Nee,’ zei ze. ‘Ik heb hem op het strand gevonden.’

De koopman knikte tevreden. Hij hield het muntje omhoog op zijn hand en zei: ‘Hiervoor neem ik hem niet alleen mee, je krijgt nog drie realen van me op de kop toe.’

‘Maar wij moeten ook mee, mijn broer en ik.’

Hij hield zijn hoofd een beetje schuin en gooide het muntje met één hand op om het daarna weer op te vangen. ‘Ook naar Zugarramurdi?’

Maite kon haar ogen niet van het muntje afhouden. Ze moest zich beheersen om het niet met een snelle greep terug te pakken. Ze knikte, zonder hem aan te kijken.

‘Dat kost je dan nog één reaal extra, op voorwaarde dat je broer af en toe een handje toesteeft en dat jij naast me op de bok komt zitten,’ zei hij. ‘Maar blijf wel in de buurt, want we gaan zo vertrekken.’

De koopman

Jon wilde zich net in de Luz laten zakken toen ze hem hijgend inhaalde. 'We mogen toch mee!'

'Hoe kan dat nou?' vroeg hij fronsend. 'Neemt hij nu opeens wel genoeg met vis?'

Nu moest ze hem wel van het muntje vertellen, er was geen ontkomen aan. Jon keek haar alleen maar aan; ongemakkelijk lang, dat wel. Maar uiteindelijk haalde hij zijn schouders op en zei alleen maar: 'Blijkbaar heeft het zo moeten zijn.'

De kerkklok had net twaalf geslagen toen ze vertrokken. Maite zat naast de koopman, de zieke lag achter haar onder de huif en Jon reed mee op de bok van een van de kleinere wagens.

De ijzeren wielen van de wagens ratelden over de kasseien en de hoeven van de muilezels klikklakten driftig. Huizen maakten plaats voor bomen, de zee met zijn verre horizon voor een verte van hoge bergen. Hun weg kronkelde mee met een rivier die hen onstuimig tegemoet kwam. Vlamvend rode bladeren dreven mee op de stroom, felblauwe vogeltjes scheerden over het water en in kalme inhammen tuurden kleine witte reigers aandachtig in het water.

Dit is de eerste keer in mijn leven dat ik de zee niet hoor, stelde Maite verwonderd vast. De zee ademt, maar dit riviertje zingt, het speelt rondom die grote stenen, het laat zich bruisend naar beneden vallen. Zou het al weten dat het straks één wordt met de zee?

'En vertel me nu eens wie jullie zijn en waar je vandaan komt,' zei de koopman naast haar opgewekt. 'En waarom jullie rondreizen met een slapende vent. Is hij familie van jullie? Je ouwe heer, toevallig?'

Of hij dacht dat het koud zou zijn, vroeg ze hem.

'Koud?' De koopman keek haar niet begrijpend aan.

'Het water. Het ziet er zo lekker uit. Een beetje zoals de branding, maar toch weer heel anders.'

De man schudde zijn hoofd. 'Jij bent me ook een rare. Ik vroeg je wat, heb je dat dan helemaal niet gehoord?'

‘Jawel’. Ze keek nog steeds met gretige ogen om zich heen, nu naar de bergen. Waar het licht niet kon komen waren de hellingen donker maar in de zon leek de rode aarde te zinderen van vruchtbaarheid en levenslust en daar was het groen van de weiden net zo stralend als de eerste, nog samengevouwen blaadjes van haar pas ontloken sla.

‘Jawel. Maar het is hier zo mooi. Ik ben nog nooit zo ver van huis geweest.’

‘En thuis is...,’ hielp hij.

‘Voorbij Hondarribia, vlakbij Cabo Higuer.’ Ze beschreef hem de plek waar hun huisje stond.

‘Dat kleine huisje?’ zei hij verbaasd. ‘O, dat ken ik wel, vanuit het raam van mijn slaapkamer zie ik het silhouet altijd tegen het vuur van het baken. Dacht altijd dat het een rots was tot iemand zei: nee, het is een huis. Grappig, ik heb me vaak afgevraagd of daar iemand zou wonen en nu zit je naast me. Ken je mijn huis ook? In Hondarribia, grootste huis van het dorp, vlakbij de kerk. Kan dat van jullie vijf keer in. Hoe komt het eigenlijk dat je Spaans spreekt?’

‘Onze vader kwam uit Navarra. Vroeger, met mama, spraken we... spraken ze altijd Baskisch, maar daarna vooral Spaans.’

‘Maar je spreekt dus ook Baskisch?’

‘Jawel, omdat mijn broer het graag spreekt. Maar niet zo goed als Spaans.’

De koopman was onder de indruk. ‘Handig. Zo iemand zou ik best kunnen gebruiken. Kan je lezen en schrijven?’

Ze schudde haar hoofd. ‘Nee, we woonden te ver van de school. En toen papa wegging...’ Ze haalde haar schouders op. ‘Jon ging vissen en ik deed de dingen thuis.’

‘Helemaal in je eentje?’

‘Je went eraan,’ zei ze. ‘U woont in Hondarribia. Kent u Maria Xarra dan ook?’

Hij gaf niet direct antwoord. Uit de tas die naast hem stond diepte hij een plat doosje op, dat hij openmaakte om er vervolgens twee dadels uit te peuteren. Een ervan stak hij in zijn mond, de andere hield hij Maite voor. ‘Waarom wil je dat weten?’

‘Zomaar. Kent u haar?’

‘Ik ken zoveel mensen,’ zei hij ontwijkend.

‘Denkt u dat ze gek is?’

‘Wie?’

‘Nou, Maria Xarra.’

Hij at nu ook de tweede dadel en hield haar het doosje voor, maar ze bedankte. 'Gek, gek... Verdriet heeft ze, dat is een ding dat zeker is. Zoveel verdriet laat altijd sporen na.'

'Wat is er tussen haar en Vader Antonio?'

De koopman nam opnieuw een dadel en nog een, weer een. Hij vermaalde de kleverige vruchten met dezelfde heftigheid waarmee ze Maria Xarra bosjes had zien maken en spugde de pitten met kracht naast zich op het zand van de weg.

'Luister, meid,' zei hij tenslotte, 'Vader Antonio is een van mijn beste klanten. Ik ben een handelaar en dus oordeel ik niet. Ik koop, ik verkoop en met het doen en laten van mijn klanten bemoei ik me niet.'

Maite zweeg teleurgesteld. Ze richtte haar aandacht maar weer op het landschap en toen de koopman haar opnieuw een dadel aanbood nam ze er een om hem een plezier te doen.

De koopman begon een liedje te neuriën, maar al snel stopte hij weer. 'Die vent hierachter... Die heeft toch geen tyfus, mag ik hopen? En als het je vader niet is, wie is het dan wel?'

Ze vertelde hoe ze hem gevonden hadden en hoe ze hem naar hun huis hadden gebracht. Over haar bezoek aan Vader Antonio zweeg ze, maar Maria Xarra, degene door wie ze nu onderweg waren naar Zugarramurdi, kon ze niet buiten beschouwing laten. Ze wierp een zijdelingse blik op zijn ronde gezicht toen ze haar naam voor de tweede keer noemde en stelde opgelucht vast dat niets in zijn gezicht kritiek of afwijzing verried.

Dat gaf haar de moed voor een nieuwe poging. 'Ze zegt dat Vader Antonia haar dochter heeft verraden.'

De koopman haalde alleen maar zijn schouders op en zei filosofisch: 'Verraden, verraden...

Dat is een groot woord. Ik zeg altijd maar: leven en laten leven. We willen allemaal graag nobel en heldhaftig zijn, maar uiteindelijk kiezen we toch voor ons eigen hachje. Zo zitten wij mensen nu eenmaal in elkaar. Als heldenmoed en zelfopoffering alledaags waren zouden ze er niet zoveel over schrijven, nietwaar. Heb je ooit een toneelstuk gezien over een bakker of een houtskoolbrander?'

Hij grinnikte voldaan om zijn eigen woorden. Maite, die nog nooit een toneelstuk had gezien en niet wist wat ze zich daarbij moest voorstellen, zweeg. Even, althans.

'Is ze dood?'

'Wie?'

Maite zuchtte. 'Estevania natuurlijk.'

De koopman wapperde geërgerd met een hand, alsof ze een lastige mug was die verjaagd moest worden. ‘Godallemachtig, jij geeft niet gauw op, hè. Weet je wat jij eens moet doen? Je als een echt meisje gedragen! Kruip onder de huif en zoek uit die kisten achterin maar gratis een mooie hoofddoek uit. Mij hinderen ze niet, die wapperende krullen van je, maar een nette vrouw bedekt haar haren. Vooruit, zoek een doek uit en houd op met dat gevraag. Zing liever een liedje voor me of vertel me wat leuks, ik dacht dat ik gezelschap aan je zou hebben.’

Maite staarde naar de schommelende achterwerken van de muilezels en vroeg zich af wat een meisje echt maakte, en hoe je naast iemand kon zitten zonder gezelschap te zijn. Ze voelde de kritische blik waarmee de koopman haar van top tot teen opnam en het hinderde haar dat zijn ogen zo lang op haar borsten bleven rusten en op haar kuit en enkels die onder haar rok uitstaken. Niemand had ooit zo naar haar gekeken – Jon niet, papa niet, Vader Antonio niet.

Ze wierp een heimelijke blik opzij en dacht: Als hij nou nog jong en mooi was, of een soort vader, aardig en betrouwbaar, maar al wat ze zag was een kleine dikke man die haar gadesloeg alsof ze koopwaar was.

‘Ik hoef geen doek,’ zei ze, en ze moest slikken om haar stem gewoon te laten klinken.

‘Wil je niet mooi zijn dan voor de kerels?’ vroeg hij. ‘Je bent oud genoeg om te trouwen en je ziet er niet slecht uit. Daar bof je bij, want een bruidsschat zal er wel niet inzitten.

Persoonlijk val ik niet zo op rood haar, maar er zijn mannen die het prachtig vinden. Wat je moet leren is een beetje lief zijn. Lachen, vleien, die dingen, daarmee schop je het als vrouw het verst. Vooruit, zing iets voor me, we hebben nog een lange rit voor de boeg en ik kan elke meter ervan dromen, je weet niet half hoe hemeltergend saai dat is. Zing iets; vermaak me een beetje.’

De enige vrouw die Maite kende, de huishoudster van Vader Antonio, lachte zelden. Ze was doortastend en kordaat en leek haar niet het type om te vleien. Zou mama zo’n vrouw zijn geweest? Van het moederbeeld zou je kunnen zeggen dat het lachte, maar achter die licht gebogen lippen en dat licht in haar ogen ging, dacht ze, hoopte ze, nee, wist ze, iets veel diepers schuil.

‘Ik kan het Ave Maria zingen, als u wilt,’ zei ze tegen de koopman. ‘Of een psalm. Zal ik een psalm voor u zingen?’

Hij sloot zijn ogen even en zuchtte. 'Een psalm wil ze voor me zingen... Moeder van God. Een verhaal dan, vertel me een verhaal. Je hebt vast wel eens iets leuks meegemaakt. Of iets spannends, iets ontroerends desnoods. Amuseer me, dat is toch wel het minste dat ik van je mag verwachten. Ik neem je mee, voor niets nog wel, je neemt de plek in van mijn bediende die me moppen zou vertellen of zijn leven ervan afhing of in elk geval zijn loon, en als dank blijf je maar doorzeuren over dingen die ik wil vergeten.'

Verhalen. "Met kerstmis is de kerk vol kaarsen,' begon ze.

Hij snoof.

Ze probeerde het opnieuw. 'Mijn vader is... kaper. Het duurt niet lang meer voor hij aan de wal komt wonen. Hij koopt een huis voor ons in Hondarribia en daar zullen we mijn achttiende verjaardag vieren. Alles is dan vergeven en vergeten.'

Nu legde de koopman onverwacht een kleine, vlezige hand met vier gouden ringen op haar knie. Hij keek haar aan met medelijden in zijn ogen en zei vriendelijk: 'Je bent te serieus, kleintje, je doet te veel je best. Een ander had die vent gewoon daar gewoon laten liggen, dood gaat hij toch wel, nu of later, wat maakt het uit? Je denkt dat alles groots en waar moet zijn, je weegt je woorden op een goudschaaltje maar je hebt er zoveel als je wilt, hun voorraad is onuitputtelijk en je kunt er alle kanten mee op. Vertel me dat je een ontvoerde Portugese prinses bent en ik geloof je; hoe meer franje, hoe meer kleur, hoe beter. Na vandaag zullen we elkaar nooit meer zien. Wat moet ik dan met jouw waarheid? Waarom zou jij voor mij dan echt moeten zijn en dan nog, wat is dat, echt?'

In grote verwarring keek ze hem aan.

'Het went wel,' suste hij. 'Je hebt een raar leven gehad maar van nu af aan wordt alles anders. Je bent slim genoeg, lijkt me. Voor je het weet lach je, dans je, speel je met woorden als de beste om zo de wereld naar je hand te zetten.'

'Morgen ben ik weer thuis en dan zal alles weer net zijn als altijd,' zei ze, en ze verbaasde zich over de echo van teleurstelling die ze in haar eigen woorden hoorde.

'Misschien,' zei de koopman. 'Misschien, als jij dat wilt. Als God het wil. Maar sinds vanmorgen staan er ook voetsporen van je in een andere wereld en die kun je nooit meer uitwissen.'

Herberg de Gouden Ever

Een tijdlang spraken ze niet meer. Maite dacht na, de koopman neuriede wijsjes die ze niet kende terwijl de karavaan traag door het glooiende landschap trok. Soms kruisten ze de rivier, soms verwijderden ze zich even van elkaar maar uiteindelijk kwamen ze altijd weer samen. Hoog in de lucht vlogen breed gevleugelde roofvogels die soms lang boven hen zweefden, alsof ze zich afvroegen wat de karavaan in hun wereld te zoeken had. Dichte bossen en felgroene weiden wisselden elkaar voortdurend af en overal waar gras was, graasden schapen en wilde paarden.

Maar de koopman kon niet lang zwijgen. Alsof zijn verwarrende woorden niet meer waren geweest dan tijdverdrijf, zaadpluisjes die al lang door de wind waren meegevoerd en nooit meer teruggevonden zouden worden, begon hij opnieuw te praten.

Maite ontdekte dat ze hem eigenlijk helemaal niets hoefde te vertellen. Hij was volmaakt tevreden zolang ze maar de juiste vragen stelde en hem over zichzelf liet praten. Midden in een verhandeling over het kopen van zijde gaf hij haar opeens een goedmoedige stomp tegen haar arm.

‘Je valt me toch wel mee. En zeg eens eerlijk, wat vind je van mij?’

Zonder haar antwoord af te wachten vervolgde hij, tevreden in zijn handen wrijvend: ‘Alle vrouwtjes vinden mij leuk. Zelfs van mijn buik houden ze. Vrouwen hebben graag wat houvast. Mannen trouwens ook.’

‘En Estevania,’ vroeg Maite. ‘Vond die u ook leuk?’

Even keek hij fronsend opzij maar de rimpels in zijn voorhoofd verdwenen snel en boven zijn dubbele kin verscheen een wat weemoedige glimlach.

‘Estevania ook,’ zei hij peinzend. ‘Echt jong was ze niet meer, zo rond de veertig schat ik, maar toch nog heel fris. En lief! Zelden zo’n hartelijk vrouwtje ontmoet. Stond voor iedereen klaar.’

Hij hield haar zijn beker voor en ze vulde hem uit de kruik. Hij dronk het water in een teug op en zei, wat buiten adem: ‘Dat met haar was een zwarte bladzijde. Het is beter om daar niet meer over te praten.’

‘Waarom is dat beter?’ vroeg Maite.

Hij zuchtte een keer diep.

‘Omdat...’ begon hij, maar hij maakte zijn zin niet af. Wel zei hij even later, wat zachter dan eerst. ‘Ze had geen vader meer, weet je, en geen man. Daarin verschilde ze van al die anderen.’

‘Van welke anderen?’

‘Ach, je weet wel... Vrouwen, kinderen, allemaal van de walvisvaarders. Maar toen kwamen de mannen thuis en meteen was het afgelopen, net zoals dat in Frankrijk is gebeurd.’

Maite durfde hem niet weer te onderbreken. Ze knikte alleen maar om hem aan te moedigen.

‘Gingen gewoon naar de dorpsgevangenis, braken de cellen open en namen ze mee naar huis, er was geen houden aan. Maar voor haar kwam natuurlijk geen mens en bovendien, iemand moest toch de schuld krijgen? Dat kon natuurlijk niet de politie zijn die al die aantijgingen voor zoete koek had geslikt, of de kerk, met z’n hel en verdoemenispreken. En dus werd het Estevania, arme meid. En ze gaf het tenslotte nog toe ook.’

Het verhaal leek ten einde. De koopman schudde zijn hoofd en begon weer met grote snelheid dadels te eten.

Maite kon zich niet langer inhouden. ‘Maar wat gaf ze dan toe?’

De koopman keek haar van opzij aan, stomverbaasd, zo te zien. ‘Nou, dat ze een heks was, natuurlijk.’

Kort na die woorden verlieten ze de weg langs de rivier. Het nieuwe pad werd steil en de karavaan kwam nog maar langzaam vooruit. De koopman leek diep in gedachten en het lukte Maite niet om hem nog aan het praten te krijgen. Zijn zwijgzame bui verdween pas toen er tussen de groene velden in de verte een wit gebouw met stoere schuine muren en twee schoorstenen zichtbaar werd. Dunne rookpluimen stegen loodrecht op in de ijsblauwe lucht.

‘De Gouden Ever,’ zei hij met een waarderend knikje. ‘Waar de waard ongeduldig op zijn vis wacht en wij het beste maal gaan gebruiken dat er in de wijde omtrek te krijgen is.’

Zodra ze de herberg hadden bereikt stuurde hij zijn wagen een groot veld naast de herberg op. Maite keek om en zag hoe de rest van de karavaan hen volgde als een trage veelkleurige slang. Nog voor de wagen goed en wel stil stond sprong de koopman onverwacht vlot en soepel van de bok, spande zijn vier muilezels uit en bond ze met lange lijnen aan een hek van

dunne boomstammen. Daarna liep hij op een sukkeldrafje naar een wagen verderop, waar zijn mannen bezig waren een paar grote vaten uit te laden. 'Zes!' hoorde Maite hem schreeuwen. 'Zes voor hier! De rest gaat naar het klooster.'

Opeens zag ze Jon. Druk in gesprek met een jongen van ongeveer hetzelfde postuur als hij kwam hij aanlopen, een muilezel aan het halster met zich meevoerend. Toen hij haar gewaar werd bleef hij staan. Ook de andere jongen stond stil.

'Maite.' Ze meende iets ongemakkelijks in zijn stem te horen en dacht: als ik me nu omdraai is hij opgelucht, dan zet hij het gesprek voort dat ik heb onderbroken, dat gesprek onder gelijken dat hij met mij nooit zal voeren. Haar ogen zochten de zijne maar hij keek weg. Hoe zei de koopman het ook alweer? Je voetstappen staan in een andere wereld en die kun je nooit meer uitwissen.

Vooraan een stoet van zes dragers kwam de koopman aangelopen. Zijn korte benen moesten stevig doorstappen om de mannen bij te houden. Ook Jon en zijn nieuwe vriend zetten zich weer in beweging. Maite bleef staan.

'Ik laat jullie zo wat eten brengen,' riep de koopman over zijn schouder tegen haar. 'Volg de jongens maar en trek je niks aan van hun stoere mannentaal. Als het te erg wordt leg je je handen maar op die mooie oortjes van je.'

Schoorvoetend liep ze achter de druk pratende en lachende menners aan, zich plotseling bewust van zoveel dat anders was: haar smalle voeten in het gras, haar borsten die zich niet lieten verhullen, zelfs niet als ze zich met gevouwen armen wat voorover boog, haar vrije rode krullen die in deze wereld beduiden dat ze geen nette vrouw was, geen net meisje. Als laatste kwam ze aan bij de houten tafels die naast de herberg stonden. De gesprekken verstomden even en alle blikken werden - soms kort, soms lang, soms openlijk en soms steels – op haar gericht.

Een beetje glimlachen, een beetje vleien. Ze voelde zich misselijk en dacht: ik heb waarschijnlijk te veel dadels gegeten.

Zonder haar aan te kijken schoof Jon wat op om plaats te maken. Twee meisjes met witte schorten zetten brood, wijn en een paar dampende pannen voor hen neer.

Brood werd gebroken, wijn ingeschonken en lang was alleen het geschraap van de lepels in de houten nappen te horen. Pas daarna werden de gesprekken weer hervat: over vrouwen, pelote, de baas, de reis. Niet alle mannen deden er aan mee. Sommige leken gevangen in een ijzige stilte en Maite zag hoe hier en daar snelle, vijandige blikken werden gewisseld.

‘Kijk voor je,’ snauwde een lange magere man met een litteken van zijn wenkbrauw tot zijn kaak een breedgeschouderde jongen toe.

‘Geen ruzie, jongens, geen ruzie,’ suste een oude man, maar noch de magere man noch de jongen scheen hem te horen. Het leek alsof ze beiden hadden toegewerkt naar dit moment.

‘Senpere,’ zei de jongen kalm. ‘Senpere. Ik zeg het nog maar eens opdat we het niet vergeten.’

Een handvol mannen stond op en verliet de tafels. De gesprekken van de achterblijvers ebden weg en Maite zag in menig paar ogen een verwachtingsvol licht opgloeien.

‘Houd je bek,’ beval de magere.

‘Senpere, Senpere, Senpere,’ herhaalde de jongen en in dezelfde cadans vervolgde hij:

‘Verrader, verrader, verrader.’

‘Houd je bek!’ Met gebalde vuisten kwam de magere man overeind, maar voor hij kon toeslaan greep de jongen hem bij een arm en draaide die snel op zijn rug. Om hen heen werd het stil. De mannen die het dichtst bij hen zaten schoven wat achteruit.

‘En wat zou jij wel niet bekennen als je gemarteld werd, jij smerige onderkruiper?’ siste de jongen.

De magere man wrong zich in bochten om zichzelf te bevrijden, maar nu greep de jongen hem ook nog bij zijn haar. Met zijn hoofd achterover en zijn bovenlichaam vreemd verdraaid schreeuwde hij het uit van pijn. ‘Ze was een heks, ik zweer het je! We moesten het wel doen!’

De ogen van de jongen schoten vuur. ‘Zou ik mijn tante niet kennen? Zou ik het niet weten als ze kleine kinderen had ontvoerd? De duivel z’n kont kussen, godsamme, dat goeie mens was niet eens in staat om zoiets te bedenken, laat staan om het te doen!’

‘Maar er waren getuigen,’ kermde zijn gebogen tegenstander.

‘Die jaloerse burens van haar, bedoel je?’

Het hoofd dat al rood aan begon te lopen werd nog verder naar achteren getrokken. Het litteken werd een witte lijn. De man snakte naar adem.

Rondom groeide de spanning. Ook anderen wisselden vijandige blikken, er werd binnensmonds gemompeld en gevloekt en hier en daar verstrakten de gezichten en versnelde de ademhaling zich.

Jon stond op en greep Maite bij haar arm. ‘Kom,’ zei hij zacht. ‘We gaan hier weg. We moeten onze zieke nog verzorgen.’

Toen ze, de voorhang van de huif nog in haar hand, achter Jon aan in de wagen wilde klimmen hoorde ze hoefgetrappel. Een groep ruiters kwam met grote snelheid op de Gouden Ever af. Ze reden niet op muilezels maar op paarden: glanzende bruine en zwarte paarden met schuim rond het bit en donkere plekken op hun flanken. Rakelings schoten ze langs Maite heen om pas vlak voor de deur van de herberg tot stilstand te komen. De twee voorste ruiters droegen rode mantels, daarachter reden vier mannen in zwarte priesterkleding, gevolgd door een stoet gehelmde mannen met lansen. Toen het stof dat de vele hoeven hadden opgeworpen weer was neergedaald zag Maite in de verte ook nog een veewagen aankomen: getralied en getrokken door vier sterke paarden.

De voorste mannen stegen af, droegen hun rijdieren woordeloos over aan de toegeschoten soldaten en verdwenen daarop in de herberg. Ze passeerden Maite zo rakelings dat ze het leer van hun laarzen hoorde kraken en hun mantels hoorde ruisen.

Nu kwam ook de getraliede wagen het terrein oprijden. Vlak naast de huifkar hield hij halt. Toen ze zag wat de wagen vervoerde stakte haar adem.

‘Jon!’, fluisterde ze. Zijn hoofd verscheen van achter de voorhang.

Maite wees. In de kooi zaten geen dieren maar mensen.

Vijf mensen; drie ervan lagen roerloos op hun zij, met opgetrokken knieën. Eén man zat rechtop, zijn hoofd steunend op zijn knieën, zijn armen erom heengeslagen. Hij schommelde zacht heen en weer terwijl er vanuit zijn verborgen gezicht een laag, aanhoudend gejammer opsteeg. De enige die aandacht had voor haar omgeving was een oude vrouw met spierwit haar, gekleed in felgekleurde kleren die veel te jeugdig voor haar leken. Ze hield een pop in haar armen, die ze ritmisch wiegde. Toen ze Maite zag, zwaaide ze opgetogen.

Op hetzelfde moment kwam de koopman de herberg uit alsof hij werd nagezeten. Zijn gezicht was bleek en hij keek voortdurend achterom.

‘We vertrekken,’ zei hij kort. ‘Nu, meteen. Jij, jongen, maak je verdienstelijk. Ren zo snel je kunt naar die tafels en zeg dat ze moeten komen; dat we met spoed vertrekken.’

Terwijl de beesten werden ingespannen liep Maite naar de koopman. Die stond vlak naast de getraliede wagen maar hij scheen hem niet te zien. Hij keek strak naar het inspannen van de muilezels en leek ook het zachte gejammer van de zittende man niet te horen.

‘Waarom moeten we zo snel weg?’

‘Daarom.’

Hij draaide zich bruusk naar haar om en legde een gebiedende hand op haar arm. 'Als ze komen, dan zwijg jij over die vent, begrepen? En als ze hem toch vinden, dan is het je vader en jullie zijn onderweg naar je huis in Zugarramurdi. En vooral, vooral geen woord over die Mira. Geen woord.'

Daarop beende hij ongeduldig weg. 'Gaat het nog lang duren, stelletje nietsnutten?' hoorde ze hem schreeuwen. 'Ik wil vertrekken, nu!'

'Meisje!' klonk het opeens vlakbij.

Ze keek opzij naar de getraliede wagen. De oude vrouw met het witte haar gebaarde haar vriendelijk lachend dichterbij te komen. Haar smalle handje zag eruit alsof het was gemaakt van dun, kreukelig papier.

Na een snelle blik op de koopman liep ze naar de wagen toe. 'Ik heb eigenlijk geen tijd...', fluisterde ze ongemakkelijk, maar de vrouw leek haar niet te hebben gehoord. Haar kleine hand ging omhoog en raakte Maite's haar. 'Jij bent mooi! Maar ik ook, hè?'

Ze bewoog haar gerimpelde hoofd ijdel van links naar rechts en strekte haar armen als in een vreemde dans. 'En dit is mijn kind. Aai haar maar even, dat mag wel.'

Maar terwijl Maite dat deed, met tegenzin en tegelijk vervuld van medelijden, trok er een schaduw over het gezicht van de vrouw. Ze keek naar de pop en fluisterde: 'Of is ze nu mijn buurmeisje? Soms weet ik het niet meer. Wat ben ik toch voor moeder...' Even knelde ze de pop tegen haar borst, maar direct daarop liet ze haar in het stro op de bodem van de wagen vallen om twee handen naar Maite uit te steken. 'Alsjeblieft, neem me mee, weg van hier!'

De eerste wagens reden al, de koopman naderde, voor de herberg stonden een paar soldaten te praten. Twee vogels dartelden vlak boven Maite door de lucht en ze dacht in een flits: 'Hoe kan dat nou, hoe kunnen ze zo vrolijk zijn, hier, nu?'

Nu raakte de vrouw in paniek. 'Waar is ze?' kermde ze. 'Waar is ze, mijn kleine meisje?'

'Daar,' wees Maite, met een zijdelingse blik op de koopman, die met driftige stappen naderbij kwam.

De oude vrouw liet zich op haar knieën zakken en klemde de pop weer stevig tegen haar borst, maar opeens keerde ze zich weer naar Maite, glimlachte en stak haar hand uit. 'Mijn naam is Graciana de la Borda, aangenaam. En wie bent u, als ik zo vrij mag zijn?'

'Wat sta je daar nou te smoezen?' klonk de stem van de koopman vlak achter haar. 'Vooruit, op de bok, ik wil geen moeilijkheden.'

‘Wie bent u?,’ riep de oude vrouw haar achterna. ‘Wie bent u? Neem me mee! O, neem me toch mee!’

Maite keek nog eenmaal om. De vierde man was nu ook gaan liggen. Ze had eens een gewond schaap gevonden, van een klif gevallen, dat precies zo op het einde lag te wachten. Het oude vrouwtje leunde tegen de tralies en zwaaide met een lege blik in haar ogen naar de voorbijtrekkende wagens.

‘Wat is Sempere?’ vroeg Maite aan de koopman, toen de herberg uit het zicht was verdwenen.

‘Het mes dat rechtop in het vlees van Labourd staat,’ zei hij kortaf. ‘Noem die naam nooit meer, hij roept alleen maar pijn en woede op.’

Het Edict des Geloofs

Vorbij Bera werden de bergen hoger.

Het landschap had een grootsheid die Maite haast de adem benam maar tegelijkertijd een kalme vredigheid die pijnlijk botste met de beelden in haar hoofd.

De rivier was verdwenen, maar nu volgde het pad een beek die niet zong maar zachtjes onverstaanbare geheimen murmelde. Kleine paarden stonden roerloos op hellingen waarover de zon lange schaduwen wierp. In de lucht zongen vogels hun kristalheldere liedjes en boven de weg hing een stoffig gouden licht.

‘Ziet God echt alles?’

De koopman zweeg.

‘Wie waren die mannen?’

Hij schudde alleen maar zijn hoofd.

‘Waarom zaten die mensen in een kooi?’

De koopman sloot even zijn ogen en zuchtte. ‘Laat het rusten.’

Dat probeerde ze door al haar aandacht op het landschap te richten, maar het beeld van dat broze handje had zich op haar netvlies vastgezet en liet zich niet verjagen.

Ze waren nog niet lang onderweg toen, één voor één, de ruiters weer voorbij kwamen: de mannen met hun lange rode jassen, de priesters, de soldaten. De koopman keek strak voor zich uit terwijl ze zijn wagen passeerden. Opeens leek hij een besluit te hebben genomen.

‘Luister eens, beste meid,’ zei hij. ‘Het is vervelend, maar ik ga een andere weg nemen. Ik rijd met een grote boog om Zugarramurdi heen, ik ga rechtstreeks naar Urdax. Die lui rijden hier niet voor hun plezier en ik wil niet het risico lopen dat ze mijn wagens gaan controleren.’

Maite staarde hem ontsteld aan. ‘Maar wij dan?’

Hij klopte even geruststellend op haar hand. ‘Maak je geen zorgen. Iets ten zuiden van Zugarramurdi staat een grote schuur, onzichtbaar vanaf de weg. Ik weet het alleen omdat ik daar eens een lading schapen heb gehaald. Die schuur staat nu ongetwijfeld leeg, want de schapen blijven nog minstens tot november in de bergen. Daar zet ik jullie af. Terwijl hij

daar..’ - hij maakte een achterwaartse knik met zijn hoofd – ‘veilig verder dut, kan één van jullie op zijn gemak uitzoeken waar die Mira woont. Hier heb je die twee realen die ik je heb beloofd. Lever die vent af, neem vanavond een kamer in de Gouden Ever en ga morgen zo snel je kunt terug. En vergeet wat je hebt gezien, dat simpele leven van jou is misschien zo gek nog niet.’

Hij greep haar hand en keek haar indringend aan. ‘Beloof je dat? Beloof je dat je hier zo snel mogelijk vandaan gaat, terug naar huis?’

Ze knikte woordeloos.

Hij bracht zijn vierspan tot stilstand, drukte Maite de teugels in handen en sprong van de bok. Toen hij terugkwam liep Jon naast hem, bleek en zwijgend. Even reden ze nog verder, maar al gauw sloeg de koopman een kleine zijweg in vol kuilen en stenen. De wagen hotste er kreunend en krakend overheen. Toen Maite omkeek zag ze dat de rest van de karavaan hen niet volgde. Roerloos en wazig in het stoffige tegenlicht stonden de andere wagens op de grotere weg te wachten. Achter hen rees het gedrongen silhouet van een kerktoeren op.

‘Laat mij maar naar Zugarramurdi gaan’, had ze tegen Jon gezegd, nadat hij en de koopman de zieke de schuur in hadden gedragen. ‘Als hier iets gebeurt, kun jij hem beschermen, ik niet. En ik val weer minder op als ik daar naar die Mira vraag.’

De koopman had haar de weg gewezen. ‘Het kan niet missen,’ had hij haar verzekerd.

‘Gewoon die kerk in het oog blijven houden. Je bent er voor je het weet.’

Hij heeft een verstandige beslissing genomen, dacht ze, toen ze Zugarramurdi had bereikt. Er gaat hier iets gebeuren, dat is duidelijk. De kerkklokken luidden onophoudelijk en het dorp werd overspoeld door mensen: waar ze ook keek, in alle straten bewoog een gestage stroom mannen, vrouwen en kinderen zich in de richting van de kerk. Langs en tussen hen reden de gehelmde soldaten die ze ook al bij de Gouden Ever had gezien, als drijvers bij een kudde vee. Zodra Maite het dorp binnenkwam, werd ze opgenomen door die stroom. Al haar pogingen om zich te verschuilen, een zijstraat in te schieten of tegen een muur gedrukt te blijven staan tot de massa voorbij was liepen op niets uit. Een paar keer was het een soldaat te paard die haar sommeerde door te lopen, maar de andere keren waren het gewone mensen, meestal vrouwen, die haar meetrokken. ‘Kom nu, je móet erheen!’ zeiden ze. ‘Je bent duidelijk ouder dan twaalf en dan is het aanhoren van het edict verplicht.

Ze zullen je excommuniceren als je je verstopt en daarbij, het kan je ouders ook nog eens tien realen boete kosten,’

Op het plein voor de kerk vertraagde de stroom. De soldaten dwongen de verspreide menigte daar in één lange rij te gaan lopen en schuifelend ging het verder, naar de hoge deuren die wijd open stonden. Maite stelde verslagen vast dat er nu geen ontkomen meer aan was; Jon en de zieke zouden moeten wachten tot datgene wat zich in de kerk zou gaan afspelen voorbij was. Laat het kort zijn, bad ze, en Jon, blijf alsjeblieft waar je bent. O, kon ze hem maar vertellen wat er gaande was...

De kerk was al bomvol. Alle banken waren bezet en nu werden ook het middenpad en de zijpaden volgestouwd met mensen. De mensenmassa duwde haar voort tot ze niet verder kon. Twee priesters opzij van het altaar gebaarden iedereen te knielen. Maite probeerde het, maar de druk van de binnenstromende menigte was zo groot dat ze voorover viel, tegen de ruggen van een vrouw en een oude man die doordringend naar schapen rook. Iemand achter haar zette zijn knie op haar enkel. Ze schreeuwde het uit van pijn, maar haar kreet viel niet op in het algemene rumoer. Iedereen leek gespannen en tegelijk was het of de mensen massaal verwaald waren in een droom. Alle ogen waren als in trance gericht op het altaar, waarvoor, stokstijf en in zichzelf gekeerd alsof de chaos hem niet aanging, een lange man met gevouwen handen stond. Eén keer maar keek hij opzij de kerk in en Maite schrok van de kilte in zijn ogen. Hij droeg een lang zwart gewaad met een kap waaronder een tweede, witte, kap te zien was. Om hem niet langer te hoeven zien richtte ze haar blik op het moederbeeld dat in een nis schuin boven haar stond. Het was anders dan het beeld in Vader Antonio's kerk maar ook hier was de jurk blauw, het kind rozig en weldoorvoed en het haar goudkleurig. Maar de glimlach waarmee ze op Maite neerkeek, die was anders: breder en bijna vrolijk.

Er ging een trilling door de menigte toen de man in het zwart plotseling in een bevelend gebaar zijn beide handen ophief. Met zijn wijde mouwen deed hij haar denken aan een reusachtige kraai en ze huiverde ondanks de hitte.

Het werd doodstil in de kerk.

‘Er heeft in dit gebied al lang geen visitatie meer plaatsgevonden,’ begon de kraaiachtige man. Zijn toon was zelvend maar scherp en hoewel hij zijn stem niet leek te verheffen vulde hij de kerk van muur tot muur. ‘Vele misdaden tegen het geloof zijn daardoor te lang onbestraft gebleven. Het Tribunaal van de Heilige Inquisitie draagt u allen, niemand

uitgezonderd op om daar een einde aan te maken. Binnen zes dagen zult u iedere misdaad tegen het geloof, begaan in woord of daad, door levenden of inmiddels overledenen, melden aan de vertegenwoordigers van de Heilige Inquisitie.'

Hij pauzeerde even en keek spiedend de overvolle kerk rond. Ze zag hoe de mensen hun ogen neersloegen en onrustig schuifelden alsof zijn strenge blik voor hen persoonlijk was bestemd.

Nu vouwde hij zijn handen en zei: 'Legt nu allen eerst de eed van trouw aan het Heilige Officie af.'

De stilte verdiepte zich weer even want hij bleef een tijdlang roerloos staan, zijn hoofd gebogen, alsof hij de mensenmassa was vergeten. Maar opeens sloeg hij zijn ogen op en nu galmde zijn stem door de kerk: 'Wij, de gelovigen hier verzameld, staan als één ziel achter de Heilige Moederkerk'.

'Amen,' klonk het aarzelend en ongelijk. Veel mensen sloegen een kruis, zag Maite, maar nog meer anderen konden net als zij hun armen niet verroeren.

'Wij zweren dat we het Heilige Officie zullen bijstaan.'

'Amen.' Harder ditmaal, al meer herkenbaar.

'Wij zullen alles doen wat in ons vermogen ligt om ketterij te bestrijden, wetende dat nalatigheid streng gestraft zal worden.'

Na het laatste amen werd zijn stem weer zalvend.

Er voer een rilling door Maites lichaam. Ze voelde zich opeens ziek.

'Ik zal u nu verduidelijken wat de kerk onder ketterij verstaat, zodat niemand zich ooit nog kan verschuilen achter onwetendheid.'

De opsomming die volgde was lang. Uitvoerig beschreef de zwarte man de riten en gewoonten van de Joden, de Moren, de Protestanten, de Mahomedanen en nog vele andere godsdiensten of geloven die in strijd waren met de leerstellingen van de Heilige Moederkerk. Daarop volgden verhandelingen over godslastering, het aanroepen van oude goden en demonen, het bezitten van verboden beeltenissen, het hebben van meer dan een man of vrouw en het ontkennen van de heiligheid van het huwelijk.

Het luisteren viel Maite zwaar. De taal was moeilijk, veel woorden kende ze niet en het was niet gemakkelijk om te blijven opletten als er voortdurend tegen je aan werd geduwd.

Bovendien stonk het hevig in de kerk: de lucht van zweet en warme lijven, van vieze kleren en dierenstront was adembenemend. Wanhopig richtte ze haar aandacht op het

moederbeeld en dwong zichzelf rustig adem te halen. Toen de man opnieuw pauzeerde dacht ze opgelucht: het is voorbij, maar al gauw klonk zijn stem weer door de ruimte, harder en heftiger dan tevoren.

‘Vervloekt degenen die de Heilige Moeder en al Gods heiligen niet eren. Die de paus niet erkennen als Gods plaatsvervanger op aarde. Die beweren dat God zich alleen aan de mens geopenbaard heeft in de Schrift.’

Het moeten de dadels zijn, dacht Maite met een hand op haar maag. De warmte en het weeïge gevoel in haar buik maakten haar duizelig en moe. Om haar hoofd weer helder te maken probeerde ze zich met gesloten ogen de ziltheid van de zee te herinneren en de scherpe kou van de ochtendlucht. Daar stond het moederbeeld weer, nu in haar hoofd. Het stapte van haar voetstuk en reikte haar een hand die ze dankbaar aannam. Omgeven door het ruisen van de zee, een alles overstemmend ruisen, liepen ze samen over het strand. Het was er warm, maar de koele moederhand, zo koel als steen, maakte de warmte draaglijk.

Heel in de verte klonk een stem. ‘Vervloekt de mensen die bovennatuurlijk kunsten bedrijven, want de gruwelijkste, de meest verbreide misdaad in deze contreien is immers hekserij. Vervloekt degenen die zwijgend of openlijk een pact met de duivel hebben gesloten, degenen die het Heilige Kruisbeeld misbruiken of bespotten, die de geloofsregels in twijfel trekken, astrologie bedrijven of de toekomst voorspellen door kaarten te leggen of anderszins.’

Zij en de Moeder hadden de vloedlijn bereikt. Ze hoorde de stem nog wel, maar hij kon haar niet meer deren.

‘Vervloekt degenen die hun sanbenito’s afwerpen. Die informatie over heksen achterhouden, bevriend met hen zijn en hen verbergen of beschermen. Vervloekt ook degenen die onwaarheid spreken tegen de Inquisitie en beweren dat zij die door de Inquisitie ter dood zijn gebracht slechts onschuldige martelaars waren.’

Wacht, gebaarde de moeder, en ze lachte geheimzinnig. Ik zal je iets laten zien. Ze stapte lichtvoetig op het spiegelende water, liep een paar stappen, keerde zich nog steeds vrolijk lachend om. Bovennatuurlijke kunsten... Ook Maite moest lachen.

‘Zeven dagen om al wie u maar enigszins verdenkt aan te geven,’ bulderde de stem ver weg. Of was het de branding die op de rotsen sloeg?

‘Zeven dagen waarin ge u zelf aan het Heilige Tribunaal kunt...’

De moeder in haar hoofd stond stil en bukte zich. Haar hand verdween in het water en toen hij weer omhoog kwam en ze haar vangst bijna triomfantelijk aan Maite liet zien, zag die een klein mannetje staan; een klein mannetje in de palm van de moederhand. Pas toen ze beter keek zag ze dat het de zieke was.

‘... Overgeven!’ riep de stem en dat deed ze, met alle kracht die nog in haar was. Ze was in één klap wakker.

De man die voor haar zat, een tandeloze oude man met een stoppelbaard, draaide zich woedend naar haar om.

‘Is het Woord Gods je soms te veel geworden, smerige heks?’ siste hij.

‘Zo te zien waren het eerder de dadels die ze heeft gegeten,’ zei de vrouw naast hem nuchter. Ze nam een punt van haar schort en veegde daarmee eerst de oude man, daarna zichzelf schoon. Maar de man liet zich niet zo gemakkelijk tot bedaren brengen. Hij keek Maite vijandig aan en fluisterde tegen de vrouw: ‘Je hoorde toch wel wat heer Valle zei? Een verdacht persoon niet aangeven is net zo strafbaar als zelf hekserij bedrijven.’

‘Rustig nou maar,’ suste de vrouw. Ze wendde ze zich tot Maite en zei vriendelijk: ‘Arm kind. Gaat het weer een beetje? Het is hier ook zo benauwd, hè. Maar ik geloof dat de voorstelling nu voorbij is; Goddank.’

Ze had gelijk. De deuren waren opengedaan en achter in de kerk schuifelden de mensen al weer naar buiten. ‘Je bent niet van hier, hè? Waarom ga je niet even met ons mee?’

‘Ik duld geen heksen in mijn huis,’ beet de oude man haar toe, maar de vrouw leek niet onder de indruk van zijn woorden. ‘Ja, het is goed, papa. Als jij de geiten nou eens gaat melken? Die arme beesten staan al uren op springen.’

Ze boog zich wat naar Maite over en zei met een glimlach: ‘Trek het je maar niet aan hoor, hij is al oud.’

Buiten verspreidde de menigte zich nu razendsnel. Er was geen soldaat meer te zien en het leek of iedereen haast had om thuis te komen.

‘Kom maar,’ zei de vrouw vriendelijk. ‘Mijn huis is hier vlakbij.’ Maar Maite schudde haar hoofd. ‘Nee, ik moet verder. Mijn broer wacht op me, hij zal doodongerust zijn. Ik zou alleen even de weg gaan vragen en nu...’

Opnieuw overviel haar een golf van duizeligheid. Als de vrouw haar niet had opgevangen, zou ze zeker zijn gevallen.

‘Je broer? Zat die ook in de kerk? En de weg waarheen?’

De vrouw had vriendelijke bruine ogen. Ze sloeg een zachte, ronde arm om Maite heen en veegde met haar vrije hand een kleverige rode lok opzij. Ze rook naar melk en aarde.

Maite liet zich uitgeput vasthouden door die stevige armen en legde haar hoofd met een zucht tegen de grote boezem van de vrouw. 'De weg naar Mira de Goiburu,' fluisterde ze.

Nu duwde de vrouw haar ruw van zich af. 'Mira de Goiburu?' zei ze scherp. 'Wat heb je daar te zoeken?'

'We hebben een zieke bij ons,' zei Maite bevend. 'We hopen dat zij hem kan genezen.'

De vrouw nam haar een tijdlang zwijgend op. Toen schudde ze langzaam haar hoofd. 'Je hebt geluk gehad,' zei ze zacht. 'O, je weet niet half hoeveel geluk je hebt gehad, God moet het goed met je voor hebben, dat kan niet anders. We leven in gevaarlijke tijden, kind. Enkel het noemen van een verkeerde naam kan je je leven kosten. Kom mee naar die nis daar en vertel me je verhaal. Als je de waarheid spreekt – en denk eraan, ik merk het als je liegt – zal ik zien wat ik voor je kan doen.'

Mira

De vrouw, die zich voorstelde als Juana, meer niet, vergezelde Maite tot net buiten het dorp. Verder ging ze beslist niet, zei ze: het zou stom zijn om op een dag als deze na zonsondergang alleen buiten te zijn. Voor ze zich omdraaide nam ze Maite's handen in de hare. 'Wees voorzichtig. Vertrouw niemand. Loop zo snel je kunt naar die schuur en mocht je iemand tegenkomen, verberg je dan onmiddellijk.'

'Maar waarom dan?' protesteerde Maite zwakjes.

'Heb je er dan helemaal niets van begrepen? Je hoeft maar één bijziende herder tegen te komen die in de knoop van jouw omslagdoek een pad of een zwarte kat ziet en je bent erbij. En zie je er dan maar weer eens uit te redden.' Daarop verdween ze in de avondschemer.

Na haar verontrustende woorden leek het stoffige pad naar de schuur opeens vol onbestemde gevaren. De opkomende maan tekende grillige schaduwen op het zand die bewogen als er een wolk voorbij de maan trok. In de struiken ritselde en kraakte het voortdurend en tot twee keer toe viel Maite in een kuil die ze had aangezien voor een schaduwplek. Haar enkel deed pijn, haar rechterhand bloedde maar ze liep zo snel ze kon verder, turend in het steeds dieper wordende duister, gespannen luisterend of zich tussen alle onschuldige geluiden misschien een echte dreiging verborg.

Jon, Jon, Jon, bonkte haar hart. Als hij maar niet was weggegaan. Ze bedacht honderd redenen waarom hij dat juist wel gedaan zou hebben en schreeuwde bijna van geluk toen zich uit de vormeloze massa van de schapenschuur opeens een kleine zwarte gestalte losmaakte.

'Mai!' hoorde ze hem al van ver roepen. 'Mai, ben jij dat?'

Als een bang kind wierp ze zich in zijn armen.

'O, Jon...' Haar hart bonkte wild, ademhalen deed pijn en ze beefde opeens over haar hele lichaam. 'Kom, we moeten onmiddellijk naar binnen. Juana zegt dat het overal gevaarlijk is, ook hier.'

Jon vroeg niets. Met één arm achter haar knieën en de ander om haar rug tilde hij haar op alsof ze een klein meisje was. Zo droeg hij haar de donkere schuur in, waar hij haar

voorzichtig neerzette. Ze voelde iets zachts bij haar hand. De schapenvachten... Gejaagd liet ze haar hand de vorm die ze langzamerhand begon te onderscheiden volgen.

‘Jon?’ Er klonk paniek in haar stem, maar hij stelde haar gerust.

‘Hij leeft nog, Mai. Niks aan de hand.’

Hij ging naast haar zitten trok haar tegen zich aan. ‘Waar was je zo lang?’

Ze rilde nog steeds en toen ze wilde praten klapperden haar tanden.

‘Kom eerst maar even bij.’

Ze keek naar hem op maar zag in het donker alleen zijn ogen die het laatste restje licht weerkaatsten. Hij trok haar doek wat dichtert om haar heen, maar ze bleef trillen.

‘Zal ik een vuur proberen te maken?’

‘Nee!’ riep ze angstig. ‘Dan zien ze ons!’

Ze kroop nog wat dichtert tegen hem aan, haalde diep adem en daar kwamen de woorden opeens. Ze spuugde ze uit alsof ze haar net als de dadels ziek zouden maken als ze ze nog langer binnenhield.

‘Zo,’ zei Jon toen ze klaar was. ‘Zo.’

Daarna zwegen ze beiden lang, luisterend naar de geluiden van de nacht: de ademhaling van de zieke, het sombere geroep van uilen, het geritsel van kleine dieren in het stro.

‘Ik ben nog steeds zo bang,’ fluisterde Maite.

‘Waarom?’ Zijn stem klonk geruststellend kalm en helder. ‘Wij hebben toch niets te vrezen van die onzin? Het is vervelend, dat ben ik met je eens, en we zullen het koud hebben vannacht, dat is een ding dat zeker is. Maar morgen, Mai, dan zijn wij gewoon weer thuis.’

Direct na zonsopgang kom ik jullie halen, had Juana beloofd. Sinds Mira is gevlucht woont ze ergens waar jullie haar onmogelijk kunnen vinden.

Gevlucht waarvoor, vroeg Maite zich zorgelijk af. Ze stond in de deuropening van de schaapskooi en keek uit over de berijpte velden. Gisteren leek het nog alsof ze omringd waren door dichte bossen, maar nu, in het grijze ochtendlicht, zag ze dat zich in de smalle strook bomen langs het pad onmogelijk een groot gevaar had kunnen verschuilen. Ook in de schuur was bij nader inzien weinig om bang voor te zijn. Stro, schapenkeutels, een zinken bak die ongetwijfeld als drinkbak had gediend en, hangend aan de balken, wat roestig gereedschap in een grijs gordijn van spinnenwebben.

Ze huiverde, al was de ergste kou alweer voorbij. Als pasgeboren lammeren hadden ze naast en over elkaar heen gelegen, op al het stro dat ze op handen en voeten in het donker hadden weten te vergaren en toegedekt met alles wat maar een beetje warmte gaf. In het oosten begon de hemel nu wat kleur te krijgen. Het zou niet lang meer duren voor de zon rond en rood boven de bergen zou verschijnen.

‘Kijk eens,’ zei Jon. Hij was naast haar komen staan en liet haar trots een ladder zien.

‘Wat goed!’ zei ze verrast. ‘Waar heb je die gevonden?’

‘Ik heb hem gemaakt. Er hing hierbinnen touw en toen jij maar niet kwam opdagen ben ik stokken gaan zoeken. Je was zo lang weg, ik had er met gemak drie kunnen maken.’

Wees maar blij dat je hier was en niet daar, dacht Maite. In haar hoofd groeiden de woorden en de beelden van de voorgaande dag aaneen tot een huiveringwekkende nieuwe werkelijkheid. Estevania, de oude vrouw met de papieren handjes... Wat was de kerk met hen van plan? Wist Vader Antonio wat zich hier afspeelde en zo ja, zou hij de woorden van de lange man - heer Valle, zo noemde de oude boer hem toch? - dan onderschrijven of veroordelen?

Samen legden ze de zieke op de ladder. Terwijl Maite hem toedekte tuurde Jon het pad af.

‘Daar komt iemand,’ zei hij. Wat denk je, zou dat die vrouw kunnen zijn?’

Maite's ogen waren niet zo scherp als die van Jon. ‘Ik weet het niet,’ zei ze aarzelend.

‘Misschien kunnen we ons maar beter verstoppen.’

‘Het is een vrouw,’ zei Jon. ‘En ze draagt iets. Een mand of zo.’

De gedaante in de verte stak een hand op en Maite herkende al gauw de groene hoofddoek en de ronde vormen van Juana's lijf. Verlangend herinnerde ze zich de zachte armen die haar hadden vastgehouden. Zolang Juana bij hen was zou hen niets gebeuren.

Maar Juana gedroeg zich nu anders. Afstandelijk, wantrouwig. Alsof ze tegen haar zin was gekomen.

‘En waar is die zieke van jullie nu?’ vroeg ze met een onderzoekende blik om zich heen.

‘Daar,’ wees Maite, en ze bracht haar naar de ladder.

Juana liet zich op haar knieën zakken en nam wat vel van de zieke tussen duim en wijsvinger.

‘Die arme man is volkomen uitgedroogd,’ zei ze. ‘En zo mager... het lijkt wel een skelet. Wat geven jullie hem eigenlijk te eten?’

‘Water,’ zei Jon.

‘En thee,’ vulde Maite aan. ‘De kruidenthee die we van Maria Xarra hebben gekregen. En een paar keer heb ik hem bouillon gevoerd.’

‘Alleen maar water,’ snoof ze. ‘En hoe lang is hij nu al bij jullie?’

Er was zoveel gebeurd dat Maite even moest rekenen. ‘Dit is de vijfde dag.’

Hoofdschuddend keek ze hen aan. ‘Hoe kan hij in godsnaam beter worden als jullie hem laten verhongeren?’

Jon deed een stap achteruit. Maite zag hoe zijn gezicht verstrakte. ‘Hij slaapt dag en nacht,’ gromde hij. ‘Hoe kan hij dan eten?’

Juana antwoordde niet maar haalde een stuk brood, een kruik melk en een paar appels uit haar mand. Even dacht Maite dat ze de zieke wilde gaan voeren, maar ze schoof de etenswaren naar hen toe. ‘Eet wat. Er staat jullie een inspannende tocht te wachten.’

Ik wil helemaal niet eten, dacht Maite, maar toen ze op aandringen van Juana toch een hap van het brood nam, voelde ze zich opeens duizelig van de honger. Met trillende handen propte ze het voedsel naar binnen en al was het brood taai en droog, ze was er zeker van dat ze zelden zoiets lekkers had geproefd. Het verging Jon al net zo, zag ze. Als beesten aten ze tot alleen de steeltjes van de appels nog over waren en klokten daarna de nog lauwe melk naar binnen.

‘Klaar om te vertrekken?’ vroeg Juana.

Jon rekte zich voldaan uit en mompelde iets dat als ‘dank u’ klonk. Met tegenzin stonden ze op.

Maite had niet anders verwacht dan dat er een pad zou zijn, maar dat bleek een vergissing. Dwars door dicht struikgewas en hoog opgeschoten gras leidde Juana hen steeds dieper de heuvels in die ze al van ver hadden gezien. Meer dan eens kruiste het pad een snelstromende beek of een stenige, drooggevalen bedding en er waren hellingen die zo steil waren dat ze nauwelijks vooruit kwamen. Overal zag Maite nieuwe planten, nieuwe vruchten en het speet haar dat ze niet af en toe kon bukken zoals Juana, die voortdurend paddenstoelen, kruiden, noten en kastanjes met stekelige bolsters in haar mand liet verdwijnen.

Er mocht niet gesproken worden, had ze gezegd, maar stil was het allerm minst. De vogels zongen uitbundig, overal ruiste water en boven de zonbeschenen veldbloemen zoemden zoveel bijen dat de wereld rondom hen heen voortdurend vol geluid was. Eén maal hoorden ze ook een klaaglijk soort gejammer.

‘Wat was dat?’ vroeg Maite, het spreekverbod vergetend.

‘Een wolf, hoog in de bergen. Niets om bang voor te zijn, ze hebben het voorzien op de schapen.’

Ze vorderden moeizaam en traag. Steenmassa’s en ondoordringbare struiken dwongen hen voortdurend om een andere doorgang te zoeken en bij elke stap leek de man op de ladder zwaarder te worden.

Jon was danig uit zijn humeur. Hij liep voorop en telkens als Maite ademloos stil stond om zichzelf en de ladder uit de greep van doornige struiken te bevrijden reageerde hij feller dan ze van hem gewend was.

Waarom is hij nou zo boos, vroeg ze zich af. Komt het door Juana’s afstandelijkheid? Voelt hij zich net als ik schuldig over de staat van de zieke, uitgedroogd en broodmager? Of ben ik het? Loop ik niet snel genoeg?

Ze dacht aan alle voorstellen, alle beslissingen die hen hier hadden gebracht. In een godverlaten landschap vol doornen. In een angstaanjagende wereld vol haat en angst. Haar voorstellen, haar beslissingen. Waren ze maar een dag later vertrokken, dan was alles misschien anders gelopen. Papa, je test is wel zwaar...

‘Gaat het?’ vroeg Jon, achterom kijkend.

Ze knikte dankbaar. Ik ben het niet, dacht ze opgelucht. Misschien mist hij de zee gewoon. En misschien, waarschijnlijk, zit het hem dwars dat ons leven plotseling zo onvoorspelbaar is geworden. Dat ‘zo is het nu eenmaal’ niet meer op lijkt te gaan.

De ladder stootte opeens in haar buik. Juana was stil blijven en Jon in haar kielzog ook. ‘We naderen de ingang,’ zei de vrouw zacht. ‘Jullie blijven hier, ik ga vooruit om Mira te vragen of ze bereid is jullie te ontvangen.’

Op een kleine open plek tussen hoog opschietende struiken liet ze hen achter.

‘De dag is al half voorbij,’ zei Jon somber. ‘Heeft dat mens je eigenlijk verteld waar ze ons naartoe brengt? Heb je enig idee hoe ver het nog is? En wat bedoelt ze met ‘of ze bereid is jullie te ontvangen? Je gaat me toch niet vertellen dat we deze helse tocht misschien voor niets maken?’

‘Ik weet net zo veel als jij,’ zei Maite kort.

‘We zijn stom geweest,’ zei Jon bitter terwijl hij met dunne tak inhakte op een bos brandnetels. ‘We hadden die vent op het strand moeten laten. We hadden moeten doen

alsof hij dood was. We hadden nooit moeten gaan jatten. Straks komt dat mens niet terug en zitten wij hier met een stervende vent. Ik word er gek van dat hier nergens een horizon te zien is, gek.'

Opnieuw liet hij zijn tak venijnig zwiepen.

Maar hij was niet dood, dacht Maite moedeloos. Ze ging naast de ladder zitten en sloot haar ogen even. Toen ze ze weer opende was Jon weg.

'Jon!'

Er kwam geen antwoord.

Nog een keer riep ze zijn naam, ditmaal wat harder.

Ze luisterde ingespannen, maar hoorde alleen de vogels en het gezoem van honderden insecten. En de wolven, ver weg.

Maar het gehuil dat volgde klonk opeens veel dichterbij. Ze sprong op en greep in paniek een grote afgewaaide tak om zichzelf en de zieke te verdedigen. Met een arm sleurde ze de ladder weg bij de struiken, toen zette ze zich wijdbeens schrap. Terwijl ze daar stond, sprakeloos van angst en met bevende, slappe armen die al niet opgewassen leken tegen het gewicht van de stok, laat staan tegen de kracht van wolven, spoelde er opeens een golf van beelden over haar heen.

De wanhopige ogen van Maria Xarra. De vechtende mannen. De oude vrouw met de papieren handjes. De zwarte man in de kerk. De zieke, langzaam maar zeker stervend tenzij God voor een wonder zou zorgen.

Het gejang kwam nu onmiskenbaar uit de bosjes rondom hen. Alle beelden in haar hoofd losten op en alleen een razende, felle woede, een woede die een uitweg nodig had, nu, meteen, bleef over. Kom maar op jullie, kom maar op.

En daar kwamen ze. Hoeveel het er waren kon ze niet zeggen, maar aan het gejang te horen dat nu van alle kanten leek te komen waren het er minstens drie. In grote cirkels liepen ze rond de open plek.

Opeens kraakten de takken aan de overzijde van de open plek. Met een woeste schreeuw stortte Jon zich dwars door de struiken. Ook hij had een stok, waarmee hij als een bezetene zwaaide. Heel even dacht ze achter hem een groot dier te zien, grijsachtig bont, gele ogen, vluchtig als een schaduw maar het kon ook verbeelding zijn geweest.

'Alles goed hier?' hijgde hij, zonder de struiken uit het oog te verliezen.

Met haar boosheid stroomde ook de kracht uit haar weg. 'Waar was je nou?' Haar knieën knikten zo hevig dat ze moest gaan zitten. Beschaamd liet hij haar een handvol noten zien. Het gejang was weggestorven.

'Denk je dat ze terugkomen?' vroeg Maite ongerust.

Jon schudde zijn hoofd. 'Ze zijn laf en gelukkig nog niet erg hongerig. Waarschijnlijk hadden ze het op hem gemunt. Ze ruiken dat hij zwak is, een gemakkelijke prooi. Voor ons zijn ze bang.' Hij lachte opeens. 'Je stond er ook wel heel stoer bij, Mai.'

Ze keek dankbaar naar hem op, niet vanwege het compliment maar omdat hij weer heel dichtbij voelde. Er komt een dag, dacht ze, dat we dit aan papa zullen vertellen. Als we in ons huis in Donibane, met net zo'n mooie schouw als die van Vader Antonio, vanuit onze groen fluwelen stoelen naar de vlammen kijken. We drinken... wat drinken rijke mensen eigenlijk? Wat dronk Jon die enkele keer dat hij op pad ging met de andere vissers?

Ze wilde het hem vragen maar terwijl ze naar hem keek zag ze hem verstrakken. Ze zag hoe zijn hand zich om de stok sloot alsof het de helmstok was van de Luz. 'Daar zijn ze weer!'

Ze stelden zich op naast de ladder en wachtten ademloos tot de eerste wolf zich zou laten zien. Takken kraakten en twee eksters vlogen krassend op vanuit de struiken voor hen.

'Dat is nog eens een ontvangst,' zei een onbekende stem.

Vanuit de struiken kwam een grote, statige vrouw tevoorschijn, op de voet gevolgd door Juana. Die leek ergens plezier om te hebben.

'Nou, wat zei ik je?'

'Frappant, inderdaad,' zei de grote vrouw terwijl ze hen onegeneerd van hoofd tot voeten opnam.

Later herinnerde Maite zich van hun eerste ontmoeting vooral de ogen. Mira's ogen waren zo donker dat het daglicht erin leek te verdwijnen. Alsof het gaten waren, dacht ze huiverend, waardoor je een glimp opving van een nacht zonder één enkele ster.

De grotten van Zugarramurdi

Na die eerste koele blik leek de vrouw alle aandacht voor hen te hebben verloren. Ze liep rechtsreeks op de zieke af. Zelfs toen ze op haar knieën naast hem ging zitten leek ze nog indrukwekkend groot. Ze had iets hoekigs, dacht Maite, hoekig maar tegelijk sterk en zelfs gracieus, als een schonkig paard dat onmiskenbaar betere tijden heeft gekend. Iets in haar deed haar ook aan Maria Xarra denken en starend naar de gekromde rug met de grijsgroene omslagdoek vroeg ze zich af wat. Hun woede, besloot ze. Razend zijn ze, allebei, maar bij deze Mira sijpelt hij niet door elke porie naar buiten en ze zal ook nooit zomaar tegen een tafel schoppen.

‘Kom eens hier, meisje,’ klonk het bevelend van bij de ladder.

‘Maite,’ zei ze kort, terwijl ze gehoor gaf aan Mira’s bevel. ‘Ik heet Maite, mevrouw.’

‘Hoe lang is hij al zo?’

‘Vanaf het moment dat we hem vonden, op het strand.’

‘En hoe lang is dat geleden?’ Ze tilde een van zijn oogleden op en bestudeerde het starende oog eronder aandachtig.

‘Vijf dagen.’

‘Enig idee hoe lang hij daar toen al lag?’

Maite haalde haar schouders op. ‘Niet lang, denk ik, misschien een paar uur. De nacht ervoor stormde het en toen is hij waarschijnlijk over boord geslagen.’

‘Die wond,’ wees ze. ‘Bloedde die nog toen jullie hem vonden?’

Maite dacht aan het bloedspoor over zijn gezicht, dat ze had schoongewassen. Als het bloeden al gestopt was voor hij aanspoelde zou dat waarschijnlijk al eerder zijn opgelost in het zeewater.

‘Toen niet meer, maar kort daarvoor nog wel.’

‘Heeft hij nog andere wonden?’

‘Alleen rode plekken van het liggen.’

Mira onderzocht de omgeving van de wond en drukte hier en daar zachtjes op zijn schedel.

‘Ik hoor dat jullie hem kruiden hebben gegeven. Je weet zeker niet welke?’

Maite snoof. 'Wilgenbast. Tegen de koorts.' Ze wierp een snelle blik op Jon. Handen diep in zijn zakken, starre schouders, zijn kaken strak op elkaar: het was duidelijk dat Jon haar niet mocht.

Mira leek klaar met haar onderzoek. Ze leunde wat naar achteren, legde haar kin op haar borst en friemelde met haar blik omlaag aan de grote speld die de punten van haar omslagdoek bijeenhield. Terwijl de doek langzaam van haar schouders gleed boog ze zich naar de zieke toe. Opnieuw tilde ze een ooglid op en starend naar dat nietsziende oog stak ze de speld in zijn arm alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. Maite hapte naar adem, maar voor ze iets wist te zeggen was het voorbij. De vrouw stond op, klopte wat gras van haar lange grijze rok en zei kalm: 'Goed, laten we gaan.'

Juana kwam haastig aanlopen met de plunjezakken. 'Schiet op, pak die ladder en ga achter haar aan, ze wacht heus niet, zo is ze nu eenmaal.'

'Gaaf u niet mee?' vroeg Maite ontdaan.

'Je bent in goede handen,' suste Juana. 'Ga nu maar gauw,'

Alleen aan het gras dat hier en daar licht was geplet konden ze zien waar Mira had gelopen. Ze liepen zo snel ze konden, Maite struikelend en buiten adem, Jon nijdig scheldend.

'Zie je haar al?' hijgde Maite.

'Nog niet.'

Geleidelijk werd het landschap schraler. Het gras maakte plaats voor korte, stekelige planten die Maite deden denken aan de begroeiing thuis. De bomen werden schaars en uiteindelijk groeiden er alleen nog wat struiken.

'Daar gaat ze!' riep Maite opgelucht.

Licht gebogen, haar armen onder haar doek, zonder op of om te kijken zag ze Mira plotseling opduiken van achter een van de enorme brokken graniet die uit de aarde omhoog geduwd leken te zijn. Nu ze haar eenmaal hadden ontdekt verloren ze haar niet meer uit het oog. Uiteindelijk bleef ze staan aan de voet van een steile rotswand.

'Ze heeft ons laten verdwalen,' gromde Jon. 'Kijk dan, dat pad loopt dood.'

Maar Mira keek even spiedend om zich heen en was opeens verdwenen.

'Hoe kan dat nou?' fluisterde Maite verbaasd.

Verbijsterd bleven ze staan, tot vanachter de rotsen het hoofd van Mira de Goiburu weer opdook. 'Hoe zit het, komen jullie nog?'

Toen ze dichterbij kwamen zagen ze dat er achter de rotsen een smalle doorgang was: een spleet in het gesteente die zo smal was dat ze de ladder op zijn kant moesten houden om er doorheen te kunnen. Mira nam hun plunjezakken over. Ze wierp voortdurend bezorgde blikken op de zieke die nu wel erg ongemakkelijk, met een hoofd dat losjes op en neer danste, in zijn touwen hing.

Maar de smalle poort verwijdde zich al snel tot een cirkelvormige opening omringd door hoog oprijzende wanden die tot ver boven hun hoofd begroeid waren met druipende mossen en paddenstoelen. Grote zwarte vliegen openden onmiddellijk de aanval op ieder stukje onbedekte huid.

‘Een fijne schuilplaats,’ schamperde Jon. Hij liet de ladder aan één kant op zijn knie steunen om met zijn vrije hand de steekvliegen te verjagen. ‘Hier zou ik mijn ergste vijand nog niet achterlaten.’

‘Spaar je adem maar, jongen,’ mompelde Mira zonder hem aan te kijken. ‘Je bent er nog lang niet.’

Ze liep tastend langs de klamme wanden en stopte bij een plek waar een gordijn van plantjes met kleine ronde bladeren vanaf de rotsen omlaag hing. Opeens was ze verdwenen.

‘Daar krijgt ze mij niet in,’ zei Jon gedecideerd, maar toen Mira’s hoofd weer tussen het groen verscheen en ze hen ongeduldig aanspoorde om haar te volgen, zette hij zich zuchtend weer in beweging.

Achter de waterval van planten lag een aardedonker hol. De bodem was er zacht en er hing een scherpe, prikkelende lucht.

‘Vleermuizen,’ zei Mira, die Maite hoorde kuchen. Met kleine schuifelende passen ging ze hen voor. ‘Je ogen zullen snel aan het donker wennen,’ beloofde ze, maar hoe Maite zich ook inspande, meer dan de vage contouren van Mira en Jon kon ze niet onderscheiden. De zachte ondergrond maakte plaats voor een rotsige bodem vol richels en stenen en het kostte haar moeite om zich staande te houden.

‘Nu wordt het gevaarlijk,’ waarschuwde Mira nadat ze een tijdlang zwijgend en licht hijgend van inspanning waren voortgegaan. ‘Het pad is hier nauwelijks breder dan de ladder. Blijf zo dicht mogelijk bij de wand aan je rechterzij en breng je gewicht pas over op je andere voet als je zeker weet dat die stevig staat. Het kan hier glad zijn en niet alle stenen liggen even vast.’

‘En wat is er links?’ vroeg Jon.

‘Dat wil je niet weten, jongen. Doe wat ik zeg, dan is er niets aan de hand.’

Met een wild kloppend hart hoorde Maite hoe het holle geluid van hun klompen weerkaatste in een zo te horen enorme ruimte. Steeds weer schraapten haar handen langs de scherpe stenen, maar ze probeerde er geen aandacht te schenken. Een plotseling gefladder laag boven haar hoofd deed haar bijna haar evenwicht verliezen. Ze gilte van schrik.

‘Wat doe je,’ riep Jon, die de ladder weg voelde glijden. Een grote steen rolde opzij om ergens ver beneden hen met een scherpe tik tegen de bodem te ketsen.

‘Kijk toch uit!’ stoof Mira op.

‘Maar er vloog iets...’

‘Ja, een vleermuis, daar zijn er hier duizenden van. Als je daar al van schrikt!’

Het is een test, dacht Maite met haar tanden op elkaar. Maar papa, waarom is hij zo zwaar? Omdat wat jij gedaan hebt vreselijk was, zei de vader in haar hoofd. Ze haalde een keer diep adem en nam zich voor om nergens meer van te schrikken. Ze gaat hem beter maken. Ze gaat hem beter maken.

‘Gaat het, Mai?’ vroeg Jon zacht.

‘Ja’, zei ze, met een brok in haar keel.

‘Morgen zijn we weer thuis,’ suste hij.

Net toen Maite zich had verzoend met de gedachte dat het geschuifel langs de afgrond nog uren zou doorgaan, kwam er een einde aan het hooggelegen pad. De inktzwarte duisternis maakte plaats voor een schemerig donker dat een brede, in de rotsen uitgehakte trap liet zien die zigzaggend naar beneden liep. Ver beneden hen, aan de voet van de trap, lag een immense ruimte waar door smalle spleten in de rotswand daglicht naar binnen stroomde.

‘Godallemachtig,’ zei Jon verbijsterd. ‘Hierin zou je wel vijf galjoenen kunnen afmeren.’

‘De mensen hier noemen dit het hemelse plein,’ zei Mira. ‘Terwijl de rivier die je hoort stromen, de rivier die dit alles ooit heeft uitgehold, in de buitenwereld de Hellestroom wordt genoemd. Ja, alles hangt af van de blik waarmee je kijkt, nietwaar. Kom, nog twee trappen, dan zijn we er.’

Beneden liepen mensen. Ze waren druk met alledaagse dingen die de vreemde grot op een dorp bij avond deden lijken. Een paar wild fladderende kippen, achterna gezeten door een groepje joelende kinderen, rende rakelings voor de ladder langs. Een hond die op een bot

kloof liet grommend zijn tanden zien toen ze hem passeerden. Ver weg brandde een vuur, waarvan de witte rook kringelend omhoog naar de richel waarover ze zojuist hadden gelopen.

‘Mama!’ hoorden ze opeens roepen. ‘Mama!’

Een schelle kinderstem weergalmde tussen de rotswanden. Uit de schemer kwam een gedaante tevoorschijn die met rare scheve sprongen op hen af rende.

‘Erro!’ Mira hield haar armen afwerend voor zich. ‘Kalm, jongen, niet springen, want dan val ik.’

Het was helemaal geen kind, zag Maite nu, maar een jongen, groter en breder dan zij zelf. Giechelend minderde de jongen vaart. Ook hij had zijn armen uitgestoken, maar hij liet ze slap naast zijn lichaam vallen toen hij Jon en Maite zag. ‘Wie ben jij?’ vroeg hij aan Maite.

‘Waarom heb je daar een ladder?’

Nog voor ze antwoord kon geven had hij een van haar krullen te pakken. ‘Ha ha, jij lijkt wel een schaapje. En hij ook!’

Hij begon om hen heen te dansen. ‘Jullie zijn een schaapje, jullie zijn een schaapje.’

Mira hield hem tegen. ‘Doe nu maar weer rustig, Erro,’ zei ze. ‘Er ligt een zieke meneer op die ladder en die houdt niet van lawaai.’

‘Mag ik kijken?’

‘Heel voorzichtig dan. Maar niet aan hem komen.’

De grote jongen sprong met zijn rare huppelpasje op de ladder af. Bijna viel hij er tegen aan, maar Mira hield hem net op tijd tegen.

‘Wat zei ik nou!’ Ze pakte hem stevig bij zijn bovenarmen en zorgde ervoor dat hij de zieke niet kon aanraken. Hun hoofden waren heel dicht bij elkaar.

Hoe bestaat het, dacht Maite. Zij zo donker en hij ... Ze herinnerde zich opeens de woorden van Juana weer. Het was inderdaad frappant; Erro’s haar had dezelfde kleur als dat van hun. Gods plan, dacht ze vol ontzag. Alles is voorzien. Ze kon ons verzoek gewoon niet weigeren. De jongen kon zijn ogen maar niet van de zieke afhouden. ‘Waarom slaapt die meneer? Is dat jouw papa? Mag ik hem dragen?’

‘Wijs jij ons maar liever de weg,’ zei zijn moeder. ‘Dat kan jij toch zo goed?’

Maar Erro negeerde haar aansporing. ‘Ik wil hem dragen,’ dreinde hij, en tegen Maite zei hij boos: ‘Laat los! Ik ben veel sterkerder dan jij en dit is mijn grot, jij woont hier geeneens.’ Hij probeerde haar handen los te trekken van de ladder. Sterk was hij zeker.

‘Niet doen!’ riep ze, met een hulpzoekende blik naar Mira, maar die liep diep in gedachten verzonken voor hen uit.

Jon gaf de jongen een duw met zijn voet. ‘Laat dat,’ siste hij. ‘Schiet op, ga naar je moeder toe.’

Het grote kind droop pruilend af.

‘En bij dat rare jong moeten wij hem achterlaten?’ fluisterde Maite verontwaardigd. ‘Wie weet wat hij hem aandoet.’

‘Ze houdt hem heus wel in toom,’ zei Jon zonder overtuiging.

Mira ging hen voor naar een kleine inham in de wand van de grote zaal. Een olielampje verspreidde er een zwak licht waarin Maite net een bed, een tafel met twee stoelen en een kast kon onderscheiden. De ladder paste niet in de kleine ruimte, stelde ze vast. En hoe wilde Mira hem verzorgen in deze duisternis? Zo kon je niet eens zijn rode plekken zien.

‘Leg hem hier maar even neer, dan gaan we op zoek naar een slaapplaats voor jullie tweeën.’

Jon schudde gedecideerd zijn hoofd. ‘Dat hoeft niet, mevrouw,’ zei hij. ‘Wij gaan direct weer terug. Het zal nog een hele toer zijn om de Gouden Ever te bereiken voor de avond valt.’

Mira fronste haar wenkbrauwen maar ze zei niets. Jon haalde wat verontschuldigend zijn schouders op. ‘Ik moet nu eenmaal weer aan het werk.’

Nu vouwde de grote vrouw haar armen kruislings voor haar borst terwijl ze hem wat spottend van top tot teen bekeek.

‘Ach natuurlijk. De last is overgedragen, niets houdt je nog hier. En wie geeft hem straks eten, wie houdt hem schoon, wie verzorgt zijn wonden?’

‘Het ziet hier zwart van de mensen,’ zei Jon wrevelig. ‘Kunnen die niet een handje uitsteken?’

‘Mensen?’ Ze schopte een steen weg die voor haar voeten lag. ‘Dieven, moordenaars, dwazen zijn het. Gespuis.’

Na die bittere woorden draaide ze zich om en beende met lange stappen de grote ruimte in.

‘Donder maar op dan,’ riep ze nog over haar schouder. ‘En neem die vent ook maar weer mee.’

‘Kom mee, Mai,’ zei Jon woedend. Hij legde zijn kant van de ladder neer. ‘We gaan, maar hij blijft hier. Dat wijf bekijkt het maar.’

‘Wil je dan hem zomaar achterlaten?’ vroeg Maite geschokt.

‘Ja.’

Zachtjes liet ook Maite nu haar kant van de ladder neer op de rotsige bodem. Haar hart bonkte van wat ze nu ging zeggen. ‘Dan blijf ik ook wel hier.’

Nu moest hij zeggen: dan blijven we in hemelsnaam maar samen. Maar Jon keek om zich heen met een wilde blik in zijn ogen en hij riep met wanhoop in zijn stem: ‘Verdomme, Mai, we zijn geen mollen! Ik heb ruimte nodig! Ik wil de zee zien!’

‘Maar als hij...’ Halverwege haar zin zweeg ze. De grote vrouw was teruggekomen.

‘Blijf vannacht dan tenminste hier,’ zei ze mat. ‘Je haalt het toch niet naar de Gouden Ever en het is geen goed idee om ’s nachts in deze contreien rond te zwalken. Er liggen twee strozakken klaar, maar hij daar moet een hoog bed hebben, anders gaat mijn rug eraan. Als jij dat nou in orde maakt,’ zei ze met een knikje naar Jon, die al weer verstarde, ‘dan kun jij morgen naar de markt van Zugarramurdi om de kruiden te kopen die ik nodig heb. Erro zal je de weg wijzen. En daarna...’ Ze zuchtte even en stopte een weerbarstige pluk donker haar terug onder haar hoofddoek. ‘Daarna smeer je hem maar. Ik zal wel zien wat ik voor hem kan doen.’

Vuren in het donker

Van houtblokken en zijn zelfgemaakte ladder knutselde Jon een bed in elkaar. Het was niet breed, maar iemand die nog geen vinger verroerde zou er niet snel afvallen, zei hij.

Maite hield hem gezelschap. Ze zat op de grond, met haar rug tegen het koude graniet. Door een van de spleten in de rotswand kon ze net een klein stukje van de blauwe hemel zien.

‘Hoe vind jij haar?’ vroeg ze.

‘Wat dacht je,’ snoof Jon.

‘Ze is bot,’ zei Maite, in gedachten verzonken. ‘Bot en verwaand. Zag je hoe ze hem met die speld prikte?’

‘Ja, gestoord.’

‘Alleen tegen die jongen is ze aardig. Nou ja, jongen... Een klein kind in een groot lijf.’

‘Mm.’

‘Waar zou zijn vader zijn?’

‘Weet ik veel. Vraag het haar.’

‘Ik geloof nooit dat ze antwoord zou geven. Ze wordt waarschijnlijk razend.’

‘Waarom zou ze?’

‘Omdat...’ Maite zweeg. Ze dacht aan de ogen van Maria Xarra: het ene moment fonkelend van woede, het volgende vol tranen. Blote ogen. Je keek erin en je zag wat er in haar omging. Maar bij Mira was dat anders. Alsof je bij de voordeur stond van een heel groot huis en je wist: ergens, misschien wel in een van de verste kamers, moet ze zich bevinden, maar waar precies? En wat gebeurt er in die kamer?

‘Mensen zitten ingewikkeld in elkaar, vind je ook net?’

Met een rood hoofd van inspanning stond Jon de lange uiteinden van de ladder bij te snijden met het mes dat Mira hem had gegeven. ‘Mm.’

‘Luister je eigenlijk wel?’

Wrevelig keek hij op. ‘Maite, dit bed moet af en ik wil naar huis. Die vrouw interesseert me eerlijk gezegd geen moer.’

De lage zon scheen nu bijna horizontaal de grot in. Nog even en het zou buiten donker zijn, maar hier had ze het nog niet eerder zo licht gezien. Ze liet haar ogen langs de hoge wanden

dwalen, langs de smalle richel ver boven hen waar ze met de zieke hadden gelopen.

Uitgehoud door een rivier. Als dat waar was moest die rivier immens zijn geweest. Had God de rivier geschapen met dat doel of had Hij de kracht van de rivier niet voorzien? Als Hij toestond dat de dingen hun eigen loop namen, hoe zeker was het dan dat dit alles nog steeds Gods plan was? Ze keek naar de uitgemergelde man en dacht: Misschien wilde God hem juist in de hemel hebben. Zijn wij degenen die Zijn plan dwarsboomt.

‘Klaar,’ zei Jon voldaan. Hij stapte achteruit om zijn werk te bekijken en klopte het zaagsel van zijn kleren.

‘Ga morgen alsjeblieft zo vroeg mogelijk naar die markt. Hoe eerder we aan de terugtocht kunnen beginnen, hoe beter. We eten wat in de Gouden Ever en dan lopen we in een ruk door naar Donibane.’

‘Dat redden we nooit voor donker.’

‘Nou en? Ik heb dat stuk naar huis al zo vaak in het donker gevaren. Ik zit liever in het donker op zee dan hier, opgesloten in dit godvergeten mollenhol.’

De zon was verdwenen en met de zon het licht. Steeds meer vuren laaiden op; kleine vuren waarop werd gekookt en grote vuren waar mensen omheen zaten. Hun vlammen wierpen flakkerende schaduwen op de wanden en witte rook verzamelde zich in gestaag groeiende wolken boven in de grot.

De zee zal nu goud en roze zijn, dacht Maite. Dit is dat kortdurende moment waarop het strand lichtgevend afsteekt tegen de donker wordende hemel, alsof elke zandkorrel iets van de zon heeft opgeslagen. En het zal daar nu stil zijn, zo stil; die enkele meeuw die later dan de anderen zijn nest opzoekt en nog een keer schor en eenzaam schreeuwt maakt de stilte alleen maar dieper. Als ik buiten sta om te zien of de vuren op Cabo Higuer al zijn aangestoken waait de wind zacht door mijn haar, alleen een man die zielsveel van je houdt kan je misschien zo teder strelen, en kijk ik dan achterom naar de bergen, deze bergen, dan hebben ze de kleur van hei en ze lijken doorzichtig en niets wijst erop dat er heksen bestaan of mensen die voor elkaar vluchten of een God die iedereen laat straffen die niet onvoorwaardelijk van hem houdt.

‘Dromer.’ Jon trok even plagend aan haar krullen. ‘Morgen lig je weer lekker in je eigen bed. Kom, we gaan terug naar dat mens.’

‘En hij dan?’

Jon legde een hand op haar schouder. ‘Laat hem los, Mai. Morgen zijn we weg.’

Hij liep voor haar uit, met gejaagde stappen. Alsof de ochtend daardoor sneller dichterbij zou komen, dacht Maite, die luisterend, met wijd open gesperde ogen, haar voeten voorzichtig moest neerzetten om niet te struikelen over de hobbelige bodem. Honden blaften, een vrouw jammerde hoog en doordringend, ergens viel een vat dat ratelend over de rotsbodem rolde. Opnieuw dacht ze aan thuis, waar elk geluid verwoei in een oneindige ruimte. Waar geluiden nooit dreigend klonken, zoals hier.

De zee leek even zo dichtbij dat ze het zout op haar lippen kon proeven. We zijn geen mollen, papa. Dat begrijp je toch wel?

Dichtbij Mira's kleine onderkomen kwamen ze Erro tegen.

'Mama heeft eten gemaakt en nu moeten jullie komen.' Hij pakte haar hand en kustte die. 'Jij heet Maite, he? Ik vind jou lief. Er zijn wortels en kastanjes. Ik kan heel goed kastanjes vinden, jij dan?'

'Waar wij wonen groeien geen kastanjes.'

Hij rende voor hen uit naar een vuur, waarbij Mira voorovergebogen in een pan roerde.

'Zij heeft nog nooit kastanjes gevonden,' riep Erro haar al van verre toe. 'Dom hè?'

Hij stond stil, graaide in zijn zak en haalde een kastanje tevoorschijn, die hij aan Maite gaf.

'Deze is voor jou, maar je kunt hem niet eten, hoor. Dat zijn andere, die met de prikkels.'

'Dank je wel,' zei ze verrast. De kastanje was nog warm van zijn lijf. Ze hield hem voor zich uit zodat de gloed van het vuur erop viel en zag hoe hij glom en blonk, op één doffe plek na. Ze wreef hem nog wat op met haar mouw en deed hem in de zak waarin ze eerder het vadersmuntje had bewaard.

Mira schepte hun kommen vol.

'Wat zit er in?' vroeg Jon.

'Nachtschade en gestoofde padden,' zei ze kort. 'Ik zou het maar niet eten als ik jou was.'

Erro gierde het uit. Met zijn korte dikke wijsvinger in Jons eten prikkend wees hij de ingrediënten aan. 'Dat zijn de kastanjes en dit is een boleet. En dat is van het konijn dat ik in een strik heb gevangen. Als je het niet wilt, mag ik het dan?'

Terwijl ze aten voelde Maite hoe de ijzige nachtlucht steeds verder de grot indrong. Dit keer zouden ze elkaar niet warm kunnen houden, dacht ze spijtig.

Ze schoof wat dichters naar het vuur en staarde in de vlammen. Jon, aan de andere kant van het vuur, keek bij elk geluid om zich heen maar de grot was nu donker en meestal viel de herkomst van de geluiden niet te achterhalen.

Mira bracht haar zoon naar bed en toen ze terugkwam bleek ook zij niet erg geneigd tot praten. Ze liet zich neerzakken op een houten kruik en bleef daar zwijgend en roerloos zitten, haar armen rustend op haar knieën, net als Maite starend in de vlammen. Het vuur spiegelde in haar donkere ogen en accentueerde haar hoge jukbeenderen en haar grote, smalle neus.

Haar zwijgen maakte Maite onrustig. Eén avond, één avond maar, had ze de kans om de vragen te stellen die als hinderlijke vliegen om haar hoofd bleven vliegen, maar Jon wilde overduidelijk zo snel mogelijk weg bij het vuur. Kuchend, gapend en met strakke blikken haar kant uit probeerde hij haar aandacht te trekken. Tot nu toe had ze zijn signalen kunnen negeren, maar het zou niet lang meer duren voor hij zou opstaan met de geen tegenspraak duldende mededeling: kom, we gaan naar bed. Vanuit haar ooghoeken hield ze Mira in de gaten, hopen op een opening in de muur die ze om zich heen had opgetrokken, maar ze zag niets dat als aanknopingspunt kon dienen: geen woord, geen glimlach, geen gebaar.

Jon rekte zich uit. Het leek erop dat hij ging staan.

Nu dan maar, besloot ze, en hoewel ze al veel mooie, voorzichtige zinnen had bedacht stelde ze haar eerste vraag nu zonder enig omhaal. 'Wie is Senpere?'

Ze had gerekend op een ontwijkend antwoord en had daarom ook allerlei vervolgvragen bedacht, maar tot haar verbazing gaf Mira gewoon antwoord. 'Senpere is geen wie, maar een wat. Het is een dorp, hier hemelsbreed niet ver vandaan, net over de Franse grens.'

'Waarom reageren mensen zo... alsof ze door een wesp worden gestoken bij het horen van die naam?'

Jon zuchtte geërgerd. 'Kom mee, Mai. Bedtijd.'

'Misschien omdat het daar begonnen is,' zei de grote vrouw, zijn aansporing negerend. Haar linkerhand wreef over haar rechterpols in een tedere maar zo te zien onopgemerkte streling.

'Wat is...' begon Maite vragen, maar Mira zei, langzaam knikkend: 'Pierre de Lancre'. Ze trok haar schouders wat op, verborg haar handen onder haar doek en herhaalde: 'Pierre de Lancre.'

'Ja?' vroeg Maite ongeduldig.

Maar Mira liet ze zich niet opjagen. Er viel een lange stilte voor ze kalm en feitelijk vervolgde: 'Rechter in Bordeaux. Schrijver van ellenlange verhandelingen over heksen. En van idyllische natuurbeschrijvingen vol geruis en gekwinkelaar.'

Haar mond vertrok in een bittere grimas toen ze eraan toevoegde: 'Bucolische schetsen, van een zoetsappigheid die volkomen afwezig is in zijn beschrijvingen van de heksennatuur, die hij als geen ander zegt te kennen. En in zijn je zou haast zeggen ooggetuige verslagen van hun rituelen en orgiën.'

'Orgiën?' vroeg Maite.

Mira's ogen bleven even op haar rusten. 'Laat maar,' zei ze tenslotte. 'Het is een zijspoor, meer niet, het doet niet ter zake.'

Jon stond op. 'Kom, Maite,' zei hij gebiedend. 'We gaan slapen.'

Zacht en zonder hem aan te kijken zei ze: 'Nee.'

'Nee?' herhaalde hij verbaasd.

'Nee. Ik wil de rest van het verhaal horen.'

'Je kunt haar rustig hier achter laten, ik zal haar niets doen,' zei Mira met een spottende blik naar Jon. Terwijl Jon zich aarzelend verwijderde vervolgde ze haar verhaal. 'Het begon allemaal met de heer van Urtubie, een plaatsje hier dichtbij, die verstrikt raakte in een discussie over vermeende heksen op zijn grondgebied. Die discussie leidde tot onrust, er vonden regelmatig vechtpartijtjes plaats en zo raakte De Lancre erbij betrokken. Om een einde te maken aan het geharrewar ging hij op zoek naar bewijs. De heksen, zei men, namen kinderen mee naar de akelarre en door die kinderen onder druk te zetten zou hij hun namen wel achterhalen. Nou, dat is hem gelukt. Tachtig mensen heeft hij laten verbranden. Als het er niet meer waren.'

Ze zweeg en porde wat in het vuur. 'Kinderen,' herhaalde ze. 'Bange, onschuldige kinderen. Al waren er vast ook wel een paar bij die dachten: dit is onze kans.'

Maite schoof wat dichters naar het vuur. 'Wat is een akelarre?'

'De plaats waar heksen samenkomen. Geef me eens een paar van die takken daar achter je.'

'Was het waar dan? Namen ze echt kinderen mee?'

Mira zuchtte diep. 'Stel je voor: je bent zes jaar. Opeens staan er een paar soldaten voor de deur. Je moet mee, zeggen ze, en hoe je ook schreeuwt en vecht, wat je ouders er ook van zeggen, daar ga je, mee naar een groot kasteel waar je wordt opgesloten in de kerkers. Je krijgt nauwelijks te eten, als je niet gehoorzaamt krijg je slaag en dag en nacht, letterlijk dag

en nacht, vertellen enge vrouwtjes je over de gruweldaden van de heksen die je zogenaamd hebben ontvoerd. Naast je zit een kind dat weg mag nadat hij een hele reeks namen heeft genoemd, namen van zogenaamde heksen. Wat zou jij dan tegen je ontvoerders zeggen?’

‘Ben u daarom gevlucht?’ vroeg Maite. ‘Omdat ... iemand uw naam heeft genoemd?’

‘Je luistert niet,’ zei Mira ongeduldig. ‘Senpere is aan de andere kant van de grens, minstens tien uur gaans hier vandaan. Zo beroemd ben ik nou ook weer niet.’ Ze begon bruusk in het uitdovende vuur te poken.

In de stilte die tussen hen viel hoorde Maite getrommel en gezang. Ze richtte zich even op en zag ver weg een hoog oplaaiend vuur waar zwarte silhouetten in een woeste dans omheen sprongen.

‘Zijn dat heksen?’ vroeg ze angstig.

Mira haalde kort haar schouders op. ‘Wat kan het je schelen. Wat er daar ook gebeurt, het zijn jouw zaken niet.’

Maite verstrakte. ‘Ik heb er recht op om de waarheid te weten. We laten hier tenslotte wel iemand achter die... belangrijk voor ons is.’

‘De waarheid,’ snoof Mira. ‘Bestaat die dan nog? En als je het hier niet vertrouwt, beste meid, dan kun je twee dingen doen: die vent weer meenemen of hier blijven om een oogje in het zeil te houden. De waarheid!’

Het vochtige hout knetterde zacht. de dansers zongen en schreeuwden.

Ik vraag het gewoon, dacht Maite. Ze is nu toch al kwaad op me. ‘En u? Bent u een heks?’

Over de gloeiende takken heen keek Mira haar langdurig aan. Niet boos, zoals Maite had verwacht, maar eerder onderzoekend. Ze gaf geen antwoord, maar net toen Maite huiverend besloot dat haar zwijgen dan wel een bevestiging zou zijn, zei ze kalm: ‘Als er een duivel was die me mijn oude leven kon teruggeven zou ik hem misschien wel vurig aanbidden. Maar tot nu toe ben ik ‘m niet tegengekomen, Zelfs hier niet, in dit godvergeten oord. Dan zal hij wel niet bestaan, denk je ook niet?’

Maite staarde even naar de dansers in de verte maar liet haar blik toen weer terugkeren naar het vuur. ‘Ik weet niet meer wat ik moet denken,’ zei ze somber. ‘Mijn kijk op de wereld is in de afgelopen vijf dagen meer veranderd dan in de bijna achttien jaar ervoor.’

‘Je zegt het alsof je het erg vindt.’

‘Dat is ook zo. Geloof ik.’

‘Dus jij had liever de rest van je willen leven teren op dat kleine beetje levenswijsheid dat je ergens waar niets gebeurt, zonder boeken, zonder leermeesters, hebt verzameld?’

‘Je kunt heus ook wel dingen leren door te kijken,’ zei ze.

‘O ja, dat kan,’ zei Mira. ‘Door te kijken kun je in één leven misschien wel tienduizend dingen leren. Maar hoeveel zouden dat er zijn als je kennis kon nemen van de ontdekkingen van tienduizend geleerden?’

‘Ik was ook liever naar school gegaan,’ zei Maite gepikeerd. Ze stond op en zei: ‘en nu ga ik naar bed. Welterusten. En... bedankt dat u voor hem gaat zorgen.’

‘Leren lezen is niet moeilijk,’ zei Mira. ‘Je bent slim, je hebt het zo te pakken. Ik kan het je in een paar weken leren.’

Maite stond stil. ‘Kan Erro lezen?’

‘Erro...’ Mira was ook opgestaan. Ze schopte de laatste smeulende takjes bij elkaar en trapte de vonken uit. De verbrande resten van het vuurtje knerpten onder haar klompen. Nu de laatste vonken een voor een doofden verbaasde Maite zich erover hoeveel licht het kleine vuur had gegeven. Het vuur in de verte leek opeens groter dan ooit: groot, wild en ongebreideld.

‘Ik zou mijn kennis graag aan Erro overdragen,’ zei Mira mat, ‘maar helaas, het lot heeft anders beschikt.’

Ze draaide Maite haar rug toe en verdween in het donker. ‘Welterusten,’ hoorde Maite haar nog zeggen.

Schuifelend zocht ze haar slaappleats op. Er lag een zachte, warme deken op haar bed, constateerde ze verbaasd. Ook Jon had er een. Hij sliep vast en snurkte een beetje.

Ze ging liggen en rolde zich in de deken. Terwijl de warmte van de wol haar stijve spieren langzaam ontspande staarde ze omhoog, het sterrenloze gewelf in, waar nog flarden rook rondreven.

Ik kan je leren lezen.

Jon mompelde iets in zijn slaap. Ze zag dat zijn deken wat was weggegliden en dekte hem zorgzaam weer toe.

Matteo

Ik kan je leren lezen.

Hoe Mira ook haar best had gedaan om het te verbergen, ze had het verlangen in haar woorden wel degelijk gehoord, ook al had ze zich, steeds als ze wakker werd, afgevraagd of het niet haar eigen verlangen was geweest. De strozak naast haar was leeg.

Vanavond zijn we thuis. Waarom kon ze daar niet domweg blij om zijn? Wat haalde ze zich in haar hoofd?

Ze stelde zich voor dat ze Jon zou opzoeken, Jon, die nu ongetwijfeld hun spullen al had ingepakt, die in zijn hoofd de touwen van de Luz al losmaakte van de zwarte ijzeren ring, die al op de terugweg was, op weg naar de wereld waar alles nu eenmaal was zoals het was, om tegen hem te zeggen: ik blijf. Ik blijf hier om haar te helpen met de verzorging maar bovenal: om te leren lezen. Eens moet het er toch van komen, Jon, je weet hoe graag ik dit altijd heb gewild.

Hij zou niet eens met haar in discussie gaan. Even zou hij haar wantrouwig, ongelovig aankijken en daarna zou hij de zaak beklinken met een enkel woord: 'Onzin'. Dat ene woord zou staan voor een hele reeks andere. Bovenop lag 'geen sprake van' maar daaronder lagen woorden die zwaarder wogen zoals verraad, papa, mama, we hebben alleen nog elkaar. Wat haal je in je hoofd.

Toen ze nog rillend van de ochtendkou bij het geïmproviseerde bed van de zieke kwam was Mira al met hem bezig. De man lag naakt op de strozak en ze waste zijn ingevallen buik.

"Hoe wilt u hem eigenlijk beter maken?" vroeg Maite, nadat ze een tijdje zwijgend had staan kijken.

Het duurde even voor Mira antwoord gaf. Haar hand met de doek erin bleef maar heen en weer gaan van de kom met water naar de naakte man. Aandachtig, bijna teder, waste ze zijn liezen, zijn geslacht. Eindelijk, nadat ze de doek nog eenmaal had uitgewrongen, hing ze die over de rand van de kom.

'Waarschijnlijk zit er een ophoping van geronnen bloed onder zijn schedel die tegen zijn hersens drukt. Ik wil proberen of ik zijn bloed met kruiden wat dunner kan maken, dan stroomt het beter en wordt dat oude bloed misschien wat sneller afgevoerd. En ik zal hem masseren, ik laat zijn armen en benen bewegen. Hij ligt al veel te lang stil en dat is slecht.'

‘En als dat allemaal niet helpt?’

‘Dan boor ik misschien wel een gat in zijn schedel.’

‘Helpt dat dan?’ vroeg Maite fronsend.

‘Misschien. In de nieuwe wereld doen ze het soms om de druk binnen de schedel te verlichten. Maar het is wel het uiterste middel.’

‘Hoe weet u dat? Van de nieuwe wereld?’

‘Een monnik uit Urdax heeft het me verteld. Hij is daar geweest.’

‘In de nieuwe wereld?’ vroeg ze ongelovig.

‘Ja, Hij heeft er een boek over geschreven. Een heel leerzaam boek.’

Het duizelde Maite. ‘En u heeft dat gezien? Gelezen? Daar?’

Mira knikte kort. ‘Ja, daar. In het klooster. In betere tijden.’

‘Voor u hierheen vluchtte?’

‘Ja.’

Ze nam een hand van de zieke en begon zijn arm te buigen, steeds weer opnieuw. ‘Neem jij de andere maar.’

Terwijl ze tegenover elkaar stonden en met dezelfde bewegingen zijn magere armen heen en weer bewogen stelde Maite de vraag die haar al lang bezig hield. ‘Als u geen heks bent, waarom bent u dan gevlucht?’

Op dat moment kwam Erro aanlopen. Een paar passen van de zieke verwijderd bleef hij grinnikend staan. ‘Ik zie zijn piemel’.

Mira glimlachte wat vermoeid.

‘Ik heb ook een piemel,’ zei Erro tegen Maite. ‘Zal ik hem laten zien?’

‘Gooi jij maar liever dit vieze water weg,’ zei Mira, terwijl ze hem de waskom toestak. ‘Dat kan je vast heel goed.’

Met de hand van de zieke nog in de hare keek ze de jongen na. ‘Zo ziet het kind eruit van een vrouw die met de duivel heeft geslapen,’ zei ze. ‘Volgens mijn burens dan.’

Ze legde de slappe arm van de zieke weer langs zijn magere lijf. ‘Kleed jij hem maar aan,’ zei ze tegen Maite. ‘En kom dan naar mijn grot, dan zal ik je zeggen wat je moet gaan kopen.’

Na een ontbijt van brood en geitenmelk vertrokken ze. Terwijl Erro zachtjes zingend kastanjes en noten zocht, herhaalde Maite haar boodschappenlijstje.

‘Knoflook, kleeftkruid en Sint Janskruid vind ik zelf wel in het bos’, had Mira gezegd. ‘Maar bij de heerkruidenkraam moet je arnica, tanacetum en waternavel kopen, en dan bij de smid een boor. Niet te dun, maar ook weer niet te dik.’

Jon had het idee van de boor te gek voor woorden gevonden. ‘In de Nieuwe Wereld wonen alleen maar wilden,’ zei hij op een toon die geen tegenspraak duldde. ‘En dat weet ik niet van de een of andere halfzachte monnik, maar van een zeeman die daar zelf is geweest.’

‘Jouw wereldbeeld zal niet snel veranderen, he,’ zei Mira. ‘Klamp je er maar aan vast, jongen, ik hoop voor jou dat het je drijvend houdt. De zee mag dan onveranderlijk zijn, de geschiedenis is dat niet.’

Door de kalende bomen heen kon ze het silhouet van Zugarramurdi al zien. De zon stond nog laag aan de hemel en er hing een mistig waas over het landschap.

Ik kan je leren lezen.

Ze zuchtte en schopte een lege bolster van een kastanje weg.

Erro kwam naast haar lopen. ‘Ben je verdrietig?’ Hij keek haar trouwhartig aan en pakte haar hand, die hij zacht begon te aaien. ‘Bij mama doe ik altijd dit. Helpt het al?’

Ze dwong zichzelf tot een glimlach en knikte. ‘Ja, het is helemaal over. Dank je wel.’

Arnica, tanacetum, waternavel.

Ze waren niet de enigen die zich naar de markt begaven, zag ze al gauw. Een lange stoet mensen met hier en daar wat geiten en een enkele ezel bewoog zich in de richting van het stadje.

Erro danste van opwindning. ‘Ik zie de sta-had, ik zie de sta-had,’ zong hij.

Ja,’ zei ze bezorgd, terwijl ze hem bij de zoom van zijn gebreide vest greep. ‘Maar nu moet je heel rustig zijn, Erro. We mogen niet opvallen, zei je moeder.’

‘Wij willen ook niet vallen, hè Maite?’

‘Nee, dat willen wij niet.’

‘Mag ik wel mijn tong uitsteken naar de mensen?’

‘Nee, doe dat maar niet.’

Het was in Zugarramurdi bijna net zo druk als ten tijde van het edict, maar de spanning van toen ontbrak. De markt was kennelijk een geliefd uitstapje en de sfeer in de smalle straatjes was feestelijk en ontspannen.

Ook Erro liet zich er door meeslepen. Half hinkend, half springend danste hij voor haar uit.

‘Hoor je de muziek, Maite? Ik wil er heen, ik wil er heen! O kijk, een standbeeld van een paardje. Verkoopt die meneer koekjes, Maite? Mag ik er een, toe koop je een koekje voor me, alsjeblieft? Hé, waarom heeft die man zo’n gekke muts op?’

Maite probeerde hem te kalmeren, maar het was moeilijk om vat op hem te krijgen. Hij liet zich niet bang maken, vond de soldaten voor wie ze hem waarschuwde alleen maar spannend en stoer en telkens als hij beterschap beloofde vergat hij zijn goede voornemens net zo snel als hij ze maakte.

‘Wijs me nu de kruidenkraam maar, Erro,’ zei ze vermoeid. ‘Ik wil zo snel mogelijk terug.’

Er kwam geen antwoord. Erro was verdwenen. Ze keek om zich heen en zuchtte toen ze in de verte een jongleur en een trommelaar zag staan. Groene en rode ballen sprongen omhoog boven de hoofden van het publiek. Daar ergens zou Erro vast ook wel te vinden zijn. Ze begon zich juist een weg door de menigte te banen toen twee handen haar plotseling van achteren vastgrepen.

‘Hallo schatje, jij wilt vast wel een kusje van een knappe soldaat,’ zei een stem.

‘Niet van een knappe soldaat en al helemaal niet van jou,’ antwoordde ze bits. Ze probeerde zich los te rukken maar de soldaat, een pukkellige jongen met donzig haar op zijn kin, drukte zijn vingers venijnig in haar bovenarmen.

‘Ze wil je niet, Matteo,’ lachte een van zijn vrienden.

Dat leek hem alleen maar koppiger te maken. ‘Jij – gaat – mij- een – kusje - geven,’ siste hij.

‘Heb je dat begrepen? En als het niet lief genoeg voelt, dan...’

Hij probeerde zijn mond op de hare te drukken maar Maite draaide haar hoofd bliksemsnel om en spuugde hem recht in zijn gezicht. Haar ogen schoten vuur.

‘Jij smerige...’ De soldaat Matteo liet één hand los om de klodder spuug van zijn kin te vegen. Maite voelde zijn greep verslappen en rukte zich los.

‘Grijp die heksenmeid!’ schreeuwde de soldaat buiten zinnen. Mensen keken om en gingen angstig opzij toen Matteo’s vrienden de achtervolging inzetten.

Op goed geluk rende Maite naar een groep vrouwen met grote manden die in een kring bij elkaar stonden. Ze zagen haar zigzaggend door de menigte aankomen en weken zonder een woord uiteen. Nauwelijks bevond ze zich veilig in hun midden of de kring sloot zich weer en de vrouwen hervatten hun gesprekken alsof er niets was gebeurd, alsof er geen meisje

geknield tussen hun naar melk en aarde geurende lange rokken zat. Maite hoorde Matteo schreeuwen, ze hoorde hoe het geluid van de laarzen dichterbij kwam en toen voorbij ging.

‘Ze zijn weg,’ zei een van de vrouwen. ‘Je kunt wel weer tevoorschijn komen, kind.’

Ze bekeken haar nieuwsgierig, maar voor ze haar vragen konden stellen maakte Maite zich los uit hun midden. ‘Bedankt voor het verbergen, maar ik kan niet blijven, ik moet mijn broertje zoeken.’

Erro stond nog steeds schaterlachend naar de kunsten van de jongleur te kijken, zich van geen kwaad bewust.

Maite greep hem bij een hand en trok hem mee. ‘En nu laat ik je niet meer los, Erro,’ zei ze streng. ‘Kom, we doen vlug onze boodschappen en daarna mag jij je mama vertellen wat je hier allemaal hebt gezien.’

Met Erro’s kleverige hand nog steeds in de ene en het linnen tasje met hun aankopen in de andere hand verlieten ze even later het marktplein.

‘Ik wil het tasje dragen,’ jengelde Erro. ‘Het is voor mijn mama en daarom mag ik het dragen.’

‘Je moet nu lief zijn, Erro,’ zei Maite. ‘Lief zijn en niet zeuren. Anders is jouw mama straks heel boos op jou.’

‘Heus niet,’ smaalde hij. ‘Mijn mama is lief, veel lieverder dan jij. Kijk maar, ze heeft een kikker op mijn trui gemaakt. Want ik hou van kikkers.’ Hij knoopte zijn dikke vest los en liet haar kijken. Een kikker, inderdaad. Maar je moest het wel weten. ‘Mooi,’ zei ze.

‘Jij hebt geeneens een moeder,’ zei hij met een grijns. ‘Maar ik lekker wel.’

Een tijdlang liep Maite zwijgend naast hem, vechtend tegen het vervelende gevoel dat zijn woorden haar gaven.

‘Ik heb wel een moeder,’ zei ze opeens. ‘Wil je haar zien?’

Erro begon van opwinding op en weer te wippen op zijn tenen. ‘Heeft ze koekjes?’

‘Nee,’ zei ze korzelig. ‘Ze heeft geen koekjes. Nou, wil je haar zien of niet?’

Zonder zijn antwoord af te wachten zette ze koers naar de kerk waar ze de Moeder twee dagen tevoren over het water had zien lopen.

‘Wacht op mij,’ riep hij klagelijk achter haar. Maar ze bleef pas staan in het beschaduwde portaal, waar granieten heiligen en monsters op hen neer keken. Erro keek schuw omhoog.

‘Doen ze ons niets?’

‘Nee, kom nu maar.’

Maar hij bleef staan. ‘Waarom doen ze niets?’

Maite zuchtte. ‘Omdat ze van steen zijn.’

Erro leek niet overtuigd.

‘En omdat mijn moeder zegt dat ze lief moeten zijn. Net als jouw moeder, vanmorgen.’

‘Is jouw moeder hier dan de baas?’

‘Ja.’ Ze greep zijn hand en trok hem mee de kerk in.

Erro zette aarzelend een paar stappen naar voren. ‘Ik zie geeneens een moeder,’ dreinde hij zodra ze in het koele middenschip stonden. ‘Ik vind het hier niet leuk, ik wil weg.’

‘Daar staat ze,’ wees Maite. ‘Waar al die bloemen staan. Het is die mevrouw in die blauwe jurk.’

Er hing een onheilspellende stilte in de kerk. Ze keek om zich heen en huiverde plotseling bij de herinnering aan de man in het zwart.

‘Kom,’ zei ze plotseling gejaagd. ‘We gaan.’

Maar de jongen rukte zich los en rende vooruit. ‘Je hebt gejoekt,’ riep hij haar toe zodra hij bij het beeld was aangekomen. ‘Het is jouw mama helemaal niet! Ze heeft een witte jas met kralen aan en ze kan niet eens bewegen.’

Hij sprong heen en weer en zong pesterig: ‘Jij hebt geen mama, jij hebt geen mama en ik lekker wel!’

Met een paar passen was ze bij het beeld. Over het blauw geschilderde hout droeg de Moeder nu een wijde witte mantel bestikt met gouddraad en gekleurde stenen.

‘Haar blauwe jurk zit er onder,’ zei ze. ‘Kijk maar.’

Ze klom op het voetstuk en rekte zich uit om de mantel omhoog te duwen.

De scharnieren van het toegangsdeurtje in het portaal piepten, over de grauwe vloer viel een baan warm licht die weer verdween toen de deur met een galmende klap dichtviel. Na een korte stilte klonk het geluid van zware laarzen op de stenen.

‘Ik zie er niks van,’ zeurde Erro. ‘Ik wil weg, naar mama toe.’

‘Zo meteen,’ hijgde Maite. De mantel was zwaar en ze was net niet lang genoeg. Waar ben ik mee bezig, dacht ze opnieuw. Laat het toch! Trek je niks aan van dat jong! Maar ik ben nu al zo ver.... Ze zette een voet op die van de moeder en met een uiterste krachtsinspanning schoof ze de mantel omhoog.

‘Kijk dan, Erro, kijk dan!’

Maar Erro zweeg. Toen ze omkeek, de zoom van de mantel nog in haar hand, haar voet nog op die van de maagd, zag ze hem staan: bedremmeld, kijkend naar de mannen die naar hen toe kwamen rennen.

‘Daar heb je die heks weer!’ riep een bekende stem. ‘Grijp haar! Ze heeft het voorzien op de Heilige Maagd!’

Ze liet de mantel los, haar voet gleed weg, ze viel van de sokken. Ze krabbelde snel overeind, wreef met één hand haar pijnlijke dij en pakte met de andere Erro beet. ‘Rennen, Erro!’

Maar hij rende niet. Ze probeerde hem tussen de banken door te trekken, maar ze moest hem voortsleuren als een zak meel en hij struikelde voortdurend. Een van Matteo’s vrienden liep om de banken heen en wachtte haar triomfantelijk op in het middenpad. Even nog probeerde ze over de banken heen te ontsnappen, maar Erro viel opnieuw en weigerde kermend om verder te gaan.

Zes handen grepen haar vast en sleurden haar naar het zijpad. Matteo greep de tas en keek erin. ‘Toverkruiden,’ zei hij triomfantelijk, terwijl hij een bosje groen omhoog stak. ‘Als ik het niet dacht.’

‘Geef terug!’ Maite graaide naar de tas, maar Matteo sloeg haar hand weg.

‘Niet doen! Niet doen!’ jankte Erro. ‘Je mag haar geen pijn doen! Ze is mijn vriendin!’

‘Dus daarom had ze geen zin had in jou,’ zei een van de soldaten spottend tegen Matteo. ‘Ze valt meer op gedrochten zoals dit hier.’

Ook Erro werd nu uit de bank gesleurd waar hij zich ineengedoken probeerde te verschuilen, met zoveel kracht dat hij achterover op de stenen viel en daar hulpeloos als een tor, wild maaierend met zijn armen en benen, bleef liggen. Zijn vest was opengevalen. De kikkertrui spande om zijn bolle buik.

‘Kijk nou, hij draagt het duivelsteken!’

Alle soldaten verdrongen zich nu om Erro, ook de twee die Maite vasthielden.

‘Ik wist het wel,’ zei Matteo gewichtig. ‘Heksen. Zij met d’r rode haar en hij met zijn scheve geitenogen. En dan het paddenteken nog. Ze zijn er gloeiend bij.’

Maria Garcia

De twee grootste soldaten trokken Erro ruw omhoog, maar hij liet zich onmiddellijk weer vallen en sloeg en trapte wild om zich heen. Terwijl Matteo en een korte, gedrongen man met een puntbaardje Maite in een ijzeren greep hielden, schopten de anderen Erro waar ze hem maar konden raken. De jongen jankte als een hond.

‘Laat dat!’ gilde Maite. ‘Hij is anders, dat zie je toch? Hij snapt het niet!’

‘Dan leren we het hem wel,’ zei een lange soldaat met vettig zwart haar hijgend, en opnieuw haalde hij uit. De laars trof Erro op zijn bovenbeen.

‘Mama,’ kreunde hij. ‘Mama mama mama mama...’, in een eindeloze gefluisterde herhaling. Hij lag nu heel stil. Alleen zijn mond bewoog.

‘Stel je niet aan, duivelsjong! Sta op!’ riep Matteo, maar Erro bleef liggen en het kermen ging maar door. ‘Mama, mama, mama...’

De lange soldaat tilde zijn voet al weer op. ‘Gedraag je niet als een kleuter, man!’

‘Maar hij is van binnen een kleuter!’ schreeuwde Maite woedend. ‘Hou op! Doe hem geen pijn!’

‘Als hij gewoon meegaat doen we hem niets,’ zei een van de soldaten die had geprobeerd hem van de grond te tillen.

Matteo’s greep was door alle aandacht voor Erro verslapt. Ze rukte zich los en knielde naast Erro die nog steeds zachtjes jammerend op zijn zij lag, zijn knieën opgetrokken tegen zijn borst, zijn korte dikke handen voor zijn ogen.

‘Erro? Erro, luister. Ik ben het, Maite.’

‘Ik wil naar mama toe...’ klonk het nauwelijks verstaanbaar.

‘Ja, jochie, dat begrijp ik. Ik ook. Maar... we moeten eerst even met deze meneren mee, goed?’

Erro begon harder te huilen. ‘Ik wil niet met ze mee, ze zijn gemeen.’

Ze aaide hem wat hulpeloos over zijn korte rode haar. ‘Als we gewoon meelopen, doen ze ons niks,’ verzekerde ze hem. ‘Zal ik jou een hand geven? Zullen we samen lopen?’

Hij knikte met betraande ogen maar verroerde zich niet.

‘Kom maar, dan help ik je opstaan. Heb je pijn?’

‘Hier,’ snikte hij, met een hand op zijn been. ‘Je moet er een kusje op doen, Maite. Dat doet mama ook altijd.’

Maite kuste de aangewezen plek. De soldaten grinnikten.

‘En ik heb hier zo’n pijn,’ zei Matteo, met zijn hand op zijn geslacht. ‘Vooruit heks, maak het over.’ Hij greep haar bij haar en trok haar hoofd achterover. Ze onderdrukte een kreet van pijn, wierp hem alleen een razende blik toe.

‘Laat haar, Matteo,’ beval een van de anderen.

Zodra ze haar hoofd weer kon bewegen richtte ze zich tot Erro. ‘Nu kun je toch wel weer staan, grote knul?’

Erro kwam moeizaam overeind. Zijn oogleden waren gezwollen, zijn mond hing een beetje open en hij kwijlde. Twee soldaten strekten hun armen naar hem uit, maar Maite hield ze tegen. ‘Blijf van hem af. Ik zorg er wel voor dat hij meegaat.’

‘En ik zorg er wel voor dat jij meegaat,’ zei Matteo gewichtig. ‘Haal je maar niks in je hoofd, smerige heks, of je maakt kennis met mijn mes. En hier, draag je eigen vergif maar.’

De markt, nog steeds in volle gang, lag in een oogverblindend licht voor hen toen ze in optocht de kerk uitkwamen. De mensen die ze tegenkwamen weken zwijgend uiteen. Maite deed haar uiterste best om kalm te blijven. Ze negeerde haar angstige gedachten en concentreerde zich op wat ze zag. Alle nieuwsgierige blikken leek ze te zien, alle vluchtig opzij kijkende gezichten. Rode wangen, bleke wangen. Kleine ogen, grote ogen. Snorren, baarden. Een hond die blaffend om een mand konijnen sprong. Sneeuwwitte duiven op een dakrand. Twee jongens die een appel pikten van een kraam. Ze hoorde de kerkklokken luiden, elke klok met zijn eigen geluid, ze hoorde duiven koeren, hanen kraaien, wielen knarsen. Ze hoorde geblaf, gepraat, geblaat, het onregelmatige snikken van Erro, haar klompen en hun laarzen op de stenen. En ze zag... Juana. Ze stond bij een kraam met vis met de grote mand waaruit ze nog maar zo kort geleden brood en appels hadden gegeten aan haar arm. Hun ogen ontmoetten elkaar kort en al het andere verdween naar de achtergrond. Zij moet de tas nemen, dacht Maite, dan is alles niet voor niets geweest. Hoe maak ik haar dat in godsnaam duidelijk?

Maar Juana stapte gewoon op de soldaten af. Onbevreesd en bijna streng stak ze een bevelende hand omhoog. ‘Ho even, jongens, dat is mijn buurmeisje. Waar gaan jullie met haar naar toe?’

‘Bemoei je met je eigen zaken, mens,’ zei Matteo, maar een van de anderen zei: ‘Het is een heks. We brengen haar naar de schout.’

Juana lachte. ‘Een heks... Kom nou toch. De schout kent haar ook, hij ziet jullie aankomen.’

Twee van de soldaten keken eerst elkaar, toen Matteo aarzelend aan.

Matteo trok de panden van Erro’s vest opzij.

‘En dit dan?’

‘Een trui,’ zei ze schouderophalend. ‘Wat is daar mis mee?’

‘Ik vertrouw die vrouw voor geen cent,’ mompelde de soldaat met het puntbaardje tegen Matteo. ‘Misschien moesten we haar ook maar meenemen.’

‘Kom nou,’ zei Juana met een zucht. ‘Jullie lijken mij verstandige kerels. Je ziet toch zo dat dat jong niet goed is? D’r zit net zo veel kwaad in als in een kind van vier.’

‘Dat moet de schout dan maar uitmaken,’ zei Matteo gewichtig. ‘Wij doen gewoon ons werk. En laat ons er nu langs, vrouwtje, anders nemen we jou inderdaad ook nog mee. Als je goed naar het edict hebt geluisterd, ken je de straf voor het beschermen van heksen.’

De tas, seinde Maite wanhopig met haar ogen. Neem de tas.

‘Nou,’ zei Juana met een aarzeling in haar stem. ‘Dan zie ik jullie later wel weer, kinderen. Hou je goed. Alleen nog even dit, dan ben ik weg.’ Ze haalde een zakdoek tevoorschijn en veegde er snel even Erro’s mond en neus mee af. Haar mand stootte tegen Maites been.

Razendsnel liet ze er de tas met kruiden in verdwijnen.

‘Zo is het wel weer genoeg,’ snauwde Matteo. ‘Mooi zal hij toch niet worden.’

‘Wind je niet op, jongen, ik ga al.’

En daarop verdween ze in de menigte.

De soldaten brachten hen naar een hoog gebouw van grijze steen. Het telde vier verdiepingen en had kleine, diepliggende ramen die deels voorzien waren van tralies. Op het dak hingen twee vlaggen lusteloos langs hun stokken.

Er was één toegangsdeur, hoog en indrukwekkend, die werd bewaakt door soldaten met korte, zwartleren kurassen en geelkoperen helmen. Ze hingen verveeld tegen de muur waar ook hun lansen stonden.

‘Heksen,’ riep Matteo trots, nog voor ze de wachters goed en wel hadden bereikt. ‘Zelf opgespoord en zelf aangehouden. Waar is Don Juan?’

‘Waar is Don Juan,’ bouwde een van de wachters hem na. ‘Heb je soms met hem op school gezeten, boerenpummel? Het is nog altijd heer Valle voor jou.’

Matteo grinnikte. ‘Je bent jaloers. Vooruit, ga zeggen dat we hier staan met twee ketters.’

‘Doe het zelf. Ik ben je knechtje niet.’

‘Ook goed.’

Matteo duwde de zware deur open en wenkte zijn vrienden, die wat onzeker stonden te wachten. Even aarzelden ze nog maar toen ze zagen dat de wachters geen pogingen deden om Matteo tegen te houden volgden ze hem met hun gevangenen naar binnen.

Ze stonden nu in een hoge, brede gang met aan weerszijden deuren die gesloten waren. Het was er schemerig, net als in de kerk. Erro begon weer zacht te jammeren. Op de zwart-witte marmeren vloer klonken hun laarzen en klompen hard en hol.

‘En nu?’ fluisterde een van Matteo’s vrienden.

‘Weet ik veel,’ gromde hij. ‘Er zal zo wel iemand komen.’

Op hun hoede liepen ze verder, tot er achter in de gang een deur werd geopend. Een oude man stak zijn hoofd om de deur en nam hen fronsend op. ‘Ja?’

Matteo maakte zich los van de rest en liep zelfverzekerd op hem af. ‘Dit zijn twee ketters die we op heterdaad hebben betrapt, heer. Ze waren bezig het beeld van de Heilige Maagd te onteren, op klaarlichte dag, en ze dragen de tekenen van het Kwaad.’

De deur ging verder open en de oude man kwam naar hen toe. Hij droeg een lange donkere jas met daaroverheen een sjerp waaraan een sabel hing. Met gefronste wenkbrauwen nam hij Maite en Erro op. ‘Zijn die van hier?’

‘Het zijn ketters,’ herhaalde Matteo. ‘Ze hebben het beeld van de Maagd vernield.’

‘Zijn jullie van hier?’ vroeg de man bars aan Maite.

‘Nee,’ zei ze. ‘Wij komen van de kust.’

‘Maar het zijn ketters,’ zei Matteo voor de derde maal.

De man in de lange jas zuchtte geërgerd. ‘Nou vooruit, breng ze maar naar het arrestantenhok. Alsof we onze handen niet vol genoeg hebben aan het tuig uit ons eigen dorp.’

Nauwelijks was hij weer achter de deur verdwenen of er kwam een soldaat naar buiten.

‘Geef ze maar mee,’ zei hij. ‘En smeer ‘m dan, het is hier geen zoete inval.’

‘Maar het zijn mijn arrestanten,’ zei Matteo. ‘Ik wil ze zelf naar... heer Valle brengen.’

‘Zo werken wij hier niet,’ gromde de soldaat. ‘Vooruit, wegwezen, en jullie twee: meekomen, en snel.’

De soldaat duwde hen een zijgang in met aan het einde een zwarte deur waarnaast, op een houten stoel zonder leuning, een oude man onderuitgezakt tegen de witgekalkte muur hing.

‘Nieuwe gasten,’ kondigde de soldaat aan.

De oude man schudde meewarig zijn hoofd. ‘Ze worden ook steeds jonger, hè.’

‘Dat kun je wel zeggen,’ zei de soldaat met een blik op Maite. Hij knikte even in de richting van de gesloten deur. ‘Zit dat lekkere ding daar nog steeds?’

‘Alleen vandaag nog,’ zei de zittende wachter wat spijtig. ‘Ze gaat morgenochtend mee naar Logroño. Valle heeft plannen met haar.’

‘Geef hem eens ongelijk,’ grinnikte de soldaat.

‘Die hoge heren boffen maar,’ zei de oude bewaker jaloers. ‘Van haar krijg ik hem zelfs nog omhoog. Een goeie wip met zo’n jong ding, dat zou me tien jaar jonger maken. Hij gaat haar ten voorbeeld stellen op de auto de fe, zeggen ze. Ja, vast, en daarna linea recta naar zijn bed. Ze windt ze allemaal om haar vingertje maar het is een klein secreteet, dat verzeker ik je. Het is Valle voor en Valle na maar als ik een vinger naar haar uitsteek zet ze een keel op.’

‘Misschien is deze wat toeschietelijker dan,’ zei de soldaat. ‘Van die broer van haar zal je niet veel last hebben, die snottert alleen maar. Hup, naar binnen jullie.’

Hij opende de zwarte deur en duwde hen naar binnen. Achter hen viel de deur met een klap dicht.

Erro klampte zich aan Maite vast. Hij drukte zijn natte gezicht tegen haar schouder en hij stond te zwaaien op zijn benen.

‘Kom maar zitten,’ fluisterde ze in zijn oor, en ze stuurde hem met zachte drang naar een houten bank die tegen de witte muur stond. Boven hun hoofd was een klein getralied raam.

De zon maakte een scheve lichtplek op de grauwe vloer.

‘Welkom,’ zei iemand.

Nu pas keek Maite om zich heen. Een jong meisje op de bank tegenover hen glimlachte vriendelijk. Een eindje van haar vandaan zaten een oude man en een oude vrouw, die elkaars hand vasthielden. Ze zaten zo dichtbij elkaar dat hun grijze hoofden elkaar raakten. Aan de andere kant van het meisje zat nog een man, een herder aan zijn kleren te zien. Hij knikte kort en staarde daarna weer naar zijn voeten. Op de derde bank zat een vrouw, een

doodgewone vrouw, zoals ze er op de markt wel honderd hadden gezien, en nog twee oude vrouwen die zacht met elkaar praatten.

‘Ik wil naar mama toe,’ zei Erro klaaglijk. ‘Maite, je had beloofd dat we naar mama gingen.’ Het meisje stond op en ging naast Maite zitten. Ze legde een hand op haar been. ‘Arme schat, je weet niet wat je overkomt, hè?’ zei ze vriendelijk. ‘Maar je hoeft niet bang te zijn hoor, meneer Valle is heel aardig en zó rechtvaardig!’

Erro zweeg en tilde zijn betraande gezicht op. Zijn oogleden waren nog steeds rood en gezwollen, er liep snot uit zijn neus en zijn kin en wangen zaten vol zwarte vegen. ‘Ga jij ons naar mama brengen?’

Het meisje bekeek hem afkeurend. ‘Wat een viezerd. Is dat je broer?’

Met een punt van haar rok veegde Maite Erro’s gezicht een beetje schoon. ‘Nog even, jochie,’ suste ze. ‘Rust maar wat uit, je zal wel moe zijn.’

‘Is hij niet goed?’ vroeg het meisje. Ze keek met afgrijzen naar de vochtige plek op Maite’s rok.

‘Goed genoeg voor mij,’ zei Maite kortaf. Ze trok Erro tegen zich aan. ‘Het komt allemaal goed, Erro, echt waar.’

Het meisje schoof wat van haar weg en sloeg haar armen over elkaar. ‘Ik kan je wel vertellen hoe je je hier het beste kunt gedragen, maar ik weet niet of ik daar wel zin in heb.’

‘Dan doe je het toch niet.’

Eén van de oude vrouwen glimlachte naar Maite. Ze knikte en glimlachte terug.

‘Laat je toch niet met dat soort in,’ smaalde het meisje. Ze stond op en maakte een pirouette. ‘Zie je mijn kleren? Allemaal nieuw. Van heer Valle gekregen omdat die van mij gescheurd waren bij mijn arrestatie. Jij kent heer Valle niet, hè?’

‘Ik heb hem een keer gezien.’

Het meisje ging in de baan zonlicht staan. Ze hief haar hoofd wat achterover en sloot haar ogen. ‘Heer Valle is machtig, verschrikkelijk machtig. Inquisiteur, dat is hij.’

Ze liep weer naar Maite toe en ging dicht tegen haar aan op de bank zitten. ‘Ik heet Maria Garcia. Hij zal mijn naam wel noemen, straks. Hij is weg van me.’

‘Hoezo, straks?’ Maite vroeg het met tegenzin.

‘Nou, jullie zijn aangegeven en dus worden jullie straks verhoord.’ Ze wierp een zijdelingse blik op Erro, die angstig naar haar keek. ‘En misschien martelen ze jullie wel. Dat doen ze als ze denken dat je liegt. Je kunt maar het beste bekennen, hoor, echt waar.’

Er klonken stemmen in de gang.

‘Daar zal je ze al hebben,’ glimlachte Maria liefjes.

Valle

Maria Garcia had gelijk. Tussen twee soldaten in werden ze meegevoerd, eerst weer door het donkere gangetje, toen door de gang met de marmeren vloer tot ze bij een brede deur kwamen waarop een wapen stond geschilderd. Een van de soldaten klopte.

‘Ja’.

‘De nieuwe arrestanten, heer.’

Aan een grote tafel bij een raam van gekleurd glas zaten twee mannen. De ene was de man met de lange jas en de sjerp, in de andere herkende Maite onmiddellijk de man die hen te paard voorbij was gereden bij de Gouden Ever en die haar later de stuipen op het lijf had gejaagd met zijn donderpreek. Van zo dichtbij had ze hem nog niet eerder gezien. Kille ogen diep in hun kassen, een mond als een lang recht litteken in zijn magere gezicht – ze rilde even en knee wat harder in Erro’s hand.

Op een schamel bankje, midden in de grote ruimte, werden ze neergezet. De kraaienman leunde voorover met zijn ellenbogen op tafel en zijn vingertoppen tegen elkaar en bekeek hen streng. De man met de lange jas schikte zijn papieren en doopte een veer in de inkt.

‘Naam?’

‘Maite Sansín.’

‘Heer.’

‘Heer?’ Ze keek hem niet begrijpend aan.

‘Je spreekt hier met twee woorden,’ beet hij haar toe.

Erro schrok van zijn stemverheffing en kroop wat dichterbij Maite aan.

‘Leeftijd?’

‘Zeventien jaar. Heer.’

‘Wonend in Zugarramurdi?’

‘Nee, aan de kust. Vlakbij Hondarribia. Heer.’

‘En hij?’

‘Hij... ook. Zijn naam is Erro en hij is ...achttien.’

De pen kraste over het papier. De zon die door de gebrandschilderde ramen viel kleurde zijn hand bloedrood.

‘Je weet neem ik aan waarom je bent aangehouden?’

‘Nee, ik heb niets gedaan.’

‘Nee wat?’ Een harde vuistslag zette zijn woorden kracht bij. Valles dunne lippen verbreedden zich in een spottende glimlach.

‘Nee heer. Ik heb niets gedaan.’

‘Dat maken wij wel uit.’

Valle stak een bevelende hand op. Hij en de man met de sjerp wisselden een korte blik, waarop de laatste zijn pen neerlegde en achterover leunde.

‘Jullie zijn betrapt tijdens het ontieren van de Heilige Maagd,’ zei Valle met een stem die nu bijna vriendelijk klonk. ‘Jij was in het bezit van magische, wellicht dodelijke kruiden en hij draagt een heksenteken op zijn borst. Is dat juist?’

Heftig schudde ze haar hoofd. ‘Het waren geneeskrachtige kruiden. Tanacetum, waternavel en arnica. En ik wilde hem, mijn broer, alleen maar laten zien dat de jurk onder die mantel blauw is, net als bij ons in de kerk.’

Valle keek naar de man tegenover hem. ‘Waar zijn die kruiden nu?’

‘Veilig in bewaring, neem ik aan,’ zei de man met de sjerp. Hij richtte zich tot een van de wachters bij de deur en zei streng: ‘Breng ons dat bewijsmateriaal. Nu.’

Terwijl de soldaat zich weg haastte, nam de inquisiteur Erro op. Hij snikte nog steeds, zacht en onregelmatig en leek zich nauwelijks bewust van wat er om hen heen gebeurde.

‘Toon ons je heksenteken, jongen,’ zei Valle scherp.

‘Het is geen helemaal geen heksenteken,’ zei Maite verontwaardigd. ‘Het is een kikker, die zijn... onze moeder op zijn trui heeft geborduurd omdat hij kikkers leuk vindt. Laat eens zien, Erro?’

Erro verroerde zich niet, daarom sloeg ze zijn vest open. ‘Kijk maar.’

Valle keek, schreef iets op.

‘Is je moeder een heks?’

‘Mijn moeder is dood.’

‘Ach... Maar ze kan nog wel borduren?’

‘Ze is nog maar kort dood,’ zei Maite. Het ‘heer’ dat ze toevoegde klonk bitter en snijdend.

‘En hoe is ze dan wel gestorven?’

‘Ze is ... verdrongen. Heer.’

Er werd geklopt. De wachter die uitgestuurd was om de tas te halen kwam weer binnen. Met lege handen.

Zowel Valle als de man met de sjerp keken hem verwachtingsvol aan.

‘Het schijnt,’ stamelde de soldaat ongemakkelijk, ‘Het schijnt dat het bewijsmateriaal bij de aanhouding is... verdwenen. In het ongereede geraakt.’

‘Wie heeft hen aangehouden?’ vroeg Valle. Zijn ogen schoten vuur. De man met de sjerp kreeg een kleur. ‘Een paar soldaten van de heer van Urtubie,’ zei hij.

‘Laat die dan onmiddellijk binnenkomen.’

De wachter kuchte even. Zijn wangen werden rood. ‘We... hebben ze weggestuurd, heer. Ze waren brutaal. Ze misdroegen zich.’

‘Dorps gestuntel,’ siste Valle. Hij trommelde met de vingers van zijn rechterhand op tafel en scheen na te denken. Toen boog hij zich naar de man met de sjerp en Maite hoorde hem fluisteren: ‘Geen sterke zaak, waarde heer. Wat denkt u hiermee aan te vangen?’

‘We laten ze gaan,’ zei de man met de sjerp gedecideerd. ‘Ik was direct al niet blij met hun aanhouding.’

Valle staarde van haar naar Erro en weer terug en schudde toen gedecideerd zijn hoofd. ‘En toch kunnen het ketters zijn.’

Een tijdlang viel alleen het geluid van zijn trommelende vingers en het onregelmatige gesnik van Erro te horen. Toen zei Valle opeens: ‘Laat dat andere meisje komen. Ze heeft ons al eerder geholpen, misschien kent ze deze twee ook.’

Een knikje van de man met de sjerp en de soldaat verdween, haastig en vol ijver. De twee mannen aan de tafel leken elkaars blik te mijden. De een staarde naar zijn papieren, de andere naar het hoge, rijkversierde plafond. Tot Maria Garcia binnenkwam, met een stralende glimlach voor hen beiden. Tegen Maite en Erro stak ze kort haar hand op.

‘Kijk eens aan, jullie kennen elkaar,’ zei Valle tevreden.

‘Nee,’ zei Maite, maar Maria zong met een hoge stem. ‘O ja, wij kennen elkaar al heel lang, hè Maite?’

‘Hoe lang precies?’ wilde Valle weten.

‘O, al heel kort nadat ik gedwongen werd om een heks te worden,’ zei ze met zoveel overtuiging in haar stem dat Maite haar met open mond aankeek. ‘Maite is iets jonger dan ik, volgens mij was ze acht toe ze voor het eerst naar de akelarre kwam.’

Ze draaide zich om naar het bankje waar Maite en Erro zaten. ‘Ja toch, Maite?’

Maite hard begon wild te kloppen en ze voelde haar wangen rood worden. Ze sprong op, maar de wachters waren in twee stappen bij haar en duwden haar terug op de bank.

‘Ze liegt!’, schreeuwde ze, worstelend om aan de greep van de twee mannen te ontkomen.

‘Ze liegt! We kennen elkaar helemaal niet en ik ben van mijn leven nog niet op een akelarre geweest, ik zweer het!’

Het meisje Maria wendde zich weer tot Valle. ‘Ze is bang, meneer. Bang dat het Heilige Officie haar niet zal vergeven. Zegt u haar alstublieft dat u haar vergeeft als ze alles bekent!’

Ze liep naar de tafel en legde haar kleine hand op die van Valle. ‘O toe, heer,’ fluisterde ze, zichtbaar aangedaan. ‘Ik wil zo graag dat haar ziel wordt gered, zo verschrikkelijk graag...’

Valle trok zijn hand terug, maar zijn stem klonk welwillend, zelfs gevlend, toen hij zei: ‘Dat is mooi van je, Maria. Ook wij willen niets liever dan haar bevrijden uit de greep van de Boze. Vertel ons daarom alles wat je van haar weet en schroom niet, laat geen enkel detail weg uit schaamte of medelijden, want uiteindelijk dien je je vriendin het beste met de volledige waarheid.’

‘Zoals u wilt, heer.’ Eén ogenblik bleven haar mooie ogen op Maite rusten. Er blonk zo’n koud licht in dat Maite kippenvel kreeg.

‘Ik zag haar voor het eerst op de akelarre van Bera,’ begon Maria langzaam, zonder haar blik van Maite af te wenden. ‘Zij was daar met haar tante, een oude heks die tientallen kinderen heeft ontvoerd en ooit nog koningin van de akelarre is geweest, als je haar mag geloven. Diezelfde tante wijdde ook Maite in en presenteerde haar aan de duivel. Haar broer was er ook, maar ze vonden hem niet waardig om te worden ingewijd, hij moest tijdens de plechtigheid de padden hoeden.’

Valle en de schout wisselden een veelbetekenende blik. Het is een kikker, wilde Maite roepen, geen pad, maar de handen van de wachters deden pijn aan haar armen en alles leek opeens vergeefs.

‘Hoe ging die presentatie precies in zijn werk?’ informeerde Valle.

Maria sloeg haar handen voor haar gezicht en stamelde: ‘O, heer, ik smeed u, dwing mij niet om daar weer aan te denken, laat staan om het uit te spreken. Denk toch alstublieft aan mijn zielenheil!’

‘Ik begrijp dat die herinneringen gruwelijk zijn, mijn kind,’ zei Valle bijna vaderlijk, ‘Maar vertrouw me: met volkomen eerlijkheid dien je je zielenheil het beste.’

Met haar grote, onschuldige ogen keek Maria hem aan. Ze sloeg een kruis en fluisterde: ‘Ik vertrouw op uw wijsheid, heer.’

Ze vouwde haar handen en keek een ogenblik devoot omhoog, terwijl haar lippen geluidloos bewogen. Daarna sloeg ze opnieuw een kruis. 'Zij...' Ze wees zonder Maite aan te kijken, 'stond naakt voor de duivel, heer.'

Alle ogen waren nu op Maite gericht. Ze was zich pijnlijk bewust van de vingers van de soldaten op haar huid; vingers die zich even ontspanden om zich direct daarna weer in haar huid te boren.

'Ik was zelf ook naakt,' vervolgde Maria zacht, terwijl ze haar handen langzaam langs haar lichaam liet glijden, van haar borsten langs haar buik omlaag. 'Helemaal naakt.'

Nu keken alle mannen weer naar haar.

'Maar ik was al ingewijd, met mij ... was alles al gebeurd.' Ze hijgde licht en zei, terwijl ze haar handbewegingen langzaam herhaalde: 'Eerst moest ze dansen, heer. Naakt. Zo...' Ze bewoog haar buik, streelde haar borsten en trok met opgeschorte rokken beurtelings een knie op, terwijl ze zacht kreunend een hand tegen haar geslacht drukte.

'Genoeg,' zei de man met de sjerp schor, maar Valle vroeg: 'En toen, wat gebeurde er daarna?'

Maria keek hem recht aan. 'Vergeef me dat ik het zeg, heer...'

'Ja ja,' zei hij ongeduldig. 'Wat gebeurde er daarna? Denk om je zielenheil...'

'Daarna,' vervolgde ze, 'moest ze zijn lid kussen. Zijn enorme lid. Eenmaal, nog eens, het hield maar niet op. Haar tong ging van boven naar beneden, steeds opnieuw.'

'En toen? Heeft hij haar... genomen?' vroeg Valle.

'Nee, heer, dat kwam pas later. Veel later.'

Wanhopig probeerde Maite zich te bevrijden van de knellende handen. 'Je liegt,' schreeuwde ze woedend. 'Je liegt, je liegt, je liegt...'

Een van de wachters haalde uit en trof haar vol op haar wang. Erro sloeg zijn handen voor zijn ogen en huilde met lange uithalen terwijl hij zijn bovenlichaam ritmisch van voor naar achter bewoog.

De schout schoof onrustig heen en weer op zijn stoel. 'Het lijkt me dat het bewijs is geleverd,' zei hij.

Valle schraapte zijn keel. 'Je hebt de kerk een grote dienst bewezen,' zei hij zonder Maria aan te kijken. 'Je kunt terug naar je cel, ik spreek je later nog.'

Hij stond op om te vertrekken, maar de man met de sjerp hield hem tegen. 'En wat doe ik nu met hen?' vroeg hij gedempt.

‘Berg ze op, bij de anderen,’ zei Valle fronsend. ‘Wat anders?’

‘Maar ze zijn niet van hier en we hebben onze handen al vol genoeg aan onze eigen ketters.’

Valle haalde zijn schouders op. ‘Twee meer of minder, wat maakt dat uit?’

‘Dat is ook niet de hoofdzaak.... Maar u heeft het zelf gehoord, ze komen van de kust, u weet hoe gegaan is met de walvisvaarders. Stel dat ze hierheen komen? Dat zou de inquisitie toch geen goed doen, nietwaar. En bovendien, de belangrijkste, de enige getuige gaat morgen met u mee naar Logroño.’

‘Genoeg, genoeg,’ zei Valle gemelijk. ‘Ik begrijp uw probleem, heer schout. Ik neem ze wel mee naar Logroño.’

Urdax en verder

Zodra Valle weg was begon de schout op zijn wachters te schelden.

‘Sukkels! Wat moet de inquisitie wel niet denken? Dat Zugarramurdi een achterlijk dorp is waar de politie uit incompetente idioten bestaat? Straks zit hij te dineren met de abt van Urdax, onze landheer en dan... Hoor je ze lachen, hè, hoor je ze al lachen?’

Hij stond dreigend en wijdbeens voor zijn wachters en sprak zijn woorden met zo’n felheid uit dat hun schuldbewuste gezichten nat werden van zijn spuug.

Met een kromme wijsvinger priemde hij van de een naar de ander. ‘Jij zorgt ervoor dat je die soldaten terugvindt en dat ze zich nog voor etenstijd in Urdax melden. En jij, jij brengt de arrestanten naar de abdij. Ik wil dat ze veilig opgeborgen zijn voor Valle en de abt elkaar ontmoeten.’

De laatst aangesproken wachter keek hem aarzelend aan. ‘Alle drie, heer? Ik, alleen?’

‘Alle drie,’ brieste de schout. ‘Verdomme, man, als een herder honderd schapen naar hun kooi kan brengen, zou jij dan geen drie...’ Hij keek naar Maite en Erro en snoof. ‘Drie halve kinderen dat kleine stukje naar Urdax kunnen brengen? Touwen, idioot, touwen. Bind ze vast, neem ze mee, verdwijn. Nu!’

En weg was hij. Maite hoorde zijn harde zolen nog lang tegen het marmer ketsen. Een van de soldaten vertrok, de tweede stelde zich voor hen op met zijn hellebaard in de aanslag.

Het duurde niet lang voor zijn makker terugkwam, met een spartelende Maria Garcia die hij voorttrok aan een touw om haar nek. Haar handen waren op haar rug samengebonden en ze was buiten zich zelf van woede.

‘Ik ga niet lopen!’ tierde ze, terwijl ze wild om zich heen schopte. ‘En zeker niet met hen! Ik hoef niet te lopen van meneer Valle, we gingen rijden, dat heeft hij zelf gezegd!’

Met fonkelende ogen probeerde ze een van de wachters in zijn gezicht te spugen, maar die hield haar met zijn lans op afstand, terwijl de andere nu ook Maite en Erro aan het touw bond. Eerst deed hij een lus om hun nek, daarna bond hij hun handen op hun rug, net als bij Maria Garcia.

‘Ik ben niet zoals zij,’ jankte die. ‘Maak me los, ik ga het tegen meneer Valle zeggen...’

Maar het enige dat de wachter zei was: ‘En nu lopen.’

De markt was voorbij en de straten van Zugarramurdi waren leeg, op het achtergelaten afval na. Het rotte fruit, het stinkende hooi en de bergen stront van paarden, koeien, schapen en geiten waren door de touwen moeilijk te vermijden.

Maite dacht aan Jon en Mira, die nu vast dodelijk ongerust waren. Zou Juana wel begrepen hebben dat ze hun tas zo snel mogelijk naar de grot moest brengen? Misschien wel, misschien niet. Ze zuchtte. Zij kon in elk geval niets meer doen.

Behalve dan voor de jongen zorgen. In Urdax komt alles goed, beloofde ze zichzelf. Daar is vast wel iemand die naar me luistert, die Maria's leugens doorziet. Een klooster vol dienaren van God, daar moet God nabij zijn. Dit kan Zijn plan niet zijn. God weet dat ik geen ketter ben.

Ze keek om naar Erro en zag hoe hij met doffe ogen voort sjokte, als een ezel die heeft geaccepteerd dat zijn leven uit niets dan hard werken en slaag bestaat.

'Erro!' fluisterde ze.

Er kwam geen reactie. Het leek alsof hij haar zelfs niet had gehoord. Nog een keer riep ze zijn naam, nu iets harder, maar weer reageerde hij niet.

'Het komt goed, Erro,' beloofde ze hem, maar ze kon het trillen van haar stem niet verhullen en zag daarom maar af van verdere geruststellingen.

Het klooster van Urdax was het grootste gebouw dat Maite ooit had gezien. Het lag, omringd door groene weiden, aan de voet van een beboste heuvel. Achter de heuvels rezen steil en grimmig hoge bergen op, de hoogste al bedekt met sneeuw. Tegen het klooster aan was een kerk gebouwd, wel twee keer zo hoog als die van Hondarribia, met een stoere toren van gele stenen die in het licht van de al dalende zon van goud leken. Daarachter lagen de kloostergebouwen. Vier verdiepingen telde ze, en elke verdieping had tien ramen.

Overal waar te zitten viel zaten mensen: op lange houten banken, op muurtjes, zelfs op de grond. In het lage licht stonden talloze mensen tegen de gevel geleund: vrijwel uitsluitend mannen met lange mantels met kappen en stokken in hun hand waaraan een schelp was gebonden. Iedereen die hun kleine optocht zag wendde zijn hoofd af en sloeg een kruis.

'Wat zijn dat voor mensen?' vroeg ze aan de wachter.

'Pelgrims,' antwoordde hij kort. 'Op weg naar Santiago.'

'Waarom zijn er zoveel?'

‘Omdat ze hier in de herberg kunnen eten en slapen. Of herstellen, als ze onderweg ziek zijn geworden.’

‘Gaan wij daar ook heen?’

‘Naar de herberg?’ lachte hij. ‘Mocht je willen, zus. Nee, jullie zullen wel een knus celletje onder de grond krijgen.’

Hij bracht hen door een hoge poort naar de binnenplaats. Zo gauw de deur zich achter hen sloot was het geroezemoes van de straat verdwenen. Tussen de hoge muren hing een serene stilte, die alleen werd verstoord door het knarsen van hun voetstappen in het keurig aangeharkte grind. Zelfs Maria Garcia, die de hele weg had lopen schelden, leek onder de indruk van de rijkdom om hen heen. In het stoffige licht achter de eindeloze rij boogvormige ramen stonden meer dan levensgrote beelden van heiligen en ook de zuilen die de bogen steunden waren versierd met beeldhouwwerk. Monsters zag Maite, wonderlijke dieren, maar ook in steen gehouwen bladeren en vruchten. In het midden van de enorme binnenplaats, omringd door wegen van grind, lag een grote tuin waar in kaarsrechte bedden en omgeven door lage hegjes planten groeiden waarvan Maite er veel niet kende. Twee monniken in sneeuw witte pijen waren er voorovergebogen aan het werk. Ze keken niet op bij het horen van hun voetstappen maar werkten zwijgend en aandachtig door tot de wachter hen aanriep. ‘Hé daar! Ik heb hier drie gevangenen van de inquisiteur. Waar zal ik ze laten?’

Een van de witte mannen kwam naar hen toe. ‘Wat hebben ze misdaan?’, vroeg hij, terwijl hij het zand van zijn handen klopte en hen onderzoekend opnam. Zijn ogen bleven extra lang op Erro rusten.

De wachter gniffelde. ‘Hekserij, wat anders? De halve bevolking schijnt tegenwoordig te bestaan uit heksen. ‘t Is mij nooit opgevallen, maar wie ben ik, hè?’

Hij wenkte de broeder wat dichterbij en fluisterde in zijn oor: ‘Dat schatje daar moet je met egards behandelen, meneer Valle heeft een oogje op haar.’

‘En die twee?’

De wachter wierp een onverschillige blik op Erro en Maite. Alsof we dingen zijn en geen mensen, dacht Maite.

‘O, die zijn van de kust. Mijn baas wil ze niet opbergen, hij is bang voor die walvislui. Valle neemt ze morgen mee naar Logroño.’

‘Daar schijnen de gevangenen anders ook al aardig vol te zitten,’ zei de broeder, terwijl hij opnieuw peinzend naar Erro keek. ‘Net als de herbergen, trouwens.’

‘In Logroño? Waarom in hemelsnaam? Ik ben er een keer geweest maar veel viel er niet te beleven.’

‘Er is ook niet elke dag een auto de fe,’ zei de broeder. ‘En deze wordt groter dan ooit. Dertigduizend man publiek verwachten ze. De mensen slapen er nu al op straat, zeggen ze, terwijl het feest pas over een week begint.’ Hij zuchtte. ‘Kom, laten we ze dan maar even opbergen, kun jij ook weer terug.’

Hij haalde een grote sleutelbos onder zijn pij vandaan en liep voor hen uit naar de kloostervleugel die het verst van de kerk was verwijderd. Daar zag Maite in het grind langs de muur een kleine, smalle trap met maar vier treden die naar een laag poortje leidden. De broeder zocht even naar de juiste sleutel en stak die toen in het slot. Het slot knarste, net als de scharnieren van het houten deurtje. Het gaf toegang tot een donkere, gewelfde gang. Alleen door smalle gleuven net boven de grond viel wat licht naar binnen. Maite keek naar Erro en vroeg zich af of hij erg bang zou zijn, maar de overgang van buiten naar binnen leek nauwelijks tot hem door te dringen. Hij staarde nietsziend voor zich uit en liet zich meevoeren zonder één woord van protest.

‘Laten we Valles liefje dan maar een mooi eigen celletje geven,’ mompelde de broeder.

Weer zocht hij in zijn sleutelbos, om vervolgens de getraliede deur van een grote kale ruimte te openen. In een hoek lag stro, er stond een houten tafel met een stoel en verder waren er alleen kale, witgekalkte wanden. Maria begon alweer te razen en te tieren. Zodra de wachter haar handen had bevrijd klampte ze zich vast aan de witte pij van de broeder, maar die maakte rustig en zonder een enkel woord haar handen weer los en duwde haar naar binnen. Nu haar ogen wat aan het donker waren gewend, zag Maite achter de getraliede venstertjes soms opeens gezichten: zwijgende gezichten, met donkere, starende ogen. Soms zag ze handen die de tralies met zoveel kracht omklemden dat ze zelfs in het schemerige licht de witte knokkels kon zien. Ze was blij dat Maria Garcia nog steeds schreeuwde en tegen het deurtje van haar gevangenis schopte: dat was beter dan de angstaanjagende stilte van de andere gevangenen.

‘Zo, dit is jullie cel.’ Hij stopte bij de allerlaatste deur.

‘Moeten ze niet gescheiden?’ vroeg de wachter. ‘Het zijn wel broer en zus, maar toch...’

‘Dat zou voor de jongen niet goed zijn,’ zei de broeder kalm. ‘Hij heeft het al moeilijk genoeg.’

‘Dat jong?’ zei de wachter spottend. ‘Alsof die zou merken wat er gebeurt! Hij heeft nog minder benul dan een varken.’

De broeder keek even opzij. Maite dacht boosheid in zijn ogen te zien, maar de flikkering was snel voorbij; hij wendde zijn blik van de wachter naar haar en zei vriendelijk. ‘Rust maar wat uit. Ik kom jullie zo iets te eten brengen.’

Ook hun cel had schoon stro, een tafel en een stoel. Opgevouwen op de stoel lagen een paar dekens. Zonder een woord te zeggen schuifelde Erro naar het stro, waar hij zich als een ziek dier liet vallen.

‘Gaat het wel, Erro?’ vroeg Maite bezorgd. ‘Voel je je niet goed?’ Ze legde een hand op zijn gekromde rug en voelde dat hij rilde. ‘Erro?’

De deur ging open en de broeder kwam weer binnen. Hij droeg een blad met daarop een kruik, twee bekers, wat kaas en een groot stuk brood.

‘Ze zijn niet bestand tegen grote schokken,’ zei hij. ‘Ze begrijpen het niet. Hier, jongen...’ Hij schonk water in een beker en knielde neer bij Erro. ‘Drink wat.’

Erro bewoog zich niet. Hij lag daar maar, met opgetrokken knieën en zijn ogen stijf dicht, geluidloos te rillen.

Maite keek ongerust op de jongen neer.

‘Heeft hij dit vaker?’ vroeg de broeder. ‘Dat hij zich zo afsluit, onbereikbaar wordt?’

‘Ik weet het niet,’ zei ze angstig. ‘Ik ken hem nog maar...’ Ze zweeg geschrokken.

De broeder stond op en klopte op de stoel. Gehoorzaam nam Maite plaats. Zelf ging hij op de rand van de tafel zitten.

‘Broer en zus, he?’ zei hij, terwijl hij haar vorsend opnam. ‘Afwijkend van de kust... Vertel eens, waar is jullie moeder?’

‘Die is dood,’ zei ze stuurs. Ze durfde de broeder niet aan te kijken.

‘Sinds wanneer?’

Ze schokte wat met haar schouders. ‘Nog maar kort.’

Hij reageerde niet, maar toen ze een snelle blik opzij wierp, zag ze dat hij haar nog steeds oplettend gadesloeg.

‘Vroeg in de zomer,’ zei hij langzaam, ‘kwam hier een vrouw om te studeren in de kloosterbibliotheek. Ik zie haar nog voor me, het was iemand die je niet snel vergeet. Ze had

haar zoon meegebracht, maar die was te druk: hij hinderde de andere studenten. De bibliothecaris liet hem toen naar mij brengen, omdat ik een zusje heb dat net zo is als hij. We hebben samen aardbeien geplukt, en bessen.'

Maite zette haar ellenbogen op tafel en legde haar hoofd vermoeid in haar handen. 'Ik moest het wel zeggen,' zei ze gesmoord. 'Niemand mag weten dat zijn moeder nog leeft. Ze mogen haar niet vinden.'

De broeder knikte peinzend. 'Ik dacht toen al dat ze meer wist dan goed voor haar was.'

'En nu?' Ze keek hem radeloos aan. 'Gaat u het zeggen?'

Hij glimlachte even. 'Wat denk je nou? Kruidenmonniken zijn toch ook halve heksen?' Maar al gauw stonden zijn ogen weer ernstig en hij zei: 'De inquisitie is niet feilloos. Een van mijn beste vrienden zit gevangen in Logroño en hij is evenmin een heks als hij daar of zijn mooie weetgierige moeder.'

'Laat ons dan gaan,' smeekte Maite. 'We hebben toch niets slechts gedaan?'

De broeder hief zijn handen in een machteloos gebaar. 'Jullie zijn de gevangenen van een machtig man,' zei hij. 'Wat wil je dat ik doe?'

Hij klopte haar bemoedigend op haar arm. 'Er worden fouten gemaakt, dat is waar, maar de Inquisitie heeft het beste met de mensen voor, daar moet je op vertrouwen. Maar hij...'

Hij wierp een bezorgde blik op Erro. 'Hij kan dat allemaal niet aan. De reis, de angst, de scheiding van zijn moeder.'

Nog even bleef hij zwijgend bij hen zitten, maar opeens sprong hij van de tafel en zei: 'Eet wat en ga dan dicht bij hem liggen om hem warm te houden. Ik kom hem straks wat soep brengen.'

Het stro was zacht, de dekens warm en pas toen ze lag, haar stramme benen languit, haar pijnlijke voeten ontdaan van de harde klompen, voelde ze hoe moe ze was. Even nog luisterde ze in het volslagen duister naar de nieuwe geluiden om haar heen: de klokken die met korte tussenpozen sloegen, geschuifel in de gang, af en toe een verre jammerkreet die de haartjes op haar arm rechtop deed staan, maar al gauw viel ze in een diepe slaap. Ze droomde dat ze weer een man vonden op het strand, maar deze had rood haar en toen ze heel voorzichtig voelde of hij nog leefde opende hij zijn ogen en riep lachend: 'Boe, ik heb je gefopt!' Daarna was ze in hun kleine huis. Het vuur brandde en het was er heerlijk, heerlijk warm, maar opeens werd ze wakker omdat er aan de deur werd gemorreld. De Schim! dacht

ze in paniek en ze zocht koortsachtig naar een plek om zich te verschuilen. Maar de witgekalkte muren hadden geen enkele opening en net toen ze dacht: dit is het einde, bleek het niet de Schim te zijn geweest, maar een smetteloos witte engel in een krans van licht die zachtjes Erro, Erro zei; steeds weer opnieuw.

Het was nog steeds aardedonker toen er ruw tegen de deur van hun cel werd geschopt.

‘Opstaan! Jullie gaan zo vertrekken!’

Op de tast zocht ze haar klompen.

‘Erro! Wakker worden, knul!’ Hij reageerde niet, dus pakte ze hem zachtjes bij zijn arm.

Gelukkig, hij rilde niet meer.

‘Erro! We moeten hier weg!’

Het voelde of ze een plunjezak vol zeilen heen en weer bewoog. Zwaar. Levenloos.

De deur ging open en er kwam iemand binnen met een lantaarn. Dankbaar zag ze dat het de broeder van de vorige avond was.

‘Hij wordt maar niet wakker,’ zei ze met een klein stemmetje. De broeder zette zijn lamp op de grond. Erro lag nog steeds op zijn zij, met zijn knieën hoog opgetrokken, maar de man in de witte pij draaide hem op zijn rug en legde een hand op zijn borst. Daarna tilde hij, net zoals Mira had gedaan bij de zieke, een ooglid op.

‘De jongen is dood,’ zei hij rustig, zonder Maite aan te kijken.

Een beeld als uit een droom drong zich aan haar op.

Zij alleen. Boven op een kale berg. Omringd door duisternis. Ver van de zee, ver van alles wat ze kende.

Ergens diep van binnen ontstond een nieuw geluid. Onstuitbaar zocht het een weg naar buiten, en hoewel het uit haar eigen mond kwam was ze niet bij machte het te stoppen. Het klonk, dacht ze bang maar tegelijk verwonderd, als het janken van een gewond dier.

2

Huis van Bewaring

We stoppen weer, dacht ze. In een stad waarschijnlijk, er is zoveel lawaai. Een weg van keien, zo te horen. En hoge gebouwen, want het geluid weerkaatst.

Doe je ogen open, dan zie je waar je bent, zei een verre stem. Je kunt ook nog een slokje nemen, zei een andere stem en die klonk dichterbij. Werktuiglijk tastte ze naar het flesje zoals ze dat nu al dagenlang met tussenpozen deed. Pas toen ze het aan haar mond zette, wist ze het weer. Het was leeg. Zelfs toen ze het ondersteboven hield en haar tong in de smalle hals wrong was er niets meer te proeven van de vertrouwde bitterheid. Wat nu? Je had me meer moeten geven, dacht ze boos en wanhopig. Wat heb ik eraan als het niet genoeg is? Niet genoeg voor altijd?

Gelaten voelde ze hoe de mist in haar hoofd minder dicht werd. Steeds meer geluiden drongen er doorheen: het geratel van wagenwielen, stemmen vlakbij, het zeurderige gejeengel van Maria Garcia, een regelmatig geklop in de verte. Ook andere zintuigen kwamen langzaam weer tot leven. Eén voet voelde loodzwaar en begon pijnlijk te tintelen toen ze hem voorzichtig bewoog, het stro op de bodem van de wagen had diepe groeven gemaakt het zachte vel van haar polsen, haar hart klopte zwaar en traag en het was of er een ijzeren band om haar slapen knelde.

Voorzichtig deed ze een oog open. Door de open achterkant van de huif zag ze warm gouden licht op een muur van grijswitte stenen, maar zelfs dat zachte licht deed pijn; ze filterde het met haar wimpers.

Terwijl ze daarmee bezig was verdween het opeens grotendeels. Twee silhouetten stapten in de boog van licht en hoewel ze hun trekken niet kon onderscheiden, herkende ze in de ene vaag de man die hen drie dagen lang had begeleid en bewaakt. Die haar in en uit de wagen had getild als ze te suffig was om op haar benen te staan. Die haar water had laten drinken, brood had gevoerd. Die naast haar had gezeten met zijn hand op haar borsten, haar benen, misschien omdat hij dacht dat ze er in haar diepe slaap niets van zou merken of misschien ook omdat het hem domweg niet kon schelen wat ze ervan dacht. Maite kon het in elk geval niets schelen: zijn aanrakingen vervluchtigden in lange verwarde dromen.

‘Kijk eens aan,’ hoorde ze hun begeleider opgewekt zeggen. ‘Twee fraaie jonge heksjes. Toch beter dan die taaie oude wijven waarmee ik jullie meestal opzadel, nietwaar?’

‘Ik dacht dat we drie nieuwe zouden krijgen,’ zei de ander.

‘Dat was ook de bedoeling, maar d’r ging er een dood in de cel in Urdax.’

‘Zomaar, vanzelf?’

‘Nee, hij was al niet goed, zeiden ze. ‘t Was nog een hele toestand. Zij daar werd helemaal gek, bleef maar janken en die daar – ja jij, hou je d’r buiten – bleef maar om Valle schreeuwen. De abt kwam er aan te pas en die wilde dat we hem meenamen, voor als hij veroordeeld zou worden, want ja, dan moet zijn lijk natuurlijk alsnog worden verbrand, maar uiteindelijk mochten we hem daar laten van Valle want de aanklacht was toch maar magertjes, zei hij. Blij toe. Drie dagen in zo’n kar, daar worden ze niet frisser van.’

‘Zij ziet er anders ook niet al te fris uit.’

‘Klopt, die heeft al die dagen liggen pitten, ik weet niet wat er met haar is. Maar het kwam goed uit, want aan dat lekkertje daar heb je je handen vol, dat zal je nog wel merken. En maar zeuren dat Valle haar een eersteklas behandeling had beloofd.’

‘Ze heeft toch geen tyfus, hè?’

‘Nee, ze is lastig, maar kerngezond als je het mij vraagt.’

‘Ik bedoel die andere. Die suffe.’

‘Geen idee, hoe moet ik dat weten?’

‘Nou, heeft ze diarree, kotst ze de boel voortdurend onder?’

‘Niks van gemerkt.’

‘Mooi. We hebben pas nog een uitbraak gehad, acht doden, dat was geen lolletje. Kom, laten we ze maar eens naar binnen brengen.’

‘Blijven ze hier of gaan ze naar de geheime gevangenis?’

‘Hier. De geheime zit vol en bovendien, we komen handen tekort met zo veel klanten. Deze twee kunnen we goed gebruiken in de keuken en de bediening. Zo’n jong ding, dat zien de hoge heren liever dan al die wijven met tietten tot aan hun navel.’

‘Gelijk hebben ze.’

Hun begeleider sprong in de wagen en duwde eerst Maria Garcia naar buiten. Daarna liep hij voorovergebogen naar de plek waar Maite lag.

‘Hallo, wakker worden!’ Hij greep een schouder en schudde die stevig heen en weer.

Maite gromde zacht. ‘Ik heb je wel gehoord. Waar zijn we?’

‘In Logroño, bij het Huis van Bewaring. Vooruit, kom eens overeind, ik ga je niet weer dragen, hoor.’

Maite ging rechtop zitten. Al haar spieren deden pijn.

‘Hier, je doek. Kun je kruipen?’

Terwijl Maite zich voorzichtig vooroverboog en op handen en knieën vooruit probeerde te komen, brak de mist in haar hoofd nog verder open.

Erro.

De plotselinge helderheid was net zo pijnlijk als het licht. Op de rand van de kar bleef ze mat en moedeloos zitten.

De nieuwe man nam haar onderzoekend op. ‘Ze ziet eruit alsof ze te veel gezopen heeft,’ zei hij argwanend. ‘Je hebt haar toch niet dronken gevoerd, hè?’

‘Waar zie je me voor aan?’ Hun begeleider sprong soepel uit de wagen en hielp Maite omlaag. ‘Neem jij die, dan neem ik haar wel. Ik weet inmiddels een beetje hoe ik haar in beweging krijg’.

Zijn handen om haar bovenarmen riepen vage beelden op. ‘Blijf van me af,’ snauwde ze, opeens klaarwakker. ‘Ik loop zelf wel.’

Ze liepen naar een gesloten poort met aan weerszijden een gehelmde wachter met een lans. Een van hen hield de deur voor hen open. Het lopen viel Maite zwaar. Bij vlagen kwam de mist weer terug in haar hoofd en dan werden haar oogleden weer zwaar, haar benen onvast en klonken de geluiden vreemd, met lange echo's. Maar hoe gretig ze zich onderweg ook had overgegeven aan dat droombestaan, nu vocht ze ertegen.

Toen de poortdeur achter hen was gesloten, werd het stil om hen heen. De stilte deed haar aan het klooster van Urdax denken en voor het eerst sinds ze de huifkar had verlaten sloeg ze haar blik op om, nog steeds knipperend tegen het lage licht, te zien waar ze was beland. Het uitgestrekte binnenplein leek wel wat op die van het klooster daar maar dan groter, veel groter. Ook hier stonden hoge gebouwen rondom het plein, maar er was geen tuin en veel ramen op de begane grond hadden tralies. Aan de overkant liep een groep vrouwen, allemaal in dezelfde grijsbruine jurken, met emmers en bezems.

De mannen brachten hen naar een deur, ook al weer bewaakt door soldaten met lansen, die toegang gaf tot een lange gang met een vloer van rode steen. Langs de muur, tot net onder de hoge ramen, was de muur bekleed met donker hout dat naar boenwas rook. Ook hing er

een geur van... ja, van wat? Het duurde even voor ze hem thuis kon brengen. Wierook, kaarsen. Het deed haar aan vader Antonio denken.

Erro.

Jon.

Ze moest even stilstaan, hijgend, leunend tegen het hout. Haar begeleider zei niets, maar nam haar vrijpostig op terwijl ze op adem kwam. Verderop, bij weer een deur, stond de andere met Maria te wachten. Maite haalde nog een keer diep adem en strompelde verder. De man die Maria vasthield klopte op de deur en luisterde met gebogen hoofd of er van binnen geluid klonk. Op het gedempte ja – het klonk, dacht Maite, zoals hun stemmen in de grot hadden geklonken – opende hij de deur en deed een stap opzij.

‘De nieuwe arrestanten, heer,’ sprak hij eerbiedig.

Zowel Maria Garcia als Maite werden door hun begeleiders naar voren geduwd. Die stapten vervolgens terug de gang in en trokken de deur zacht achter hen dicht.

‘Ga zitten,’ zei een stem en de spreker, een monnik in een donkerbruine pij met een kleine pelerine om zijn schouders, wees hen met één hand op een bankje dat voor zijn bureau stond. Hij had een rond gezicht, kleine ogen en alleen bij zijn oren nog wat restjes wit haar. Voor hem lag een groot boek, waarin hij zoekend bladerde.

Maite keek de grote hoge ruimte rond. Ook hier waren de wanden deels bedekt met hout. Daarboven waren de muren kaal en wit, al hingen er een paar kleine schilderijen van heiligen. Maar één van de muren bestond geheel uit kasten waarin dikke folianten en boeken met leren kaften lagen opgestapeld. Helemaal achterin de ruimte was een smal, hoog raam.

Daar stond, zag ze nu, nog een tafel. Twee monniken in dezelfde bruine pakken zaten er roerloos te werken. Het hadden beelden kunnen zijn. Tussen hen in stond een bord met kaas en worst. Ze vroeg zich opeens af wanneer ze voor het laatst had gegeten, maar het antwoord verborg zich in de mist.

Maria Garcia begon onmiddellijk op hoge toon haar verontwaardiging uit te spreken. ‘En nu wil ik heer Valle zien. Hij zal razend zijn als hij hoort hoe vreselijk die reis hierheen was. Ik heb vierendertig mensen aangegeven, ik heb alles bekend wat hij wilde, ik was een voorbeeld voor de anderen, zei hij, en dat zou beloond worden. Waar is hij? Ik wil hem nu zien, nu.’

‘Meestal lopen arrestanten hierheen,’ zei de oude monnik droog. ‘Achter de wagens aan, met touwen aan elkaar gebonden. Je bent verwend, jongedame. Heer Valle is gisteren gearriveerd, we zullen hem op de hoogte stellen van je komst maar ondertussen zal je je moeten schikken in het leven hier. Maak om te beginnen je zakken maar eens leeg.’

Hij wees met een wijsvinger op de tafel en keek haar afwachtend aan.

‘Nee,’ zei ze koppig. ‘Niemand krijgt mijn spullen.’

De oude man keek over zijn schouder naar de schrijvende monniken. ‘Jago? Marco?’

Toen ze opkeken zei hij kalm: ‘Deze jongedame heeft wat hulp nodig bij het inleveren van haar bezittingen.’ Terwijl ze opstonden wendde hij zich tot Maite. ‘Dan doen we jou wel eerst.’

Maite stond op en liep, nog steeds wat wankel, naar zijn bureau.

Hij nam haar onderzoekend op. ‘Wat is er, ben je ziek?’

‘Nee.’

‘Les één: we spreken hier met twee woorden,’ zei hij kort. ‘Eerwaarde tegen een dienaar van de kerk, heer tegen de vertegenwoordigers van de Inquisitie, meneer tegen alle anderen.

Kom, laat maar eens zien wat je in je zakken hebt.’

Maite liet haar hand in de zak van haar rok glijden. De kastanje voelde heel even prettig aan, maar toen ze haar vingers sloot om zijn gladde, warme rondheid zag ze Erro voor zich. Ze sloot haar ogen even en legde de kastanje op het bureau alsof hij haar hand had gebrand. De monnik glimlachte. ‘Die mag je wel houden.’

Ze schudde zwijgend van nee.

‘Ook goed.’ Achteloos schoof hij de kastanje van het bureaublad en er klonk een droge tik toen hij bovenop de papieren in de afvalbak viel. ‘Wat heb je nog meer?’

‘Alleen maar dit.’ Ze zette het lege flesje voor hem neer. De kurk was eraf gegaan, die viste ze ook nog even op. De broeder nam het flesje op, bestudeerde het bruine glas van alle kanten en rook er toen aan. Met gefronste wenkbrauwen keek hij Maite aan. ‘Laudanum! Hoe kom je daar aan?’

‘Ik heb het gekregen.’

‘Van wie?’ zei hij scherp.

Drie dagen van mist hadden niet eens de scherpe kantjes doen verdwijnen, stelde ze vermoeid vast. Alles zat nog in haar hoofd. Erro met zijn mond wat open. Een glanzend spoor van zijn mond naar zijn kin alsof daar een slak had gekropen. Zijn hand die zo ongemakkelijk

lag verdraaid nadat de broeder hem op zijn rug had gelegd. De dikke abt, die vooral geërgerd leek en die om de dood te bevestigen het lichaam alleen een duwtje had gegeven met een schoen van glanzend roodbruin leer met een ingewikkeld gaatjespatroon, alsof hij aan Erro zijn handen niet vies wilde maken. Haar diepe, diepe angst, nog erger dan wanneer tijdens een storm de Schim zich aankondigde, ook al omdat er niet te zingen viel door dat geluid dat maar uit haar bleef stromen, als water uit een bron.

‘Neem dit,’ had de broeder in de witte pij gezegd toen ze in de huifkar werden gezet. ‘Het helpt tegen de pijn en het zal de reis sneller doen verlopen.’

Het was te weinig, maar toch... Ze zou hem niet verraden.

‘Van een vrouw in Zugarramurdi. Ik ken haar verder niet.’

Hij schudde ongelovig zijn hoofd maar haalde uiteindelijk zijn schouders op. ‘Vooruit dan maar, het zij zo.’

Uit een van de hoge kasten haalde hij een pakketje met een koord eromheen. Maite zag grijsbruin linnen en een gebutste ijzeren kroes.

‘Dit is wat vrouwen hier dragen. Elke drie weken krijg je schoon ondergoed, een schone jurk en een schone hoofddoek; als je in de bediening werkt wat vaker. Er komt zo een non, die zal erop toezien dat je verkleedt en ze zal je oude kleren meenemen. Dit is je drinkbeker, bewaar hem goed. Tussen zonsondergang en zonsopgang ben je in je cel, overdag werk je voor de kost. Ik zet jou voorlopig in bij de huishouding, onder broeder Juan.’

Hij liet zijn wijsvinger langs de bladzijde van zijn boek glijden. ‘Eens kijken...Weet je nu alles? O ja, op ongehoorzaamheid staan zweepslagen, net als op luiheid.’

Hij schoof haar de spullen toe en richtte zich tot de twee broeders, die samen de spartelende Maria Garcia in bedwang hielden.

‘Maak haar zakken maar leeg, dan kunnen ze samen naar zuster Teresa. Zij kan daarna direct aan het werk bij broeder Juan, maar deze hier moet eerst haar laudanumroes maar even uitslapen. Ze gaan alle twee naar cel 17. ‘

Het duizelde Maite. De man sprak alsof ze hier een heel nieuw leven ging beginnen. Alsof er niet een ander leven was, haar echte leven, dat op haar wachtte. Er moest een vergissing zijn gemaakt, ze hoorde hier niet. Opeens vervloekte ze de laudanum, die het nog haar steeds moeilijk maakte om helder te denken en voor zichzelf op te komen.

‘Mag ik nog iets vragen?’ vroeg ze schor.

Hij keek haar alleen maar aan.

‘Hoe lang moet ik hier blijven?’

Hij keek verbaasd. ‘Nou, in elk geval tot je proces voorbij is. En wat er daarna gebeurt... Dat hangt natuurlijk van het vonnis af.’

Maite haalde weer wat opgeluchter adem. Ze zou vrijgesproken worden, dat kon niet anders. ‘En wanneer is dat vonnis er?’

‘Dat valt nooit precies te voorspellen,’ zei hij met een glimlachje dat misschien wel geruststellend was bedoeld. ‘Maar langer dan twee jaar duurt het vrijwel nooit.’

Cel 17

In haar nieuwe kleren werd ze door een non die niet veel zei en sterk naar uien rook naar haar cel gebracht. De bruingrijze stof was stug. Hij schuurde tegen haar huid en maakte bij elke stap een krassend geluid. Ze miste haar oude kleren verschrikkelijk. Nu was het helemaal of haar oude leven haar voorgoed was afgenomen. Met weemoed dacht ze aan de kastanje, die nu in een afvalbak lag, klaar om te worden weggegooid als een ding waarom niemand iets gaf. Als rommel.

Die twinkeling in zijn scheve ogen toen hij hem gaf. Trots, blij. Met de warmte van zijn lijf er nog in. En zij... Zouden haar ogen nog steeds glanzen of waren ze nu mat, als de vlek waar mee de kastanje was verbonden aan zijn bolster, zijn boom?

Niet meer aan denken. Het nieuwe leven is hier, alleen maar hier. Vroeger en later, dat zijn maar dromen.

Cel 17 lag op de eerste verdieping. Twee kleine getraliede ramen wierpen een bleek licht op de smetteloze stenen vloer. Net als in Urdax had de ruimte witte wanden, maar hier waren ze gekrast. Er waren evenwijdige krassen die eruit zagen alsof ze door nagels waren gemaakt maar ook kleine streepjes naast elkaar, misschien om de dagen te tellen, dacht ze huiverend, want het waren er veel, erg veel. In het wit was ook een crucifix gekrast. De benen waren te kort, de spijkers overdreven groot en de smartelijke grijns deed haar opnieuw aan Erro denken.

Op de grond lagen zes strozakken in een halve cirkel, met op elke grauwe zak een keurig opgevouwen grauwe deken. In de hoek stond een emmer. Ze hoefde hem niet van dichtbij te bekijken om te weten waartoe hij diende.

De non had haar onderweg plichtmatig van alles gewezen. De keuken met zijn lange tafels. De latrines. De werkplaats, waar emmers, dweilen, bezems stonden. De wasserij waaraan dichte witte wolken stoom ontsnapten telkens als de deur werd geopend.

‘Je boft maar’, zei ze zuur, terwijl ze Maite achterliet in de schemerige cel. ‘Slapen, terwijl de anderen werken.’

Maar het lukte Maite niet om te slapen. Ze lag op haar rug naar het plafond te staren terwijl ze haar best deed om niet te denken aan het leven dat ze kwijt was. Lezen, daar dacht ze

aan. Het hielp tegen de pijn, merkte ze, om de namen van dingen langzaam, letter voor letter uit te spreken.

Door de open deur drongen vage geluiden tot haar door. Het geklop dat ze al eerder had gehoord, gehinnik van paarden. Ergens vlakbij moest een kerk zijn met veel verschillende klokken. Ze spraken een taal die ze niet kende, maar die onmiskenbaar betekenis had: ze herkende patronen in het gebeier en ook de regelmatige afwisseling van nu eens zware bronzen slagen en dan weer lichte, haast vrolijke klanken leek aan bepaalde wetten te gehoorzamen.

Klok. K-l-o-k.

Kerk. K-e-r-k.

Misschien was ze toch wel weggezakt in een soort halfslaap. Dat moest wel; hoe konden er anders in de cel opeens mensen staan die ze niet aan had horen komen? Hoe kon de zware deur geluidloos zijn gesloten?

‘Je ligt op mijn bed,’ zei een klein dik vrouwtje met een lantaarn in haar hand.

Maite kwam langzaam overeind. Bewegen deed nog steeds pijn, merkte ze, en hier en daar in haar hoofd hingen nog flarden mist. ‘Het spijt me,’ mompelde ze. ‘Dat wist ik niet.’

‘Je kunt dat bed nemen,’ wees het vrouwtje. ‘Of dat. Die zijn nog vrij. Maar als ik jou was zou ik deze hier nemen, want die daar, daar heeft een dooie op gelegen.’

Maite knikte. Nu ze stond, zag ze ook haar andere celgenoten. Op het verste bed zat een magere vrouw. Ze hield haar gevouwen armen dicht tegen haar lijf en keek met lege ogen voor zich uit. Met haar lange ledematen deed ze denken aan een spin.

Het kleine vrouwtje volgde haar blik. ‘Lola,’ fluisterde ze met een knikje. ‘Huult zichzelf elke nacht in slaap, om gek van te worden. Heeft thuis twee kleine kinderen.’

Ze deed een stap naar Maite toe en zei nog wat zachter: ‘Kijk uit voor die twee daar. Zussen zijn het, ik noem ze de zusters Venijn. Altijd in de weer met zogenaamde bezweringen en als ze de kans krijgen vergiftigen ze je. Die ene, die met die vinnige vogeloogjes, die spuugt als je te dichtbij komt. En dat gestoorde wicht daar...’

Met een minachtend trekje om haar mond knikte ze naar Maria Garcia, die snikkend tegen de deur hing.

‘Die ken ik,’ zei Maite kort.

‘Padje, zet die lantaarn nou eindelijk eens neer, verdomme,’ snauwde een van de zusters Venijn. Het kleine vrouwtje haastte zich om de lantaarn in het midden van de cel te zetten. Maria Garcia draaide zich om en nam, nog nasnikkend, met hangende schouders, haar omgeving op. Toen ze Maite zag klaarde haar gezicht wat op.

‘Maite! O, gelukkig, jij bent er ook!’

Maite en het kleine vrouwtje wisselden een snelle blik.

‘Slang,’ stelde het vrouwtje met een knikje vast. En tegen Maria Garcia, die dichterbij was gekomen, zei ze: ‘Jouw bed is daar, zus. En je kunt maar beter gauw gaan slapen, want als je morgen net zo slecht werkt als vandaag kan je morgenavond niet op je rug liggen. Dat ze de zweep vandaag hebben gespaard is een godswonder.’

‘Ze durven mij heus niet te slaan,’ zei het meisje minachtend. ‘Heer Valle zal mij beschermen.’

Iedereen behalve Lola keek haar nu aan. Maria leek door de aandacht te groeien; het snikken was gestopt, haar ogen gleden hooghartig langs haar celgenoten.

‘O ja? En waarom dan wel?’ vroeg de zuster Venijn die volgens het kleine vrouwtje spuugde als iemand haar te na kwam. Haar stem klonk duister, als een naderend onweer.

‘Omdat ik vierendertig heksen heb aangegeven en zelf alles heb bekend wat meneer Valle wilde.’

Er viel een diepe stilte na haar woorden. Zelfs Lola toonde opeens belangstelling voor wat er in de cel gebeurde.

‘O ja?’ vroeg de spugende zus Venijn weer.

Maite schrok van de dreiging die in de woordjes besloten lag, maar Maria scheen hem niet op te merken.

‘Ja!’ antwoordde ze schel en uitdagend. ‘Allemaal vrouwen zoals jullie. Die onschuldige meisjes zoals ik tegen hun zin meetronen naar de akelarre. En er dan nog over liegen ook!’ Loerend als haviken die een muis zien, met ogen die in het zwakke licht bijna rood leken, sloegen de zusters Venijn Maria gade. Nog even en ze bespringen haar, dacht Maite ongerust. Hun scherpe, kromme neuzen zagen er uit als snavels en hun magere handen, die nu nog roerloos in hun schoot lagen, als klauwen.

Maar terwijl ze ademloos zat te wachten op het moment ze bovenop Maria zouden duiken, vloog er iemand anders op: Lola.

Krijsend stortte ze zich op het meisje. Ze beet, schopte, krabde totdat het kleine vrouwtje (ze reikte maar tot halverwege Lola's borst) haar van achter vastgreep. 'Help eens,' hijgde ze naar Maite. 'Als ze haar afmaakt, worden we allemaal gestraft'.

Samen trokken ze Lola van Maria af. Die leek zich nu pas bewust te zijn van de vijandigheid om haar heen. Ze zei niets meer en droop af naar haar slaapplek, met alleen nog een vuile blik over haar schouder naar Maite.

Het kleine vrouwtje bracht Lola naar haar bed. Ze zorgde ervoor dat ze ging liggen en dekte haar zorgzaam toe terwijl ze zachtjes tegen haar praatte. De zusters Venijn zaten nog steeds in dezelfde houding maar de spanning was eruit verdwenen; hun prooi was ontsnapt.

'Net zo'n soort grietje heeft haar verraden,' legde het kleine vrouwtje zachtjes uit, toen ze weer naast Maite op haar strozak zat. 'Dat zijn de ergste: ze doen alles voor een beetje aandacht en ze beseffen niet wat ze overhoop halen. Kennen jullie elkaar al lang?'

'Te lang,' zei Maite bitter, en ze vertelde van haar aanhouding en de rol die Maria Garcia had gespeeld.

Het vrouwtje schudde haar hoofd. 'Waanzin,' gromde ze zacht. 'De wereld is gek geworden. Je vraagt je af hoe dat verder moet. Kom, laten we maar eens gaan slapen. Het is morgen weer vroeg dag.'

Ze ging liggen en trok de grauwe deken over zich heen. Maite volgde haar voorbeeld.

'Bent u hier al lang?'

'U... Zeg maar je, hoor. En ik heet Padje, tenminste, zo noemt iedereen me. En jij bent dus Maite. Nou, welterusten.' Ze draaide zich op haar zij, met haar rug naar Maite toe.

'Maar bent u... ben je hier al lang?' herhaalde die.

Padje liet zich weer op haar rug rollen. 'Lang, lang... Wat is lang? Als ik blijf leven en de tachtig haal zal dit later misschien kort lijken. Als ik morgen dood ga was het lang, te lang. Die vraag moet je niet stellen, kind. Wij zijn hier zolang we hier zijn, en daaraan valt niets te veranderen, niets te voorspellen. In leven blijven, dat is alles wat hier telt.'

'Maar wie bepaalt dan hoe lang we hier zijn?' drong Maite aan.

Padje zuchtte. 'Waarom ben je zo ongeduldig? Je krijgt nog tijd genoeg voor al je vragen, en bovendien, als ik precies wist hoe het er bij de Inquisitie aan toe gaat... Het enige dat vaststaat is dat je binnen tien dagen je eerste verhoor krijgt. Dat is verplicht, ze kunnen je niet zomaar opgesloten houden zonder verhoor. En verder... Vraag het dan maar, aan je ondervrager. Maar reken niet te veel op een antwoord. Bijna alles is hier geheim.'

‘Bek houden nu en slapen!’ riep een van de zusters Venijn.

Padje en Maite zwegen gehoorzaam.

In de stilte hoorde ze Lola zachtjes huilen. Iemand anders snurkte; ze kon niet goed horen of het Maria Garcia was of een van de oude zusters.

Ik ben nog nooit van mijn leven zo alleen geweest, dacht ze maar op hetzelfde moment voelde ze de hand van Padje tasten naar de hare. En hoe vreemd, bijna afstotend, ze het kleine vrouwtje ook vond, haar aanraking bood toch troost..

Werken

Iemand schreeuwde en ze droomde dat het man in de kerk was, de man die eruit zag als een kraai. Maar de kerk veranderde in hun huisje en er werd aan de deur geklopt. De Schim, dacht ze, en even was ze bang, maar een klein vrouwtje met een brede mond en een gezicht vol pukkels en blazen marcheerde heen en weer voor de deur, drie stappen de ene kant op, drie de andere, onder het zingen van een vrolijk liedje dat Maite zich opeens weer herinnerde van lang, lang geleden.

‘Wakker worden!’

Ze sloeg haar ogen op en daar zat ze, in het schemerige donker, op haar knieën: Padje. Haar deken lag al opgevouwen op haar bed en met haar handen probeerde ze de vouwen uit haar grauwe jurk te strijken.

‘Heb je de klokken niet gehoord? En de soldaten? Als er tegen de deur wordt getrapt moet je opstaan. Ze kunnen elk ogenblik terugkomen en dan moeten we mee.’

Maite krabbelde slaperig overeind. Ze wreef met haar handen langs haar ogen en haar voorhoofd en geeuwde langdurig.

‘Schiet nou op!’ drong Padje aan. ‘Het zijn geen leuke jongens hoor, ze meppen er onmiddellijk en met groot enthousiasme op los. Hier, laat mij dat maar even doen.’ Ze trok de deken naar zich toe en begon hem op te vouwen, terwijl Maite met tegenzin de stugge jurk aanschoot.

In de gang klonk geroezemoes. Zachte stemmen die soms even oplaaiden als een smeulend vuur waarin een blok verschuift, afgewisseld met korte geschreeuwde bevelen.

‘Daar zal je ze hebben,’ mompelde Padje nerveus. ‘Ben je klaar?’

De deur werd plotseling zo hard opengegooid dat hij met een klap tegen de muur sloeg. Een soldaat met een lantaarn stapte naar binnen, een andere, met een hellebaard in zijn rechterhand, bleef in de deuropening staan.

Padje greep Maites arm en trok haar mee naar waar ook Lola en de zusters Venijn al stonden te wachten. Maar Maria Garcia lag nog in haar bed.

De soldaat met de lantaarn liep naar haar toe en schopte haar met zijn laars vol in haar zij. Ze schreeuwde het uit. ‘Opstaan, majesteit,’ zei hij spottend. ‘En snel, of je dag begint met zweepslagen.’

Met één hand op haar getroffen zij kwam Maria overeind. Maite zag haar beven en tot haar eigen verbazing voelde ze opeens medelijden met het meisje dat, aangestaard door iedereen, onhandig haar jurk probeerde aan te trekken. Maar Lola, Padjé en de zusters Venijn keken eerder geamuseerd dan meewarig.

Zodra ze de cel hadden verlaten zag Maite waar het geroezemoes vandaan kwam. In de gang stond een lange rij gevangenen met hier en daar een soldaat er tussen op hen te wachten. Padjé en de anderen voegden zich voor in de rij, die zich langzaam in beweging zette naar de volgende cel. Zo ging het door tot het einde van de gang, waar een stenen wenteltrap naar beneden leidde. Een naaldscherpe kou sloeg hen tegemoet door de open poort van het cellengebouw. Boven de donkere gebouwen aan de overkant was de lucht nog steeds donker, maar achter hen begon het groenige blauw al te verbleken.

Maite haalde diep adem en keek omhoog. De hemel hier was dezelfde als thuis. De ster die daar glashelder schitterde kende ze. Zo voelde de lucht ook thuis in haar longen als ze 's winters heel vroeg de kippen ging voeren. Ze was zich opeens bewust van haar handen die koud aanvoelden, van een losse krul die zacht langs haar voorhoofd bewoog, van haar voeten in de harde klompen, van de honger in haar buik.

Ik ben er nog.

Ik zal dit overleven.

De zusters Venijn en Lola werkten in de wasserij, Padjé verdween naar de keuken maar zij en Maria werden naar broeder Juan gebracht. Hij had de grootste groep onder zijn hoede, zag Maite; een lange rij vrouwen stak samen met hen de enorme binnenplaats over naar de poort die de soldaten haar hadden aangewezen. De meesten wisten precies wat er van hen verwacht werd. Ze haalden bezems, dweilen, doeken, boenwas en zeep en verdwenen alleen of in kleine groepjes in een van de vele ingangen van het Inquisitiegebouw. Ze werden nauwelijks bewaakt, stelde Maite verbaasd vast. Bij alle deuren stonden wel soldaten met hellebaarden, maar ze openden die voor de werksters zonder hen ook maar één vraag te stellen. Twee jaar, dacht ze opeens. Ja, dan ken je de weg wel. Dan weet je wel wat er van je wordt verwacht.

Er waren nog twee nieuwe gevangenen: een klein donker vrouwtje en een oude, kalende vrouw met lange haren op haar kin.

Schuin achter Juan stond een jonge broeder, nauwelijks ouder dan Jon. Zijn hoofd was nog niet geschoren en hij droeg een eenvoudige pij met een koord om zijn middel.

‘Tomas, jij neemt dit groepje mee naar de tweede verdieping,’ beval Juan. ‘Laat hen in de zuidelijke gang het hout in de was zetten en de tegels dweilen.’

De jongen leek er met zijn hoofd niet bij. Juan moest zijn opdracht tot twee keer toe herhalen en toen hij eindelijk voor hen uit het plein begon over te steken, moest Juan hem terugroepen omdat hij hen geen emmers en poetsmanden had laten halen.

‘Waar gaan we heen?’ vroeg Maite, die naast hem liep.

‘Naar het hoofdgebouw,’ zei hij met een knikje naar de overkant.

Het hoofdgebouw was hoger dan de andere gebouwen. Op de begane grond had het een lange rij bogen waarvan de uiteinden op slanke zuilen rusten. Daarboven lagen twee verdiepingen met, dicht naast elkaar, hoge dubbele ramen met voor elk raam een laag smeedijzeren hekje. De ruiten waren van gekleurd glas die, overal waar licht naar buiten scheen, een goedmoedig loopje leken te nemen met de strengheid van het gebouw. In het grijze leien dak kon Maite, als ze haar hoofd achterover boog, nog net de rij gelijkvormige dakkapellen zien: kleine huisjes tussen de aarde en de hemel.

Midden in het gebouw bevond zich een deur die groot genoeg was om een koets door te laten. Hij was versierd met koperen knoppen die als reusachtige spijkers in het hout staken en reikte bijna tot de verdieping. Al van ver zag Maite dat ook deze deur weer werd bewaakt door soldaten. Ze voerden een geanimeerd gesprek, maar zwegen toen ze de nieuwelingen zagen naderen.

‘Zo Tomas, jij boft vandaag,’ zei de wachter rechts van de deur. ‘Wat ben je van plan met die schatjes?’ Onbeschaamd liet hij zijn ogen langs de twee meisjes gaan; van boven naar beneden en weer terug.

‘Niks natuurlijk, want je zit nog in je proeftijd, nietwaar?’ zei de andere. ‘Nog maar twee maanden, jongen, dan mag je alles weer. Als dienaar van de Heer maak je je eigen wetten.’ Zijn maat liep nu op Maria af. Met zijn vochtige mond wat open staarde hij naar haar borsten, die rond en stevig onder het grauwe linnen lagen. ‘Jij lust er wel pap van, lekkertje, of niet soms?’

‘Laat haar met rust,’ zei José.

‘Rustig maar, jochie,’ zei de soldaat zonder zijn ogen van Maria af te wenden. ‘Als ik haar vast het een en ander leer, heb jij daar straks alleen maar profijt van.’

Maite zag dat de novice een kleur kreeg. ‘Laat haar met rust en doe de deur open,’ herhaalde hij met een stem die licht trilde.

‘En anders?’

‘Anders gaat hij het zeggen,’ grinnikte de tweede soldaat, maar hij deed toch wat hem was gevraagd. Hij duwde een van de deuren een eindje open en liet hen een voor een naar binnen gaan. Maria was de laatste die hem passeerde.

‘Blijf met je poten van me af,’ siste ze toen hij nog snel even naar haar billen greep. Achter haar viel de deur dicht met een klap die lang nagalmde in de hal waarin ze nu stonden.

Maite herkende er veel van wat ze al had gezien. Dezelfde rode plavuizen. Dezelfde diepbruine lambrisering. Maar op de tegels lagen tapijten, de kraakheldere wanden waren behangen met grote schilderijen en zover ze de gangen aan weerszijden kon overzien zag ze manshoge heiligenbeelden en enorme kandelaars op bronzen voeten. Het meest indrukwekkend was toch nog wel de trap; breder dan hun huisje op de kliffen, bedekt met dieprode lopers en rijkelijk versierd met houtsnijwerk. Bloemen, vruchten, varens – dezelfde die langs het pad naar Hondarribia groeiden -, maar ook engelen en monsters zag ze, en dat alles glanzend als.. een kastanje. Ze trok de hand waarmee ze de houten varens streekte schielijk terug en deed een stap naar achteren.

‘Kom je, Maite?’ zei Tomas.

Hij en de andere vrouwen stonden al halverwege de trap. Voorzichtig zette Maite een voet op de zachte loper. Twee draaien maakte de trap voor ze boven waren, maar Tomas bracht hen nog een verdieping hoger en daarna weer een. Daar sloegen ze linksaf een lange gang in. Het geluid van hun klompen ketste hol tegen de hoge muren, maar Maite hoorde ook nog een ander geluid: het regelmatig, dof geklop dat ze zich plotseling weer herinnerde van haar aankomst in Logroño. Met elke stap leek het luider te worden.

Ze liep naast Tomas en zag dat hij nog steeds een kleur had.

‘Zijn ze altijd zo vervelend, die soldaten?’ vroeg ze.

‘Meestal niet,’ zei hij. ‘Maar we hebben hier ook niet vaak ...’

‘Jonge heksen?’ hielp ze.

‘Jonge vrouwen,’ zei hij fronsend.

Hij liep nu schuin voor haar, met stappen die ze maar net bij kon houden. Verwonderd constateerde ze dat ze zich voor het eerst sinds tijden weer goed voelde – veilig. Omdat hij op Jon lijkt, dacht ze, maar ogenblikkelijk verwierp ze die gedachte weer. Hij leek in niets op

Jon, ze waren hooguit even lang. Maar deze jongen... Ze probeerde zich voor te stellen hoe zijn lichaam onder de bruine pij eruit zou zien. Mager maar sterk, waarschijnlijk. Vooral van boven veel smaller dan Jon. En dan zijn haar... Bij zijn iets te wijd uitstaande oren krulde het een beetje. Het zag er zacht en aaibaar uit. Ze keek ook naar zijn handen en stelde opgelucht vast dat ze licht gebruind waren, met lange, lenige vingers – niet zo als de dikke vingers van Vader Antonio gelukkig, die op vette maden leken.

Aan het einde van de gang sloeg hij linksaf en na nog een paar passen bleef hij staan. 'Dit hier,' wees hij, 'is de zuidelijke gang op de tweede verdieping, jullie werkterrein voor vandaag. Eerst zetten jullie het houtwerk in de was en daarna dweil je de vloer. En denk eraan, alles moet glimmen als een spiegel, anders zal ik jullie moeten straffen.'

De twee oudere vrouwen keken elkaar glimlachend aan.

'Ik meen het,' zei Tomas.

Nu grinnikten de vrouwen openlijk. Maite wierp hen een verwijtende blik toe.

Tomas nam uit een van de manden een doek, waarop hij een dot goudgele was deed.

Daarmee liep hij naar een van de hoge raamnissen. 'Zorg dat je steeds precies genoeg boenwas neemt. Als je te weinig gebruikt gaat het hout niet glanzen maar gebruik je te veel, dan ben je te lang bezig met uitwrijven. Kijk maar.'

Iedereen kwam dichterbij, Maite ook. Opeens zag ze waar het geklop vandaan kwam: diep onder hen, in het bleke ochtendlicht, lag een groot plein waar iets werd gebouwd. Overal lagen stapels hout. Tientallen timmerlieden dreven met kracht hun spijkers in het hout.

'Wat doen ze daar?' vroeg ze nieuwsgierig.

'Ze bouwen de tribunes voor de auto de fe,' zei hij kort.

Maria drong zich opeens naar voren. 'O, daar kom ik dus te staan,' zei ze opgewonden.

Ongelovig keek Tomas haar aan. 'Jij?'

'Ik,' zei ze trots. 'Ik weet het zeker. Heer Valle heeft het me beloofd.'

'Maar je bent nieuw... Is je proces dan al geweest?'

Maria snoof. 'Ik hoef dat allemaal niet. Ik ben hier alleen maar omdat ik jullie...' Ze keek Maite en de twee andere vrouwen minachtend aan, '... ten voorbeeld word gesteld. Daarom ben ik hier, en nergens anders om.'

'Niemand gaat naar een auto zonder vonnis,' zei Tomas. 'En de vonnissen blijven geheim tot het laatste moment. Alleen de Hoge Raad weet wie daar overmorgen zullen staan.'

Maria werd kwaad. 'En jij denkt zeker dat je het beter weet dan heer Valle?'

De kalende vrouw begon te poetsen, al snel gevolgd door de vrouw met het zwarte haar. Ook Maite deed wat was op haar doek.

Maria stond weer voor het raam en sloeg verrukt de bouw van haar podium gade. Tomas drukte haar een doek met boenwas in haar handen. 'Zolang je moment van glorie nog niet is gekomen ga je aan het werk. Dit stuk moet vanmorgen af, anders is er straks geen eten.'

Na die woorden verdween hij. Het geluid van zijn voetstappen in de lange gangen vermengde zich met de geluiden van buiten en het duurde niet lang voor alleen die overbleven.

Klop, klop, klop. Op het ritme van de hamers beschreef Maite haar cirkels terwijl ze zich afvroeg wat een auto de fe toch was. Maria zou het wel weten, dacht ze. Maar ze boende nog liever al het hout van de lange gang in haar eentje dan het haar te vragen.

Spiegel

Alles went, dacht ze verwonderd toen ze zich de volgende ochtend na de eerste schop tegen de deur aankleedde voor een nieuwe dag van hard werken. En alles went snel. Ik weet al hoe Padjé ruikt, welke stemveranderingen bij de zusters Venijn 'oppassen' betekenen, hoeveel was er op het hout moet om het zonder al te veel boenen mooi te laten glimmen en hoe je het snelst aan de beurt bent bij het eten: zodra de klok tien of zes slaat, ren je naar de keuken waar de keukenhulpen achter lange tafels met reuzenpannen al op hun hongerige klanten staan te wachten. Je pakt een bord en een lepel en onderzoekt hun gezichten. Wie zal je de grootste portie geven? Dat zijn in elk geval nooit de oude vrouwen die verontwaardigd hebben gezien hoe jij je met je jonge benen een voorsprong hebt verworven op hun gelijken.

Ze was klaar en de soldaten waren er nog niet.

'Zal ik even?' vroeg ze aan Lola, die de vloer weer veegde.

Maar de vrouw met het treurige gezicht veegde alsof ze een kind wiegde, met haar ogen half gesloten, en ze wilde de bezem niet afgeven.

Er waren zieken, zei broeder Juan; tyfus waarschijnlijk, net als twee maanden geleden.

Voor de keukenploeg was uitgedund, maar ook in de wasserij kwam men handen tekort.

'Jullie gaan tot de ochtendmaaltijd verder op de tweede verdieping,' beval hij Maite en Maria. De drie anderen werden naar de wasserij gestuurd.

Tomas was er niet, maar dat hinderde niet, zei Juan. Ze wisten de weg nu wel zelf. En loop er vooral rechtstreeks heen, waarschuwde hij nog; als de soldaten je maar wat rond zien dwalen kun je straf verwachten.

Met een licht gevoel van teleurstelling zette Maite koers naar de grote poort.

Stel je niet aan, zei ze tegen zichzelf voor. Je redt je ook wel zonder je nieuwe broer. Jon denkt aan je, waar hij ook is en ooit zul je hem terugzien. Zorg er nu maar voor dat hij straks trots op je is.

Terwijl ze het plein overstak probeerde ze Jons vertrouwde gezicht voor zich te zien, maar steeds weer veranderden de robuuste lijnen van zijn profiel in de veel fijnere van Tomas. Eigenlijk, stelde ze vast, leken alleen hun voorhoofden op elkaar: hun wenkbrauwen hadden dezelfde licht verwonderde boogjes, al waren die van Jon borstelig en rossig en die van Tomas bruin en – waarschijnlijk, ze zou het moeten voelen - ook veel zachter. Jons neus was

rechter, zijn mond breder en zijn kin miste het kuiltje dat Tomas wel had. En dan hun monden... Geërgerd stelde ze vast dat ze zich Tomas' mond beter voor de geest kon halen dan die van haar eigen broer. Ze versnelde haar pas.

'Hallo, wat is er opeens met jou aan de hand?' riep Maria achter haar.

'Niets', beet ze haar toe. 'In elk geval niets dat jou aangaat.'

Met een paar stappen was Maria naast haar. Ze bekeek Maite oplettend en van veel te dichtbij naar haar zin. 'Het is die jongen!' riep ze triomfantelijk. 'Ik dacht het daarnet al, je keek zo raar toen Juan zei dat hij niet mee zou gaan. Ach gut, Maite toch, zo'n jochie... En dan nog wel eentje die voor het klooster heeft gekozen!'

'Ik begrijp niet waar je het over hebt,' zei Maite, die haar wangen rood voelde worden.

Maria bleef haar maar aanstaren met een nieuwsgierigheid die haar mateloos irriteerde.

'Je kunt er beter zo een nemen,' fluisterde Maria, met een blik op de poortwachters die hun nadering zwijgend gadesloegen. 'Het zijn natuurlijk hufters, maar ook wel echte kerels.'

Ze begon anders te lopen, zag Maite. Lichter, alsof ze danste. Draaiend met haar kont.

De soldaten kruisten hun hellebaarden voor de deur.

'Neem jij die rooie, dan pak ik die kleine hoer,' zei de langste van de twee.

Een woede die ze niet aan had zien komen golfde op. Voor haar stond de soldaat Matteo.

Voor haar stond de soldaat die haar naar Logroño had gebracht, die haar weerloze lijf niet met rust had kunnen laten. Sneller nog dan in het bos met de wolven groeide er in haar een bal van vuur, van klein en rood naar groter, steeds groter, te groot voor haar borst, vuur dat pijn deed in haar keel, vuur dat een uitweg nodig had.

'Laat ons erlangs,' siste ze.

Heel even leken de soldaten van hun stuk gebracht, maar al gauw begonnen ze te lachen. De lange maakte een stotende beweging met zijn hellebaard in Maite's richting. 'Terug jij, heks.'

Maria Garcia stond opeens naast haar. Ze keek de soldaten strak aan terwijl ze met twee vingers van haar rechterhand naar hen wees. De hand maakte snelle bewegingen, heen en weer. 'Laat ons erlangs of je pik valt er morgen af,' zei ze kalm.

De soldaten wisselden een snelle blik waarin vraagtekens besloten lagen. Vraagtekens en twijfel.

'Laat ons er langs,' zei Maite opnieuw.

Haar ogen waren strak op de langste van de twee soldaten gericht en zo kwam het dat ze zijn gezicht zag veranderen: de zelfverzekerdheid die van zijn stoere kop gleed, de mond die wat open viel, de ogen die van geil onderdanig werden.

Ook de andere soldaat bond in. Hellebaarden werden met een klap naast het lijf gezet, lichamen namen een kaarsrechte houding aan.

Toen pas hoorde Maite de voetstappen.

Ze keek om en zag, niet meer dan drie of vier passen van hen vandaan, een man in wie ze even Valle dacht te herkennen. Hij droeg eenzelfde rode mantel als ze bij de Gouden Ever had gezien, maar deze man was wat kleiner, zag ze nu, en jonger. Hij had een regelmatig, glad geschoren gezicht met koele grijsbruine ogen en haar dat over de kraag van zijn mantel golfde.

‘Wat is hier aan de hand?’ vroeg hij.

‘Niets, excellentie,’ antwoordden de soldaten tegelijk.

‘Niets?’ herhaalde Maite, nog steeds woedend. “Niets? Ze laten ons er niet langs. Ze maken smerige grappen over ons. Dat is er aan de hand.’

De man in het rood keek van de soldaten naar hen. Eerst naar haar, toen naar Maria, toen weer naar haar. Aan zijn gezicht viel niet te zien wat hij van de situatie dacht.

Maria gooide onmiddellijk al haar charmes in de strijd. Met een smartelijk vertrokken gezicht stak ze twee smalle handjes uit naar de man in het rood.

‘O, heer, breng mij alsjeblieft naar heer Valle,’ fluisterde ze, ‘ik smeeek het u. Er is een groot misverstand gaande en hij zal woedend zijn als het hem ter ore komt.’

‘Een misverstand?’ vroeg de man met licht opgetrokken wenkbrauwen.

Maria liep naar hem toe en probeerde zijn hand te pakken, maar hij deed een stap naar achteren. ‘Ik zou ten voorbeeld worden gesteld,’ zei ze, enigszins van haar stuk gebracht, zo te zien. ‘Hij heeft me beloofd dat ik goed zou worden behandeld. En kijk nu eens...’

‘Word je dan niet goed behandeld?’

Ze keek verbaasd naar hem op. ‘Ik moet werken. Ik slaap in een cel met vieze vrouwen.’

‘Hoe heet je?’ vroeg de man.

‘Maria Garcia, heer.’

‘Goed, Maria Garcia, ik zal je klachten overbrengen aan heer Valle,’ beloofde hij. ‘Als ik hem zie.’ Daarna liep hij naar de deur. De soldaten haasten zich om die voor hem te openen.

‘Twee dagen rantsoen,’ beet hij hen in het voorbijgaan toe. ‘En laat zoiets niet weer gebeuren.’

De deur bleef open. De soldaten keken nors in de verte en zeiden geen woord toen ook zij en Maria naar binnen gingen.

‘Wie was die man?’ vroeg Maite.

‘Een inquisiteur, denk ik,’ zei Maria. ‘Valle draagt ook zulke kleren.’

‘Ze waren bang voor hem. Maar ook voor jou, toen je dat gebaar maakte. Hoe deed je dat nou precies?’

Ze probeerde het gebaar na te maken, maar Maria zei minachtend: ‘Nee sukkeltje, dat betekent juist het tegenovergestelde, daar houd je de duivel juist mee weg. Kijk, zo...’ En ze deed het voor. ‘In Senpere, waar ik vroeger werkte, werden ze helemaal gek als ik dat deed.’ ‘Senpere...,’ zei Maite langzaam. ‘Dat is toch die plaats waar zo veel mensen zijn verbrand?’ ‘Ja, daarom werkte het ook zo goed. Iedereen was daar bang. Als ik de pest aan iemand had maakte ik dat bezweringsteken. Waren ze gelijk als de dood dat ik ze zou aangeven. En naar al die kerels die achter me aan zaten deed ik dat andere. Ze scheten in hun broek, echt waar. Mannen raken liever hun benen kwijt dan hun pik.’

Maria lachte vrolijk. Licht en zelfverzekerd liep ze de trap op.

Het kan haar allemaal niets schelen, dacht Maite, eerst alleen verwonderd maar vol afschuw zodra de beelden van Maria, liegend tegen Valle en de schout zich weer opdrongen en ze Erro’s zware lichaam weer voelde beven naast het hare..

Ze versnelde haar pas om niet langer naast haar te lopen, maar Maria leek haar weerzin niet op te merken. Ze had in de lange gang een grote spiegel ontdekt en liep daar nu recht op af. Van heel dichtbij monsterde ze haar gezicht.

‘Zie je wel,’ verzuchtte ze. ‘Kringen onder mijn ogen. En mijn huid wordt helemaal ruw.’ Ze deed een stap achteruit en keek om naar Maite. ‘Heb jij dat niet?’

Maite gaf geen antwoord. Met de emmer en de mand nog in haar handen staarde ze naar haar spiegelbeeld. Het was de eerste keer in haar leven dat ze zichzelf van hoofd tot voeten in een spiegel zag. Blote enkels in klompen. Een sterk lijf in een grauwe jurk. Borsten, niet groot, maar duidelijk aanwezig. Springerig rood haar dat op haar voorhoofd en opzij onder de grauwe hoofddoek uitstak. Heldere, onderzoekende ogen. Ik ben geen meisje meer, dacht ze verwonderd. Ik ben een vrouw.

‘Heb je een geest gezien of zo?’ vroeg Maria Garcia geërgerd. ‘Je staat erbij als een zoutpilaar.’

Maite antwoordde niet. Kalm en sterk liep ze verder naar de zuidelijke gang.

Ze was zich zozeer bewust van de nieuwe Maite dat het even duurde voor ze de stilte hoorde. Het onafgebroken gehamer was verdwenen. Door een van de ramen waarvan ze zelf het houtwerk had gepoetst tot het een diepe warme glans had keek ze omlaag.

Het hele plein was volgebouwd: grote tribunes van zes of zeven verdiepingen, dat viel van bovenaf niet goed te zien, stonden langs de twee langste kanten van het plein. Ze reikten tot ver boven de eerste verdiepingen van de omringende gebouwen. Loodrecht onder hen zag ze een groot podium met een trap met elf brede treden, maar het hoogste bouwsel was toch dat recht tegenover hen. Ook dat had een podium met trappen, maar dan veel hoger. Met een loopbrug was het verbonden met een balkondeur op de vierde verdieping van het gebouw erachter.

‘Stel je voor dat ik straks over die brug naar dat podium loop,’ zei Maria dromerig. ‘Hoog boven de mensen, zodat iedereen me kan zien...’

‘Hoe kun je daar staan als voorbeeld terwijl je weet dat je liegt?’

‘Ik lieg niet.’

‘Je liegt wel. Wat je over mij en Erro hebt verteld was puur gelogen. En nu is Erro dood.’

‘Alsof dat mijn schuld is.’

Maite wilde dat ze volmondig ‘ja’ kon zeggen. ‘Het waren leugens,’ herhaalde ze boos.

Maria was even stil. ‘Goed, ik heb niet alles zelf gezien, maar... God fluistert mij die dingen in. En ik vertrouw op Hem.’

Vertrouw op Hem, Maite. God bewandelt onvermoede paden. Ze zag de tafel weer die net zo spiegelde, de dampende soep, Vader Antonio’s hand tastend naar de hare.

‘God zou zoiets nooit doen,’ zei ze kalm. ‘God is liefde. Hij zou jou nooit iets influisteren waarvan onschuldige mensen het slachtoffer worden.’

Maar waarom stuurde Hij dan geen bliksem om haar neer te slaan? Waarom verlamde Hij haar valse tong dan niet?

Maria snoof. ‘Zal ik jou eens vertellen waar ik geboren ben? In een stal, een smerige armoedige stal. Mijn moeder was een lui varken en mijn vader kon niet met zijn handen van

me afblijven. Toen ik tien was ben ik gaan werken bij hele rijke mensen. Elke dag om vijf uur op om hun rotzooi op te ruimen. En kijk mij nu eens?’

‘Een gevangene in Logroño?’

Maria keek nijdig opzij. ‘Heer Valles uitverkorene, dat ben ik. Hij zal me meenemen en hij zal voor mij zorgen. Ik word de beste minnares die hij ooit heeft gehad, hij zal me verafgoden. En al die mensen...’ Ze wees naar beneden. ‘Al die mensen die daar straks zitten zullen getuige zijn van mijn glorie.’

Kort voor de ochtendmaaltijd kwam Tomas hen halen. Bij het horen van zijn sandalen op in de verte ging haar hart wat sneller kloppen. Broer, zei ze tegen zichzelf. Broer. Broeder. En ze poetste verwoed verder.

Het komt omdat ik eigenlijk alleen maar mannen heb gekend, hield ze zichzelf voor.

Natuurlijk voel ik me bij hem veilig. Herinnert zijn aanwezigheid, zijn manier van lopen, zelfs zijn geur me aan thuis. Meer is er niet.

En bovendien; hij is een dienaar van de kerk.

Dat heeft er niets mee te maken!

Poetsen, poetsen.

Zijn voetstappen klonken nu vlakbij.

Misschien voelt hij hetzelfde. Weet hij dat we alles tegen elkaar kunnen zeggen. Als broer en zus. Ze keek over haar schouder en schoof haar hoofddoek recht. Trok er een koperen krul onder vandaan om hem langs haar voorhoofd te laten dansen. Gespannen wachtte ze wat hij zou gaan zeggen. Zou zijn stem anders klinken als hij tegen haar sprak, anders dan tegen Maria? Zou er een zijdelingse blik van verstandhouding zijn, of een geladen stilte? Maar het enige dat hij, afwezig en zonder haar aan te kijken, tegen haar zei was: ‘Jij werkt vanmiddag in de keuken’.

‘En ik dan?’ vroeg Maria.

Het duurde even voor zijn antwoord kwam. Afgemeten en duidelijk met tegenzin. ‘Jij hebt straks een onderhoud met heer Valle.’

Even was er ongeloof in Maria’s ogen, maar dat maakte snel plaats voor een zelfvoldane lach. ‘Zei ik het niet?’ Ze draaide zich om naar Maite en herhaalde triomfantelijk: ‘Zei ik het niet?’

In de grote hal droeg Tomas haar over aan een soldaat die daar al stond te wachten. Ze legde een hand op Maite's arm en zei. 'Ik zal wel een goed woordje voor je doen, Mai.'

'Wat houdt dat in? Dat je je leugens herroept?'

Maria zuchtte. 'Waarom doe je toch altijd zo moeilijk? Kun je niet gewoon dankbaar zijn?'

'Dat ben ik zodra je ze de waarheid hebt verteld. En als je toch bezig bent, herroep dan ook je andere leugens.'

'Al die dingen zijn mij ingefluisterd,' herhaalde Maria koel. 'Ingefluisterd door God zelf.'

'Weet je zeker dat het God was en niet de duivel?' vroeg Tomas.

'Meneer Valle gelooft me,' zei ze vinnig. 'Wat jullie denken is volkomen onbelangrijk. Een broedertje en een visserskind... pff.'

'Kunnen we nu eindelijk eens gaan?' vroeg de soldaat geërgerd. 'Ik weet niet waar dit allemaal over gaat maar ik weet wel dat je heer Valle beter niet kunt laten wachten. Hij heeft mensen laten afranselen voor minder.'

Maria verdween met de soldaat naar boven, zij en Tomas gingen naar buiten. Er was een stevige bries opgestoken die zijn pijl wild om hem heen liet flapperen. Maite moest een hand op haar hoofddoek houden om te voorkomen dat hij af zou waaien en de wind blies koud in haar vormeloze mouwen en langs haar rug, maar toch voelde ze een wilde vreugde, alsof ze samen langs de kliffen liepen. Witte en grijze wolken joegen voor de zon langs, net als thuis, en ze meende zelfs dat ze meeuwen hoorde krijsen.

Voel jij het ook? wilde ze vragen, maar toen ze opzij keek zag ze dat de hemel en de wind aan hem voorbijgingen; hij staarde somber naar de grond en zelfs het wilde geruk aan zijn pijl leek hem te ontgaan. Zo keek Jon soms ook..

'Er is iets,' zei ze.

Hij haalde zijn schouders op maar zweeg.

'Ik zie het toch.' Alsof ze tegen Jon sprak. 'Zeg het nou maar.'

Nu stond hij stil. Hij keek haar zwijgend aan en schudde toen zijn hoofd. Toen hij weer verder wilde lopen greep ze zijn mouw. Ook al had ze alleen de stof te pakken, het voelde niet als broer. 'Zeg het nou maar,' herhaalde ze wat onzeker.

'Ik moet erbij zijn,' zei hij, starend naar het zand dat over de stenen joeg.

'Erbij?' zei ze, niet begrijpend.

'Bij de auto de fe.' Hij zuchtte diep en schopte een steentje weg.

‘En... dat wil je niet?’

Ze zag zijn gezicht verstrakken. ‘Natuurlijk niet. Wat een vraag.’ Hij trok zijn mouw los en liep met grote stappen verder. Maite moest rennen om hem in te halen.

‘Ik weet niet wat een auto da fe inhoudt,’ riep ze boven de wind uit tegen zijn rug. ‘Ik weet alleen dat er heel veel mensen komen.’

Gelukkig, Tomas bleef weer staan. Daar had ze al op gehoopt: Jon gedroeg zich net zo als hij ergens mee zat. Hij wilde wel praten maar je moest de woorden uit hem trekken en o wee als je iets verkeerd zei, dan kon je opnieuw beginnen.

‘Ze noemen het een demonstratie van geloof maar eigenlijk is het een openbare rechtszitting waar ketters hun vonnissen te horen krijgen,’ zei hij nog steeds wat onwillig.

‘Dus ik kom daar ooit ook te staan,’ schrok ze. ‘Ooit.’

Nu werd hij boos. ‘Is dat het enige waar jullie aan kunnen denken? Hoe je daar zult staan, op het erepodium? Begrijp je er dan helemaal niets van?’ En weer liep hij van haar weg, maar na twee stappen bleef hij al weer staan.

‘Het spijt me,’ zei hij mat. ‘Je bent hier nog maar net, het is allemaal nieuw voor je. Ik zal je er verder niet mee lastig vallen.’

‘Maar ik wil het graag begrijpen,’ zei ze. ‘Vertel me dan wat er gaat gebeuren. En waarom je zo van streek bent.’

Hij schudde alleen maar zijn hoofd, maar ze zag zijn tweestrijd.

Nu legde ze een hand op zijn arm. Hij keek ernaar, schudde opnieuw zijn hoofd, maar al met minder overtuiging.

‘Toe...’

De deuren van de keuken zwaaiden open voor de maaltijd. Her en der kwamen al vrouwen uit de omringende gebouwen naar buiten.

‘Ga nou maar,’ zei hij. ‘Straks ben je te laat voor het eten.’

‘Vertel het me nou alsjeblieft,’ zei ze.

‘Er valt niet zoveel te vertellen,’ zei hij, schokkend met zijn schouders. ‘Alleen... het wordt de grootste auto de fe in jaren. Niemand weet precies hoeveel vonnissen er zullen worden gelezen maar dat het er veel zullen zijn, dat is zeker. En ik... Er zullen ook terechtstellingen zijn. Elf. Zes levenden en vijf doden. Ik moet bij hen waken, bij de levenden dan. Dat heeft Juan me vanmorgen verteld.’

‘Bij hen waken?’

‘En het hen vertellen.’

Ze waren langzaam doorgelopen. De keuken was al dichtbij. Nog vijftien passen, schatte Maite. Vijftien passen om er achter te komen wat hij bedoelde. Zonder de verkeerde vragen te stellen.

‘Waken,’ herhaalde ze.

‘Ze weten het zelf nog niet,’ zei hij toonloos. ‘Vanavond krijgen ze het te horen. En daarna moeten we bij hen blijven. Voor als ze zich zouden bedenken en alsnog willen bekennen. En voor... troost. Steun. Twee van ons voor iedere veroordeelde.’

Nu begreep ze het. ‘Je moet waken bij de vrouwen die terechtgesteld gaan worden?’ vroeg ze ontsteld.

Tomas staarde in de verte. ‘Ik zag de rekening liggen,’ zei hij zo zacht dat zijn woorden haast verwoeien in de wind. ‘Op Juans tafel. Elf ladingen hout, 397 realen. Zes voor hen, en dan nog vijf voor degenen die al in de gevangenis zijn gestorven. Die worden met kist en al verbrand.’

‘Zei je.. verbrand? Allemaal?’

Hij knikte.

‘Ze kon het nog niet geloven. ‘Je bedoelt... levend verbrand?’

Hij wendde zich van haar af en staarde over het plein. ‘Ja.’

Door de wind was hij nauwelijks te verstaan maar ze had ook geen woorden nodig, ze zag het aan zijn rug.

Hij draaide zich bruusk naar haar om. ‘Dringt het eindelijk tot je door?’

Ze zweeg even. ‘Maar... waarom in hemelsnaam? Wat hebben ze gedaan dat ze zoiets verdienen?’

‘Ze weigeren te bekennen. Ze houden vol dat ze onschuldig zijn.’

De klokken begonnen te luiden. Net als jij, hoorde ze ze zeggen. Net als jij.

‘Maar zijn ze ook echt onschuldig?’

Geërgerd fronste hij zijn wenkbrauwen. ‘Alsof dat er iets toe doet.’

‘De zwaarste klok elf slagen horen. Eén voor elke heks die verbrand zal worden, dacht ze huiverend. ‘Maar als ze alsnog bekennen,’ zei ze hoopvol. ‘Gaan ze dan gewoon naar de gevangenis?’

Tomas lachte bitter. ‘Dan worden ze niet verbrand maar gewurgd, maar hun ziel gaat dan wel naar de hemel. Zeggen ze.’

Het plein was nu bijna leeg. Alleen een handvol laatkomers begaf zich nog naar de keuken.

‘Ga nou maar gauw,’ zei Tomas weer, maar ze bleven beiden staan, roerloos onder hun wild wapperende kleren. Voor het eerst keek hij haar aan, recht in haar ogen. Die van hem waren bruin met gouden vlekken, zag ze.

Toen draaide hij zich plotseling om en liep weg.

Brood

Bij de deur van de keuken hield de dikke broeder Manuel haar tegen. Ze had hem al eerder gezien, zittend aan een tafel met de wachters, maar toen had hij geen aandacht aan haar geschonken.

‘Jij bent toch Sansin, uit cel 17?’

‘Ja,’ zei ze afwezig.

‘Ja meneer. Je bent laat, er zal niet veel meer over zijn. Je weet dat je straks hier werkt?’

‘Ja, meneer.’

Hij nam haar kritisch op. ‘Ik kan jou misschien wel gebruiken in de bediening. Hoe zit het met je manieren, weet je hoe je hoort te gedragen tegenover hooggeplaatste personen?’

‘Ik heb nooit bediend, als u dat bedoelt.’

‘Meneer. En koken? Wat kun je zoal?’

‘Ik kook al vanaf mijn zevende. Meneer.’

Achter hem, bij het fornuis, werden pannen leeg geschraapt. In de mand met brood lagen nog maar een paar stukken, zag ze.

‘Kun je amandeltaart bakken?’

Ze schudde haar hoofd. Nu voelde ze dat ze toch wel honger had.

‘En brood?’

‘Brood wel. Meneer.’

‘Goed, dan werk jij straks aan die tafel,’ wees hij.

Hij liep weg en Maite pakte een bord. Eén stuk brood was er nog, met een zwart verbrande korst, en een schep stuk gekookte groente onderin een van de zware gietijzeren pannen.

Ze zocht een stil plekje op en at zonder te proeven. Verbrand. Levend.

Boven een van de vuren werd een lam geroosterd. De vlammen likten langs het roze vlees.

Ze voelde zich opeens misselijk en schoof haar bord opzij om de bruinrode drab niet meer te hoeven zien. Toen ze de keuken rondkeek zag ze dat de meeste eters al vertrokken waren.

Een groepje vrouwen waste de borden af terwijl anderen manden met groente, fruit, noten en garnalen op de lange tafels zetten. Hier en daar werd al geschild, gehakt en gesneden.

Maite liep naar de tafel die Manuel haar had aangewezen. Twee vrouwen stonden er druk pratend brood te kneden. Toen Maite naast hen kwam staan stokte hun gesprek. Ze trok de trog met deeg naar zich toe en scheurde een stuk deeg af.

‘Dat is te veel,’ zei een van de vrouwen. Ze leek wel wat op Juana: rond en warm, met bovenarmen zo dik als Maite’s dijen. ‘Ze rijzen namelijk nog na. Zo’n bolletje, dat is genoeg. En dan worden ze uiteindelijk zo.’ Ze wees naar een bakplaat waarop al twee rijen kleine, ronde broodjes lagen.

Maite ging aan het werk. Ze zag hoe de vrouwen haar vanuit hun ooghoeken in de gaten hielden. Af en toe wisselden ze een blik van verstandhouding, maar ze zeiden niets meer tegen elkaar.

‘Zo goed?’ vroeg ze, toen ze een stuk of tien broodjes klaar had.

De achterste vrouw boog zich wat voorover om langs de vrouw met de dikke armen te kunnen kijken. ‘Ja, die zijn goed,’ zei ze. Ze liet haar deeg even rusten en zei: ‘Jij bent toch dat meisje uit cel 17? Die nieuwe?’

Ze knikte. ‘En ik heet Maite. Maite Sansín.’

‘Zo, en bevalt het je hier een beetje?’ grinnikte de andere vrouw. Ze was klein en mager, haar grijze haar hing in dunne pieken onder haar hoofddoek uit, en ze was moeilijk te verstaan. Dat kwam waarschijnlijk, stelde Maite vast toen ze haar aankeek, doordat ze vier boventanden miste.

‘De vrouwen in mijn cel zijn aardig,’ zei ze ontwijkend. ‘Vooral Padjé.’

Blijkbaar was ze nu gekeurd en goed bevonden, want de vrouwen hervatten hun gesprek.

‘Ik heb het haar nog zo gezegd, Charo,’ zei de vrouw met de grijze pieken. ‘Beken nou, zeg ik, wat kan het jou schelen.’

‘Ja, maar als iemand een kop van steen heeft...’

‘Was-ie maar van steen, dat brandt tenminste niet.’

De andere vrouw liet haar handen rusten en keek opzij. ‘Denk je echt dat het zo ver gaat komen?’

‘Als ze verstandig is niet.’

‘En toch begrijp ik het wel,’ zuchtte Charo. Ze kneedde verder, met trage moeizame bewegingen, alsof het deeg plotseling dubbel zo taai was geworden. ‘Het voelt zo... zo absurd. “En u vloog dus op uw bezem naar de akelarre?” “Ja, edelachtbare, ik vloog op mijn bezem naar de akelarre. God mag weten hoe ik het deed, maar ik beken. Alles.”’

‘Dus daarom laten ze jou nooit in de huishouding werken,’ grinnikte de magere. ‘Ze zijn als de dood dat je ‘m smeert op een van hun bezems.’

Nu lachten ze allebei.

Het waren vrouwen, dacht Maite, die ze in Hondarribia op de markt had kunnen tegenkomen, of op het strand, omringd door een hele troep kinderen. Doodgewone vrouwen. Net als Padje. Net als Lola. Kwaad sloeg ze haar deeg in vorm.

‘En jij, waarom zit jij hier?’ vroeg Charo haar opeens.

Ze vertelde hen van de soldaat Matteo, van Maria Garcia. Het stukje in de kerk, met Erro, liet ze weg.

‘Ben je al verhoord?’

‘Nee, alleen toen in Zugarramurdi, door Valle en de schout.’

Valle. Hoe zou Maria’s langverwachte gesprek verlopen? Zou ze daar straks echt staan, onder dat baldakijn? Als God rechtvaardig is, stuurt hij een engel met een zwaard om haar leugenachtige kop eraf te slaan, dacht ze boos. Dat zou pas een voorbeeld zijn.

De magere vrouw boog zich naar haar toe. ‘Als het zover is: gewoon bekennen,’ raadde ze Maite aan. ‘Wat stellen die zonden van jou nou helemaal voor? Bovendien, je bent nog jong. De jonkies komen er altijd beter af.’

‘Dat is waar,’ bevestigde Charo. ‘Bij ons zijn ze niet tevreden voor we een lange zwarte geschiedenis hebben opgebiecht van opgegraven lijken, mislukte oogsten en ontvoerde kinderen. Maar jij, jij bent zo pril, met jou zijn ze zo klaar. En je ziet er nog leuk uit ook.’

‘Wat je van ons niet kunt zeggen,’ lachte de magere.

‘Is dat echt waar dan?’ vroeg Maite geschokt. ‘Dat van die ... lange zwarte geschiedenis?’

‘Waar...’ zei de vrouw met de grijze pieken grimmig. ‘Dat woord kun je hier maar het beste zo snel mogelijk vergeten, kind. Jouw waarheid doet er niet toe, wat de heren hier van je vinden, wat ze willen geloven, dat alleen telt.’

‘Dus u bent onschuldig?’ vroeg Maite fronsend.

De magere vrouw zuchtte. ‘Weet je wat het was, kind, ze lustten me daar gewoon niet. Het was Gekke Anna voor en Gekke Anna na. Niemand die me groette, kleine etters van kinderen die me mijn eigen appels naar m’n kop smeten.’

Charo keek haar van opzij aan. ‘Alsof jij zo’n lieverdje was. Kippen jatten, senne in de dorpsbron zodat ze allemaal aan de schijterij raakten...’

‘Dat was hun verdiende loon.’ Gekke Anna mepte op het deeg alsof het haar dorpsgenoten waren.

‘En toen gaven ze u aan?’

‘Natuurlijk. Zoals ze dat met iedereen deden die hen niet zinde.’

‘En u?’ vroeg Maite aan de andere vrouw.

Charo ging er eens goed voor staan, maar Gekke Anna was haar te snel af. ‘Aangegeven door haar bloedeigen nicht. Die d’r zinnen had gezet op haar mooie huis dat ze eerlijk had georven van haar grootmoeder. Zo was het toch, Cha?’

Charo knikte wat teleurgesteld. ‘Kort samengevat kwam het daarop neer.’

‘En dat was alles?’ zei Maite ongelovig. ‘Uw nicht zei dat u een heks was en ze namen u gevangen?’

‘Ze had haar verhaal natuurlijk mooi aangekleed,’ zei Charo. ‘Door die verdomde edicten weet iedereen precies wat de inquisitie wil horen. Ik had zeven kinderen uit het dorp ontvoerd, zei ze. Had ze meegenomen naar de akelarre. Zeven kinderen op één bezem, dat moet nogal een bezem zijn geweest, nietwaar. Je snapt wel dat ze daarmee heel wat bange ouders mee kreeg.’

‘Maar zei u dan niet dat ze loog?’

‘Natuurlijk zei ik dat,’ zei Charo wrevelig.

‘Maar zij was een heks,’ hielp Anna. ‘Wie gelooft er nu een heks?’

Daarmee was het onderwerp afgedaan. Terwijl het gesprek verder ging over onbekende vrouwen en gebeurtenissen waar ze geen weet van had dacht Maite na over de verhalen van de vrouwen. Charo zag er niet uit als een heks. En als ze dat wel was, waarom zou ze er dan over liegen nu ze onder gelijken verkeerde? Of kon je elkaar hier ook niet vertrouwen? Bovendien ... als ze een heks was, als ze echt kon vliegen, dan stond ze hier vast geen broodjes te kneden voor de inquisitie. Konden mensen eigenlijk wel vliegen? Ze dacht aan de dode meeuwen die ze af en toe op het strand vond; aan hoe groot hun vleugels waren en hoe verbazingwekkend licht hun eivormige lijven. Charo was ontegenzeggelijk zwaar. Een bezem zou het eerder begeven onder haar gewicht dan dat hij zich met haar erop zou verheffen. Hoe kon de inquisitie zo iets geloven? Of wisten ze soms iets dat zij niet wist? ‘Vragen ze nooit om bewijs?’ vroeg ze de vrouwen.

Charo glimlachte. ‘Ach lieverd, ik kan wel horen dat je hier nieuw bent: jij gelooft nog in de rede. Dat siert je, maar het is veel simpeler dan je denkt, m’n kind. Heksen liegen en ze

kunnen toveren. Wie daar vanuit gaat heeft geen redelijk bewijs nodig. Heeft niemand je gezien terwijl je je misdaden bedreven? Natuurlijk niet, je kunt jezelf immers onzichtbaar maken. Lagen die kinderen die je hebt meegenomen de hele nacht braaf in bed, zelfs volgens hun bloedeigen ouders? Welnee, dat leek maar zo omdat je die ouders in een diepe slaap had gebracht. Of, sterker nog, omdat de duivel plaatsvervangers in dat warme bed legde die hun sprekende evenbeeld zijn. O, ze kennen de duivel zoveel macht toe... Meer nog dan God, denk ik wel eens.'

'Ze zijn als de dood voor hem,' bevestigde Anna. 'Zo'n kip of een handvol peulen in de bron, dat kan ze geen moer schelen. Er is tenslotte altijd wel wat in een dorp, pesterijen zijn van alle tijden, nietwaar. Nee, zelfs als je iemand koud maakt laat het ze koud. Maar het idee van een geheime sekte die hun macht bedreigt, daar kunnen ze geen kant mee op. Daar schijten ze peulen van.'

Charo rolde haar deeg verstrooid uit tot een lange sliert. 'Weet je wat nou zo treurig is?' zei ze, starend naar de muur. 'Dat die stomme nicht van me dat huis toch wel had gekregen, want ik zou van de winter bij mijn oude moeder intrekken. Maar ja, dat wist ze niet. God mag weten wie zich nu om dat arme mens bekommert.'

'Wat ben jij nou aan het maken, Cha?' grinnikte Anna. 'Een touw om Manuel op te knopen?' 'Bestaat er zo'n geheime sekte?' vroeg Maite.

Charo haalde haar schouders op, 'Geen flauw idee.'

'Anders zou die ook niet geheim zijn,' grapte Anna.

'Wij horen er in elk geval niet bij,' zei Charo.

Een tijdlang kneedden ze zwijgend door.

'Jullie hadden het over iemand,' zei Maite na een lange stilte. 'Iemand die niet wilde bekennen.'

Geen reactie.

'Wordt iedereen die niet bekend verbrand?'

'Ja,' zei Anna vol overtuiging, maar Charo zei: 'Dat weet je niet, Anna. Niemand hier weet dat.'

'Waarom niet?' wilde Maite weten.

'Omdat ze op een dag gewoon verdwenen zijn,' zei Charo. 'Dood, vrij, overgeplaatst naar de geheime gevangenis – geen mens die het weet.'

'Bekennen is altijd het beste,' zei Gekke Anna. 'Tenzij je gemarteld wilt worden, natuurlijk.'

Maite keek haar geschrokken aan. 'Gemarteld? Als je onschuldig bent?'

'Je snapt het nog steeds niet hè,' zei Charo hoofdschuddend. 'Je bent voor hen niet onschuldig. Je bent aangegeven, er ligt een stapel beschuldigingen en die kun je niet weerleggen...'

'... Want je bent nu eenmaal een heks,' vulde Gekke Anna triomfantelijk aan.

Maite staarde somber naar het deeg. Ze prikte afwezig in de blazen die het vormde. 'En toch ga ik niet bekennen,' zei ze, opeens vastbesloten. 'Maria Garcia liegt en dat is wat ik ze zal vertellen, meer niet. Ik ben geen heks.'

'Dan zal het slecht met je aflopen,' voorspelde Anna.

'Kletsen we alleen maar of wordt er ook nog gewerkt?' klonk de stem van Manuel achter hen. 'Hm, dat gaat de goede kant op. Nog een stuk of twintig, dames, dan zijn we er. En jij...,' hij richtte zich tot Maite, 'Jij gaat naar de werkkamer van Heer Valle om hem zijn avondeten te brengen.'

'Dat arme kind,' zei Anna meewarig. 'Hij vreet haar levend op.'

Maite kneep zo hard in haar broodje dat het deeg tussen haar vingers naar buiten kwam.

'Maar ik ken hier de weg nog niet,' zei ze benauwd. 'Kan ik niet gewoon hier blijven?'

Hij keek haar even geërgerd aan maar zijn gezicht klaarde snel op. 'Heer Salazar eet vanavond ook alleen,' zei hij. 'Doe jij die dan maar. Zijn kamer is vlak bij de hoofdingang, een blind paard zou die nog vinden en, nog een voordeel, hij valt niet over een beginnersfoutje. Let goed op, ik zeg het maar één keer. De bewaking houdt de deur open. Je gaat naar binnen, ogen naar de grond. Dan zet je het eten netjes voor hem neer. Zonder hem te hinderen, laat staan aan te raken natuurlijk – voor hen besta je niet. Daarna loop je achteruit naar de deur en daar blijf je wachten voor het geval hij nog iets nodig heeft: brood, wijn, water, wat dan ook. Als dat zo is, als de gesmeerde bliksem hierheen en even snel weer terug.'

Buiten sloegen de klokken vijf uur. De deur van de keuken ging open, de gevangenen stroomden toe maar Caro en Anna werkten gewoon door.

'Eten wij niet?'

'Later, als alle anderen klaar zijn.'

'Er worden overmorgen zes mensen verbrand,' zei Maite opeens, terwijl ze haar laatste hompje deeg kneedde.

Noch Charo, noch Gekke Anna leken haar te hebben gehoord. .

Charo keek met voldoening naar de volle bakplaten, terwijl ze opgedroogde restjes deeg van haar vingers plukte. 'Dat ziet er keurig uit,' stelde ze tevreden vast. 'Je kunt zeggen wat je wilt, maar we hebben toch eer van ons werk'.

'Ja, dat ze d'r maar in mogen stikken,' zei Anna hartelijk.

Manuel kwam naar haar toe terwijl ze bij de wasbak haar handen afdroogde. Hij gaf haar een smetteloos wit schort en daarna een blad met eten. De damp sloeg er af.

'Je weet de hoofdingang?'

Ze knikte.

'Mooi. Daar ga je naar binnen, direct rechts de gang in, vierde deur aan je linkerhand. Er staat een soldaat, dus dat kan niet missen. En onthoud wat ik je heb gezegd. Jij bent vuil, tuig, het laagste van het laagste. Hij is een hoogwaardigheidsbekleider.'

Salazar, dacht ze zorgelijk, terwijl ze met haar zware last over het plein liep. Zou die net zo erg zijn als Valle? Opnieuw vroeg ze zich af hoe het Maria was vergaan. Ze had haar niet meer gezien, ook niet bij het eten.

De soldaten bij de hoofd ingang openden de deur zonder dat ze het hoefde vragen. Bij Salazars deur stond maar éénwachter. Hij klopte toen hij haar zag aankomen en wachtte met één oor tegen het donkere hout op een reactie.

Er klonk een gedempt 'ja'.

'Ga maar,' fluisterde hij.

Terwijl ze voorbijliep legde hij een hand op haar billen. Woedend keek ze om, recht in zijn spottende ogen, maar door het blad kon ze niets doen.

Salazar

Ze herkende hem onmiddellijk, ook al zat hij met zijn rug naar haar toe: het was de man die Maria haar onderhoud met Valle had bezorgd. Hij keek niet om toen ze hem naderde, maar schreef verder in een boek dat voor hem lag. Aan weerszijden van de tafel stonden hoge veelarmige kandelaars, elk met een woud van witte kaarsen. De vlammetjes flakkerden even op door de luchtstroom uit de gang maar hervonden al snel hun kalmte.

‘Zet maar neer, ik pak het straks zelf wel.’

Terwijl ze zo zacht ze kon naar de tafel liep keek ze om zich heen. Hij had het goed voor elkaar, dacht ze bitter. Zachte tapijten op de grond. Hoge stoelen bekleed met groen fluweel. Een kast vol boeken en een nog grotere kast met fraai besneden deuren. Een tafel, zo groot als drie stozakken naast elkaar. Zelfs een altaar stond er, met een crucifix erboven.

‘Zet maar neer,’ herhaalde hij.

Voor hen besta je niet. Maar Maria, dat loeder, blijkbaar wel. En die zes vrouwen ook. Nog wel, tenminste.

Het liefst had ze het hele blad over hem heen gegooid. De schaal met druiven, het bord met kaas, boter en versgebakken brood, het glas op zijn dunne steel, de karaf met wijn. Maar vooral het grote bord, nu afgedekt met een tweede bord, waarop ze Manuel dikke plakken geroosterd vlees had zien leggen. Donker verbrand vlees met een bruinrode saus. Met een klap zette ze het blad op tafel. Het glas wankelde maar viel net niet om.

Salazar keek verwonderd op van zijn boek. Eerst naar het blad, toen naar haar.

‘Kijk eens aan,’ zei hij. ‘Het vriendinnetje van de ontevreden Maria Garcia. Ook niet geheel tevreden, zo te zien.’

‘Ze is mijn vriendin niet.’

‘Nee?’ Hij legde zijn pen weg, schoof het boek terzijde en leunde achterover, met zijn ellenbogen op het fluweel, zijn handen samengevouwen. ‘Jullie zijn hier toch tegelijk gearriveerd?’

Maite snoof. ‘Dankzij haar leugens.’

‘Ze lijkt me een meisje dat weet wat ze wil,’ zei Salazar.

‘En daarom verraaft ze mensen.’

‘Zo, dat is niet fraai.’

‘Als de inquisitie haar niet klakkeloos zou geloven was er niets aan de hand,’ zei ze boos. ‘Al haar leugens gaan erin als... miswijn.’

Ze zag zijn rug verstarren. ‘Geef me nu dat eten maar.’

Blijkbaar verwachtte hij dat ze de borden en schalen voor hem van het blad zou halen. Alsof hij zelf geen handen had, dacht ze vol minachting. Ze zette alles neer en toen hij zijn mes in het vlees zette begon ze achteruit te lopen naar de deur.

‘Waar ga je heen?’ vroeg hij zonder om te kijken.

‘Naar de gang. Zoals me is opgedragen.’

Hij schonk zichzelf een glas wijn in en hield het even omhoog, zodat het kaarslicht er flonkerend doorheen scheen. Bloed, dacht ze. Bloed van onschuldige vrouwen.

‘Je hebt al zoveel regels overtreden dat je nu ook wel hier kunt blijven.’ Hij nam een slok en zei, starend naar het altaar, alsof hij tegen het kruisbeeld sprak: ‘Ik kan vanavond wel wat gezelschap gebruiken.’

Bokkig keerde ze terug naar de tafel. Ik ben geen gezelschap. Niet voor een koopman maar zeker niet voor een inquisiteur.

‘Hoe heet je?’

Ze zweeg.

Ze zag hem even fronsen, maar al wat hij zei was: ‘Weet je familie dat je hier bent?’

Niemand in het Huis van Bewaring had haar ooit naar haar familie gevraagd. Onder de vrouwen, had ze gemerkt, gold het als een ongeschreven wet dat er niet over thuis werd gesproken: je moest wel een dam opwerpen tussen hier en daar, het oude leven en het nieuwe, om te kunnen overleven. Zijn onverwachte vraag sloeg een bres in die dam. Jon leek opeens zo dichtbij dat ze het zout in zijn haar kon ruiken. De altijd aanwezige zee, de oneindige ruimte rondom hun huis, de opstijgende vonken van het vuur, de kleine wereld van de groeisels op de stenen, dat alles cirkelde rond met een snelheid die haar duizelig maakte. Ze greep in haar zak en miste het vadersmuntje zo hevig dat het pijn deed.

Salazar zag haar wankelen.

‘Ga even zitten,’ stelde hij voor, maar ze schudde trots haar hoofd.

Nu begon de inquisiteur te eten. Ze keek vol afschuw toe maar haar maag rommelde jaloers. Vier, vijf happen van het vlees nam hij. Daarna brak hij een stuk van het brood, doopte het in de saus en schoof zijn bord opzij. Minstens de helft was onaangeroerd gebleven. Hij sneed

een dikke plak kaas af en maakte daar kleine brokjes van. Eén voor één zag ze ze in zijn mond verdwijnen.

‘Je kunt iets voor me doen,’ zei hij plotseling. Hij haalde een hand door het haar in zijn nek, pakte een piek en trok die naar voren. ‘Het is te lang en te ongelijk, maar ik moet er morgen fatsoenlijk uit zien,’ zei hij. ‘Kan jij het even wat korter maken?’

Maite verstijfde. Het is een val, dacht ze. Zodra ik hem aanraak roept hij de wachter.

‘Niet veel; zo’n stukje maar,’ wees hij met duim en wijsvinger.

‘Zijn er geen kappers in Logroño?’ vroeg ze wantrouwig.

‘Natuurlijk zijn die er. Ik kan er zo een laten komen, maar dat duurt uren. Vooruit, het stelt niets voor. In dat kistje daar ligt een schaar.’

Ze deed een stap bij hem vandaan en zei, zich ergerend aan het trillen van haar stem: ‘Het is tegen de regels.’

‘Mijn regels,’ zei de inquisiteur. ‘Ik kan ze maken en breken. Vooruit, waar wacht je nog op? Pak die schaar.’

Maite zweeg en verroerde zich niet.

‘En nu heb ik er genoeg, Maite Sansín,’ zei hij wrevelig. ‘Je doet nu wat ik zeg. En ik wil voortaan ook antwoord op mijn vragen en je spreekt me aan met ‘heer’, begrepen?’

Met een wild kloppend hart liep ze naar het kistje en nam de schaar eruit. Hij was zwaar, ze liet hem bijna vallen. Ze voelde aan de punten. Scherp, heel scherp.

Salazar brak opnieuw een stuk brood af en smeerde er een dikke laag boter op. De korsten waren goudbruin en bros, het luchtige wit zag eruit alsof het in je mond zou smelten als pas gevallen sneeuw en het rook zo lekker dat ze er duizelig van werd. Haar maag voelde als een lege schuur die in brand stond.

Net onder zijn kin zag ze zijn halsslagader kloppen. Ze ging naast hem staan en nam voorzichtig een pluk haar tussen duim en wijsvinger. Thuis knipte ze het haar van Jon. Steil en stug roestkleurig haar dat altijd naar zeewater rook. Dat van Salazar was zacht en bruin en het rook naar lavendel.

De wereld is beter af zonder hem, dacht ze.

Knip, knip.

Voor mij maakt het toch niets meer uit. Ik ben onschuldig dus ze zullen me verbranden.

Knip, knip.

De afgeknipte lokken vielen zacht langs haar handen naar omlaag. De man op het vadersmuntje had ook zulk haar.

Met een vinger beroerde ze even de huid van zijn hals. Die was opmerkelijk licht, op sommige plekken zo doorschijnend dat ze de blauwige lijnen van zijn aderen zag. Ze dacht aan Erro, aan het slakkenspoor langs zijn kin.

Zonder zijn hoofd te bewegen bracht Salazar het glas naar zijn lippen. Ze keek recht in de bloedrode vloeistof en in paniek vluchtten haar handen naar zijn kruin, zo ver mogelijk weg van zijn zachte hals.

‘Alleen de onderkant, de rest is goed,’ zei hij.

Ze wachtte tot hij zijn glas had neergezet en knipte verder. ‘Weet je familie dat je hier bent?’ vroeg hij opnieuw.

De kaarsen roken naar Vader Antonio’s kerk. Ze zag hem bijna staan, in het schemerige donker bij de crucifix. Jon zag ze ook, hij lachte. Laat mij maar, zei hij en hij nam het mes en de spartelende kip van haar over. Jij bent veel te teergevoelig, jij voelt je al ellendig als je een krab moet doden.

‘Mijn broer weet waarschijnlijk wel dat ik ben aangehouden. Maar niet dat ik hier ben.’

‘En je ouders?’

Nog een paar uitstekende pieken, dan was het klaar. Hoe voelde papa’s haar? Net als dat van Jon waarschijnlijk. Ze liet de schaar zakken en voelde even aan de krullen die onder haar doek uitstaken.

‘Mijn moeder ging dood bij mijn geboorte.’

‘En je vader?’

‘Die ging weg. Toen ik nog klein was.’

‘Weg? Zomaar opeens?’

Ze haalde kort haar schouders op. ‘Ja, hij was boos.’

‘Boos? Waarom?’

‘Dat heb ik toch al gezegd,’ zei ze kribbig. ‘Mijn moeder ging dood door mij. Daarom.’

Salazar nam een grote hap. De korst kraakte en er viel een klodder boter op zijn onderlip. Hij veegde hem af met zijn servet, maar er bleef een glanzende plek achter. Hij kauwde en ze zag de spieren van zijn wangen bewegen. Ook in zijn hals, vlak onder zijn kin, bewoog het.

De zilveren punten van de schaar lichten op als ze het kaarslicht vingen.

‘Wat deed hij voor hij wegging?’

‘Toen was hij walvisjager.’

‘Zo... Een gevaarlijk beroep.’

Het geluid van de schaar klonk oorverdovend in de stilte die er na zijn laatste woorden was gevallen.

‘En jij denkt dus dat hij wegging om jou.’

Kennelijk was hij klaar met eten. Hij veegde zijn mond en handen af met zijn servet en schoof het bord opzij.

‘Toen ik een kind was sprak ik als een kind, dacht ik als een kind, redeneerde ik als een kind. Maar nu ik volwassen ben heb ik al het kinderlijke achter me gelaten.’

Nee, hij was toch nog niet klaar. Nu trok hij de schaal met druiven naar zich toe en brak een trosje af. Groot en glanzend waren ze. Ze hoorde de stevige vruchten openbreken in zijn mond.

‘Dat staat in de bijbel. Lees je de bijbel?’

‘Ik kan niet lezen. Heer.’

‘Ach nee, natuurlijk niet.’

Buiten begonnen de klokken te luiden zoals Maite ze nog nooit had horen luiden. Allemaal tegelijk, zonder patroon, zonder plan, leek het wel. Ze zag verwonderd hoe de haartjes op de arm die de schaar vasthield ervan overeind gingen staan.

‘Gaan ze echt...’ begon ze, maar ze moest stoppen omdat haar stem dienst weigerde.

‘Gaan ze echt wat?’ Hij keek op, recht in haar ogen. Ze had andere ogen verwacht. Kil, zoals die van Valle.

‘Mensen verbranden,’ zei ze verward. Ze legde de schaar op tafel en zei: ‘Uw haar is klaar.’

Salazar stond op. Om naar de spiegel te gaan die opzij van de grote kast hing, dacht ze, maar hij liep door naar een van de hoge vensters en opende er een raam. Een geruis als van de branding golfde naar binnen. Boven zijn hoofd hing een wit banier met letters en een vuurrood, bloedend hart, beide gevat in smalle randjes lood. Als het echt bloed was, zou het precies op zijn hoofd druppelen. Op zijn hoofd, langs zijn wangen, in zijn nek. Ze zuchtte en dacht: Ik, die nog geen kip kan slachten. Wat haalde ik in mijn hoofd.

‘Dus nu gaat het beginnen,’ hoorde ze hem mompelen. Hij sloeg het raam dicht, liep met grote stappen terug naar de tafel en greep zijn mantel die over een van de stoelen hing. Op hetzelfde ogenblik zwaaide de deur open.

Valle stapte binnen. De harde zolen van zijn laarzen ketsten op de stenen vloer. ‘Kom je? We zijn al laat.’

Zodra de mannen waren verdwenen – geen groet, geen blik; voor hen besta je niet - stortte Maite zich op de restanten van Salazars maal. Alles schrokte ze naar binnen, alleen het vlees raakte ze niet aan.

In de keuken brandde nog maar één enkele lantaarn. Vijf vrouwen zaten er aan het donkere einde van een van de lange tafels te eten. Aan de andere kant, in het licht, at Manuel. Twee soldaten en een broeder die ze nooit eerder had gezien zaten bij hem.

‘Jij hebt het uitgehouden,’ zei hij, opkijkend van zijn bord. ‘Alles goed gegaan?’

Zonder haar antwoord af te wachten wees hij naar de fornuizen. ‘Neem een bord en pak waar je zin in hebt, er is nog genoeg.’

‘Ik hoef niet te eten,’ zei ze, terwijl ze het blad neerzette. ‘Ik ben moe. Kan ik naar mijn cel?’ Manuel keek haar wat achterdochtig aan, maar een van de soldaten stond op. Hij rekte zich uit en geeuwde. ‘Ik breng haar wel.’

‘Was het je eerste keer?’ vroeg hij, toen ze het plein overstaken, hij al met de sleutels in zijn hand.

‘Ja.’

‘Viel het mee?’

‘Het stelde niets voor,’ zei ze mat.

In het aardedonker zocht ze haar strozak op. Zachtjes; iedereen sliep natuurlijk al lang. Of toch niet? Er hilde iemand, hoorde ze, terwijl ze zittend op haar bed de grauwe jurk uittrok. Lola natuurlijk. Arme Lola.

Maar net toen ze de deken over zich heen wilde trekken hoorde ze haar naam.

‘Maite...’

Maria was terug. Ze was te moe om zich erover te verbazen. ‘Wat?’ fluisterde ze ongeduldig.

‘Het is laat, Maria. Ik ben moe, ik wil slapen.’

Het zielige gesnik werd luider. Padje draaide zich om en kreunde in haar slaap.

‘Stil toch! Je maakt iedereen nog wakker!’ zei Maite scherp.

Er klonk geritsel en geschuifel en opeens zat Maria naast haar. ‘Mag ik alsjeblieft even bij je liggen? Ik voel me zo naar...’

Zuchtend schoof Maite op.

‘O, hij was zo gemeen, Mai...’

Maite zuchtte opnieuw. Vertel het in hemelsnaam snel, dacht ze, maar ze zei niets. Maria Garcia viel toch niet te sturen.

‘Ik heb het echt geprobeerd, een goed woordje voor jou, bedoel ik. Maar hij wilde niet luisteren. Hij zei steeds maar dat ik hem verkeerd had begrepen En ik moet...’ Ze snikte en fluisterde tegelijk.

‘Zo kan ik je niet verstaan,’ zei Maite korzelig. ‘Wat moet je nou precies?’

‘Mijn vonnis afwachten,’ snikte Maria. ‘Net als iedereen.’

Dus God hoeft geen engel te sturen, dacht Maite vermoeid. Misschien zou ik me daarover nu moeten verheugen, maar het lijkt wel of mijn hoofd vol is. Of er geen enkele emotie meer bij kan. ‘Het komt wel goed,’ suste ze.

‘Maar ik zou daar staan...’

‘Er komt vast nog wel eens een auto de fe,’ verzuchtte Maite.

Ze geeuwde en draaide zich om.

In de gang klonken zachte stemmen.

Ook de laatste serveersters keerden terug naar hun cel.

Zee

Er hing onrust in de lucht, het was aan alles te merken. De soldaten die hen van het cellenblok naar de werkplaatsen brachten waren gespannen en ze mepten er direct op los als hen iets niet beviel. Ook de vrouwen gedroegen zich anders: er werd geduwd, gespuugd en gescholden en heel wat gevangenen zagen eruit alsof ze weinig hadden geslapen. 'Grote gebeurtenissen werpen hun schaduw vooruit,' verzuchtte Padje, die naast Maite liep. Ze had een groot talent om problemen te omzeilen, stelde Maite vast, in tegenstelling tot de zusters Venijn die zich duwend en porrend met hun puntige ellenbogen steeds weer een plek in het hart van de schermutselingen wisten te verwerven. Lola liep als een lange, slungelige slaapwandelaar overal dwars doorheen en merkwaardig genoeg weken de vrouwen rondom haar meestal vanzelf uiteen om haar doorgang te verlenen. Deden ze dat niet, dan kregen ze een klap. Eén maar, en altijd raak. Maria Garcia probeerde het te midden van de chaos aan te leggen met één van de soldaten maar met haar gezwollen oogleden en haar rode neus viel ze minder in de smaak dan anders. Het geharrewar stopte toen de rij uiteenviel op het grote plein, maar de spanning en de onrust bleef.

Vanaf het moment dat ze wakker werd was Tomas niet uit haar gedachten geweest. Ze hoopte dat hij er zou zijn, maar eigenlijk verwachtte ze het niet. Hij zou wel in het klooster blijven, dacht ze. Biddend, de uren tellend.

Maar hij was er wel. Bleek, zwijgend en met donkere kringen onder zijn ogen reikte hij bezems en werkmanten uit. Maite treuzelde opzettelijk, liet iedereen die dat wilde voorgaan tot ze als laatste over was.

'En nu jij nog.' Misschien was het verbeelding, maar het leek wel of hij glimlachte. Hij keek achterom naar Juan en vroeg: 'Wat wilt u dat zij doet, broeder?'

'Laat haar hiernaast maar zilver gaan poetsen, dan kun jij ondertussen de inventarisatie van het porselein afmaken.' Hij boog zich opzij en trok een langwerpige boek uit de kast naast hem. 'Hier.'

Tomas nam pen en inkt van tafel en wenkte Maite.

'Pak nog even een poetsmandje voor haar,' zei Juan zonder op te kijken.

De jongen ging haar voor naar het aangrenzende vertrek en sloot de deur zacht achter hen. De witgekalkte ruimte had kasten langs alle wanden. Het binnenvallende licht tekende gekleurde blokken op een tafel van kaal geschuurd hout.

‘We zeggen er niets meer over,’ waarschuwde hij, zodra ze alleen waren.

Maite voelde haar wangen rood worden. Hij heeft het gemerkt, dacht ze. Misschien toen ik mijn hand op zijn arm legde. Of toen we elkaar aankeken, op het plein. ‘Natuurlijk niet,’ zei ze beschaamd. ‘Het stelt toch ook niets voor.’

Zijn ogen zochten heel even de hare. Ze las er iets in dat ze niet begreep. Gekwetstheid misschien? Teleurstelling?

‘Het stelt niks voor?’ herhaalde hij schamper. ‘Ach, het is maar hoe je het bekijkt.’

Hij draaide zich om en legde zijn boek opengeslagen op een van de planken. Maite staarde in verwarring naar zijn licht gebogen lijf. Bij zijn nek lag het haar in piekjes op de stugge stof.

Zacht haar. Zachter nog dan dat van Salazar, misschien.

Opeens begreep ze het. Ze sloot haar ogen even en zuchtte. ‘Het spijt me. Ik had het niet over de auto de fe.’

Hij draaide zich om en wilde de pen pakken die vlak bij haar op de tafel lag. Zijn hand was heel dicht bij de hare. Ze hoefde alleen maar haar vingers te strekken om hem aan te kunnen raken.

‘Waarover dan wel?’ vroeg hij.

Vlug trok ze haar hand weg en verborg die achter haar rug.

‘Waarover dan wel?’ herhaalde hij.

Ze keek naar hem op en haalde verlegen haar schouders op. Kreeg hij nu ook een kleur of was dat verbeelding? Hij liep weer naar de grote kast, zocht even tussen de sleutels aan zijn sleutelbos en opende toen een van de deurtjes. Verdeeld over twee planken stonden, keurig gerangschikt, schalen, kommen en borden van blauw wit aardewerk. Op de derde plank stond zilver. Hij haalde er een paar schalen uit en zette die naast haar op tafel.

‘Begin hier maar mee.’

Daarna opende hij een andere kast en begon de borden te tellen die op de schappen stonden. De uitkomsten schreef hij, plank voor plank, in zijn boek. Maite keek met grote ogen naar de enorme hoeveelheid servies.

‘Waarom is er zoveel?’

‘De inquisitie laat graag zien hoe rijk ze is. Geld is macht, nietwaar.’

Ze koos een grote schaal met een zilveren kreeft op de rand om mee te beginnen.

Weemoedig volgde ze met haar vinger eerst de vorm van de grote scharen, dan die van de staart.

‘Mijn broer viste op kreeft. Ik maakte zijn manden altijd.’

‘Vissen met een mand?’

Ze keek verbaasd naar hem op. ‘Ben jij nooit aan zee geweest, in een haven?’

‘Nee, nooit. Ik ken alleen de bergen en de stad.’

‘Je moet een keer langskomen,’ zei ze, nog steeds de zilveren kreeft strelend. ‘Dat zou Jon ook leuk vinden. Later, als ... als dit allemaal voorbij is.’

Hij opende een volgende deur en zei, zonder haar aan te kijken: ‘Vertel me eens iets over de zee.’

Ze nam een doek uit haar mand en deed er wat poetsmiddel op. Langzaam, met draaiende bewegingen, smeerde ze het witte goedje uit over de schaal. Het rook zo sterk dat het moeilijk werd om de zee er doorheen te ruiken.

‘De zee is oneindig,’ begon ze, en ze zweeg weer even, cirkels makend op het glanzende metaal.

‘Maar dat is eigenlijk niet waar,’ verbeterde ze zichzelf, terwijl ze opkeek, naar zijn stille rug.

‘De zee lijkt oneindig, maar ver weg, veel verder dan we kunnen kijken, liggen andere landen. Maar vroeger dachten ze dat de zee ergens zomaar ophield. Dat je van de aarde af kon vallen als je te ver door zeilde. Toen ik klein was dacht ik dat ook. Ik vroeg me altijd af hoe dat zou zijn, wat je zou zien als je over de rand keek. Of het water er over heen zou stromen, rechtstreeks de ruimte in, of dat er nog een randje rotsen zou zijn om het tegen te houden. En waar eb en vloed vandaan kwamen, dat wilde ik ook weten. Misschien duwt God het water steeds weer terug, zei ik tegen Jon, maar hij keek me aan of ik gek was. De maan maakt de getijden, zei hij.’ Ze glimlachte. ‘De maan, zo ver van hier... Hoe kan die nu de getijden maken? Maar hij had het van een schipper, zei hij, die het weten kon.’

Ze keek om en zag ook Tomas glimlachen.

‘Mis je de zee erg?’ vroeg hij.

Ze wreef het bord en dacht eraan hoe mooi de zee kon spiegelen op een windstille dag, net na zonsopgang.

Levend zilver, als je er lang naar keek werd je even blind. Daarna zag je zwarte vlekken op het strand die er niet waren.

‘Als ik in mijn tuintje stond,’ begon ze langzaam, ‘kon ik zo ver kijken als... als de grens van mijn ogen. Als mijn ogen scherper waren geweest, had ik nog verder kunnen kijken. Hier kijk je al gauw tegen muren aan. Ruimte die geen einde heeft, geen obstakels, dat mis ik.’

Ze sloeg haar ogen neer, veegde vlekken van de schaal die er niet waren en zei zacht: ‘En mijn bed. Mijn eigen bed. Dat mis ik ook.’

Oude geluiden dreven haar hoofd binnen. Kippen die nog wat mompelen voor ze in slaap vallen. Doffe klappen van de bijl. Jons voetstappen, zwaar door de mand met hout die hij draagt. Zijn opgewekte stem: ‘Zo, hiermee komen we de nacht wel door.’

Ze zocht naar woorden die de beelden recht zouden doen en zweeg. De schaal blonk als een spiegel.

‘Vanuit mijn bed,’ zei ze opeens, ‘zie je de vonken van het vuur. Ik doe soms of het edelstenen zijn. Vurige betoverde edelstenen die opstijgen naar de hemel. De zee is buiten maar ook binnen. Hij ruist dag en nacht. ’s Nachts klinkt het heel geruststellend en vriendelijk, bijna alsof iemand je in het donker een eindeloos lang verhaal vertelt. Zelfs al vind je het verhaal niet erg interessant, met al die herhalingen, dan nog blijf je luisteren...’

Tomas had zijn werk gestaakt. Met het boek opengeslagen rustend op zijn handen staarde hij naar haar. In vervoering, leek het wel. Zijn aandacht bracht haar van haar stuk.

‘Voor jou is het misschien heel anders,’ zei ze verward. ‘Maar voor mij...Ik houd van het geluid van de zee, ik ken het al mijn hele leven. Juist omdat de zee altijd maar door gaat met zijn verhaal kun je er zo lekker bij in slaap vallen. En als je dan wakker wordt, is de stem van de zee er nog steeds, maar anders. Je hoort aan de zee hoe laat het is, net als hier aan de klokken.’

‘Hoe anders dan?’ vroeg Tomas.

Een moeilijke vraag.

Ze staarde naar de schaal en luisterde, voelde, woog haar woorden tot ze opeens wist: tegen hem kan ik alles zeggen. Hij zal me nooit kinderachtig vinden zoals Jon, of me verwijten dat ik mijn tijd verdoe met dromen.

‘Overdag vertelt de zee geen verhalen meer. De zee is dan veel te druk bezig met zee zijn.’

‘En hoe is dat, zee zijn?’

‘Dat valt niet te beschrijven,’ zei ze. ‘Zee zijn, dat is met meeuwen praten, schuim over het strand jagen, de kleuren van de lucht weerspiegelen, zoute nevels uitademen die zich in fijne

druppels aan je haar hechtten en nog veel meer. Je kunt er een dag over vertellen en dan heb je nog niet alles gezegd.'

Ze keek om en verwonderde zich over zijn smalle rug waarop je, als hij zich voorover boog, de wervels kon zien, dwars door zijn pij heen.

'Je moet maar een keer langs komen,' zei ze opnieuw. 'Dan kan je het zelf zien.'

Nu bleef het lange tijd stil. Alleen het zachte wrijven van haar doek over het zilver en het krassen van zijn pen viel nog te horen. Soms piepte er even een kastdeurtje.

'Dat zal ik doen,' beloofde hij.

'Als je komt,' zei Maite. 'Wil je me dan leren lezen? En schrijven?'

Verbaasd draaide hij zich om. 'Kan je dat dan niet?'

'Nee. Maar ik heb het altijd al willen leren.'

Hij legde het boek naast haar op de tafel, sloeg een lege bladzij op en gaf het haar de pen.

'Kom eens met je hand,' zei hij. 'Dan zal ik je leren om je naam te schrijven.'

Ze schudde haar hoofd. 'Tomas.'

Haar wangen werden rood, maar ze zei het toch. 'Tomas,' herhaalde ze. 'Dat wil ik schrijven.'

Buiten luidden de klokken voor het ochtendeten.

Laten we hier blijven, wilde Maite zeggen, maar de betovering was toch al verbroken, Tomas was opgestaan en hij bewoog zich opeens druk en nerveus. Toen ze de doek en het poetsmiddel met een zucht teruglegde in de mand voelde ze haar lege maag.

'Gaan we hier vanmiddag weer heen?' vroeg ze.

'Vanmiddag is de processie.'

Hij versnelde zijn pas, ze kon hem nauwelijks bijhouden.

'Moet je daar ook bij zijn?'

'Ja.'

'En morgen?'

Ze stonden buiten. Naast hen hing een soldaat tegen de muur. Hij maakte zijn nagels schoon met de punt van een lang mes en geeuwde verveeld. In de verte hoorde ze muziek: trommels, fluiten, het gerinkel van bellen.

'En morgen?' herhaalde ze.

Hij schudde alleen maar zijn hoofd.

'Je bent alweer laat,' zei hij met een blik op de massa vrouwen bij de keukendeur.

Maite volgde zijn blik. Ze wilde nog iets troostends zeggen, maar toen ze weer naar hem keek liep hij al op het plein. Alleen, zonder om te kijken. Ze zag alleen nog zijn gebogen rug, alsof hij daarop al het servies van de inquisitie torste.

Lakens

Met op haar bord twee stukken grauw brood, een dikke plak zurige schapenkaas en een schep gekookte wortels en rapen liep ze naar het uiteinde van een vrijwel lege tafel. Het brood was hard, de kaas taai en de groente koud. Het vet dat in kringen op het kookvocht dreef begon al te stollen.

Als hij komt kook ik gedroogde vis voor hem. Of nee, kreeft. Kreeft, zodat hij zal terugdenken aan vandaag. Jon zal wel sputteren. Zo'n dure kreeft voor een priestertje van de kerk die jou gevangen heeft gehouden?

Maar het is een vriend, Jon.

Alsjeblieft, Mai, vertel met niet dat je verliefd op hem bent. Ik kan je zo aan tien, twintig aardige, gewone jongens voorstellen; eerlijke vissers die graag voor je willen zorgen. Een priestertje, wat haal je in je hoofd? En die zou een van mijn dure kreeften moeten krijgen? Hij mag blij zijn dat ik hem in ons huis wil ontvangen na alles wat de kerk ons heeft aangedaan.

Ze prikte wat rond in de koude groente en bedacht wat ze daartegenover zou kunnen stellen. Was het echt zo onzinnig als de Jon in haar hoofd beweerde? Ze zuchtte diep.

'Luister even allemaal.'

Maite keek op van haar bord. Broeder Juan stond in het midden van de keuken, geflankeerd door broeder Manuel. Het geroezemoes verstomde wat, maar het was nog lang niet stil.

'Luisteren, zeg ik!'

Hier en daar stootten vrouwen elkaar aan. Er werd nog een enkel gefluisterd woord gewisseld, maar alle ogen waren op broeder Juan gevestigd.

'De komende dagen zullen niet verlopen zoals jullie gewend zijn. We krijgen hoog bezoek en daarom zullen we de regels strenger hanteren dan anders.'

Hij liet zijn blik langs de tafels gaan en vervolgde: 'Dat betekent dat jullie niet zullen werken op plaatsen waar je vertegenwoordigers van de inquisitie kunt ontmoeten. Je zult ook vaker in je cel zijn. Mocht je toch iemand tegenkomen, waar dan ook, dan sta je stil, je buigt je hoofd en je zwijgt. Bezit je de macht om jezelf onzichtbaar maken, doe dat dan vooral.'

Er werd gegrinnikt, hardop gelachen.

‘Er is vandaag veel werk te doen. De meeste van jullie blijven hier in de keuken, een kleine groep gaat met mij mee. En denk eraan, ook de strafregels zullen in deze dagen strenger worden toegepast dan anders. Wangedrag wordt genoteerd en zodra de auto de fe voorbij is krijgen de overtreders hun verdiende straf, hier op het plein.’

‘Als de beulen de smaak nog te pakken hebben,’ riep iemand smalend.

‘Dat zijn dan vijf zweepslagen voor jou, Anna,’ zei Juan afgemeten.

De aangesprokene zuchtte. ‘Kom op, Juan. Laat je niet zo opnaaien door die ellendige auto de fe. Lach erom, net als wij. Wat is het anders dan een gigantische, peperdure poppenkastvoorstelling?’

‘Tien,’ zei Juan kortaf. Hij liep naar buiten en wees in het voorbijgaan een aantal vrouwen aan die met hem mee moesten gaan. Maite was een van hen. Maria ook, zag ze tot haar misnoegen. ‘En nu geen onzin meer. Er moet gewerkt worden.’

En gewerkt werd er. Juan bracht hen naar een wereld waar alles ordelijk en veilig was; een wereld van boenwas en vlekkeloze schoonheid, met zachte kleden die het geluid van hun klompen dempten. Eerst moesten er tafels worden gedekt voor het diner waaraan die avond 130 mensen zouden deelnemen: de veertig belangrijkste kregen een plek aan het einde van de refter, onder de grote ramen, de rest zou worden verdeeld over drie tafels die in de lengte van de grote ruimte stonden. Borden, glazen, bestek, alles moest van Juan worden neergezet of het voortbestaan van de wereld ervan afhing: de borden in een volmaakt rechte lijn, elk glas, elk mes precies even ver van het bord, kandelaars in het exacte midden van de tafel. De borden kwamen uit China, zei hij, terwijl hij verliefd over de blauwe versieringen streek. Portugese zeevaarders hadden ze in hun karaken naar hier gehaald, met gevaar voor eigen leven. Ze waren een fortuin waard.

‘En wij eten vanavond weer grutten en oud brood van gedeukte tinnen borden,’ verzuchtte Maite tegen de vrouw die naast haar werkte.

Die haalde haar schouders op. ‘Ik houd mezelf maar voor dat ik dit niet voor hen doe, maar voor mezelf,’ antwoordde ze. Ze hield een glas tegen het licht en veegde met de punt van haar schort denkbeeldige stofjes weg. ‘Ik houd ervan om dingen mooi te maken. Het helpt me om te voelen dat ik niet ben wat zij denken.’

Wat zij denken... Ze dacht aan Tomas die nu meeliep in de processie. Die straks die cel in zou gaan voor een lange, lange nacht.. Tomas. T-o-m-a-s. Hij gaat me leren schrijven.

‘Hoe laat is de terechtstelling?’ vroeg ze aan Juan.

‘Waarschijnlijk rond half acht.’

‘En gaan ze dan direct na de terechtstelling aan tafel?’

Juan gaf geen antwoord. Maite herhaalde haar vraag.

‘De terechtstelling is een wereldlijke aangelegenheid,’ zei hij kribbig. ‘Nadat hun vonnis is uitgesproken worden de veroordeelden overgedragen aan de politie. Onze gasten zullen dus geen getuige zijn van... van het einde.’

‘En Tomas?’

‘Ja, die natuurlijk wel. Hij heeft immers een speciale taak.’

‘Maar waarom? Hij is nog zo jong.’

Juan zuchtte even. ‘Novicen moeten leren wat het priesterschap inhoudt. Hij is jong, dat is waar, maar niemand weet wanneer zo’n kans zich weer zal voordoen.’

‘Kans?!’

‘Werk jij nou maar door,’ zei hij kort.

Van de refter gingen ze naar de gastenkamers. Veel gasten zouden na het diner blijven slapen in de kleine maar elegante kamers, met bureaus van ingelegd hout, bedden met baldakijnen en koele marmeren tafels. Elke kamer had zijn eigen crucifix en een spiegel in een gouden lijst.

Juan verdeelde hen in koppels van twee en gaf elk groepje een stapel gladgestreken lakens. Ze waren sneeuwwit en roken naar lavendel en zeep. Juan liet zien hoe ze zo strak konden trekken dat het gladde linnen op marmer leek.

Maria, die met Maite samenwerkte, was verrassend snel en handig in het opmaken. ‘Ze moesten eens weten, die volgevreten abten met hun dikke witte pensen, dat hun bedjes zijn opgemaakt door heksen,’ sneerde ze. ‘Straks liggen ze allemaal te draaien en te woelen van de indigestie en van hun eigen geile fantasieën, sommige kerels worden opgewonden van de dood, echt waar, en zeker van macht, en wat blijft er dan over van ons werk? Een smerig, stinkend nest met vlekken in de lakens.’

Ook Maite kon de gedachten aan de mannen die in hun met zorg opgemaakte bedden zouden slapen niet van zich afzetten. Wat zouden ze zien als ze vanavond in die spiegel kijken? Wenden ze hun blik af omdat ze twijfel in hun ogen lezen of onderzoeken ze alleen maar, net als Maria laatst, of de lange dag sporen heeft achtergelaten op hun huid? En als ze

languit op dit dure linnen liggen, denken ze dan aan de vrouwen die morgen op dat podium zullen staan of aan de gevulde kapoenen?

Ze twijfelen niet, wist ze opeens. Ze zag Valle voor zich, de abt van Urdax, Salazar en ze wist het zeker: ze twijfelen niet. Hun geloof in hun gelijk is even groot als hun gebouwen en ze bevestigen elkaar voortdurend in dat geloof. Daarom eten ze op een dag als deze samen in het licht van een woud aan kaarsen en niet alleen in een kamer met schemerige hoeken waar je maar al te gemakkelijk besprongen kunt worden door twijfels die als ratten aan je gemoedsrust knagen. Daarom zijn de tafels zo mooi en ordelijk gedekt: om hen ervan te overtuigen dat alles precies is zoals het hoort. Geen wanklank, geen schaduw. Generaties van abten en inquisiteurs kijken glimlachend op hen neer en zij kijken naar de heiligenbeelden die hen stilzwijgend omringen en lezen in hun ogen wat ze willen: dat ze de hoeders, de pilaren zijn van de heilige moederkerk.

Maar waar was eigenlijk het moederbeeld? dacht ze opeens. Ze zocht in haar geheugen de refter af en stelde vast: dat was er niet. Eigenlijk verbaasde dat haar ook niet. Het diner was een mannenzaak, net zoals de triomfantelijke terugkeer van de walvisvisser met hun bebloede kleren een mannenzaak was. Het moederbeeld zou op hen neerzien met ogen donker van verdriet en twijfel in hen zaaien. En twijfel is nu juist wat ze willen vermijden. 'Maite!'

Ze keek op. Juan en de andere vrouwen stonden in de gang, Maria trok haar aan haar mouw. 'Kom mee, iedereen staat op je te wachten.'

'Ik zou hier best een nachtje willen slapen,' zei een van de vrouwen, terwijl ze terugliepen naar de keuken.

Maria naast haar snoof. 'Nou, ik niet,' zei ze bitter. 'Ik heb vaak genoeg in zo'n bed gelegen, ongeveer met elke baas waarvoor ik ooit heb gewerkt, en pas geleden nog met die vette schout van Zugarramurdi. Verkracht worden in zo'n bed is heus niet lekkerder dan op een strozak, hoor.'

Maite keek verwonderd opzij. 'Als je dat allemaal hebt meegemaakt, hoe kun je dan in Godsnaam nog iets met Valle willen?'

'Ze pakken je toch als ze er zin in hebben,' zei Maria schouderophalend. 'Dan kun je er toch maar beter iets aan over houden?'

Geheimzinnige Bron

Door blinkend schone gangen met zachte tapijten verlieten ze de gastenvleugel. Buiten viel een koude, miezerige regen en de binnenplaats was modderig en glad. Zodra ze onder de arcades vandaan waren, hoorden ze het geschreeuw. Het kwam bij de keuken vandaan. Juan keek ongerust en hij versnelde zijn pas.

‘Een vechtpartij,’ stelde een van de vrouwen opgetogen vast, en ze had gelijk: de onduidelijke groep bleek één ruziënde, vechtende kluwen te zijn. Vrouwen en soldaten vochten samen en het ging er hard aan toe.

‘Dood moeten ze!’ hoorden ze iemand schreeuwen en uit vele monden klonk het: ‘Dood! Dood! Vergif in hun eten, een mes in hun rug!’

Aan de buitenrand van de kluwen trokken twee wachters een magere vrouw aan haar haren uit de groep en ze ranselden haar daarna op de natte stenen zo ongenadig af dat ze kermend bleef liggen. Wat verderop stond, omringd door lachende en jennende soldaten, een oude vrouw in een jurk die van boven tot onder was opengescheurd. Haar slappe buik danste bij elke beweging op en neer en haar borsten hingen als lege zakken van gerimpeld leer omlaag.

‘Ja, kijk maar,’ gilde ze, ‘kijk maar; God zal jullie straffen! Niet jullie God, maar die van ons: de God van liefde die op jullie spuugt!’

Juan liep op haar af en greep haar bij een arm, maar ze sloeg en beet naar hem.

‘Aan het werk,’ schreeuwde Manuel. ‘Ga allemaal onmiddellijk aan het werk!’ maar zijn stem kwam niet boven het rumoer uit. Alleen de vrouwen die dicht bij hem stonden – Maite ook – hoorden zijn machteloze bevel.

Twee soldaten sleurden een vrouw vanuit de keuken naar buiten. Ze schreeuwde hen gruwelijke verwensingen toe en spuugde naar iedereen die in haar buurt kwam. ‘Laat me los! Ik kook niet voor moordenaars!’ Een paar soldaten schoten hun makkers te hulp en schopten de vrouw waar ze haar konden raken. Ze sloeg voorover, gillend van de pijn, maar richtte zich weer op. ‘Moordenaars! Moordenaars!’

De soldaten traptten opnieuw en weer zakte ze in elkaar, maar ditmaal bleef ze liggen.

Broeder Juan vloog er op af.

‘Stop!’ riep hij tegen de soldaten die al klaar stonden om zich op haar te storten. En nogmaals, met donderende stem: ‘Stop!’

Langzaam kwam de meute tot bedaren. De soldaten trokken zich terug tot ze in een cirkel om de vrouwen stonden. Kleren werden afgeslagen, pijnlijke plekken gewreven, wonden bekeken. Vier vrouwen waren roerloos blijven liggen.

‘Haal een draagbaar en breng ze naar het hospitaal,’ beval Juan. ‘En breng de onruststokers naar hun cel. De rest gaat gewoon weer aan het werk. Jullie ook,’ zei hij tegen zijn eigen groep.

Er bleven zes soldaten achter om de wacht te houden in de keuken. Ze waren kwaad.

‘Teringwijven,’ schold er een. ‘Door jullie missen we de optocht.’

Iemand aan Maïtes tafel mompelde: ‘Wat een gemis.’

Hij draaide razendsnel zich om maar iedereen zat met gebogen hoofd garnalen te pellen en er viel geen schuldige aan te wijzen. ‘Het is toevallig wel de processie van de eeuw,’ beet hij hen toe. ‘Twaalfhonderd deelnemers, zestig muzikanten, acht complete koren. Al is het beste, het mooiste van de auto de fe natuurlijk dat er vanavond weer een zootje tuig minder op de wereld is.’

‘Ik wist niet dat ze ook soldaten gaan verbranden,’ zei een vrouw die vlak bij hem zat.

De soldaat gaf haar zo’n harde klap dat ze tegen haar buurvrouw aanviel.

Onmiddellijk laiden de emoties weer op. De onrust rolde als een golf over de tafels.

Aan de kant van de fornuizen begon iemand met een vlakke hand op het hout te slaan.

Anderen namen het van haar over en al gauw werd er ook met lepels op schalen en borden getrommeld. Achter in de keuken stond opeens een bekende op.

‘Luister allemaal even, alsjeblieft.’

Het geroffel was nu oorverdovend, maar de vrouwen aan de tafel waar het kleine vrouwtje om aandacht vroeg begonnen haar naam te roepen. ‘Padje, Padje!’

Padje ging staan. Ze kwam nauwelijks boven de zittende vrouwen uit.

‘Op de tafel,’ riep iemand. ‘Vooruit Padje, op de tafel.’

Manden met wortels en pastinaken werden opzij geschoven, handen sloegen ritmisch op de tafel. ‘Padje, Padje!’

Maïte ging staan en zag hoe Padje van haar bank op de tafel klom. Ze zag ook hoe Manuel een paar soldaten wenkte. Langzaam, met hun hellebaarden in de aanslag, liepen ze op Padjes tafel af.

Steeds meer vrouwen riepen nu Padjes naam. De soldaten keken aarzelend naar Manuel die niet goed leek te weten wat hij moest doen.

‘Stilte voor Padje!’ Twee schelle stemmen, als uit één mond.

Twee tafels verder kwam Lola overeind. Met de kapoen die ze aan het vullen was als een zuigeling in haar armen staarde ze woest de keuken in. ‘Stilte voor Padje!’

Als Padje om steun vroeg moest ze die dan in hemelsnaam maar krijgen, dacht Maite. Met knikkende knieën stond ze op en riep, net als haar celgenoten: ‘Stilte voor Padje’, al had ze geen idee wat er ging gebeuren.

Het geraas begon langzaam af te nemen.

Padje, nu hoog boven de anderen, keek de keuken rond.

‘Ik stel voor,’ zei ze met een stem die eerst nog wat trilde maar al gauw krachtig werd, ‘dat we bidden voor de vrouwen die morgen terecht staan. En dat we laten zien wie we zijn.

Goede, fatsoenlijke vrouwen, die door het noodlot terecht zijn gekomen op een plaats waar we niet thuishoren.’

Ze vouwde haar handen, sloot haar ogen en begon. ‘Moeder van Smarten...’

Er viel een korte stilte. Een enkeling prevelde: ‘bid voor ons.’

‘Koningin van de Vrede...’

‘Bid voor ons,’ klonk het uit tien, twintig monden.

‘Moeder van Barmhartigheid...’

‘Bid voor ons.’ Iedereen deed mee. Hoofden waren gebogen, handen gevouwen.

‘Hoop der hopelozen...’

De soldaten waren teruggetreden en stonden langs de muur. Ook Juan en Manuel hadden hun handen gevouwen en namen deel aan het ‘Bid voor ons’ dat steeds helderder, steeds luider, klonk. In vervoering sloot Maite haar ogen. De Moeder zweefde door de keuken, ze streelde hier en daar een wang, legde een troostende hand op schouders, ademde kalmte, overgave aan wat onvermijdelijk was.

‘Geheimzinnige bron...’

‘Bid voor ons.’

‘Veilige schuilplaats...’

‘Bid voor ons.’

‘Zuiverste der schepselen...’

‘Bid voor ons.’

In een doodstille keuken sprak Padjé haar laatste regels. 'Laat uw tederheid ons nooit verlaten. Laat uw gebed ons bijstaan in ons laatste uur.'

Het afsluitende 'Amen' klonk als een diepe zucht.

De rest van de werktijd verliep in grote rust, net als de maaltijd, die erop volgde. Kalm en waardig stonden de vrouwen daarna op om terug te keren naar hun cellen.

Maite liep achter Padjé en ze zag hoe Juan, die in de deuropening stond, in het voorbijgaan even een hand op haar schouder legde. 'Dat was mooi, Padjé. Ook al heb je de Heren er helemaal buiten gelaten.'

'Er zijn al te veel heren in de kerk,' mompelde Padjé.

Kaarten

Die zondag werd Maite wakker van de klokken. Ze luidden alsof ze samen vochten, net als de vrouwen en de bewakers een dag te voren; een gevecht waarbij de klokken van elke kerk, groot en klein, licht en zwaar, betrokken waren.

Ze keek op en zag Lola staan, bij de deur. Ze luisterde gespannen alsof ze door het chaotische gebeier heen nog iets anders probeerde te horen. 'Het klopt niet,' hoorde Maite haar zeggen. 'Het klopt niet.'

Nu hoorde Maite ook de zusters Venijn praten, op verontwaardigde toon. Maria sliep nog, zag ze; op haar zij met opgetrokken knieën. Naast haar kuchte Padje even. Ze lag stil op haar strozak met wijd open ogen die in het vroege licht glansden als kleine spiegels.

'Het klopt niet,' jammerde Lola opnieuw.

'Wat niet?' vroeg Maite vanaf haar bed.

'Het is te laat. We hadden al lang aan het werk moeten zijn.' Haar stem klonk nerveus, gejaagd.

Maite kwam overeind en geeuwde. 'Hoe laat is het dan?

Lola draaide zich opeens razendsnel om. 'Hoe laat is het, hoe laat is het,' siste ze. 'Hoor je dat dan niet? De tijd is gek geworden! Zo gaan die verdomde klokken nu al uren tekeer.'

'Het zal wel vanwege de auto de fe zijn,' opperde Maite.

'Natuurlijk is het daarom! Wat dacht je dan?' Lola begon wild aan de deurkruk te trekken, maar ze kreeg geen enkele beweging in de deur bewoog. 'Ik wil eruit! Eruit!'

Wild schopte ze tegen het hout totdat alle kracht opeens uit haar weg scheen te vloeien.

Haar armen vielen slap langs haar lange lijf, ze liet zich tegen de deur vallen en fluisterde met ogen vol paniek, tegen niemand in het bijzonder: 'Ik wil niet opgesloten zijn.'

'Ze komen wel,' suste Maite. 'Ze vergeten ons heus niet.'

Nu stond ook Padje op. 'Kom maar, Lo. Kom lekker bij me zitten, dat wacht veel prettiger.'

Maar het waarschuwend gesloep tegen de deur bleef uit, net als het gebruikelijke geroezemoes in de gangen. Wel kwamen er, veel later dan normaal, pas tegen de tijd dat ze zich anders naar de keuken begaven voor hun eerste maal, twee soldaten die hen brood, kaas en water brachten.

'Laat me er alsjeblieft uit,' smeekte Lola. 'Laat me iets doen, alles zal ik voor jullie doen, de goorste dingen, het geeft niet wat, als ik maar uit dit stinkhok mag.'

Maar niemand mocht naar buiten, zeiden de soldaten. Er was te weinig bewaking en ook de broeders waren weg.

‘Laat me dan koken. Er moet altijd gekookt worden voor zoveel gasten, of niet soms?’

Dat was allemaal al gebeurd, zeiden ze.

‘Bedienen dan?’

‘Vandaag wordt er bediend door meisjes uit de stad.’

‘Huichelaars,’ smaalde Padje. ‘Zijn wij opeens niet goed genoeg meer voor dat volgevreten tuig?’

Toen de soldaten hun cel wilde verlaten hield Maite, die bij de deur stond, hen tegen. ‘Wat gebeurt er nu precies daarbuiten?’

Een van de soldaten, een oudere man, keek haar vluchtig aan en schudde zijn hoofd. ‘Dat wil je niet weten. Ga lekker slapen, geniet van je vrije dag. Morgen is alles weer gewoon.’

De andere soldaat stond al ongeduldig in de deuropening. ‘Schiet nou op, ik wil terug naar het spektakel.’

‘Spektakel, spektakel... Er worden nu alleen maar vonnissen voorgelezen. Meer dan vijftig, stuk voor stuk ellenlang, bloedsaai, nauwelijks te verstaan. Daar zijn ze nog wel even mee bezig.’

‘Maar wij moeten ook nog zes cellen langs.’

‘En wat dan nog?? Jouw hoogtepunt komt pas na zonsondergang, beste jongen, en leuk is het niet, dat verzeker ik je. Gerechtigheid... m’n zolen. Morgen zie je het allemaal heel anders.’

Toen ze weg waren liep Lola naar het raam. Ze zette haar handen aan weerszijden van het kozijn en begroef haar lange nagels in de kalk alsof ze houvast zocht. Maite zag haar begaan. Haar ogen gleden langs de diepe krassen, her en der in de muren en ze vroeg zich verontrust af wat er in de lange vrouw omging.

Beng! Dat was Lola’s voorhoofd. Ze sloeg het met een klap tegen het glas.

‘Kan iemand die gek laten ophouden?’ kefte een van de zusters Venijn. ‘Straks zitten we hier de hele winter in de kou.’

Padje liep naar Lola toe en legde een arm om haar heen. Haar schouders reikten maar tot net boven Lola’s middel.

‘Rustig nou maar, mens,’ zei ze. ‘Het is alleen vandaag. Dat houd je toch wel vol?’

Maar Lola rukte zich los en dreigde haar hoofd opnieuw met kracht tegen het raam te slaan.

Padje wierp een hulpzoekende blik achterom. Maria lag nog steeds op haar strozak, met haar rug naar hen toegekeerd. De zusters Venijn keken belangstellend toe maar maakten geen aanstalten om in beweging te komen. Maite schoot Padje te hulp. Elk aan een kant grepen ze Lola vast, maar die rukte zich moeiteloos ruk.

‘Ik kom hier nooit meer uit!’ schreeuwde Lola opeens. ‘Mij gaan ze ook verbranden, dat weet ik zeker. Laat ze dan nu maar komen, die klootzakken, dan is het tenminste voorbij!’

‘Ze gaan jou niet verbranden,’ suste Padje. ‘Je hebt toch bekend? Je moet je straf uitzitten en dan ga je weer naar huis.’

‘Dood, dood, dood,’ jammerde Lola en opnieuw sloeg ze haar hoofd tegen het raam. Ze raakte het kozijn en er drupte bloed van haar voorhoofd.

‘En nu is het genoeg,’ zei Padje streng. ‘Kom zitten, Lo. Houd daar mee op.’

Samen probeerden ze de lange vrouw bij het raam weg te trekken, maar Lola bleef zich verzetten.

‘Kijk uit, ze bloedt op je jurk,’ wees een van zusters.

Padje wierp haar een venijnige blik toe.

Maite raakte buiten adem van het geworstel. Lola’s ellenboog had haar al een keer pijnlijk in haar buik geraakt en ze moest moeite doen om haar zwaaiende armen te ontwijken. Ook Padje had het zwaar. ‘Weet je wat?’ zei ze hijgend. Ik zal je de toekomst voorspellen, dan kun je die onzin uit je hoofd zetten.’

‘Alsof jij dat kunt,’ kermde Lola, maar ze liet toch haar handen zakken en heel even keek ze Padje aan met haar grote, donker omrande ogen.

‘Ik kan dat,’ zei Padje vol overtuiging. ‘Ooit was het mijn beroep, Lo, echt waar.’

Lola sputterde eerst nog tegen, maar liet zich tenslotte toch meevoeren naar Padjes bed.

Ook de zusters Venijn kwamen nu overeen. Nieuwsgierig schuifelden ze dichterbij.

Padje rommelde wat in haar strozak. “Wat ik jullie nu ga laten zien is een groot geheim,” fluisterde ze, met een zijdelingse blik op de slapende Maria. ‘Praat er alsjeblieft met niemand over, dat zou me mijn leven kosten.’

Ongevraagd en porrend met hun scherpe ellenbogen veroverden de zusters Venijn zich een plek zo dicht mogelijk bij Padje, op Maites bed. Ze stonken naar urine en ongewassen lijven. Maite schoof zover mogelijk van hen vandaan.

Toen Padjes hand weer uit het stro tevoorschijn kwam, toonde ze hen met een samenzweerderige blik iets wits. Een stapeltje papier; klein, langwerpige.

‘Kaarten,’ fluisterde de zuster die spuugde als ze kwaad was. Haar ogen glansden. ‘O, Padje, dat is stout, erg stout.’

‘Kom zitten, Lola.’ Gewichtig, in het volle besef van haar bijzondere positie, spreidde Padje de kaarten uit op het bed. Maite zag plaatjes; plaatjes met steeds terugkerende tekens.

‘Wat is er stout aan kaarten?’ vroeg ze verwonderd.

‘Niets,’ zei Padje. ‘Maar de kerk heeft ze verboden. Zoals zoveel leuke, nuttige dingen.’

‘Maar waarom dan?’

‘Omdat je er de toekomst mee kunt voorspellen en dat mag niet van ze. Gods wegen horen ondoorgrondelijk te zijn, alleen Hij mag de toekomst kennen.’

Alle kaarten lagen nu op het bed.

‘Ik eerst,’ bedelde de spugende zuster. ‘Je weet toch echt wel wat je doet, hè Padje? Je gaat ons toch geen flauwekul verkopen?’

‘Ik was beroemd,’ zei Padje trots. ‘En ik voorspel al mijn hele leven. Tien realen vroeg ik voor een complete kaartlegging en mijn klanten betaalden het grif.’

‘Tien realen! Dan moet je wel heel goed zijn,’ zei de spugende zuster.

‘En rijk,’ zei de andere jaloers.

‘Ik was de beste in de wijde omtrek,’ zei Padje bescheiden. ‘Maar mijn roem is me uiteindelijk opgebroken. Mijn laatste klant bleek een spion van de inquisitie te zijn. Mooi dat die ellendeling zich eerst wel de toekomst liet voorspellen.’

‘Pech,’ knikte de spugende zuster. ‘Maar zo is het leven nu eenmaal, de goeie dingen verdwijnen en de rottigheid blijft. Nou kom op, Padje, laat ons eens wat zien.’

Lola zat nu wel, maar ze zag eruit of ze elk moment weer kon uitbarsten. Ze ademde zwaar en diep en terwijl ze bijna angstig naar de kaarten staarde kneep ze haar handen zo hard samen dat de knokkels wit werden en de toppen van haar lange vingers rood.

‘Padje,’ zei ze hees.

‘Effe niet, Lo,’ zei de spugende zuster. ‘Ga jij nog maar wat in de muur krabben, die kattenklauwen van jou mogen best nog wat slijten.’

Maite verliet de kleine groep en liep naar het raam. Het grote plein was leeg, op een paar kraaien na.

En toch ga ik niet bekennen. Haar trotse woorden tegen Charo en Anna echoden na in haar oren. Ze vroeg zich af waar Tomas nu zou zijn. Was het mogelijk dat zelfs hij niet alles wist? Dat die vrouwen uiteindelijk toch niet verbrand zouden worden?

Ze keek om naar het groepje op het bed. Heksen die hun straf uitzaten.

Bijna vierhonderd realen voor elf ladingen hout. Ze wilde zich niet voorstellen hoe hoog die stapels hout zouden zijn, maar er vormden zich toch beelden in haar hoofd. En opeens wist ze een ding zeker: ik wil niet dood. Al haar andere wensen – ‘ik wil naar huis’, ‘ik wil leren lezen’, zelfs ‘ik wil bij Tomas zijn’, vielen daarbij in het niet.

Ze legde haar voorhoofd tegen het koude glas en zuchtte. Toch maar bekennen dan? Maar wat valt er te bekennen? Moet ik zeggen dat het toverkruiden waren? Dat ik inderdaad van plan was het Moederbeeld te ontieren? Maar waarom dan, en hoe? Of moet ik – ze slikte – Maria’s smerige leugens erkennen? Hoeveel hebben ze nodig voor ze tevreden zijn?

Er viel nog steeds een miezerige regen op het plein. De stenen van het plein glommen, net als de daken. Zouden ze daar droog staan, onder zo’n baldakijn misschien? Ze ademde tegen het glas en schreef: T-O-M-A-S. Hij komt naar ons huisje en hij gaat me leren schrijven.

Onzin, hij gaat in een klooster.

Ze keerde zich af van het raam en liep vol sombere gedachten terug naar haar bed. Gaan zitten kon niet: daarvoor was het nu te vol. Lola zat naast de zusters Venijn, met haar lange, spinachtige hand op Padjes arm. ‘Kijk of ik mijn kinderen terug zal zien,’ fluisterde ze.

‘Nou kruip je er al weer tussen,’ zei de spugende zuster kwaad. ‘Ik ben eerst, begrepen? Ik zeg het je voor de laatste keer.’

Maar Padje zei sussend tegen haar: ‘Ik doe haar wel even eerst, ze laat ons toch niet met rust voor ze het weet. Zo’n duidelijke vraag, dat kan met één kaart bekeken zijn.’

Alsof Lola er zelf niet bij was.

‘Wat ben je toch ook een godvergeten maf wijf,’ snauwde de oude vrouw Lola toe, maar ze verzette zich niet langer.

Padje nam de kaarten op, schudde ze en legde ze toen omgekeerd in rechte rijen tussen de bedden. ‘Pak er maar een, Lo.’

Even zweefde Lola’s hand boven de rijtjes. Tot drie keer toe schoot hij omlaag maar ging dan toch weer verder.

‘Die,’ zei ze opeens.

‘Pak hem maar,’ zei Padje. ‘En laat hem maar zien, Lo.’

Zo voorzichtig alsof ze bang was dat ze haar hand zou branden nam Lola de kaart op.

Padje bekeek hem vluchtig en dreunde toen geroutineerd zijn betekenis op. 'Maan: je tast in het duister. Zodra het donker wordt komen de spoken en de angsten die diep in je zitten.

Nou, dat wisten we al. Neem er nog maar een.'

Dit keer ging het sneller. Vol verwachting toonde Lola haar tweede kaart: een beker met het cijfer vijf.

'Bekers vijf,' mompelde Padje fronsend. 'Je moet iets stoms hebben gedaan, Lola, anders zat je hier niet.'

Lola boog haar hoofd maar ze zei niets.

'Volgens de kaart ben je gemakzuchtig geweest,' vervolgde Padje. 'Klopt dat?'

De slungelige vrouw leek nog verder in elkaar te krimpen. Haar kin lag op haar borst en ze vouwde haar armen om zich heen. 'Het was tegen de ratten,' fluisterde ze, nauwelijks hoorbaar.

'Goed. Klaar,' zei de spugende zuster Venijn. 'Nou ik, Padje.'

Maar Padje had haar hand op Lola's knie gelegd en keek haar nu vragend aan. 'Wat was tegen de ratten, Lola?'

'Het vergif,' klonk het gesmoord.

Het bleef een tijdje stil.

'En toen?' vroeg Padje. 'Wat gebeurde er toen?'

'Ze dronk het.' Lola's gebroken stem leek opeens van heel ver weg te komen.

'Wie dronk het?'

Lola vloog opeens overeind. Haar armen en benen leken langer dan ooit. Ze sprong achteruit en kwam met een klap tegen de muur tot stilstand.

'Het was een ongeluk, een ongeluk, een ongeluk!'

'En daar gaan we weer,' verzuchtte de spugende zuster. 'Kom op, Padje, laat haar toch. Met dat mens valt niks te beginnen.'

Maar Padje stond al. Ze nam Lola bij de hand en leidde haar terug naar het bed. 'Was het je kind?'

Lola kromp ineen, Ze verborg haar gezicht in haar handen. 'Ik dacht dat ze bij de anderen was,' fluisterde ze.'

'De anderen,' zei de ene zuster schouderophalend. 'Ze heeft er dus nog een paar over. Dat is dan toch mooi, Lo?'

Lola's woorden waren was nauwelijks nog te verstaan. 'En mijn buurmeisje... Ik had het expres gedaan, zei ze. Een offer voor de akelarre.'

Ze kreunde alsof ze pijn had en wees zonder op te kijken in de richting van de nog steeds slapende Maria. 'Zo een als zij, net zo'n loeder...'

Padje klopte zachtjes op haar rug, de zusters zuchtten lang en demonstratief.

Uiteindelijk hief Lola haar betraande gezicht op naar Padje. 'Mag ik alsjeblieft nog een kaart?'

De zusters protesteerden maar Padje knikte.

'Ha,' zei ze opgelucht toen Lola haar de kaart liet zien die ze had gekozen. 'Pentagram zeven. Het komt allemaal goed, Lo. Het zal misschien even duren, maar je komt weer thuis. Maar je moet geduld hebben, denk eraan, als je de dingen probeert te forceren, gaat het mis. Schik je en houd je kalm.'

Met haar mouw veegde Lola het snot van haar wangen. Langzaam kwam ze overeind en even stond ze tussen de twee strozakken wat wazig rond te kijken, alsof ze was vergeten waar ze was. Toen zei ze mat: 'Nou, dan ga ik maar een beetje slapen. Dank je wel, Padje.'

De klokken begonnen weer te luiden. Ze hadden hun vertrouwde ritme nog steeds niet terug.

Maite liep weer naar het raam. De onrust die ze voelde was bijna ondraaglijk, alsof een grote zwerm zandvlooien wild heen en weer sprong in haar armen, benen, borst. Staat de tijd nu stil of gaat hij juist heel snel, vroeg ze zich vertwijfeld af.

Kleine regendruppels tikten hard en venijnig tegen het raam. Ze rolden niet langer langs het glas omlaag, maar bevroren in kronkelige, dikke lijnen. Ook op de schuine stenen onder het raam vormde zich een dun laagje ijs. Als het echt geen heksen zijn, dacht ze, dan zal God het vuur wel doven. Met ijs. Ze huiverde.

De kaartlegging van de zusters Venijn duurde eindeloos. Voor hen legde Padje een serie kaarten op de grond, die ze één voor één omdraaide. De duivel kwam langs - 'Je goede voornemens mislukken steeds, je speelt met vuur' - , er verscheen een figuur met een baard die door Padje 'magiër' werd genoemd en ook een ridder, geflankeerd door lange stokken die volgens Padje duidde op opvliegendheid en agressie. Maite luisterde maar half; ze had het idee dat Padje hen niet veel nieuws vertelde maar de zusters dronken haar woorden gretig in en bevestigden ze met een tevreden gekakel.

Over het plein liep een broeder in een lange zwarte pij. Langzaam, voorovergebogen, als een kraai op een verlaten strand. Af en toe gleed er voet opzij en meermalen zag ze hem bijna vallen. Straks is het zo glad dat ze niet meer naar de brandstapel kunnen lopen, dacht ze. Als ze dan nog niet begrijpen dat God dit allemaal niet wil...

Weer viel de monnik bijna. Hij sloeg zijn armen uit om zijn evenwicht te bewaren en zo, met zijn wijde zwarte mouwen, leek hij opeens op Valle die het edict des geloofs verkondigde.

Was God inderdaad jaloers en bloeddorstig of was hij de God van liefde, zoals Vader Antonius zei? Weer legde ze haar hoofd tegen het glas. Veilige Schuilplaats, bid voor ons... Ze sloot haar ogen om het Moederbeeld te zien maar zag Mira met een blik vol stil verwijt.

‘Maite?’

Als ik zeker zou weten dat ik bij Mama kom als ik dood ga, dan kan het me niet schelen. Ik ben geen heks.

‘Maite?’

Langzaam, met tegenzin, draaide ze zich om.

‘Gaat het wel?’ vroeg Padjé.

Ze knikte.

Het plein was weer leeg, zag ze. De broeder moest ergens naar binnen zijn gegaan. Zo ver weg dat ze niet wist of het echt was of verbeelding klonk muziek: trommels, fluiten, gezang. Vanaf de muren en de donkere arcades kwam langzaam maar onafwendbaar de schemering aan.

De zusters Venijn zaten weer op hun eigen bedden. Opgewonden herhaalden ze Padjés woorden. Met elke herhaling zag hun toekomst er mooier uit.

‘Nu jij, Mai,’ zei Padjé.

Maar Maite schudde haar hoofd. ‘Ik hoef niet.’

‘Ze denkt dat het zondig is,’ riep een van de zusters Venijn. ‘Schijterd. Doetje.’

‘Neem er dan één,’ drong Padjé aan. ‘Eentje maar, voor mij. Ik wil zo graag weten wat de kaarten van jou vinden.’

‘Waarom zouden de kaarten iets anders van mij vinden dan jij?’

Padjé glimlachte. ‘Jij denkt dat ik het allemaal verzin.’

Zoals ze nu kijkt lijken haar ogen op het Moederbeeld, dacht Maite. Opeens wilde ze alleen nog maar bij haar zitten, dicht tegen haar aan kruipen.

‘Eentje dan,’ zei ze.

Ze ging op haar bed zitten en trok een kaart uit het stapeltje dat Padjé haar uitnodigend voorhield. Er stond een vrouw op met een kroon. Ze zat op een troon en hield een zwaard omhoog.

Liefdevol streelde Padjé het rechthoekige stukje papier. 'Zwaardenkoningin, dat is een mooie kaart, Mai. Echt iets voor zo'n zoekertje als jij.'

Er klonken geluiden in de gang: voetstappen, die telkens even halt hielden maar geleidelijk steeds dichterbij kwamen. Padjé verschoot van kleur. 'Geef,' fluisterde ze tegen Maite.

Razendsnel veegde ze de kaarten bijeen tot een stapeltje dat ze in haar strozak verborg.

Ze zat nog maar net rechtop, armen over elkaar, de onschuld zelve, toen de deur openvloog. Twee bewakers kwamen hen de avondmaaltijd brengen. De ene droeg een kruik water, de andere een grote ketel met uien, schapenvlees en grutten waaruit ze naar believen mochten opscheppen.

'Omdat het feest is,' grapte één van de soldaten. 'De tweede dag van de auto de fe zit er al haast weer op, dames. Straks nog even de terechtstelling en dan telt de wereld weer een zootje heksen minder.'

Maite sloeg hen gade en dacht: Misschien zijn er wel twee Goden. Zal die van Vader Antonio uiteindelijk toch winnen.

Niemand at veel en er was altijd wel iemand die zijn blik niet op zijn bord maar op de kleine ramen gevestigd hield. Padjé zag het als eerste. Ze zette haar bord op de stenen vloer en liep naar het venster. Daar bleef ze als bevroren staan. Een voor een voegde de anderen zich bij haar. Ze ademden tegen het glas om de matte ijslaag te ontdooien. Alleen Maite bleef waar ze was. Werktuiglijk at ze door zonder iets van het eten te proeven. Voor elke hap moest ze drie, vier keer slikken.

Het stormde niet, maar toch voelde ze de aanwezigheid van de Schim. Vlakbij. Dreigend. Ze sloot haar ogen, kruiste haar armen voor haar borst en vouwde haar handen om haar schouders die geruststellend warm en rond waren. Zo, met haar ogen dicht en haar hoofd tegen een arm geleund, begon ze heel zacht te zingen. 'Ave, Ave, Ave Maria...'

Het duurde even, maar toen begon ook Lola te zingen, laag, met een stem vol melancholie. En Padjé. Zelfs de zusters Venijn vielen in, hoog en onvast. Alleen Maria deed niet mee.

Midden in de nacht schudde ze Padjé wakker. 'Wat zagen jullie nou precies?' fluisterde ze schor.

‘Een rode gloed, meer niet,’ was het slaperige antwoord.

Daarna lag ook Padje nog lang te woelen.

Koud

Als eerste stormde Maite de volgende ochtend de werkplaats binnen. Ze keek rond, maar Tomas was er niet. Broeder Juan zat voorovergebogen aan zijn tafel, met zijn hoofd steunend in zijn handen. 'Goeiemorgen, Maite,' zei hij, zonder op te kijken.

Ze groette hem en vroeg zo terloops mogelijk: 'Is Tomas er niet, vandaag?'

'Nog niet,' zei hij. 'Het was gisteren een lange dag voor hem.'

Hoe gaat het met hem, wilde ze vragen, maar de broeder schoof zijn stoel al achteruit en stond op om de groeiende groep vrouwen bij de deur hun werkopdrachten te geven. 'Jij gaat vandaag ramen wassen,' zei hij omkijkend. 'Weer op de tweede verdieping, je kent de weg.' Maar Maite bleef in de bezemkast rondhangen tot iedereen was vertrokken.

'Ben je er nu nog?' vroeg Juan met opgetrokken wenkbrauwen. 'Heb je niet gehoord wat ik zei?'

'Was u er gisteren ook bij?' vroeg ze. 'Bij ...Tomas?'

'Nee,' zei hij kortaf. 'Niet dat het je iets aangaat, maar ik was bij het diner. Men prees de aankleding van de tafels overigens. Maar nu ga je aan het werk, Maite, en snel. En doe voortaan direct wat je wordt opgedragen.'

Ze nam haar emmer en haar spons, maar bij de deur bleef ze nog een keer staan .

Juan zat weer aan zijn tafel. Zijn handen lagen werkeloos in zijn schoot. Hij zag er moe uit, vond ze. 'Is het... echt gebeurd?'

Even leek het of hij kwaad ging worden. Ze zag zijn rug verstrakken, hij haalde diep adem en keek geërgerd opzij. Maar toen zuchtte hij en al wat hij zei was: 'Het is voorbij. Voorbij, en het leven gaat verder.'

In de westgang stond een kleine groep vrouwen zwijgend de lambrisering in de was te zetten. Sommigen keken even op toen ze haar aan hoorden komen, maar daarna werkten ze zwijgend verder en zelfs toen ze hen passeerde zei niemand een woord, Maite zelf ook niet. Ze verwonderde zich erover dat de stilte die ze als bij afspraak in acht namen geen afstand schiep maar hen juist leek te verbinden. We rouwen, dacht ze. Samen rouwen we om zes lotgenoten en we vragen ons af wie de volgenden zullen zijn.

Ze zette haar emmers in een van de vensternissen en keek omlaag naar het plein waar opnieuw een grote bedrijvigheid heerste. De podia en de tribunes waren al voor de helft afgebroken en opzij van het plein lagen enorme stapels hout.

Een rode gloed, meer niet.

Huiverend wendde ze haar blik af. Ze doopte haar spons in de emmer en genoot van de bijtende kou van het water; het deed haar opeens hevig aan de zee denken en aan garnalen vissen. Ze liet de spons los en stak haar beide armen in het water, terwijl ze zich met gesloten ogen de bijbehorende geluiden probeerde te herinneren.

‘Wat sta jij daar nou te doen?’

‘Tomas,’ zei ze verrast. ‘Ik heb je helemaal niet aan horen komen.’

Hij liep een paar ramen langs en zei afwezig: ‘Goed werk.’ Ze zag dat zijn ogen niet alleen haar vermeden, maar ook het plein beneden hen. Na drie ramen te hebben bekeken keerde hij en begon terug te lopen .

‘Ga je alweer weg?’ vroeg ze onthutst. ‘Ik dacht...’

‘Ik kom straks nog wel eens kijken,’ zei hij vlak.

‘Maar...’

Hij was alweer voorbij. In een opwelling ging ze hem achterna, maar hij wat ze deed of zei leek hem volledig te ontgaan. Straks sloeg hij de hoek om, naar de gang waarin de anderen werkten...

‘Au!’ riep ze. Ze zette de emmer met zo’n klap neer dat het water over de rand klotste en greep naar haar enkel.

Nu had hij haar gehoord. Met een paar stappen stond hij naast haar. ‘Wat is er? Heb je je pijn gedaan?’

‘Mijn enkel,’ kreunde ze. ‘Ik moet even zitten. Mag ik even op je leunen?’

Ze legde een hand op zijn uitgestoken arm. ‘Je rilt helemaal,’ zei ze verbaasd.

‘Ja, ik heb het koud,’ zei hij. Met één arm om haar heen bracht hij haar naar de dichtstbijzijnde vensterbank. Ze ging zitten en hij knielde bij haar neer om haar enkel te bekijken.

Ze keek op hem neer en zag zijn armen en schouders trillen.

‘Heb je het zo vreselijk koud?’ vroeg ze verbaasd.

Hij knikte. ‘Waar doet het pijn?’

Maite legde een handen op zijn voorhoofd. 'Je bent ziek, dat kan niet anders.'

Hij liet haar enkel los en schudde woordeloos zijn hoofd. Opeens liet hij zich tegen haar aanvallen, zijn borstkas tegen haar benen, zijn hoofd in haar schoot.

'Ik word nooit meer warm,' fluisterde hij. 'Dat is mijn straf, Maite, mijn straf.'

Maite dacht aan de vele winternachten waarin Jon nog nat van het zeewater tegen de ijzige oostenwind had moeten tornen, en aan hoe hij dan bleef klappertanden tot ze zijn verstijfde ledematen wreef met hooi; zo hard dat het kraste, tot zijn spierwitte huid rood was en zijn ogen niet langer traanden. Ze boog zich over Tomas en begon met alle kracht die in haar was zijn armen te wrijven.

'Straf waarvoor?' vroeg ze, toen het rillen wat begon te bedaren.

Tomas zuchtte alleen maar diep. Het verbaasde haar dat zijn smalle lichaam zo zwaar was, zelfs zijn hoofd leek zwaar.

'Straf waarvoor?' herhaalde ze, terwijl ze zijn rug onder handen nam.

Opeens hees hij zich overeind. Hij liet zich naast haar op de vensterbank vallen en sloeg zijn armen zo stevig om haar heen dat ze haast geen adem meer kon halen. Ze voelde zijn ribben tegen haar borsten, zijn dijen die verrassend stevig voelden tegen de hare. Zacht haar kriebelde tegen haar kin en haar lippen.

'Vertel nog eens van de zee,' fluisterde hij schor.

Zo dicht was ze nog nooit bij iemand geweest, zelfs niet bij Jon. Het was beangstigend, ontregelend en heerlijk tegelijk. Maar haar ogen vlogen in paniek van de ene kant van de andere. Een broeder en een heks...Er waren er hier vast al vrouwen voor minder verbrand.

'De zee wast alles schoon,' zei ze gesmoord. De woorden hadden haar mond nog niet verlaten of ze dacht: wat een onzin, waarom zeg ik dat nou? Voorzichtig en nog steeds om zich heen kijkend probeerde ze Tomas' greep wat losser te maken door haar lichaam wat te verschuiven.

'Alles? Mij ook?'

Ze snoof de lucht op van zijn haar. Het rook naar zeep en ook een beetje naar wind; wind op een koude voorjaarsdagdag. 'Jij bent al schoon,' zei ze. 'Zo schoon als de hemel na een bui.' En je ruikt heerlijk, wilde ze eraan toevoegen. Zo ongelooflijk heerlijk dat ik je het liefst nooit meer los zou laten. Dat ik samen met jou in het warme zand zou willen liggen om naar de zee te luisteren en de meeuwen boven onze hoofden te zien zeilen op de wind, voor altijd en altijd en altijd.

Opeens liet hij haar los. Hij schoof wat van haar weg en zijn armen vielen slap omlaag langs haar bovenbenen. Het trillen was opnieuw in alle hevigheid begonnen.

Hij keek haar zo triest en eenzaam aan dat ze het zelf ook koud kreeg.

‘Het spijt me,’ mompelde hij. ‘Dat had ik niet mogen doen. Nu heb ik nog meer te biechten.’

‘Ik probeerde je toch alleen maar warm te maken,’ zei ze, zijn ogen vermijgend.

‘Ja,’ zei hij na een korte stilte. ‘Je hebt gelijk, het valt in het niet bij dat andere. Ik wilde haar niet in de steek laten, maar nu ben ik medeplichtig aan haar dood.’

Schuldig aan haar dood, ze wist hoe dat voelde. Ze staarde naar zijn bevende lijf en zei: ‘Je moet iets warmers aantrekken, zo word je nog ziek.’

In het pijnlijke besef van haar ontoereikendheid maakte ze de afstand tussen hen nog wat groter. ‘Ik moet aan het werk,’ mompelde ze en ze reikte al naar haar emmer, maar met een dwingende hand op haar arm hield hij haar tegen.

‘Het waren geen heksen,’ zei hij plotseling.

Maite schrok ervan. ‘Dat weet je niet,’ zei ze ontdaan. ‘Dat ze niet hebben bekend wil toch niet zeggen dat ze...’ ze slikte even... ‘onschuldig waren?’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Het waren geen heksen. De inquisitie heeft een weerloze, verwarde vrouw vermoord en ik heb niets gedaan om hen tegen te houden.’

Door het rillen waren zijn laatste woorden moeilijk te verstaan.

‘Dat weet je niet,’ herhaalde ze. ‘En bovendien: je moest het wel doen, het was je opgedragen. Zo gaat dat toch in de kerk? Je bent toch gehoorzaamheid verschuldigd?’ Maar haar hart bonkte en ze was van schrik steeds sneller gaan praten.

Zijn hand zocht tastend de hare en ze hoorde hem diep ademhalen. Nu gaat hij me alles vertellen wat ik niet wil horen, dacht ze. Maar ze wist: ook dode lammetjes moeten geboren worden.

Hij praatte zo zacht dat ze hem nauwelijks kon verstaan. ‘Ik dacht dat er alleen maar vrouwen zouden zijn, maar er waren ook twee mannen, een nauwelijks ouder dan ik. De ene was een boer, denk ik, en de andere... Zoiets als Juan, maar niet zo kalm, als hij je aankeek zag je vuur in zijn ogen, vuur en bliksem. Ze moesten hem vastbinden want hij begon steeds te vechten. Zodra ze hem loslieten sloeg hij alles kort en klein.’

Buiten stortte met veel geraas een stellage in elkaar. Tomas keek om en staarde even zwijgend naar de enorme stapels hout. De klok van de kathedraal sloeg kwart voor elf.

‘Zo laat al?’ vroeg hij nerveus. Hij kwam half overeind en mompelde: ‘Ik moet mijn biechtvader zoeken. Ik heb het al veel te lang uitgesteld.’

Dit keer was het Maite die Tomas tegenhield. ‘Eerst moet je alles vertellen,’ zei ze. ‘Dat biechten komt later wel.’ Als ze je biecht al willen horen, dacht ze. Die lieve oude vrouw bedreigde hun kerk, althans dat denken ze. Niemand, jij zeker niet, kan daar iets aan veranderen.

Hij zat weer, en nadat hij een tijdlang nietsziend voor zich uit had zitten staren kwamen ook de woorden weer. ‘We kregen amandeltaart en wijn. Wat een verwennerij, zei ze.

Opgetogen. Ik kan er geen ander woord voor bedenken. Opgetogen.’

Opnieuw greep hij haar hand. Radeloos keek hij haar aan. ‘Ze was zo oud, Mai, en zo in de war. Ik was een lieve jongen, zei ze. Ze bleef maar liedjes zingen. Kinderliedjes. Wilt u niet liever bidden? vroeg ik. Jawel hoor, lieverd, zei ze. Als jij dat leuker vindt.’

Elf uur sloegen de klokken; etenstijd.

Maite zag de teleurstelling op zijn gezicht.

‘Ik ga niet,’ stelde ze hem gerust. ‘Ik heb helemaal geen honger, ik blijf liever hier, bij jou.’

Ze voelde dat hij even in haar hand kneep. Of wilde ze dat alleen maar voelen, was het verbeelding?

‘De ogen van zuigelingen,’ zei hij. ‘Heb je daar wel eens goed naar gekeken? Heel helder zijn die, alsof je recht in de hemel kijkt. Dat had zij ook. Als u bekent gaat uw ziel naar de hemel, zei ik. Ze gaf me een duw en lachte me uit. God weet heus wel dat ik geen heks ben, zei ze.’

Misschien had ze wel een pop, dacht Maite opeen, en woeste kleren vol bloemen, maar ze hield zichzelf voor dat het onzin was om ernaar te vragen, want alles zou haar immers afgenomen zijn. Ook Graciana, als zij het al was, zou hier moeten sterven in het grauwe linnen. Of nee, naakt. Op de brandstapel zijn ze naakt, had ze een soldaat horen zeggen. Maar ze was het niet, dat was onmogelijk. Andere mensen kenden misschien een ter dood veroordeelde maar zij niet. In haar wereld kwamen die dingen niet voor.

‘Ik was de hele nacht in haar cel,’ zei Tomas. ‘Zij ging slapen, maar ik niet. Ik zat naast haar en ik dacht: ik moet elke ademhaling tellen. Ik moet alles registreren, elke beweging, elk geluid, en het onthouden tot in de eeuwigheid. Ze mag toch niet stilletjes verdwijnen, zonder een spoor?’

Zijn lijf begon weer te schudden, maar het hield weer snel op.

‘En gisteren...’ Hij kwam overeind, liep een paar stappen heen en weer door de gang en duwde zich tegen de witte muur, alsof hij een plek zocht om zich te verbergen.

Nu komt het ergste, dacht Maite. Veilige Schuilplaats, bid voor ons.

Tomas leunde met zijn handen tegen de muur. ‘Urenlang moest ze daar staan. Uren duurde het voor al die vonnissen waren voorgelezen. Tot twee keer toe viel ze, maar elke keer kwam ze zelf weer overeind. Met een glimlach, alsof ze zich verontschuldigde. Ze was zo tenger, zo broos... Als de wind was opgestoken had die haar weg kunnen blazen als een vlinder. En naast haar die drie inquisiteurs op het podium. Valle, Becerra, Salazar... Harde gezichten, onwrikbaar. Steen tegen papier. God, wat haatte ik ze. En toen iedereen weg was, eten, feesten...’ Hij keek naar haar om, verbijsterd en radeloos.

Maite sprong op en sloeg haar armen om hem heen. Hij drukte zijn gezicht tegen haar hoofddoek.

‘Ik zie steeds maar haar ogen,’ fluisterde hij. ‘Overal vlammen, en dan haar ogen, net voordat... En haar mond die openviel. Ze begreep het niet eens, tot op het allerlaatst...’ Zo woest dat ze bijna omviel rukte hij zich los.

‘Ik moet God om vergeving gaan vragen,’ zei hij gejaagd.

Heksen

In de keuken was de stemming somber en gelaten. Niemand sprak, ook Maite niet. De woorden van Tomas bleven maar rondwaren in haar hoofd en telkens als ze naar de vuren keek waarboven nu de gevulde kapoenen werden geroosterd zag ze Graciana weer voor zich: de handjes van papier, de pop, haar ogen vol verwondering en verwarring, de bonte kleren die herinneringen opriepen aan zomers vol vlinders en bloemen.

Wie zullen de volgende zijn?

Ze durfde geen van de vrouwen nog aan te kijken en werkte zwijgend, haar ogen op het deeg dat ze aan het kneden was. Verderop, bij de groentetafel, zat een vrouw zacht te huilen. Niemand besteedde er aandacht aan. Alleen de wachters aan weerszijden van de deur probeerden reikhalzend te achterhalen waar het geluid vandaan kwam.

Opeens kwam Manuel naar haar toe met een blad. 'Breng dit naar Salazar,' beval hij kort. 'Nee.'

De broeder keek eerder verbaasd dan boos. 'Wat zei je?' vroeg hij ongelovig.

'Ik doe het niet.' Ze gooide de homp deeg op de tafel en vouwde haar armen over elkaar. 'Ik ga die moordenaar geen eten brengen.'

Een paar vrouwen keken op van hun werk, maar de meeste deden alsof ze niets hadden gehoord.

'O ja, dat doe je wel,' zei Manuel kalm. 'Salazar wil jou en dus krijgt hij jou. En als je weigert, zal iedereen hier het bezuren.'

Een vrouw aan de tafel naast haar keek nieuwsgierig om maar ze schootn recht zodra ze Manuels ogen op zich voelde rusten.

'Voor het verdraaien van je hoofd kom je nog steeds niet op de brandstapel, hoor,' zei Maite boos. 'En zelfs al zou dat wel zo zijn...' 'We gaan toch allemaal dood. Moeten we daar als bange schapen op wachten?'

Een van de wachters, een oudere man, ze kende hem wel, was naast haar komen staan.

'Voorlopig gaat er hier niemand dood,' zei hij rustig. 'Ja, er zijn zes vrouwen verbrand en dat is erg. Maar er zijn er vijfenveertig blijven leven en als die hun straf hebben uitgezeten zullen ze weer verzoend worden met de kerk. Doe het nou maar, breng dat blad naar Salazar of er komt weer heibel van.'

‘Inderdaad,’ zei Manuel. ‘Want als jij weigert, straf ik de hele keuken.’

Maite wierp een blik om zich heen, maar ze zag wel dat er niemand was die haar zou steunen. Zelfs in Padjes ogen las ze: doe het nu maar.

‘Goed, ik ga al!’ zei ze mat.

Ze nam het blad aan van Manuel en dacht: dit keer steek ik hem echt dood, met zijn eigen mes. Maar nu was er niet alleen Erro met dat glanzende spoor langs zijn kin, maar ook het gruwelijke beeld van een mond, vertrokken in een schreeuw, omringd door vlammen en met een alomvattende helderheid wist ze dat ze nooit, nooit een mens zou doden. Nooit meer... De oude soldaat liep met haar mee naar Salazars kamer. ‘Maak het jezelf nou niet onnodig moeilijk,’ zei hij. ‘Hij mag jou blijkbaar, dus profiteer daarvan. Geef hem gewoon wat hij wil, dat kan je zaak alleen maar goed doen.’

‘En me verlagen tot het niveau van Maria Garcia zeker,’ zei ze bitter.

De oude soldaat zuchtte. ‘Je moet hier geen principes hebben meid, dat is een luxe die je je niet kunt veroorloven. Straks ben je weg en dan vergeet je deze episode. Je gaat naar huis, je zoekt een goeie vent en als je dan omringd door koters voor je huisje zit is dit alles niet meer dan een nachtmerrie waarvan je je de details niet eens meer kunt herinneren. Maar je kunt het ook erger maken voor jezelf, veel erger.’

Salazar begroette haar alsof er niets gebeurd was. Blijkbaar zag hij haar handen niet trillen toen ze het eten voor hem neerzette, of de woede in haar ogen toen hij haar aankeek - met iets dat op een glimlach leek nog wel.

Zolang hij at bleef ze doodstil staan, schuin achter zijn stoel, haar blik niet op hem gericht maar op het bloedrode hart in het raam. In de kamer leek de tijd zijn adem in te houden, maar daarbuiten ging het leven door. Zware voetstappen in de gang. Een metalig geluid, waarschijnlijk van een emmer die werd neergezet. Stemmen, het klip-klop van paardenhoeven, het geratel van ijzeren wielen op de kasseien.

‘Nog even over de pasgeborene die jij ooit was,’ zei hij opeens. ‘Die verantwoordelijk was voor de dood van haar moeder.’

Bloed golfde naar haar hoofd. Hoe kon hij, hoe durfde hij! Zes vrouwen dood, verbrand, en hij zou haar ter verantwoording roepen? Ze bleef maar naar het hart staren, terwijl dat van haar zo hard bonkte dat de kamer ervan leek te trillen.

‘Zo zat het toch?’ herhaalde hij, achterom kijkend, en hij voegde er verbaasd aan toe: ‘Wat is er met je? Ben je ziek? Je ziet zo rood.’

Ze wendde zich van hem af en begon de vijf enige letters die ze kende in haar hand te krassen, maar het bonken bedaarde niet. Plotseling keerde ze zich om en keek hem recht in zijn ogen. ‘Was u erbij? Gisteren, op dat podium?’

Het duurde even voor hij antwoord gaf.

‘Ja, ik was erbij.’

Hij schoof zijn stoel naar achteren en stond op. Ze wilde hem niet meer zien en staarde omlaag naar haar bevende handen. Ze hoorde hem lopen. Langzaam, aarzelend. De eerste laars drong haar blikveld binnen, en toen de tweede. Naast elkaar hielden ze stil, tot de rechtervoet weer een stap naar voren deed. Toen zijn hand zacht op haar schouder landde, sprong ze achteruit en schopte wild naar zijn benen.

‘Het waren helemaal geen heksen!’ schreeuwde ze.

Eén ogenblik deinsde Salazar onthutst achteruit, maar direct daarop kwam hij naar voren. Zonder zich iets aan te trekken van haar schoppende benen greep hij haar vast. Zijn handen sloten zich om haar bovenarmen en hij trok haar zo dicht naar zich toe dat ze niet meer kon trappen.

‘Kalmeer,’ gebod hij streng.

‘Laat me los!’ Ze worstelde om los te komen, maar zijn greep was te sterk.

‘Kalmeer.’

‘Laat me los, laat me los, laat me los...!’

Ze wilde spugen, bijten, schreeuwen.

Salazar zei niets. Hij hield alleen maar vast.

‘Het waren geen heksen,’ herhaalde ze, maar ze voelde hoe de razernij uit haar weg begon te vloeien en haar stem klonk niet langer razend maar wanhopig.

De druk van zijn handen nam toe en voor de derde maal zei hij: ‘Kalmeer’.

Plotseling was ze alleen nog maar moe. Zo moe dat haar benen slap en machteloos werden en zelfs ademen nog een inspanning vergde. Zonder nog langer tegen te strubbelen liet ze

zich vasthouden door de inquisiteur die naar leer, lavendel en iets ondefinieerbaar kruidigs rook. Haar boosheid brokkelde af tot een groot en dof verdriet. Ze staarde naar de houten vloer en fluisterde nog één keer: 'Het waren geen heksen. Tomas zei het zelf.'

'Misschien heeft hij gelijk,' zei Salazar kalm. 'Het valt in elk geval niet uit te sluiten.'

Sneeuw

Midden in de nacht werd Maite wakker.

Niet geleidelijk, omdat ze het koud kreeg of niet lekker lag, maar plotseling, vanuit een diepe, rustige slaap. Haar hart klopte hoog en snel in haar borst.

Misschien schreeuwde er iemand in zijn slaap, dacht ze, dat gebeurde vaker. Maar het was stil, stiller zelfs dan anders.

Met gesloten ogen probeerde ze de samenhang te zien. Hartkloppingen. Geen gesnurk, geen slaap gesmoorde kreten. Een vreemde stilte. Maar wat was dát dan, dat zachte, bijna fluisterende geluid?

Doodgewone regendruppels, dacht ze even, in een alweer vergeten droom veranderd in iets verontrustends. Maar het was geen regen; daarvoor was het geluid te droog. Hagel dan misschien? Nee, minder scherp. Vleugels van kleine nachtvlinders tegen een raam.

De kerkklokken sloegen kwart over iets, maar ze had de voorafgaande uurslagen niet gehoord. Twee uur? Drie uur? Ze deed haar ogen open en zag dat ook het licht veranderd was. Het was te licht voor de tijd van de nacht. Het licht leek bovendien niet van boven te komen, maar vanaf de grond.

‘Vergeef mij!’

Als een mes door de nacht.

Dit was het waarvan je wakker werd, zei haar hart. Het bonkte in haar keel.

‘Vergeef mij.’ Opnieuw; eenzaam en wanhopig.

Ze vloog haar bed uit, rende naar het raam. Kleine droge korrels sneeuw vielen zonder haast omlaag. Een dun laagje sneeuw op het plein lichtte op in de nacht. En midden op het plein stond Tomas – ze wist het al voor ze hem zag. Misschien zelfs voor ze hem hoorde, dacht ze later.

Hij stond met gevouwen handen in de sneeuw en hij was naakt. Een stipje op het grote plein, dat tegelijkertijd vol van hem was.

‘Mijn Heer en mijn God, vergeef me dat ik tegen Uw liefde heb gezondigd...’

‘Je kunt wel zien dat hij het koud heeft,’ zei Maria, die plotseling naast haar stond. De zusters Venijn grinnikten maar Padje – hoe kon het dat ze hen geen van allen had horen aankomen? – haalde uit en gaf het meisje een klap die haar deed wankelen. Het gegrinnik werd een kakelend gelach, maar Maite hoorde het nauwelijks. Zo hevig bevend dat haar lichaam ervan schudde stond ze bij het raam.

‘...U die oneindig volmaakt en alle liefde waardig zijt.’

Een jongenslijf nog bijna, dacht ze. En wat is zijn huid wit. Bijna zo wit als de sneeuw. Haar lege handen herinnerden zich zijn rug, de ronding van zijn schouders, de kou dwars door zijn pij.

Zijn woorden waren niet meer te verstaan. Met gebogen hoofd, zijn voorhoofd rustend op zijn gevouwen handen, prevelde hij zijn acte van berouw.

Het is niet jouw schuld, had ze willen schreeuwen, maar hij zou het toch niet horen. En misschien was dat ook goed. Was zijn stem de enige die in nu mocht klinken.

Opeens rechtte hij zijn rug. Hij draaide zich om zodat ze zijn smalle billen zag en het driehoekje erboven dat haar plotseling diep ontroerde. Hij balde zijn vuist en zwaaide ermee naar het inquisitiegebouw.

‘Het waren geen heksen!’ schreeuwde hij.

In het strenge gebouw werd her en der een licht ontstoken. Een deur ging open en een figuur in een donkere pij haastte zich naar het midden van het plein, al snel gevolgd door een tweede.

‘Het waren geen heksen!’

Machteloos zag ze hoe hij, net zo langzaam als de korrelige sneeuw, omlaag viel – even naar links, toen weer naar rechts, tot hij als een vormeloze hoop op de grond bleef liggen.

De sneeuw daalde zonder onderscheid neer op zijn lichaam en de grond.

De broeders waren bij hem aangekomen en hielpen hem voorzichtig overeind. Tussen hen in – zo smal, zo wit, dacht Maite maar steeds – verdween hij in het duistere gebouw.

Padje sloeg een arm om haar heen. ‘Kom kind, je vat nog kou. Laten we allemaal maar weer gaan slapen.’

‘Maar ik houd van hem,’ fluisterde Maite schor.

‘Weet ik toch, weet ik toch,’ suste Padje, terwijl ze haar goedbedoelde maar onhandige klopjes op haar rug gaf.

‘Tomas is niet langer hier.’

Dat was alles wat broeder Juan de volgende ochtend kwijt wilde. Hij zei het zonder Maite of een van de andere vrouwen aan te kijken terwijl hij ogenschijnlijk volledig in beslag werd genomen door wat hij in zijn werkboek schreef. Maar Maite, die vlak naast hem stond, zag dat hij maar wat krabbelde: krassen die op tralies leken en krullen die letters moesten voorstellen maar dat niet waren.

‘Maar waar is hij dan wel?’

‘Ergens waar hij de Inquisitie geen kwaad meer kan doen,’ zei Manuel, die naar de werkplaats was gekomen omdat geen van de vrouwen zich in zijn keuken was komen melden. Tomas vormde het gesprek van de dag en iedereen wilde horen wat Juan over zijn nachtelijke daad te zeggen had.

‘Je hebt het wel over onze held,’ riep een van de vrouwen. Haar woorden werden met een instemmend gemompel ontvangen. Instemmend en dreigend, dacht Maite vermoeid. Alsjeblieft, geen nieuwe vechtpartijen. De hele nacht had ze uitgezien naar dit moment. Weten hoe het met hem ging, wat hem te wachten stond en wanneer ze hem weer zou zien, dat was het enige dat nu nog telde.

‘Komt hij terug?’

‘Wat dacht je,’ zei Manuel grimmig. ‘Dat de inquisitie met zich laat sollen?’

Broeder Juan fronste zijn wenkbrauwen maar hij zei niets.

Ik moet het hem vragen als hij alleen is, dacht Maite. Zonder al die vrouwen van wie de helft het niet eens heeft gezien. Die het verhaal elke keer dat ze het doorvertellen mooier maken. Hij was zo ongelooflijk dapper, had ze al horen zeggen. Hij stelde de hele heksenvervolging aan de kaak. Kaarsrecht, als een profeet of zo’n heilige van lang geleden, met een vlammend zwaard. En de dingen die hij zei... och, het was allemaal zo prachtig, zo waar!

Er lag nog steeds een dun laagje sneeuw op het plein. Ze had verwacht dat er midden op een zwarte plek zou zijn gebleven, met een spoor daarvandaan naar de deur waardoor ze hem naar binnen hadden gedragen, maar de sneeuw, de onverschillige, verraderlijke sneeuw, had alle sporen van de nacht bedekt met een nieuwe laag van zuiver wit. Het maakte haar plotseling razend.

‘Jullie kunnen niet zomaar mensen laten verdwijnen,’ schreeuwde ze. ‘Ik wil weten waar hij is!’

Iemand trok van achteren aan haar jurk. ‘Niet nu, Maite,’ zei Padjé zacht. ‘En niet zo. Niemand heeft er wat aan als ze jou ook weghalen. Er zijn na de auto de fe weer genoeg cellen in de geheime gevangenis vrij en als je daar eenmaal belandt, kom je tot ver na je vonnis niet meer buiten. Kom.’

Ze sloeg een arm om Maite heen en zei, opkijkend naar de twee broeders: ‘Ik neem haar mee naar de keuken, goed?’

‘Neem d’r maar mee,’ zei Manuel onverschillig. ‘Maar denk eraan: er is weer genoeg bewaking en wie zich niet gedraagt wordt onmiddellijk gestraft.’

Gelaten sjokte Maite met Padjé mee. Ze liet zich gedwee op de bank zakken die het kleine vrouwtje haar aanwees. Een voor een kwamen ook de andere keukenhulpen binnen. Veel waren het er niet. De tijd van de grote diners is duidelijk voorbij, dacht ze bitter.

Een ongekend gevoel van leegte overviel haar opeens: alsof ze de zee in was gelopen om naar de Luz te zwemmen, die daarna plotseling verdwenen was. Teruggaan kon niet meer.

Ergens, voorbij de horizon, lag misschien dat nieuwe land, maar misschien ook niet.

Misschien hield de wereld uiteindelijk toch op en zou ze moe en uitgeput over de rand vallen, in een oneindig niets.

Padjé was naast haar komen zitten en schoof haar een mes en een mand vol zanderige wortels toe. ‘Ga die maar wassen, schrappen en in kleine plakken snijden.’

Maite keek haar met grote radeloze ogen aan. ‘Ik weet niet hoe het verder moet,’ fluisterde ze. ‘Er is opeens niets meer, helemaal niets.’

‘Dat gevoel hebben we allemaal,’ zei Padjé. ‘We leefden naar de auto de fe toe en nu is er alleen nog leegte. Jij hebt dat nog niet meegemaakt, zo’n tijd waarin alles zo ver je kunt zien hetzelfde zal zijn, maar je zult zien, het went. En er zullen kleinere gebeurtenissen zijn die de eentonigheid doorbreken en de leegte vullen. Je verhoor. Nieuwe gevangenen. De lente, over een paar maanden.’

‘Maar ik heb niemand meer.’

‘Jij hebt het zwaard van de rede,’ zei Padjé kalm. ‘Dat helpt je er wel doorheen.’

‘Zeker weer een van jouw voorspellingen,’ zei Maite kribbig.

Padje klopte haar even op haar hand. 'Ga die wortels nou maar even wassen, dan zal ik je daarna vertellen over de zwaardenkoningin. Het is nog lang niet afgelopen, Maite, nog lang niet.'

Langzaam slofte Maite naar de waterbak. Toen ze de tafel van broeder Manuel passeerde voelde ze zijn ogen op haar rusten. Ze keek op en zag dat ze gelijk had. Met zijn armen gekruist boven zijn dikke buik nam hij haar op. Welwillend, hoopte ze even, en ze bleef staan, maar nog voor ze haar mond kon openen om te vragen waar Tomas was keek hij weg, de keuken in.

Zodra ze weer zat begon Padje haar verhaal.

'Eerst maar het zwaard,' zei ze. Ze legde haar mes plat voor zich op de tafel, met de punt van zich af.

'Het zwaard staat voor de rede, het verstand. Het is aan twee kanten scherp, en weet je waarom? Omdat het verstand een tweesnijdend zwaard is. Het helpt je om dingen te begrijpen, maar verstand brengt ook verplichtingen met zich mee. En het kan je beroven van je mooie dromen. Of je besluiteloos maken.'

Ze nam het mes weer op en schraapte er verstrooid mee langs een nieuwe wortel. 'De zwaardenkoningin heeft een moeilijke tijd achter de rug. Net als jij. Luister je eigenlijk wel?'

Met een frons boven haar kleine ogen keek ze opzij, waar Maite met het vocht dat van de wortels droop letters tekende op het tafelblad.

'Ja, ik luister, Padje,' zei ze mat.

Padje snoof, maar ze vertelde toch verder. 'Met haar zwaard, haar verstand dus, heeft ze haar problemen overwonnen. Daarom kan ze op de kaart ook naar rechts kijken, waar de toekomst ligt; ze heeft zich bevrijd van haar verleden. Herinner je je die doorgeknijpte stukjes touw om haar polsen nog? Die staan daar voor – ze is niet langer machteloos, gebonden.'

Maite zette haar ellenbogen op de tafel en verborg haar gezicht in haar handen. Tomas, waar ben je? Wat hebben ze met je gedaan?

Padje aarzelde even maar ging toch verder. 'Ze heeft haar verstand gebruikt om zichzelf en de wereld om haar heen te onderzoeken en daarom is ze nu vrij,' zei ze met een zucht.

Zachtjes pakte ze Maites pols en trok die naar zich toe.

‘Kijk.’ Ze maakte haar wijsvinger nat, net als Maite had gedaan, en maakte een ruwe schets van de kaart. Door de warmte in de keuken vervlogen de lijnen snel, maar Maite zag nog wel hoe het hoofd van de zwaardenkoningin boven de wolken uit in de lucht stak. ‘De heldere hemel staat voor de waarheid,’ zei Padjé, nog steeds met één hand om Maite’s pols. ‘En de waarheid is jouw kracht. Als jou iets overkomt vlucht je niet in woede, zoals de zusters, of in somberheid, zoals Lola, nee, jij wilt weten. Jij denkt over de dingen na en met de sikkels op je troon snijd je weg wat volgens jou niet echt of niet waar is, ook bij jezelf. Zo leer je niet alleen je eigen angsten begrijpen, maar ook die van anderen, zodat je hen kunt helpen.’

Op het weer opgedroogde tafelblad tekende ze een uitgestoken hand. ‘Dat ben jij. Je steekt je hand uit naar de wereld.’

Maite trok haar pols weg en sprong op.

‘Dat ben ik helemaal niet! Laat me met rust!’

Ze wilde weglopen, maar Padjé greep haar bij haar jurk. ‘Zoek je dan niet altijd naar de waarheid? Ik durf te wedden dat je dat zelfs als kind al deed: altijd vragen naar het waarom van de dingen, alles proberen te begrijpen.’

‘Ja, en wat schoot ik er mee op?’ riep ze fel. ‘Mijn moeder dood, mijn vader weg, Jon... God mag weten wat er met hem is gebeurd, ook dood waarschijnlijk.’

‘Dood? Waarom zou hij dood zijn?’

‘Als hij niet dood is, waarom komt hij me dan niet halen? En waarom heeft papa ons in de steek gelaten? En waarom was die stomme vent niet dood, die de schuld van alles is?’

‘Dat zijn een heleboel ‘waarom’ vragen,’ zei Padjé droog.

‘Laat me met rust,’ herhaalde Maite. Ze trok haar jurk los en stormde naar buiten.

‘Kom eens terug, jij,’ hoorde ze Manuel nog roepen, maar ze luisterde niet. De keukendeur smiet ze met een klap achter zich dicht.

Er was een laagje verse sneeuw gevallen en over het plein blies een ijzige wind, die de sneeuw hoog tegen de pilaren van de arcades joeg. De plotselinge kou beet in haar blote polsen en enkels en deed pijn in haar hoofd. Ze keek even over haar schouder om te zien of er al een wachter achter haar aan kwam, maar de deur van de keuken bleef gesloten, net als alle andere deuren.

Alsof ze niet bestond.

Ze liet haar blik langs de gebouwen glijden, maar ook die leken volmaakt onverschillig.

Niemand wil mij.

Onverwacht verscheen het moederbeeld in haar hoofd. Een klein meisje was er ook. Het trok aan haar moeders rokken, maar vergeefs.

Niemand wil mij. Zij is liever in de hemel, hij is liever piraat.

Ze trok haar schouders hoog op, sloeg haar armen om zich heen en rilde. Boven haar hoofd was de lucht bijna zo donker als het water, ver uit de kust, toen ze op weg waren naar Donibane. Ze sloot haar ogen maar het donker was er nog steeds. Misschien kan ik daarom wel niet huilen, dacht ze. Omdat mijn tranen niet naar buiten willen, maar naar een zee diep in mij stromen.

Als vanzelf was ze op de plek beland waar Tomas had gestaan. Niets herinnerde er nog aan hem. Ze bukte zich en veegde met haar hand wat sneeuw weg, tot op het zwart van de stenen. Een T maakte ze: de rechtopstaande lijn zo lang als hij zelf, twee uitgestrekte armen zoals die van de man aan het kruis. Daarna de O – geen begin, geen einde. En de M. Van Maite, dacht ze opeens. Ik zat al die tijd al in hem verborgen. Twee handen die elkaar in het midden vasthouden. Kijk maar, de A van Altijd is het bewijs. Langzaam, met handen die steeds kouder werden, groef ze de S uit. Aan het eind komt Salazar om ons te helpen. Ze klopte de sneeuw van haar handen en haar knieën en telde hoopvol de donkere ramen af van het hoge gebouw: daar moest hij zitten, aan zijn tafel. Maar er scheen geen licht door de gekleurde ruitjes en niets bewoog. De S staat voor steen, besloot ze. Nooit van mijn leven laat ik nog iemand aan mij raken.

‘Maite, nu moet je echt weer binnenkomen, zo vat je nog kou,’ hoorde ze Padje opeens zeggen, vlak achter haar.

‘En we gaan zo eten.’ Dat was Lola. Lola was er ook.

Boos en verbaasd tegelijk draaide ze zich naar hen om. ‘Wat doen jullie hier?’

‘Jou halen,’ zei Lola, kort van stof als altijd.

Niet doen, zei een stem in haar hoofd. Blijf boos. Laat ze niet aan je raken. Loop weg.

‘Ik heb het zo koud,’ zei ze bevend.

‘Vind je het gek?’ zei Lola bits. ‘Het is koud.’

‘Maar in de keuken is het lekker warm,’ zei Padje geruststellend.

Uit de diepblauwe lucht begon opnieuw, overvloedig en met grote haast, sneeuw te vallen: alsof de boze God van de Inquisitie zelfs haar letters niet duldde.

Duivel

Het was zoals Padjé had gezegd. Het leven ging door en in de grauwe winterdagen die op Tomas' verdwijning volgden verschenen als vanzelf kleine gebeurtenissen die de eentonigheid doorbraken. Er kwamen en gingen gevangenen. Er kwam een nieuwe novice, José, een goedlachse jongen met een rood gezicht. Een klein wit hondje wist vriendschap te sluiten met een paar wachters en kwam sindsdien regelmatig naar de keuken, waar het eten kreeg en vertroeteld werd door iedereen die hunkerde naar iets aaiibaars, iets zachts. Een vrouw uit cel 9, die altijd in de wasserij had gewerkt, werd overgeplaatst naar de keuken omdat ze al sinds de zomer zwanger was. Iedereen verdrong ze zich om dat teken van nieuw leven; iedereen wilde die ronde buik betasten, het kind voelen bewegen.

Maite vroeg niet meer naar Tomas, want antwoorden kreeg ze toch niet. Ze schreef geen letters meer, telde de dagen niet langer. Nu pas begreep ze wat Padjé had bedoeld, die eerste dag: wij zijn hier zolang als we hier zijn, en daaraan valt niets te veranderen, niets te voorspellen. In leven blijven, dat is alles wat hier telt.

Had het leven in het huis van bewaring eerst onwerkelijk geleken en Jon, de zieke man en de zee echt, nu was dat beeld volledig omgedraaid. Cel 17, de grauwe jurken, Padjé en de anderen, dat was het ware leven. Jon werd iemand uit een mooie droom waarin ook zonoevergoten stranden en een idyllisch huisje hoog op de kust voorkwamen.

Salazar had ze niet meer gezien sinds ze zo kwaad op hem was geworden. Een ander meisje bracht hem 's avonds zijn eten. Hoe vind je hem? had ze een keer terloops gevraagd.

Onvriendelijk en saai, was het antwoord. Hij zegt geen woord.

Af en toe meende Maite zich zijn geur van leer, lavendel en dat ondefinieerbaar kruidige weer even te herinneren, maar die herinnering vervloog altijd snel. Dan haalde ze haar schouders op en dacht: alles verdwijnt nu eenmaal.

Op een dag, toen ze kort na het ochtendeten in het grote gebouw de monumentale trap in de grote hal in de was stond te zetten, kwamen er twee soldaten naar de nieuwe novice toe. Hij had het eerst niet in de gaten: hij en Maria Garcia zaten voortdurend te praten en te lachen. Zijn bewondering voor haar droop van hem af.

Een van de soldaten tikte hem op zijn rug. 'Heb jij hier de leiding?' Hij schoot overeind, trok zijn pij recht en probeerde er gewichtig uit te zien. 'Klopt.'

'We komen voor Maite Sansin, vrouw, 17 jaar.'

'Wat moet je met haar?' vroeg José.

De soldaten bekeken hem meewarig. 'Ze moet op voor haar verhoor, vent. Nooit eerder meegemaakt?'

Bij het horen van haar naam had Maite haar oren gespitst. Nu gaat het gebeuren, dacht ze, hoopvol en berustend tegelijk. Ik beken niets. Ik ben geen heks. Terwijl ze naar de soldaten toeliep veranderde de poetsdoek in haar hand in een zwaard. Rondom haar hoofd voelde ze opeens de ruimte van de oneindige hemel uit dat andere leven. Ze dacht aan Padjé, en hoe ze haar zou vertellen dat ze voor de waarheid was gegaan. Padjé zou trots op haar zijn.

'Ik ben Maite Sansin.'

'Mooi. Kom maar mee, dan.' De langste soldaat nam haar even nieuwsgierig op en greep toen haar pols.

Die trok ze onmiddellijk los. 'Ik loop zelf. Niemand hoeft mij vast te houden.'

'Goed hoor, wat je wilt.'

'Waar ga ik heen?' vroeg ze, toen ze José en de anderen achter zich hadden gelaten.

'Daar mogen wij geen mededelingen over doen,' zeiden haar begeleiders.

Ze staken het plein over en liepen naar de vleugel waar ze – een eeuwigheid geleden, leek het wel – haar eigen kleren had verruild voor de grauwe gevangenisjurk. Ik mag naar huis, dacht ze heel even. Ik krijg mijn spullen terug en ze laten me gaan. De gedachte maakte haar blij en angstig tegelijk. Maar eenmaal binnen liepen de soldaten de deur van de oude broeder voorbij. Pas aan het einde van de lange gang, bij een nis met aan weerszijden deuren, hielden ze halt. De lange soldaat klopte op een van de deuren, terwijl de andere Maites arm vastgreep alsof ze alsnog zou proberen te ontsnappen.

'Ja'.

Ze herkende de stem meteen, al klonk die dof en gedempt vanuit de dichte kamer.

Nu duwde de lange soldaat de deur een klein eindje open. Hij keek eerbiedig om het hoekje.

'Maite Sansin, heer.'

'Laat haar maar binnen komen.'

Ze voelde een dwingende hand op haar rug en het volgende ogenblik stond ze binnen, alleen, in een ruimte waarin, op een verhoging, een lange tafel stond. Op een paar

rechthoekige pilaren met bogen na waren de wanden leeg. Er waren twee hoge ramen, met daartussen in een kruisbeeld dat bijna tot het plafond reikte. Door het meest rechtse raam kon ze net een toren zien van de grote kathedraal.

Aan het einde van de tafel, omringd door boeken en papieren, zat een jonge man. Hij droeg een lange zwarte mantel en had een klein rond mutsje op zijn hoofd. Salazar zat aan de rechterkant van de tafel. Zijn stoel stond schuin, zijn ogen waren op de deur gericht en zijn rechterarm lag ontspannen op het glanzend geboende hout. Ook hij droeg een soutane: hooggesloten, met een lange rij kleine knoopjes van zijn kin tot voorbij zijn knieën. Op zijn hoofd stond een kleine mijter die bijna al zijn haar verborg en hem een streng aanzien gaf. 'Ga zitten, Maite.'

De plek die hij haar aanwees was een kaal bankje dat haar onmiddellijk aan het verhoor in Zugarramurdi deed denken. Nu schoof hij zijn stoel recht en trok het langwerpige boek met de leren band dat naast hem had gelegen naar zich toe.

'Je bent hier vandaag voor je eerste verhoor, Maite Sansin,' zei hij, vormelijker en strenger dan ze van hem gewend was. 'Het eerste van ten minste drie. Die heer daar is de secretaris van het Heilige Officie. Hij maakt een verslag voor de Raad die je straf zal bepalen. Wees open en eerlijk en kies je woorden met zorg.'

Hij is kwaad op me, dacht ze. Het is precies zoals de vrouwen hier zeggen: je bent al veroordeeld voor je iets hebt gezegd. Maar het kan me niet schelen. Ik heb toch niemand meer.

'Maite Sansin, vrouw, 17 jaar. Afkomstig uit de omgeving van Hondarribia. Ongehuwd, geen kinderen, een broer van 23 jaar, moeder overleden, verblijfplaats vader onbekend. Op 30 oktober 1610 aangehouden in Zugarramurdi op verdenking van hekserij. Klopt dat?'

Maite rechtte haar schouders. 'Ik ben geen heks,' zei ze fier.

'We spreken hier met twee woorden,' zei hij. 'Wat de juistheid van de beschuldiging betreft, daarover zullen we nog uitgebreid praten. Ik wil nu alleen van je weten of de feiten zoals ik die heb voorgelezen kloppen.'

'Ja,' zei ze met tegenzin. 'Heer.'

'Goed.' Hij legde de map opzij, schoof zijn stoel weer wat opzij en bekeek haar alsof hij haar voor het eerst zag. 'Begrijp je waarom je bent gearresteerd, Maite Sansin?'

Haar kaken spanden zich. Natuurlijk begrijp ik dat, moordenaar. Jullie maken de mensen gek met je edict des geloofs en je geeft geile idioten als die Matteo de wapens in handen om zich te wreken op ieder meisje dat hem afwijst.

‘Nee,’ zei ze, hem uitdagend met haar ogen die, dat hoopte ze althans, nu zouden bliksemen. Zijn ogen bleven afwachtend op haar rusten. ‘Nee, en dan?’

‘Heer,’ mompelde ze kwaad.

Salazar nam het boek van tafel, bladerde er even in en las toen snel en geroutineerd voor: ‘In dit Heilige Officie is het niet gebruikelijk om iemand te arresteren zonder dat voldoende bewijs voorhanden is dat bevestigt dat de verdachte iets heeft gedaan of gezegd of anderen iets heeft zien doen of horen zeggen dat lijkt in te druisen tegen ons Heilige Katholieke geloof.’

Hij keek even opzij. ‘Begrijp je wat ik je heb voorgelezen?’

Ze schokte wat met haar schouders.

‘Het komt erop neer dat de inquisitie voldoende reden had om aan te nemen dat je je schuldig hebt gemaakt aan hekserij, anders was je niet gearresteerd.’

Weer draaide hij zijn stoel een halve slag. Hij nam een pen, doopte die in de inkt en vroeg, zonder haar aan te kijken: ‘Ben je gedoopt?’

‘Ja.’

Stilte.

‘Heer!’

De secretaris kuchte. Salazar keek nog steeds strak naar het boek waarin hij schreef.

‘Ben je gevormd?’

‘Ja heer.’

‘Heb je de geloofsbelijdenis afgelegd?’

‘Ja heer.’

‘Ging je regelmatig naar de kerk?’

‘Zo vaak we konden.’

‘Wat wil dat zeggen?’

‘We woonden ver weg en met slecht weer was het pad langs de rotsen te gevaarlijk.’

Hij knikte kort. ‘Zijn er getuigen die het voorgaande kunnen bevestigen?’

‘Vader Antonio, van onze kerk. Heer.’

De naam werd genoteerd, ze herkende de A.

‘Vertel eens, Maite, heb je wel eens contact gehad met de duivel of zijn trawanten?’

Ze wierp hem een verontwaardigde en tegelijk laatdunkende blik toe. ‘Natuurlijk niet.’

‘En heb je wel eens gevlogen, hetzij in werkelijkheid hetzij in een als echt beleefde droom?’

‘Als ik kon vliegen, zou ik dan nog hier zijn?’ Wie zei dat ook alweer eerder? O ja, Anna.

Gekke Anna.

Salazar fronste zijn wenkbrauwen. ‘Ik blijf niet waarschuwen, Maite. De volgende keer dat je je oneerbiedig toont volgen er disciplinaire maatregelen.’

‘Heer.’ Het klonk als een verwensing.

Zijn volgende vraag verraste haar. ‘Houd je padden?’

‘Houd ik pádden?’ Ze keek hem verbaasd, bijna lachend aan, maar hij keek streng.

‘Heer.’

‘Krijg ik nog antwoord?’

Ze fronste haar wenkbrauwen. ‘Ze zitten wel eens in mijn groentetuin. Heer.’

‘En wat doe je er dan mee?’

Ze keek naar hem om te zien of hij lachte, maar dat deed hij niet. Ook de secretaris keek ernstig. ‘Niets natuurlijk – heer. Ze eten de slakken en de larven die anders aan mijn pompoenen vreten. Ze komen en gaan wanneer ze willen, niet wanneer ik dat wil. Het zijn tenslotte wilde dieren.’

Haar antwoord was kennelijk voldoende, want Salazar knikte kort en stelde een nieuwe vraag. ‘Ben je wel eens op voor huisgenoten, je broer dus, onverklaarbare wijze langere tijd afwezig geweest?’

‘Soms ga ik langer door met garnalen vissen dan ik van plan was. Heer.’

‘Dat bedoel ik niet. Heeft je broer ooit tegen je gezegd: Maite, waar was je vannacht?’

‘Ik ben altijd thuis. Jon is degene die ’s nachts vaak weg is.’

‘En waar is hij dan?’

‘Hij is toch visser, heer.’

‘Natuurlijk.’ Hij legde zijn pen neer en leunde achterover. Zijn ogen stonden minder streng, stelde ze herademend vast. Misschien viel het toch wel mee, mocht ze binnenkort naar huis.

‘Nog een laatste vraag algemene vraag, Maite. Zie je wel eens dingen, verschijningen, die anderen niet zien?’

Ze dacht onmiddellijk aan de Schim. Wat kon zijn vraag betekenen? Wist hij ervan? Ze staaarde naar haar handen in haar schoot en voelde haar hartslag plotseling in haar hele lijf.

‘Geef antwoord, Maite.’ Klonk er nu achterdocht in zijn stem? Ze keek vluchtig op en zag dat zijn ogen strak op haar waren gericht. Haar rechterhand sloot zich om de linker en ze kneepte zo hard dat haar knokkels wit werden. Vroeger roken mijn handen naar zout, dacht ze opeens, en nu enkel naar boenwas en zeep.

‘Maite.’

‘Er is soms iemand,’ zei ze met tegenzin. ‘Heer. Jon ziet hem niet, die zegt dat hij in mijn hoofd zit. Kan het geen geest zijn dan, heb ik hem eens gevraagd, maar geesten bestaan niet volgens hem.’

‘Zie je die ... verschijning vaak?’ vroeg Salazar

‘Alleen als het heel hard stormt.’

Hij leek even na te denken. ‘Ben je bang voor storm?’

‘Een beetje. Heer. Vooral als Jon op zee is.’

In zijn ogen zag een onderzoekende scherpheid, niet de warmte waarop ze hoopte.

‘Ik noem hem de Schim,’ zei ze onzeker. ‘Die verschijning, bedoel ik. Heer.’

‘En waarom noem je hem zo?’

‘Omdat ik hem niet écht zie, als een mens. Ik zie alleen een vorm; grijs en soms een beetje zwart.’

Salazar vroeg de klerk om een vel papier en een potlood en wenkte haar naar de tafel.

‘Teken eens wat je ziet.’

Aarzelend trok ze de eerste lijnen, maar het was minder angstaanjagend dan ze had verwacht. Het voelde zelfs wel goed: alsof ze macht over hem kreeg, hem met haar zwarte lijnen aan het papier bond.

‘Zo ongeveer,’ zei ze, terwijl ze het papier aan Salazar gaf.

Die bekeek het aandachtig.

‘Wat is dat?’ wees hij.

‘Een hoed, denk ik.’

‘Tegen de zon?’

Gedecideerd schudde ze haar hoofd. ‘Nee, tegen de regen.’

‘Hoe weet je dat zo zeker?’

De secretaris aan het einde van de tafel schoof wat heen en weer op zijn stoel en kuchte een paar keer. ‘Don Alonso?’

Verstoord keek Salazar opzij. ‘Ja?’

‘Deze non-verbale ... uiteenzetting compliceert mijn verslaglegging. Mag ik concluderen dat het hier een beeltenis van de duivel betreft?’

‘Een figuur met een hoed, die verschijnt bij zware storm? Dat lijkt me niet direct een duivel,’ zei Salazar. ‘Laten we geen voorbarige conclusies trekken, heer klerk.’

Hij gaf haar het papier terug. ‘Kun je jezelf ernaast tekenen?’

Ze deed het en verbaasde zich over de zekerheid waarmee ze de onderlinge verhouding schetste: alsof ze het plaatje al honderd keer had gemaakt.

‘Naast jou lijkt hij wel een reus,’ zei Salazar.

‘Of ik ben...’ Klein, dacht ze. Vage herinneringen schoten plotseling door haar hoofd. Een ijzig koude tocht, een stem, een verdriet te groot voor woorden. Het moest iets zijn dat ze had gedroomd, stelde ze zichzelf gerust. Ze zocht naar een manier om de beelden te verjagen, maar in haar hoofd vond ze alleen de zangerige woorden van het Ave Maria.

‘Meer kan ik er niet over zeggen,’ zei ze, wegstarend van Salazar en het papier.

Hij trok het blad naar zich toe en maakte aanstalten om het in zijn boek te stoppen, maar kennelijk bedacht hij zich. Hij vouwde het dubbel, eenmaal, nog een keer en schoof de kleine rechthoek die overbleef naar Maite toe. ‘Alleen jij kent hem,’ zei hij. ‘Denk erover na en laat me weten wat je ontdekt.’

Hij bladerde wat in zijn boek maar het leek alsof hij moeite had de draad van het verhoor weer op te vatten. ‘We pauzeren even,’ zei hij plotseling. Met grote passen verliet hij de verhoorkamer.

Maite staarde naar de witte rechthoek op de tafel. Ze verborg haar handen achter haar rug, zo ver mogelijk van haar tekening vandaan.

De duivel, dacht ze ontdaan. Stel dat hij gelijk heeft? Maar waarom zoekt hij mij dan steeds weer op? Is het mijn straf, voor dat met mama? Of... ben ik ongeweten toch een heks?

Tweesnijdend zwaard

Lang bleef Salazar niet weg.

Toen hij weer binnenkwam leek zijn verstrooidheid compleet verdwenen. Monter schoof hij zijn stoel tot vlak bij de tafel en zelfs zijn stem klonk anders toen hij het verhoor hervatte.

‘Goed, Maite, we gaan het nu over de aanklacht hebben. Je zou op die bewuste dag betrappt zijn met je zakken vol toverkruiden, terwijl je bezig was het beeld van de Maagd te ontieren.

In je gezelschap bevond zich, ik citeer, een heksenjong dat het teken van de pad op zijn borst droeg. Later is door een getuige gesteld dat je je al vele jaren schuldig maakt aan hekserij.’

‘Zij, een getuige?’ zei ze boos. ‘We zagen elkaar daar voor het eerst.’

‘Neem de regels in acht, Maite.’

‘Ja, heer. Maar...’

Hij liet haar niet uitpraten. ‘En de rest van de aanklacht?’

Boos schudde ze haar hoofd. ‘Zo was het niet. Alles is verdraaid. Heer.’

‘Vertel me dan maar in je eigen woorden wat er wel is gebeurd,’ zei Salazar. ‘Maar denk er aan – ik wil de feiten en de waarheid.’

‘De waarheid...,’ snoof ze. Wat zei Mira daar ook al weer over, en de koopman?

Salazar keek haar streng aan. ‘Dit is mijn laatste waarschuwing, Maite.’

‘Heer,’ zei ze kribbig. ‘Heer. Heer.’

Haar oog viel weer op de witte rechthoek voor haar en ze zuchtte een keer diep om het verlaten gevoel te verdrijven dat de Schim altijd in haar opriep. Ik wil terug naar mijn cel, dacht ze. Naast Padjé liggen, niets doen, alleen maar luisteren naar hoe ze ademt. Maar zonder dat papier. Die tekening moet hier blijven.

‘Ik wacht op je verhaal, Maite.’

Ze schoof het papier wat verder weg en dwong zichzelf de Schim te vergeten. ‘Het spijt me,’ zei ze. ‘Het kwam door dat woord. De waarheid...’ Ze haalde haar schouders op. ‘In de keuken zeggen ze dat je met de waarheid weinig opschiet. Je moet zeggen wat de inquisitie wil horen. De veroordeelden hebben ervaring, die weten welke verhalen het goed doen en hoe je vervolgens het beste spijt kunt betuigen.’

‘Dus... ze gebruiken elkaars verhalen?’

‘Ze moeten wel,’ zei Maite. ‘Sommigen, tenminste. Sommige vrouwen zijn zo zo...’
Ze stopte, zoekend naar de juiste woorden. ‘Zo verschrikkelijk gewoon, dat ze zelf niets kunnen bedenken.’

‘Weet je ook waarom ze dat doen?’ vroeg Salazar fronsend. ‘Waarom ze die valse getuigenissen afleggen?’

‘Nou, anders worden ze gemarteld.’

‘De inquisitie martelt alleen bij hoge uitzondering,’ zei Salazar na een korte stilte. ‘Alleen als er twijfel bestaat aan de oprechtheid of de volledigheid van een bekentenis.’

‘Als je niet zegt wat ze willen horen,’ knikte ze. ‘Heer.’

Salazars pen kraste over het papier, maar dat bleef wit. Ongeduldig doopt hij hem in de inkt en begon opnieuw. Naast de letters die in niets op die van Tomas leken ontstond een grote zwarte vlek. Hij zuchtte geërgerd.

‘En welk verhaal ga jij me nu vertellen?’

‘Ik ben geen heks,’ zei ze koel. ‘Ik heb niets te bekennen. Heer.’

Hij zuchtte. ‘Krijg ik nu dan eindelijk de waarheid te horen? Jouw waarheid?’ Hij keek in zijn papieren en liet zijn wijsvinger ongeduldig over het blad glijden. ‘Hoe raakte je verzeild in Zugarramurdi? Wie was de jongen met het paddenteken? Wat waren het voor kruiden die je bij je droeg? Wat deed je bij de Maagd? Begin bij het begin en laat niets achterwege.’

Maite keek naar haar handen die nu stil in haar schoot lagen en dacht: waar begint iets? Was het voorbestemd dat die visser overboord zou slaan, dat wij hem zouden vinden?

Voorbestemd misschien al vanaf zijn geboorte? En als de storm een dag later was gekomen, was het dan allemaal net zo gegaan? Ligt alles vast, ook wat er straks met mij gaat gebeuren? En als dat zo is, maakt het dan iets uit wat ik zeg?

‘Maite...’

‘Het had gestormd,’ begon ze. ‘En ik wilde gaan jatten. Heer.’

Ze keek hem even aan. ‘Wilt u dat ik het achter elke zin zeg? Heer?’

‘Gedraag je niet als een kind,’ zei hij korzelig. ‘Het gaat erom dat je beleefd bent en respect toont. Ik accepteer geen antwoorden van een enkel woord.’

Ze kreeg een kleur en knikte. ‘Ik wilde dus gaan jatten,’ zei ze langzaam. ‘Eerst moest ik Jon, mijn broer, overhalen want die houdt er niet van. En later, op het strand, vonden we die man, op het strand.’

‘Die man?’

‘Ja. Een visser, dachten we, maar niet van hier. Hij leefde nog wel, maar hij sliep. Niets kon hem wakker maken.’

‘Hoe lang is dat geleden?’ vroeg Salazar.

Maite dacht na. ‘Misschien een maand geleden,’ antwoordde ze tenslotte met een aarzeling in haar stem. Een maand... Sindsdien leek er een heel leven te zijn verstreken.

‘Dus vier weken geleden vonden jullie een slapende man op het strand. En toen?’

Ze dacht aan Vader Antonio. Mijn kleine roodharige vriendinnetje... Als hij zijn handen niet in onmacht had geheven, zat ik hier nu niet, dacht ze bitter. Misschien is Estevania ook wel hier. Ken ik haar niet, maar staan we elke ochtend samen in de rij.

‘Maite.’

‘In ons dorp was niemand die hem beter kon maken,’ zei ze. ‘Iemand zei dat er in Zugarramurdi een vrouw woonde die dat misschien wel kon. Daar hebben we hem toen naar toe gebracht.’

Salazar trok zijn wenkbrauwen op. ‘Dat was nogal een onderneming voor een wildvreemde man, nietwaar.’

‘Maar het moest,’ zei ze. ‘Hij moest hoe dan ook in leven blijven. Heer.’

‘Waarom? Mensen sterven nu eenmaal.’

Ze schokte even met haar schouders. ‘Het was Gods plan. Hij heeft ons die man niet zomaar laten vinden. En...’

‘Ja?’

‘Het was ook mijn vaders plan.’

‘Je vader...,’ zei hij langzaam. ‘De vader die weg ging toen je, wat was het ook weer, zeven jaar was.’

Ze staarde naar haar handen en zweeg.

‘Maite?’

‘U gelooft me toch niet,’ zei ze bokkig.

‘Ik luister.’

Alsof dat hetzelfde is, dacht ze wrevelig, en ze vervolgde met tegenzin: ‘Op de dag dat we die man vonden, misschien wel op hetzelfde ogenblik dat Jon hem zag liggen, vond ik een gouden muntje in het zand. Er stond een vader op die zijn dochtertje door de zee draagt. Net zoals papa mij altijd naar de Luz droeg.’

‘De Luz is een boot?’

Ze knikte. 'Dat kon geen toeval zijn, het was een teken. Ik begreep eruit dat mijn vader wilde dat ik die man zou redden. Om het weer goed te maken.'

'Wat viel er goed te maken?'

Maite haalde onwillig haar schouders op. 'Nou, dat met mama. Mijn moeder.'

Ze zag Salazar lijntjes trekken over het papier dat voor hem lag. Geen letter, enkel lijntjes.

Zonder ermee te stoppen en zonder haar aan te kijken zei hij: 'Dat is nogal wat.'

Maite keek hem vragend aan, maar hij leek in gedachten verzonken.

Er viel een lange stilte. De klerk kuchte, maar ook dat leek Salazar te ontgaan.

'Hoe maakte hij je duidelijk waar dat muntje lag?' vroeg hij nu.

Dat had ze zichzelf ook wel eens afgevraagd. 'Misschien door een stem in mijn hoofd.'

'Wás er een stem in je hoofd? Herinner je je daar iets van?'

'Dat moet haast wel. Hoe had ik het anders moeten vinden?'

'Wás er een stem? Herinner je je die?'

Ze schoof wat ongemakkelijk op haar bankje heen en weer. 'Misschien niet echt een stem die je hoort maar ... woorden die je denkt.'

Hij keek haar zwijgend aan. Onder zijn blik brokkelde haar zekerheden af zoals vroeger haar zandkastelen, als het vloed werd.

'Maar hij stond toch op het muntje, samen mij...'

De inquisiteur sloeg een leeg blad in zijn boek open en tekende in het midden ervan een cirkel. Binnen de contouren begon hij, eerst langzaam maar al gauw vol zelfvertrouwen, te schetsen. Toen hij klaar was, schoof hij Maite zijn tekening toe. 'Zag jouw muntje er ongeveer zo uit?'

Haar mond zakte open.

'Ja,' zei ze onthutst. 'Alleen stond er op het mijne nog een zonnetje.'

'Dat is waar ook,' zei Salazar. En met grote zekerheid tekende hij een cirkeltje achter het kleinste hoofd. Maite staarde hem verbijsterd aan.

Hij trok het boek weer naar zich toe. 'Het spijt me als ik je beroof van een betekenisvol mysterie, maar dit...' hij tikte met zijn pen op de tekening, 'dit is een Sint Christoffel-muntje. Er zijn er duizenden van in omloop, pelgrims dragen er vaak een bij zich omdat het geluk zou brengen op reis. Het meisje', - hij wees haar aan met zijn pen - , 'stelt Christus voor. En wat jij aanzag voor een zonnetje is zijn aureool, het teken van zijn goddelijkheid. En die man...'

Hij keek haar vriendelijk aan. 'Die man, Maite, is niet jouw vader, maar een zekere Reprobus, die zich nuttig maakte door mensen op zijn rug de rivier over te dragen. Wil je de rest van het verhaal ook horen?'

Ze knikte. Praten ging niet, haar keel zat dicht.

'Op een dag moest deze Reprobus een klein kind naar de overkant brengen. Terwijl hij daarmee bezig was werd het kind zwaarder en zwaarder, totdat Reprobus haast bezweek en tot zijn schouders in het water stond. Toen vertelde het kind dat het Jezus Christus was. Het doopte Reprobus in de rivier en gaf hem de naam Christoffel, Christusdrager.'

Geen vademuntje. Ze sloot even haar ogen in het duizelingwekkende besef dat het geen goddelijke bemoeienis was maar simpelweg onwetendheid dat haar uiteindelijk hier had gebracht. Had Jon het geweten? Zou hij haar de hele onderneming uit haar hoofd hebben gepraat als ze hem had verteld van de test?

'Mooi,' zei ze mat. Zo werkt dat dus met het tweesnijdend zwaard. Je leert de waarheid kennen en een mooie droom verdwijnt. Ze voelde zich moe en leeg.

'Veel in jouw leven lijkt te draaien om de dood van je moeder,' zei Salazar. 'Om haar dood goed te maken vind je een gouden muntje en een bewusteloze man. Ik zou...'

De klerk begon lang en nadrukkelijk te kuchen. Salazar draaide zich verstoord naar hem om. 'Ja?'

'Ik vroeg me af of ik deze... dit alles moet notuleren,' zei de secretaris wat stijfjes.

'Daarvoor bent u toch hier?'

'Zeker, maar...de relatie tot het ten laste gelegde ontgaat me. En...' Hij sloeg zijn ogen neer.

'Wanneer u zich wenst te verdiepen in privé aangelegenheden van de verdachte is het wellicht... gepaster dat ik mij even terug trek.'

De klokken begonnen te luiden, het glas trilde ervan.

Maite hield haar adem in. Hoewel ze niet precies begreep wat zich tussen de klerk en Salazar afspeelde, voelde ze de spanning tussen de twee mannen.

'Deelt u mijn opvatting dat de inquisitie er is voor het zielenheil van dwalenden, heer klerk?'

De klerk mompelde iets onverstaanbaars.

'Is dat een ja of een nee?'

'Een ja,' gaf hij schokschouderend toe.

‘Bent u het dan met mij eens dat het mogelijke feit van dood door schuld waarvan verdachte zichzelf beschuldigt, een feit dat blijkbaar zwaar op haar geweten drukt, een nader onderzoek waard is?’

‘Maar dat feit staat niet in de aanklacht, Don Alonso...’

Salazar sloeg zijn boek dicht en stond geërgerd op. ‘Voeg het dan toe, waarde heer, als dat u gelukkig maakt. En nu heb ik andere verplichtingen. Morgen gaan we verder.’

Hij begon naar de deur te lopen, maar de klerk sprak hem opnieuw aan. ‘U bedoelt... dood door schuld, Don Alonso? Aan deze tenlastelegging?’

Salazar keek om. ‘Spreek ik soms Frans?’

Hij knikte kort naar Maite en reikte haar in het voorbijgaan de tekening van de Schim aan die ze opzij had geschoven.

Kort daarop passeerde ook de klerk haar. Ze merkte het ternauwernood.

‘Kom zus.’

Ze keek op en zag de twee soldaten staan.

‘Wat heb je met ze gedaan?’ zei de lange. ‘Zoals die voorbij kwamen stormen... Niet slim hoor. Volgende keer maar een beetje liever zijn.’

‘Benen over elkaar, een beetje lachen,’ opperde de andere. ‘Ze kunnen honderd keer van de inquisitie zijn, maar het blijven kerels.’

Dood door schuld, galmden de klokken.

Dood door schuld, echoden haar klompen in de gang.

Als een slaapwandelaar liep ze met de wachters mee.

‘Hoe ging het?’ vroegen een paar vrouwen uit haar groep, maar ze schudde zwijgend haar hoofd en begon de monumentale trap te poetsen alsof haar leven ervan afhing.

Curatele

Een dag later kwamen ze weer. Dezelfde mannen rond dezelfde tijd, die haar naar dezelfde ruimte brachten.

Hoe ging het?’ had ook Padjé haar de avond tevoren gevraagd, maar zelfs haar wilde Maite niets vertellen. ‘Later, Padjé. Ik moet eerst nadenken.’

En dat had ze gedaan. Bijna de hele nacht.

Een doodgewoon Christoffelmuntje. Niet Gods plan, niet papa’s plan. Of was het dat misschien toch? Had God haar hier gebracht om haar veroordeeld te krijgen voor die ene, veel ergere daad?

Daad? protesteerde een stemmetje van binnen. Hoezo, daad?

Ze moest aan Padjé vragen hoe dat ging, kinderen baren. Hoe kon een kind, een pasgeboren kind...Ze zuchtte. Padjé had niet eens kinderen, wat wist die ervan.

Het is niet eerlijk, zei datzelfde stemmetje. En dat was vreemd, want ook al schokte de beschuldiging nu hij eenmaal hardop was uitgesproken haar diep, ze droeg hem toch al haar hele leven mee en nooit, nooit had ze aan haar schuld getwijfeld.

Dood door schuld. Steeds als ze in slaap begon te vallen of anderszins haar concentratie verloor, kwamen die woorden bovendrijven. Lola heeft kinderen, dacht ze. Misschien kan zij me meer vertellen. Morgenavond zal ik het haar vragen.

Bij de deur van de verhoorkamer klonken stemmen.

‘Ik stel daar ab-so-luut geen prijs op,’ hoorde ze Salazar zeggen. Afgemeten, dof maar duidelijk verstaanbaar. “Het lijkt wel of u mij onder curatele stelt.’

‘Daar is geen sprake van, waarde confrater,’ sprak een tweede stem, flemend en tegelijk scherp. ‘U zou juist blij moeten zijn dat ik de moeite neem om de geruchten rond uw onorthodoxe aanpak de kop in te drukken.’

Maite keek opzij naar de soldaten, die ingespannen luisterend een geschikt moment om te kloppen afwachtten.

‘Is dat Valle?’

De lange knikte met een vinger tegen zijn lippen, zijn hoofd wat scheef.

‘Goed, blijf dan maar,’ hoorde ze Salazar kwaad zeggen. ‘Waarom zou ik u tenslotte een leerzame ervaring onthouden?’

Nog nooit had zijn stem zo kil geklonken. In de stilte die op zijn woorden volgde klonken keken de soldaten elkaar vragend aan.

‘Nu?’ fluisterde de ene.

De andere knikte.

Zodra het ‘binnen’ klonk, schoven ze haar naar voren en sloten de deur. Heel even nog hoorde ze het holle geluid van hun laarzen in de gang, toen werd het stil, heel stil. Ze stond met haar rug tegen de deur en durfde zich niet te verroeren.

Aan de lange tafel zaten drie mannen, die strak naar hun papieren keken. Er hing zoveel spanning in de ruimte dat ze er kippenvel van kreeg.

‘Ga zitten, Maite,’ zei Salazar, na wat een eeuwigheid leek.

De spieren in zijn kaken en zijn nek waren gespannen en onder zijn jukbeenderen leek een vuur te gloeien. Driftig bladerde hij in zijn papieren. ‘Inquisiteur de Valle Alvarado...’ Hij gebaarde zonder te kijken naar het einde van de tafel, ‘...zal dit verhoor vandaag bijwonen.

We gaan door waar we zijn gebleven en ik herhaal: wees eerlijk, wees open en kies je woorden met zorg. Zweer je bij de heilige Drievuldigheid dat je dat zult doen?

‘Ja heer.’

‘Goed.’ Hij bladerde terug in zijn boek, las hier en daar wat en glimlachte naar haar. ‘Je hebt tot nu toe alleen maar verklaard waarom jullie het belangrijk vonden om die zieke man naar Zugarramurdi te brengen. Hoe kwam het dat die onderneming uiteindelijk resulteerde in je arrestatie?’

Een chaotische verzameling beelden trok aan haar voorbij. De koopman met zijn dadels.

Papieren handjes die een pop omklemden. Mira’s ogen, de vechtende wagenmenners.

Alles wordt opgeschreven, dacht ze. Ik moet oppassen dat ik niemand verraad.

‘Maite, ik wacht.’

‘Ja, heer...’ Ze wierp hem een verontschuldigende blik toe. ‘Er is zo veel gebeurd en het lijkt al weer zo lang geleden.’

Hij knikte kort, bleef haar afwachtend aankijken.

‘We reden mee met een karavaan...’

‘Hoe kwam je aan geld?’

‘Het muntje,’ zei ze. ‘Daarmee hebben we betaald.’

Valle fluisterde iets tegen de klerk. Salazar besteedde er geen aandacht aan.

‘Hij, de man van de karavaan wilde niet... Hij liet ons vlakbij Zugarramurdi achter. Ik ging naar het dorp om de weg te vragen naar ... die kruidenvrouw.’

‘Hoe heette die vrouw?’

Maite aarzelde. ‘Maria. Haar achternaam ken ik niet.’

‘Ze liegt,’ mompelde Valle tegen de klerk. ‘Noteer dat, alsjeblieft.’

Salazar leek geërgerd, maar hij reageerde niet op Valles woorden. ‘Dat lijkt me een lastige opgave,’ zei hij. ‘De juiste Maria vinden in een dorp waar tientallen vrouwen die naam dragen.’

‘Maar zij was beroemd,’ zei Maite. ‘Tot in Hondarribia toe. Goede genezers zijn zeldzaam. Heer.’

‘Goed. Ga verder.’

‘Zugarramurdi was vol soldaten. Iedereen moest naar de kerk, voor het edict des geloofs.

Daar werd ik ziek, ik had teveel dadels gegeten. Die had de koopman mij gegeven.’

‘Maar je hebt het edict des geloofs wel aangehoord?’

‘Ja heer.’

Salazar keek omlaag. Hij tikte met zijn pen op het papier. ‘Dan weet je dus welke handelingen, uitlatingen en gedachten de kerk als ketterij beschouwt. Heb je je aan een of meer van die zaken schuldig gemaakt?’

‘Niet dat ik weet, heer,’ zei ze. ‘Maar ik weet niet zeker of ik alles heb begrepen. Hij... Er werden woorden gezegd die ik niet kende.’

‘Zoals?’

Ze groef in haar geheugen. ‘Mahomedanen. Sabbat. En misschien heb ik dingen gemist toen ik ziek werd.’

‘Dat zou zomaar kunnen,’ zei hi met iets dat op een glimlach leek. ‘En, vond je de kruidenvrouw?’

Maite knikte. ‘Ja, heer. Ze...ze woonde in een schuur, niet ver van het dorp. Met haar zoon.’ Hoe zei Padje het ook al weer? “Met de sikkel snijdt ze weg wat niet waar is.” Of niet belangrijk, stelde ze zichzelf gerust. Niet voor mijn verhaal, tenminste.

‘Laat haar meer over die vrouw vertellen,’ beval Valle scherp.

Maite zag Salazars kaken boos bewegen. Hij moest zichtbaar moeite moeten doen om niet uit te vallen, maar al snel herwon hij zijn kalmte. ‘Je hebt het edict gehoord en je hebt beloofd

dat je eerlijk en open zult zijn. Wanneer je verdenkingen koestert jegens iemand die je tijdens je reis hebt ontmoet, wil ik die horen, Maite. Het verhoor heeft als wezenlijk nevendoeel dat jij je ziel bevrijdt van alles wat haar zou kunnen bezwaren en belasten. Ook kennis hebben van een misdrijf kan je ziel schaden. Zuiverheid van het geloof, zuiverheid in de harten van Gods schepselen, daar is het ons om te doen.'

'Ik heb geen heksen ontmoet,' zei ze. 'Veel bange mensen en boze mensen, maar geen heksen.'

'Bange en boze mensen?'

'Het edict veranderde hen. Er was er zelfs een man die zijn dochter niet meer vertrouwde.'

'Doet dit ter zake?' vroeg Valle geërgerd.

'Wel degelijk,' antwoordde Salazar. 'Al wat leidt tot meer begrip van de processen die zich rond deze materie afspelen, zowel tussen de mensen onderling als tussen hen en hun kerk, doet in mijn ogen ter zake.'

Hij richtte zich weer tot Maite. 'Ga verder, Maite. Je woonde het edict bij en, laat eens zien, twee dagen later werd je gearresteerd. Hoe ging dat in zijn werk?'

'Waar verbleef ze na het edict?' vroeg Valle.

Salazar negeerde zijn woorden. 'Hoe ging dat in zijn werk?' herhaalde hij.

Erro, dansend, lachend. Had ik zijn kastanje nog maar. Zonder mij zou hij nog leven.

'Maite, ik wacht.'

Ze haalde diep adem. 'We moesten kruiden kopen. Arnica, tanacetum en waternavel; dat zijn kruiden die het bloed verdunnen. Ze dacht dat ze daarmee de druk op zijn hersens zou kunnen verminderen.'

Moest ze hen ook vertellen van de boor? Nee, dacht ze. Stel dat ze vragen hoe ze dat wist, dan kunnen ze haar opsporen via de kruidenbroeder uit Urdax.

'Juist. Ga verder.'

'Erro, haar zoon, ging mee om de weg te wijzen.' Ze sloot haar ogen om zijn vrolijke gezicht niet meer te zien maar nu borrelden er juist meer herinneringen op. Erro, huppelend van kraam naar kraam. Zijn lach, zijn rare loopje. De bolle buik met de kikker, zijn onbereikbaarheid, later. En tenslotte het slakkenspoor, zijn scheef gevallen hoofd. Ik had terug moeten gaan, dacht ze vol wroeging. Waarom liet ik me zo opjuttten door hem? Hij was een kind, hij bedoelde het niet kwaad.

'Maite?'

‘Gun haar toch de tijd die ze nodig heeft om haar leugens te concipiëren,’ sneerde Valle.

‘Ga verder, Maite.’

‘Ja, heer... We gingen naar de kerk. Ik wilde hem het moederbeeld, ik bedoel de Maagd laten zien.’

‘Waarom wilde je dat?’

Ik heb wel een moeder. Ze is heel mooi en ze draagt een blauwe jurk. Wie was hier nou het kind? Ze zag zichzelf weer zitten onder de dansende vlammetjes. Jouw ereplaats, zei de kleine priester altijd. Opdat je haar nooit zult vergeten. Wanneer zou het eigenlijk kerstmis zijn?

‘Vader Antonio zei altijd dat mijn moeder op het beeld van de Maagd leek,’ zei ze zacht. ‘Met net zulk haar en net zulke ogen. Maar dit beeld had een mantel aan, een mantel met goud en kralen, en toen geloofde Erro me niet meer. En ik was zo stom, zo koppig... Net toen ik die mantel open wilde slaan, kwamen zij binnen.’

‘Zij?’

‘De soldaten. Die ene, Matteo, had me die ochtend lastig gevallen op de markt. Hij zei dat ik hem moest hem zoenen maar dat weigerde ik. Zijn vrienden lachten hem uit en hij was razend.’

‘En die Matteo was degene die je arresteerde?’

Ze knikte. ‘Hij en zijn vrienden. Ze gooiden Erro op de grond en pakten de tas met kruiden. Het waren heksenkruiden, zeiden ze,’ voegde ze er minachtend aan toe.

‘Viel de jongen hen aan?’

‘Erro? Die zou nog geen vlieg kwaad doen. Hij leek wel groot, maar in zijn hoofd was hij een kind. Alles was voor hem een spel.’

Meer beelden doken op. Erro op de grond, jammerend van angst en pijn. Erro, voort sjokkend als een geslagen ezel. Erro, rillend in het stro, onbereikbaar voor haar troostende woorden. En plotseling was daar ook weer de engel, wit en stralend, midden in de nacht. Ze was hem helemaal vergeten.

‘Een heksenjong noemden ze hem,’ zei ze, terwijl ze haar rug rechtte en boos naar Valle keek. ‘Een heksenjong. Maar die nacht in Urdax is hij opgehaald door een engel, een stralend witte engel, ik heb het zelf gezien. Zou er een engel uit de hemel komen om een heksenjong te halen? Nee toch zeker?’

Salazar bladerde terug in zijn boek. Zijn ogen gleden dwars over de pagina's tot hij zijn blik op Valle richtte. 'Klopt het dat de jongen in Urdax is gestorven?'

'Zou ik zoiets verzinnen?' riep Maite boos.

Vanaf het andere einde van de tafel keek Valle haar vernietigend aan. 'Uw verdachte, geachte confrater, tart werkelijk alle regels. Een lesje in nederigheid met de zweep zou haar goed doen.'

Salazars gezicht verried geen enkele emotie. 'Als hij dood is, waar vind ik dat dan in het verslag?'

'Hoe moet ik dat weten?', beet Valle hem toe. 'Zie ik eruit als een klerk?'

Salazar schreef wat op en wendde zich weer tot Maite. 'Vertel me eens hoe jullie arrestatie in zijn werk ging.'

'De soldaten brachten ons naar de schout,' zei ze. 'Heer Valle was daar ook. Maar de zak met kruiden was weg en de soldaten ook. De schout zat met ons in zijn maag, denk ik. Het is geen sterke zaak, hoorde ik hem zeggen, en hij was ook bang voor de walvisvaarders. Die hadden...'

Salazar knikte. 'Ik weet wat ze hebben gedaan, ga verder.'

'Ik dacht al dat het voorbij was,' zei ze zacht. 'Dat ze ons zouden laten gaan. Maar toen liet hij... Heer Valle, bedoel ik, Maria komen. En die begon haar leugens te vertellen. Dat we elkaar al heel lang kenden. Dat we samen naar de akelarre gingen. Dat ik... walgelijke dingen.'

Salazar wendde zich opnieuw tot Valle. 'Waar vind ik de transcriptie van de verklaringen van Maria Garcia?'

'Vraag het de schout,' zei Valle. 'Het gebeurde viel onder zijn jurisdictie, maar ik verzeker u dat ook hij hoog opgaf over voornoemde getuige.'

'Over haar getuigenis of over haar lijf?' Het was eruit voor ze het wist.

Salazar fronste zijn wenkbrauwen.

'Heer,' zei ze, en ze sloeg haar ogen neer.

'Verklaar je nader, Maite,' zei hij streng.

Ze voelde haar wangen rood worden. 'Ze zegt dat hij haar heeft verkracht,' mompelde ze.

Nu was er in de verhoorkamer een tijd niets anders te horen dan het gekras van pennen.

Totdat Salazar ophield met schrijven, het geschrevene terug las en zei: 'Nu mis ik alleen nog je verklaring omtrent het paddenteken.'

‘Dat was ook weer een misverstand,’ zei Maite wrevelig. ‘Hij hield van kikkers. Hij ving altijd kikkervisjes en dan keek hij hoe ze groeiden. Daarom had zijn moeder er een op zijn trui geborduurd. Niet zo erg mooi, eerlijk gezegd, maar het was toch zijn lievelingstrui. Die sukkels dachten dat het een pad was.’

Salazar leunde voorover met zijn ellenbogen op de tafel. Met zijn kin op zijn gevouwen handen nam hij haar onderzoekend op. ‘En dat was alles?’

‘Ja,’ zei ze mat. ‘Ze bonden ons vast en we moesten naar Urdax lopen. En daar ging hij dood.’

‘Zo maar, opeens?’

‘Het gebeurde in de nacht,’ zei ze treurig. ‘Hij rilde voortdurend, zijn hele lijf trilde ervan, en hij wilde niet meer praten. En ’s morgens, toen we werden gewekt om naar Logroño te vertrekken, was hij opeens dood.’

Valle stond op. ‘Misschien vergis ik me, waarde confrater, maar het heeft er alle schijn van dat u deze verdachte gelooft. Welnu, ik deel uw mening niet. Ik eis daarom een nieuw verhoor, ditmaal onder druk, om de waarheid boven tafel te krijgen.’

Een verhoor onder druk? Vragend keek ze naar Salazar maar die staarde nadenkend voor zich uit terwijl hij zachtjes met twee vingers op de tafel trommelde.

‘Misschien,’ zei hij tenslotte, ‘moeten we hen alle twee dan maar aan een verhoor onder druk onderwerpen; haar en Maria Garcia. Maar voor we daartoe overgaan wil ik een paar zaken laten onderzoeken.’

Valle was al onderweg naar de deur. ‘U verspilt uw tijd,’ zei hij. ‘Ik zal deze kwestie voorleggen aan collega Becerra die mijn standpunt ongetwijfeld zal steunen. Onderzoek dus maar wat u wilt, maar weet dat u het als junior hoe dan ook zult afleggen tegen twee senior inquisiteurs met een lange, eervolle staat van dienst.’

‘We zullen zien,’ zei Salazar kalm. ‘Overigens, juist vanwege die lange staat van dienst verbaast het me dat artikel 2 van de instructies van 14 december 1526 u ontschoten lijkt te zijn. Ik citeer: Niemand zal gearresteerd of veroordeeld worden...’

‘Doe geen moeite! Er is geen artikel dat ik niet beter ken dan u!’ riep Valle woedend over zijn schouder.

Maar Salazar las toch verder. ‘... enkel en uitsluitend op grond van beschuldigingen door een of meer andere heksen.’

De klap waarmee Valle de deur achter zich dichtsmeet galmde door de gang.

‘U kunt ook vertrekken,’ zei Salazar minzaam tegen de klerk.

‘Maar...’

‘U kunt vertrekken.’

Zodra ook de klerk was verdwenen riep Salazar de soldaten binnen. ‘Breng haar terug naar haar werk en haal daarna de verdachte Maria Garcia hierheen,’ zei hij. ‘En laat ook de klerk Bernardo de Acevedo komen. Nu direct.’

Spijt

In cel 17 bleef die avond een bed leeg: Maria Garcia was niet teruggekeerd naar haar cel. Wilde vermoedens werden geuit, tot Maite aarzelend vertelde dat Salazar het meisje had ontboden.

‘Mooi,’ zei Lola tevreden. ‘Jij straks weer vrij, dat kleine loeder in de geheime gevangenis. Zo hoort het. Is er toch nog een beetje gerechtigheid in dit godvergeten oord.’

‘Geloof je dat echt?’ vroeg Maite.

‘Jij niet dan?’

Ze zuchtte diep en vertelde hen over de nieuwe tenlastelegging en, na enige aarzeling, ook over de Schim die volgens de klerk niemand minder dan de duivel was. Ze liet hen zelfs de tekening zien.

Lola had haar conclusie snel getrokken. ‘Niks geen duivel. Dat is gewoon een vent voor een raam.’

De zusters Venijn deelden haar mening niet. Na wat geharrewar over wie het papier het eerst mocht bekijken kwamen ze tot de eendrachtige conclusie dat het wel degelijk de duivel was. ‘Maar je hebt hem niet binnengelaten, je ging bidden...’

‘Zingen.’

‘Bidden, zingen, doe toch niet altijd zo betweterig, jij. De duivel stond voor je deur maar je wist hem buiten te houden. Dat moet je ze vertellen.’

Alleen Padjé wilde niets over de tekening zeggen. ‘Het is jouw schim, Maite. Het antwoord zit in jouw hoofd.’

De nieuwe tenlastelegging werd met grote verontwaardiging ontvangen.

‘Zie je nou wel?’ zei Lola fel. ‘Jij praat soms over hem alsof hij deugt, die Salazar, maar nou ze je maar weer: ze zijn allemaal even gek. Dood door schuld... Laten ze naar zichzelf kijken!’

‘Maar als het nou waar is?’ vroeg Maite onzeker.

Vier vrouwen keken haar verbijsterd aan.

‘Moord, dat is als je iemand willens en wetens koud maakt,’ zei een van de zusters Venijn hulpvaardig. ‘Deed je dat? Nee toch? Nou dan.’

‘Maar dood door schuld is iets anders.’

De oude vrouw haalde haar schouders op. 'Kan wel wezen, maar schuld, schuld... Waar kan zo'n wurm nou schuld aan hebben? Eten, slapen, blèren en de boel onderschijten, meer kunnen ze niet.'

'Ze heeft gelijk,' zei Padje. 'Dood door schuld - dat laatste woord, daar gaat het om. Hoe kan je nou schuldig zijn als je niet weet wat je doet? Als ik een kakkerlak doodtrap die ik niet heb gezien, is dat dan dood door schuld?'

'Waardeloos voorbeeld, Padje,' zei de andere zuster. 'Dacht je dat zo'n kreng de pijp uit gaat als een kruimel als jij d'r op gaat staan?'

'Ik krijg ze wel dood,' zei Lola.

'Ja, jij. Geen wonder, met al die kwaaiigheid die d'r in jou zit.'

Van ongedierte naar Maria Garcia was voor Lola maar een kleine stap. 'Hij mag dan gek zijn, van dat kleine loeder zijn we toch maar mooi verlost.'

Maite was daar niet zo zeker van. 'Ze is slim, Lo. Slim en geslepen. Valle is nog steeds op haar hand, dat was vandaag overduidelijk. En we weten niet eens waarom ze is verdwenen.

Misschien loopt zij daarbuiten nu wel vrij rond.'

'Je zult het gauw genoeg weten,' zei Padje. 'De regel is dat je drie verhoren krijgt en als je niet al te stom bent – en dat ben jij niet – weet je na het derde wel zo'n beetje hoe je er voor staat. Morgen nog een verhoor en je bent eraf.'

En daarna misschien nog een verhoor onder druk, dacht Maite, maar ze zei niets. Iedereen lag in bed, de klok sloeg elf. Ze trok haar deken over zich heen en probeerde te slapen, maar er waren te veel vragen die haar bezighielden. Om ze van zich af te zetten richtte ze haar aandacht op de geluiden die haar inmiddels zo vertrouwd waren geworden. De diepe ademhaling van Padje. Het onregelmatige gesnurk van de zusters Venijn. Lola's gesmoorde gemompel. Het geritsel van stro als iemand zich omdraaide. Het geknaag van de ratten onder de vloer, achter de muren. De klokken die haar niet lieten vergeten dat de tijd voortschreed, dat haar derde verhoor onafwendbaar naderbij kwam.

Uiteindelijk stond ze maar op.

Over het plein hing een bleke nevel. De gebouwen aan de overkant waren donkere silhouetten geworden die ze met wat moeite kon veranderen in een hoge, grillige kust, maar de zee die alles schoon wast ontbrak.

Ze ademde tegen het glas en op het bewasemde vlak tekende ze de Schim. Een vent voor het raam.... Glimlachend begon ze een kozijn om hem heen te tekenen: eerst een lijn omhoog, dan een lijn net boven de hoed, en weer omlaag. Maar toen ze de vierde lijn wilde tekenen, de lijn die hem zou insluiten, stokte haar hand. Ze voelde wind, en een plotselinge regenvlaag op haar gezicht die zo echt was, dat ze haar hand langs haar wang liet glijden om de druppels te voelen. Ver weg, in haar hoofd, klonken woorden: het spijt me, het spijt me. Maite wendde zich abrupt af van het raam en haastte zich terug naar haar bed, waar ze de deken over haar hoofd trok en haar gezicht in haar kussen verborg. Ze probeerde zacht te zingen, maar de stem van de Schim klonk er dwars door heen: 'Het spijt me.'

'Padje?' Haar stem klonk gesmoord, ze kon zichzelf nauwelijks verstaan maar ze wilde haar hoofd niet uit het kussen halen. Een tastende hand raakte haar gezicht. 'Wat is er?'

'Mag ik bij je komen liggen, alsjeblieft?'

Ze verroerde zich nog steeds niet. Met opgetrokken knieën en het kussen dicht tegen zich aan probeerde ze de stem tot zwijgen te brengen.

Naast haar klonk geritsel toen Padje haar strozak tegen de hare schoof. Blindelings stak ze een arm uit en ze voelde de kuil die nog warm was van Padjes lijf. De arm werd zacht opzij gelegd en Padje, rond en zacht, kroop tegen haar aan.

'Het is goed, Maite,' zei ze slaperig. 'Alles is goed. Ga nu maar rustig slapen.'

In elk van de nissen van de verhoorkamer stond een zwijgende figuur, de ene gekleed in een witte pij, de andere in een bloedrode. Beiden hadden hun kap zo ver over hun hoofd getrokken dat hun gezichten niet te zien waren: niet eens een vaag beeld van lichte en donkere vlekken. In hun handen, waarvan alleen de knokkels uit de wijde mouwen staken, hielden ze allebei een zwaard dat met zijn punt in de vloer stak. Tussen hen in, waar eerder nog het Christusbeeld had gestaan, stond nu de Schim, omgeven door een licht zo stralend dat het haast pijn deed aan haar ogen. Nu moet zelfs Valle toch zien dat het geen duivel is, dacht ze opgelucht. Ze wilde naar hem toegaan om te vragen wat hij had bedoeld met 'Het spijt me', maar hoeveel stappen ze ook in zijn richting zette, hij bleef steeds even ver van haar verwijderd en uiteindelijk loste hij op in het licht. Ze draaide zich om naar de tafel en hoorde zichzelf met een bevend stemmetje aan Salazar vragen: 'En komt hij nu nooit meer terug?' maar het was niet Salazar die daar roerloos aan de tafel zat, maar Jon. Jon, die niet eens opkeek toen de deur openging en de twee inquisiteurs als vrienden binnentraden,

beide met een grote boor in hun handen. ‘Hiermee krijgen we de waarheid wel uit haar,’ hoorde ze Salazar opgewekt zeggen. In paniek zochten haar ogen de ruimte af. Het zwaard! Het zwaard van de rede! Ze vloog naar het raam, naar de figuur die het dichtst bij haar stond en wilde het zwaard uit zijn handen rukken, maar de mouw bij zijn hand was nat en er hing een geur om hem heen die haar misselijk maakte. Nu pas zag ze de kleverige rode plas die zich rondom de punt van zijn zwaard had gevormd. Goddank, daar was opeens Padje. Ze had haar hoofddoek afgedaan en honingblond haar golfde over haar schouders. Padje! riep ze, maar het kleine vrouwtje was in gebed verzonken terwijl ze devoot opkeek naar de plek waar de Schim zojuist was verdwenen en waar nu het kruisbeeld weer stond. Maite volgde haar blik en zag tot haar ontzetting dat het Tomas was, die daar hing: Tomas, naakt, op een sneeuw witte lendendoek na. In vervoering staarde hij in de verte en ze hoorde hem zeggen: ‘Ik zie de meeuwen, Maite, ik zie de meeuwen!’

Met zijn stem nog in haar hoofd werd ze wakker. Minuten lang bleef ze doodstil liggen, geschokt door wat ze had gezien. De bijtende ochtendkou, de stank van de emmer en het gesnurk van de zusters Venijn kwamen als een verademing.

Ze stak haar hand uit naar de bultige vorm naast haar. Padje kreunde even en slaapdronken mompelde ze nogmaals: ‘Alles is goed,’ alsof er geen tijd was verstreken, geen droom gedroomd. Maar kort daarop werd ze wakker. Maite zag haar open ogen glanzen in het bleke licht.

Ook Lola werd wakker. Van waar ze lag klonk eerst een boel geritsel en gekraak, alsof ze met haar strozak in gevecht was, en daarna een langgerekte geeuw.

‘Ik heb de schim vannacht horen praten,’ zei Maite, nog steeds roerloos op haar strozak, starend naar omhoog. ‘Hij zei: het spijt me.’

‘Je hebt gedroomd,’ schamperde Lola, maar Padje zei: ‘Wat kan hij je hebben gedaan dat hij dat moet zeggen?’

‘Heeft haar verkracht toen ze klein was natuurlijk,’ zei Lola, overeind komend. ‘Wat anders?’ Ze greep de bezem en begon met woeste halen de vloer te vegen.

‘Ja meid,’ zei de spugende zuster die op haar knieën het stro van haar hemd klopte. ‘Je kan in dit land maar beter als vent worden geboren. Voor hullie ben je een gat om vol te stoppen, een pakezel en als het ze uitkomt de mama die ze vertroetelt. De ene keer krijg je een hengst, de andere bedelen ze om aan je tiet te mogen zuigen.’

‘Was je verdrietig?’ vroeg Padjé. ‘Hielp het dat hij ‘het spijt me’ zei?

Maite dacht daar even over na. ‘Nee,’ zei ze toen verwonderd. ‘Ik werd geloof ik pas verdrietig nadat hij had gesproken.’

‘Dan was het de duivel,’ zei de andere zuster met een stem die nog rauw klonk van de slaap.

‘Als ik jou was zou ik erachter proberen te komen waarom je verdrietig werd,’ zei Padjé. ‘Wij kunnen wel van alles bedenken, maar het is jouw schim, Mai. Hij zit in jouw hoofd.’

Ze kwam stram overeind en begon haar deken op te vouwen.

‘O ja,’ zei ze opeens. ‘Voor ik het vergeet. Heeft iemand mijn kaarten soms gezien?’

Verhoor onder druk

De dag wilde maar niet werkelijk worden. Nog steeds in beslag genomen door de beelden uit haar droom maakte ze haar cirkels over het hout. De stemmen van de anderen leken veraf en van José's grappen drong alleen het gelach naderhand vaag tot haar door.

Het spijt me... Was hij maar van vlees en bloed, had ik maar echt een zwaard, dan zou ik op hem afgaan en hem om verantwoording vragen. Tenzij hij werkelijk de duivel is, natuurlijk. Alleen God kan de duivel verslaan.

Terwijl ze het dacht voelde ze de twijfel. Als God die macht bezat, waarom was de duivel er dan nog steeds? Ze keek schuldbewust om zich heen en vroeg God om vergiffenis. Het edict des geloofs verbood zulke gedachten.

De levensgrote heiligenbeelden die op regelmatige afstand van elkaar langs de wand stonden joegen haar vandaag angst aan. Een paar maal meende ze bloed te zien. Langs de zoom van een mantel, op de verder zo blinkend schone vloer.

Steeds als ze laarzen hoorde, op een trap, in de gang, verstijfde ze even, maar de voetstappen kwamen nooit dichtbij. Misschien komt er geen derde verhoor vanwege dat... verhoor onder druk, dacht ze. Onder druk... Hoeveel erger kon dat zijn dan het laatste verhoor met de hatende blik van Valle voortdurend op haar gericht, de vragen van Salazar die haar dwongen de beelden onder ogen te zien die ze juist zo wanhopig probeerde te vermijden?

Morgen, hield ze zichzelf voor. Nog één onrustige nacht en het is goddank voorbij. Geen druk kan erger zijn dan dit wachten. Nog maar één nacht en ik weet wat ze met me gaan doen. Maar de soldaten kwamen niet; niet de volgende dag, niet de daaropvolgende en niet daarna en ook Maria keerde maar niet terug naar cel 17.

'En?' vroeg Padje elke avond.

'Weer niets,' zei ze dan, wetend dat zowel de vraag als haar antwoord overbodig waren, want Padje zou het ogenblikkelijk hebben gezien als er wel iets was gebeurd. Padje vroeg ook niet door. Je kon zien dat de verdwijning van haar kaarten haar meer bezighield dan wat dan ook.

Hoe lang ben je ze al kwijt, had Maite haar gevraagd toen ze hen van de vermissing vertelde, maar dat wist ze niet precies. 'Af en toe, maar lang niet elke dag, voel ik in mijn strozak of ze er nog zijn. Ze kunnen vier dagen weg zijn, maar ook een week of langer.'

'Dat grietje heeft ze meegenomen,' zei Lola somber en daarmee verwoordde ze waar iedereen in stilte bang voor was. 's Nachts, als Maite weer eens niet kon slapen, lag ze urenlang naar het kleine vrouwtje te kijken. Angstig, omdat er onheil in de lucht hing, zo onmiskenbaar als de strontlucht in hun cel, maar tegelijk met een tederheid die nieuw voor haar was. Urenlang zon ze op manieren om haar tegen Maria te verdedigen als dat nodig mocht zijn, maar steeds weer kwam ze zuchtend tot de conclusie dat zelfs het zwaard van de rede niet was opgewassen tegen de dodelijke combinatie van schoonheid en leugens. En daarom bad ze uiteindelijk maar weer tot God. Bescherm haar alstublieft; laat de kaarten niet haar ondergang worden. Zoals ze ook voor Tomas bad, elke nacht weer. Wees hem nabij. Laat hem weer warm en levend worden. Leid hem naar de zee - ooit.

Ook de angst voor de Schim en haar laatste verhoor hielden haar uit de slaap. Denk, Maite, denk. Er zijn vragen te beantwoorden en de tijd dringt. Bewijs hen dat de Schim niet de duivel is. Onderzoek mama's dood. Red Padjé. Red jezelf.

'Een verhoor onder druk,' vroeg ze op een avond aan haar celgenoten. 'Wat is dat eigenlijk?' Het was al zo donker in de cel dat de nachtelijke hemel lichter leek dan de witgekalkte muren rondom de kleine ramen. Padjé lag een liedje te neuriën, de zusters Venijn zaten samen te fluisteren en te grinniken en Lola deed verwoede pogingen om haar strozak in de gewenste vorm te slaan, maar na haar woorden werd het stil. Doodstil. Niemand bewoog, niemand sprak.

Tot Lola zich op haar strozak liet vallen die nu blijkbaar de juiste vorm had aangenomen en gesmoord 'Welterusten' zei. Waarop de gezusters snel hun vogelkoppen Maite's kant op draaiden en zij hun ogen in het stervende licht heel even dreigend zag oplichten.

Alleen Padjé bleef roerloos liggen, maar zij was ook de eerste die weer sprak. 'Er zijn dingen waarover je beter niet kan spreken,' zei ze zacht. 'Zeker niet zo kort voor het slapen gaan.'

'Het spijt me,' zei Maite ontdaan. Is het zo erg dan, wilde ze vragen, maar ze durfde niet meer.

'En dan nu welterusten,' snauwde Lola, die opnieuw de strijd aanging met haar strozak.

Tussen de doffe stompen en het geritsel klonk opeens een schelle stem.

‘Martelen,’ zei de spugende zuster. ‘Dat is het. Waarom zou ze dat niet mogen weten?’
Maite verstijfde. Ze zag de trommelende vingers heel langzaam op en neer gaan, hoorde weer de doffe tikjes waarmee ze neerkwamen op het tafelblad. ‘De inquisitie martelt alleen bij hoge uitzondering.’

‘Je liegt,’ zei ze fel. ‘Dat zeg je alleen maar om me bang te maken.’

‘En nu koppen dicht!,’ schreeuwde Lola.

Padje kwam overeind. Zoals ze daar zat, ineengedoken, haar zwarte gestalte als een vlek tegen het vierkant van het raam, leek ze meer dan ooit op een pad. ‘Om jou bang te maken?’ vroeg ze gespannen. ‘Wat bedoel je?’

Lola begon te huilen.

‘Laat maar,’ zei Maite verward. ‘Het spijt me. Ik wist niet... Laten we maar gaan slapen.’

‘Ze gaan d’r natuurlijk martelen.’ Dat was de spugende zuster weer, bits maar met een zweem van medelijden. ‘Dat snap jij toch ook wel, Padje. Waarom vraagt ze het anders?’ Ze sprak niet hard maar haar woorden vulden de cel van muur tot muur en bleven, zo leek het tenminste, dacht Maite, eindeloos hangen, als een onweer dat wordt tegengehouden door de bergen.

‘Is dat zo, Mai?’ vroeg Padje.

Maite schudde verwoed haar hoofd.

‘Is dat zo?’

‘Hij zei alleen...een verhoor onder druk,’ fluisterde ze. ‘Ze liegt toch, Padje? Dat is toch niet hetzelfde als...?’

Weer werd het heel stil. De stilte duurde ditmaal langer.

‘Wie zei dat?’ vroeg Padje schor.

‘Salazar. Valle stelde het voor en hij vond het een goed idee.’

Lola sprong op. Ze trapte haar strozak opzij en rende naar de deur. Daar begon ze, eerst met alleen haar vuisten maar daarna ook met haar hoofd, tegen het hout te bonken.

‘Niet weer, he,’ zuchtte een van de zusters.

Ik moet iets doen, dacht Maite, maar ze bewoog zich niet. Haar lichaam leek veraf en onbestuurbaar.

Padje stond op. Ze legde een hand op Lola’s schokkende rug, maar die werd woest weggeslagen. ‘Rustig, Lo, rustig,’ hoorden ze haar fluisteren. ‘Het is voorbij. Het komt nooit meer terug.’

‘Ik wilde je niet verdrietig maken, Lo...’ zei Maite hulpeloos.

Gesnik. Gesnuf. Het zachte kloppen van Padjes hand op Lola’s rug.

‘Het is niet jouw schuld,’ zei de Lola tenslotte, nauwelijks hoorbaar. Ze liet zich door Padje weer naar haar strozak brengen, die ze samen opschudden tot Lola het goed vond.

Padje kwam terug naar haar bed. ‘Bijna iedereen hier is gemarteld, Maite,’ zeide. ‘Het gaat nooit helemaal over maar we proberen het te vergeten.’

‘Dus...’ stamelde Maite onvast. ‘Het is heel erg.’

‘Heel erg,’ bevestigde de spugende zuster.

Toen Padje haar hoofd wat naar het raam bewoog zag Maite dat ze tranen in haar ogen had.

Ze graaide naar Padjes hand en omklemde die. ‘Ik ben zo bang.’

‘Je kunt het beste maar zo snel mogelijk bekennen,’ zei de spugende zuster.

‘Maar dat wil ik niet! Ik ben onschuldig!’

Haar celgenoten zwegen.

‘We zullen er morgen samen over praten,’ beloofde Padje, maar Lola zei opeens, toonloos, alsof ze weer eens sprak in een van haar dromen: ‘Je moet vluchten in je hoofd.’

‘Ja, dat kan,’ zei Padje. ‘Dat helpt. Zo sterk aan iets denken, het liefst aan iets moois, dat je opgaat in die gedachte en de pijn vergeet.’

‘Hoe flinker je bent, hoe langer ze doorgaan,’ zei een van de zusters schor.

Vanaf Lola’s strozak klonk een laag geluid. Het deed Maite denken aan de wind in de schoorsteen, als het stormde.

‘Ze gaan ons laten kijken,’ kreunde ze. ‘Weer. Weer.’

‘Nee Lo, dat doen ze niet,’ zei Padje. ‘Hier niet.’

‘Maar dat gillen! Laat ze ophouden met gillen!’

‘Ze lieten haar kinderen toekijken, toen...’ fluisterde Padje in Maites oor.

‘Jij hoort het nog elke nacht maar dat grut van jou is het allang vergeten,’ zei de spugende zuster.

‘Precies,’ zei de andere. ‘Je zus zorgt goed voor ze en reken maar dat ze weer plezier in hun leven hebben, zo gaat dat met die koters, die leven bij de dag.’ Ze keek haar zuster aan. ‘Zo ging dat bij ons ook, he. Om de beurt. Alles zien, alles horen.’

‘Maar jij hebt mij niet verraden,’ zei de spugende zuster.

‘Jij mij toch ook niet?’

‘Als ik zeker had geweten dat ze me dan met rust zouden laten, dan misschien wel.’

Maite kroop tegen Padjé aan. 'Ik ben bang...'

'Hier is het minder erg,' zei Padjé terwijl ze Maite's haren streelde. 'Wat hen is overkomen gebeurde in de dorpen. Daar bedachten ze hun eigen dingen. Iemand vastbinden aan een boom en hem dagen in het water laten drijven, terwijl iedereen je uitjouwt en je kinderen toekijken. Of..'. Ze knikte even in de richting waar de zusters lagen. 'Of stokslagen. Je rug breken op het grote rad. Water in je keel gieten tot je bijna verdrinkt.'

Iedereen luisterde. Niemand sprak.

'En hier?' piepte Maite.

Padjé wilde iets zeggen, maar Lola was haar voor. 'Laat haar slapen. Wat heeft ze eraan om dat te weten?'

'Zij wil het gewoon weten,' zei Padjé. 'Zo is ze nu eenmaal.'

'Misschien gebeurt het geeneens,' zei een van de zusters. 'Ze zeggen hier zoveel. Ze liegen alles bij elkaar.'

'En als het gebeurt, merkt ze het gauw genoeg,' zei de andere. 'Maar wij zullen voor je zorgen, meid. Dat hebben we met Padjé ook gedaan, nietwaar Padjé? Dat was toch fijn?'

Maite schoof wat van Padjé af. 'Ben jij dan ook...?'

'Ja,' zei het kleine vrouwtje flink. 'En ik heb het overleefd. Ik hoop dat het niet gebeurt, maar als het gebeurt dan zal jij het ook overleven, Mai, want je bent veel sterker dan ik.'

Er komt altijd een eind aan en ze moeten je in leven laten.'

'Kunnen we nu alsjeblieft gaan slapen?' vroeg Lola klaaglijk.

Paden

Na die nacht kwam het onderwerp 'verhoor onder druk' nog maar een keer ter sprake: weken later, toen de angst al aardig door de tijd was afgesleten en iedereen, Maite inclusief, ervan overtuigd was geraakt dat ze Salazar verkeerd had begrepen. Anders was het allang gebeurd, voerden haar celgenoten aan als bewijs: iedereen wist dat de inquisitie over dergelijke onprettige voornemens geen gras liet groeien. Ook de zorgen over Maria's plotselinge vertrek verdwenen; die veranderden al snel in opluchting en het prettige gevoel van eindelijk onder elkaar te zijn. Alleen de kaarten bleven een mysterie, maar al pratend groeide er in cel 17 een verhaal dat zelfs door Padjé werd gezien als een bevredigende verklaring. Maria had de kaarten gestolen maar voor ze ze had kunnen gebruiken voor een van haar snode plannen was ze vrij gelaten. Ze heeft ze waarschijnlijk voor een aardig prijsje verkocht, concludeerde Padjé spijtig en tegelijk opgelucht.

Maar op een dag stonden daar opeens de soldaten weer, zo onverwacht en ongedacht dat Maite eerst aan een grap dacht, een plagerijtje bedacht door haar medegevangenen tegen wie ze opgelucht had verteld dat het Goddank gedaan was met haar verhoren. Maar de soldaten lachten niet en toen ze zich zogenaamd uit de voeten wilde maken grepen ze haar vast. Hun opdracht was maar al te echt, verzekerden ze haar. Salazar was op reis geweest maar nu was hij weer terug. Het verhoor ging verder.

Tijdens de korte wandeling naar de verhoorkamer keerde de angst zo hevig en zo plotseling terug dat ze tot twee keer toe moest blijven staan. Het razende bonken van haar hart maakte haar duizelig en het voelde alsof er in haar borst geen ruimte meer was voor lucht. 'Gewoon een beetje lief doen,' suste de lange soldaat, maar de andere ergerde zich alleen maar aan haar paniek. Hij vermeed haar angstige blikken en duwde haar op het 'ja' van Salazar zo bruusk naar binnen dat ze bijna viel.

Het eerste wat haar opviel was de nieuwe secretaris. Valle zat niet meer vlak naast hem zoals bij zijn voorganger, met wie hij regelmatig onderonsjes had, maar juist zo ver mogelijk van hem vandaan: helemaal achterin, tegen de witgekalkte muur, recht onder de smartelijk neerhangende rechterhand van Jezus. Zijn armen lagen roerloos op de fluwelen leuningen,

en hij hield zijn hoofd kaarsrecht. Maite dacht te zien dat zijn ogen gesloten waren, maar ze wist het niet zeker; door het tegenlicht vielen de details weg en deed hij haar denken aan een brok graniet.

Salazar had zijn stoel juist verder naar voren geschoven. Toen ze weer op het kleine bankje ging zitten moest ze haar benen opzij draaien om te voorkomen dat haar knieën zijn soutane zouden raken. Ze haalde een paar keer diep adem om haar hart te kalmeren en drukte haar handen op haar bovenbenen om het trillen te verminderen.

‘Er zijn drie zaken die vandaag onze aandacht behoeven,’ begon Salazar, zijn ogen gericht op zijn boek. ‘Allereerst zijn dat de onderzoeken die ik heb ingesteld. Verder ligt er een beschuldiging van dood door schuld, door verdachte zelf geuit en door mij toegevoegd aan de tenlasteleggingen. Het derde punt waarbij wij uitvoerig stil zullen staan is de belastende getuigenis van Maria Garcia.’

‘... waarvan dit de transcriptie is,’ zei Valle, zo plotseling en triomfantelijk dat Maite’s adem ervan stokte. Hij stond op en legde een paar dicht beschreven vellen papier naast Salazar op tafel.

Salazar leek even van zijn stuk gebracht. Ze zag zijn kaken malen, maar zijn ogen weken niet af van zijn boek. ‘Twee apothekers en een dokter hebben onafhankelijk van elkaar en zonder kennis van de achtergrond van mijn vraag verklaard dat de door verdachte genoemde kruiden inderdaad het bloed verdunnen dan wel sneller laten stromen. Er is geen enkele relatie tussen deze planten en de kruiden die zich een reputatie hebben verworven op het gebied van hekserij.’

Hij pauzeerde even en keek naar de klerk. Die schreef nog even door en knikte toen.

‘Er is een opsporingsbevel uitgevaardigd voor de soldaat Matteo. Er is een onderzoek gelast naar de dood van de jongen Erro.’

Nu pas keek hij op van zijn papieren. Zijn blik was niet op Maite maar op Valle gericht.

‘Verder heb ik de schout van Zugarramurdi ondervraagd over de aanhouding van verdachte Sansín en die van verdachte Garcia. Hier,’ hij klopte op een envelop die naast hem lag, ‘heb ik zijn getekende verklaring.’

Valle glimlachte. ‘En zo hebben we allemaal onze kleine verrassingen.’

Salazar wendde zich tot Maite. Zo te zien geheel ontspannen leunde hij achterover. Met zijn ellenbogen op de leuning en de toppen van zijn vingers losjes tegen elkaar zei hij: ‘Maite, wat herinner je je nog van de beschuldigingen van Maria Garcia?’

Maite voelde het bloed naar haar wangen gaan. 'Er waren schandelijke dingen bij, heer.

Moet ik die echt herhalen?'

Salazar knikte. 'Begin maar.'

'Ze zei dat ze me al heel lang kende,' begon Maite langzaam. 'Een tante van haar zou ons hebben meegenomen naar de akelarre van Bera.' Ze keek smekend naar Salazar op.

'Ik ben daar nooit geweest, heer, echt niet.'

'Ga verder, Maite.'

'Ze zei dat Erro mijn broer was. Hij moest voor de padden zorgen, zei ze.' Weer keek ze op.

'Ik kende Erro nog maar twee dagen en ik heb maar één broer en die heet Jon. Vader Antonio kan dat getuigen.'

'Ga door.'

Nu werd het moeilijk. Ze schraapte haar keel en zei: 'Ze had het over een presentatie. Een presentatie aan de duivel. Ik was naakt, zei ze. En ik moest dansen. En toen...'

Ze zweeg, schudde haar hoofd.

'En toen?'

'Het waren leugens,' riep ze opeens fel. 'Dat heeft ze zelf gezegd. Toen ze nog in Frankrijk werkte ontdekte ze dat het aangeven of het bang maken van mensen haar voordeel kon opleveren. Ze gaf toe dat ze me niet kende, maar God had haar die dingen ingefluisterd, zei ze. Alsof God zo iets zou doen!'

'Maak je verhaal af, Maite,' zei Salazar.

Ze zuchtte diep. 'Ik moest zijn lid kussen. Meer is er niet. Dit is wat ze zei.'

'Goed,' zei Salazar. Hij leek net zo opgelucht als zij dat het achter de rug was en klopte op de envelop. 'Je verhaal komt exact overeen met wat de schout mij onder ede heeft verteld.'

'Maar niet met wat mijn getuige heeft verklaard,' zei Valle scherp.

Langzaam draaide Salazar zijn hoofd om naar Valle. 'U stelt de verklaring van een verdachte, van iemand die hier geïnterneerd is op verdenking van ketterij, boven die van een schout?'

'Hoe betrouwbaar is een schout die zijn arrestanten verkracht?' was Valles wedervraag.

Met zichtbare tegenzin bladerde Salazar nu door de dichtbeschreven vellen die Valle bij hem had neergelegd. 'Hoe en wanneer is deze verklaring tot stand is gekomen?'

'Tien dagen geleden, in de geheime gevangenis. Aan alle geldende regels is voldaan.'

Salazar fronste zijn wenkbrauwen. 'U heeft de belangrijkste getuige in deze zaak ontvoerd om haar een nieuwe verklaring af te laten leggen? Dat is erg ongebruikelijk, Don Juan, erg ongebruikelijk.'

'Ik heb haar verhoord,' glimlachte Valle, tevreden achterover leunend. 'Vergeet niet dat ze behalve getuige ook verdachte is. Mijn verdachte. Als ik goed geïnformeerd ben – en dat ben ik doorgaans, zoals u weet - wilde u haar ook een verklaring laten afleggen. Toevallig was ik u voor. Zie het als een voordeel, waarde confrater. Ik heb u veel werk bespaard.'

Salazar schoof de verklaring bruusk opzij. 'Ik zie deze verklaring vandaag voor het eerst. Ik zal hem lezen en daarna zal ik er zo nodig op terugkomen. Overigens, hoe de inhoud van deze nieuwe verklaring ook moge zijn, de instructies van 14 december 1526 blijven van kracht. Uw slinks verkregen verklaring heeft dus geen bewijskracht, en u zult het met mij eens zijn dat de tenlastelegging verder weinig om het lijf heeft. Een droombeeld, waarschijnlijk veroorzaakt door haar eigen angst en het betreden van een voor leken verboden deel van de kerk – dat zijn de pijlers waarop deze zaak berust. U had er beter aan gedaan het advies van de schout te volgen. Die heeft naar eigen zeggen bij u voor haar vrijlating gepleit.'

'Vergeet u nu gemakshalve de beschuldiging van dood door schuld?'

Salazar zuchtte vermoeid. 'U begrijpt toch ook wel dat dit element voor het Heilige Officie geen enkele relevantie heeft. Het feit bezwaart haar kennelijk zeer en daarom heb ik die beschuldiging toegevoegd. In de hoop die last van haar schouders te kunnen nemen, en nergens anders om.'

'Ik sluit niet uit dat het Kwaad zijn volgelingen al in de moederschoot aan zich probeert te binden,' zei Valle. 'Waarschijnlijk zag hij in de moeder een bedreiging.'

Kan dat? dacht Maite geschrokken. Maar Salazar haalde alleen zijn schouders op. Zijn blik verplaatste zich van Valle naar haar. 'Heb je al over deze kwestie nagedacht, Maite? Kun je me er iets meer over vertellen?

Ja, wilde ze zeggen; dat er twee Maites zijn die er verschillend over denken, die van toen en die van nu, met de heldere ogen, die geen kind meer is. Die van nu gelooft het niet, al zoekt ook zij nog naar bewijzen, maar de Maite van toen was erbij. Zij en niet die andere herinnert zich papa's stem. Zij was daar toen hij verdween en al heeft hij het nooit met zoveel woorden gezegd, wat zou er anders zo enorm, zo vreselijk kunnen zijn dat hij haar in de steek moest laten? Misschien had Valle gelijk, had de duivel een rol gespeeld. Maar had hij haar moeder dan gedood of zij?

‘Kan je zonder opzet toch schuldig zijn aan iemands dood?’ vroeg ze Salazar.

‘Dat kan,’ antwoordde hij. ‘Maar dan zal aangetoond moeten worden dat er sprake was van verwijtbaar gedrag. En daarvan spreken we als je de risico’s die uiteindelijk tot de dood hebt onderschat terwijl je ze toch kende of had moeten kennen.’

Ik wist nog helemaal niets, dacht de Maite van nu, maar het gevoel van schuldig te zijn verdween er niet door. In verwarring staarde ze naar haar handen. ‘Ik weet het nog niet,’ zei ze tenslotte.

‘Mocht je binnenkort iets willen toevoegen aan je verklaring, dan kun je me om een onderhoud verzoeken,’ zei Salazar. ‘Dit is weliswaar je laatste verhoor, maar de regels geven je het recht en de plicht om me alles te melden dat van belang kan zijn voor je zaak.’ Terwijl hij sprak, begon hij zijn papieren bij elkaar te rapen. ‘Ik stel voor...’

Valle stond op.

‘Niet zo snel, waarde collega, ik had u nog een verrassing beloofd. Alstublieft...’

Met een klap legde hij iets kleins op tafel. Maite kon niet goed zien wat het was; Salazars papieren lagen ervoor.

‘Wat is dat nu weer?’ vroeg Salazar geërgerd.

‘Open het maar.’

Maite zag Salazars handen bewegen. Ze hoorde geritsel van papier. Daarna werd het stil.

‘Het prentenboek van de duivel,’ zei Salazar verwonderd. ‘Wat moet ik daarmee?’

‘Het is in aanwezigheid van twee beëdigde getuigen gevonden in cel 17. En weet u waar?’

Triomfantelijk priemde hij met zijn wijsvinger naar Maite. ‘In haar strozak!’

Er viel een lange stilte, waarin Salazar de kaarten eerst uitspreidde en toen weer bundelde tot een stapeltje. Dat hield hij omhoog. ‘Maite, zijn deze kaarten van jou?’

Na de eerste schok voelde Maite hoe een grote kalmte bezit van haar nam. God, bescherm Padje... Dus zo worden mijn gebeden verhoord, dacht ze verwonderd. Plotseling schoten haar de woorden te binnen die Vader Antonio lang geleden tegen haar had gesproken. God bewandelt soms onvermoede paden, Maite.

Deemoedig boog ze haar hoofd.

‘Maite!’ Scherp en dringend klonk het nu. Ze keek op en zag afschuw in zijn ogen.

‘Ja, heer,’ zei ze, terwijl ze haar best deed om haar stem niet te laten trillen. ‘Die kaarten zijn van mij.’

Weer bleef het lang stil. Met een diepe rimpel in zijn voorhoofd keek Salazar naar de kaarten.

‘Ik geloof je niet,’ zei hij opeens. Hij schoof haar de kaarten toe en zei: ‘Als dit werkelijk jouw kaarten zijn, vertoon je kunsten dan maar eens.’

Met een wild kloppend hart nam Maite de kaarten van hem over. Valle deinsde terug en sloeg een kruis.

Vrijlating. Wind woei om haar hoofd, meeuwen krijsten, de oneindige, muurloze ruimte was lang niet zo dichtbij geweest. Wat aarzelen, wat hikkelen en de twijfel zou gezaaid zijn. Haar handen strubbelden tegen, de kaarten gleden uit haar onwillige vingers, maar daar was hij tenslotte toch, de kaart die ze zocht.

Ze legde hem voor zich op tafel en zei, zo zelfverzekerd als ze kon: ‘Dit, bijvoorbeeld, is de koningin van zwaarden. Met haar zwaard heeft zich vrijgemaakt van haar verleden en haar angsten. De eindjes touw om haar polsen herinneren daar nog aan. Met de sikkels op haar troon...’

‘Zwijg! We weten genoeg!’ beet Valle haar toe.

Zonder een woord maaide Salazar de kaarten weer naar zich toe. Hij stapelde ze voor de tweede keer op en vouwde het papier er weer omheen. ‘Wees zo goed bezit en kennis van des duivels prentenboek toe te voegen aan de tenlastelegging, Don Bernardo,’ zei hij tenslotte. Ze hoorde de teleurstelling in zijn stem.

Hij vertrok zonder haar aan te kijken.

‘We zien elkaar in de rechtszaal,’ waren zijn laatste woorden.

Ook Valle en de secretaris passeerden haar.

Ze keek niet op, maar bleef met gebogen hoofd wachten op de soldaten.

Er is één troost, dacht ze. Nu ze me schuldig hebben bevonden zal ik zeker niet meer gemarteld worden.

3

Mis

Het Christusfeest naderde. In de hal die een dag tevoren nog leeg was stond opeens, onder de monumentale trap, een stal met levensgrote figuren. Zodra de werkploeg die ochtend binnenkwam, druk als altijd met het uitwisselen van de laatste nieuwtjes, stokten niet alleen de gesprekken maar ook de bewegingen: het leek of alle vrouwen in stille verrukking waren bevroren.

Na dat kortstondige moment van verrassing kwamen de stemmen wel weer los, maar ze klonken ingetogener dan tevoren. Iedereen verdrong zich om het wonder niet alleen te zien, maar ook te voelen.

‘Afblijven,’ riep José nog, maar hij kon niet voorkomen dat zestien paar handen voorzichtig het zo echte haar, het stro, de blinkende versierselen van de koningen en de gewaden van linnen en brokaat gewaden beroerden. De moeders haalde je er zo uit, dacht Maite die van een afstand zwijgend toekeek. Die hadden alleen aandacht voor het Kind. Zichtbaar ontroerd staken ze aarzelende vingers uit naar zijn opgeheven handjes of beroerden ze een van de blote voetjes. Een vrouw legde met gesloten ogen een hand op het kleine hoofd.

Maite zelf kon haar ogen niet afhouden van de driehoek die de hoofdpersonen vormden. Hun onderlinge verbondenheid raakte haar diep. Zo kon het dus zijn: een vader die zorgzaam neerkeek op zowel zijn vrouw als zijn zoon. Een moeder zo toegewijd dat zelfs het engelengezang en de aanwezigheid van drie rijk geklede koningen haar niet deden opkijken van haar pasgeboren kind.

Heeft ze mij nog gezien? vroeg ze zich af. Heeft ze ooit zó naar mij gekeken? En hij – als de vrouw in de blauwe jurk er nu eens niet meer zou zijn, zou hij dan in het kind alleen nog haar dood zien of ook de vrouw die hij liefhad?

‘Kom je nog, Maite?’ vroeg José. Hij was erin geslaagd de groep los te weken van de stal en stond nu op haar te wachten terwijl de anderen al met klossende klompen en rammelende emmers doorliepen naar de gang met de gastenverblijven. Er kwamen weer hooggeplaatste logés, had hij hen op het plein verteld. Er kwam weer een banket, misschien nog wel groter dan dat voor de auto de fe.

Zittend in een van de hoge vensternissen vertelde hij hen met graagte de details. Dat er een koor zou komen uit Pamplona, en nog een uit Vitoria-Gasteiz. Dat de kerk was versierd met

tweeduizend kaarsen en met bloemen die speciaal voor het feest waren aangevoerd vanaf Madeira en de Canarische Eilanden. Dat de abt van de Dominicanen, zijn eigen orde, de eer te beurt was gevallen om de mis op te dragen, vanwege zijn grote verdiensten voor de auto de fe.

Er waren vrouwen die na die laatste woorden veelbetekenende blikken wisselden en hier en daar werd zelfs afkeurend gemompeld, maar het leek alsof de meesten toch vooral meer wilden horen: meer over de verwachte pracht en praal, meer over de muziek en de versieringen, ook al leek het soms of José, meegesleept door de aandacht van zijn gehoor, er maar wat op los fantaseerde.

‘Konden wij maar naar die mis,’ zei de vrouw naast Maite, een oude vrouw die mank liep en blind was aan één oog. ‘Stel je toch eens voor, een zee van bloemen en licht...’

‘Al steken ze tienduizend kaarsen aan, dan nog valt het licht in het niet bij dat van de zon,’ zei een breedgeschouderde vrouw minachtend. ‘En waarom moeten we zo blij zijn met die geboorte? Als die kleine in die kribbe daar nooit was geboren zouden wij hier nu ook niet staan. Als ze zo nodig met veel gevreet en gezuip iets moeten vieren, laten ze dan de zonnewende vieren. Nieuw licht, nieuw leven - dat is pas reden voor een feest.’

José was geschokt. ‘Dat is heidense taal, Suzanna. Nog één woord en ik meld het aan Valle.’

‘Je doet maar, vent.’

Sommige vrouwen weken schuw opzij en de vrouw naast Suzanna sprak haar fluisterend toe, maar de woeste manier waarop ze verder boende deed vermoeden dat ze geen spijt had van haar woorden.

Alleen de oude vrouw bleef dromerig voor zich uitstaren, alsof de woordenwisseling haar was ontgaan. ‘Och, als ze ons toch eens één keer naar de kerk lieten gaan... Helemaal achterin desnoods, achter de zuilen. Niemand zal last van ons hebben.’

‘Je weet heel goed dat ketters de kerk niet in mogen,’ zei José. ‘Je zult moeten wachten tot je je straf hebt uitgezeten, Catharina. Tot je weer verzoend bent met de Moederkerk.’

‘Vaderkerk zal je bedoelen,’ smaalde Suzanna. ‘Voor de Moeder zijn jullie doodsbang omdat ze de deur is naar een mysterie dat alleen wij vrouwen kennen. Daarom mag jij je niet met vrouwen inlaten, jongen. Omdat ze bang voor ons zijn. Wij zijn niet gevoelig voor jullie zucht naar macht en juist daardoor zullen we altijd machtiger zijn dan jullie.’

José keek haar fronsend aan. Tot twee keer toe opende hij zijn mond, maar al wat hij uiteindelijk zei was: ‘Zwijg en leen je mond niet aan de duivel, Suzanna.’

‘De duivel speelt met jullie,’ mompelde Suzanne. ‘De inquisitie is een werktuig in zijn handen en jullie, sukkels, hebben het niet door.’

José sloeg een kruis.

Iedereen was nu van Suzanna weggeschoven. Helemaal alleen stond ze met driftige bewegingen de lambrisering glanzend te wrijven. Niemand sprak en de stilte duurde lang. Weemoedig dacht Maite aan de eerste keer dat ze het houtwerk deed. De eerste keer dat ze Tomas zag... Ze zag zijn lange smalle handen weer over het hout gaan toen hij hen liet zien hoe het moest. Tomas, een dienaar van de kerk. Aan welke God vroeg hij die nacht vergiffenis, aan die van liefde of die van wraak?

‘Als we de kerk niet in mogen, misschien willen ze dan voor één keer wel een mis buiten opdragen,’ zei de halfblinde vrouw verlangend. ‘Speciaal voor ons, of anders desnoods voor de soldaten, als wij er maar bij mogen zijn. Kerstmis is toch een feest van hoop en liefde, José? Zouden ze niet voor één keer een uitzondering willen maken?’

‘Vraag het ze maar,’ zei de novice schokschouderend. ‘Maar ik voorspel je: het is zonde van je tijd. Je hebt geen schijn van kans.’

De vrouw liet zich echter niet ontmoedigen. ‘Broeder Manuel,’ zei ze, toen ze in de keuken zaten te eten, ‘Broeder Manuel, we hebben een verzoek. Het gaat om iets dat voor ons van groot belang is, en het gaat om liefde; mededogen. Wees ons alsjeblieft ter wille.’

‘Je moet mijn macht hier niet overschatten,’ zei hij afwerend. ‘Waarom ga je niet naar broeder Juan? Die heeft veel betere connecties.’

Ze negeerde zijn onwil. ‘We willen een mis, broeder Manuel. Een kerstmis.’

Manuel begon te lachen. ‘Hoe ouder, hoe gekker! Mens, hoe haal je het in je hoofd. Voor ketters worden geen missen opgedragen, dat weet je toch, nu niet en nooit. En denk maar niet dat je van Juan of wie dan ook iets anders zult horen.’

‘Eén keertje maar,’ hield de oude vrouw aan. ‘Alleen een mis dan, zonder heilige communie. Er zijn hier zoveel vrouwen, goede, onschuldige vrouwen, die hunkeren naar dat moment van vrede.’

‘Niemand hier is onschuldig,’ zei hij bars. ‘En nu wil ik er niets meer over horen, begrepen?’ De oude vrouw wendde zich teleurgesteld van hem af.

‘Waarom houden we niet zelf een mis?’ riep iemand achter in de keuken. ‘We kennen de teksten net zo goed als zij. We laten Padje bidden, dat kan ze als de beste, nietwaar Padje. We hebben die zwartrokken toch helemaal niet nodig?’

‘Probeer het maar, dan zal ik de beul vragen of hij zijn zweep vast in het vet zet,’ zei Manuel korzelig.

‘Als we geen mis mogen houden, dan houden we wel een akelarre.’

Het was Suzanna die dat zei. Breed en onverzettelijk stond ze opeens tussen de tafels. Een paar vrouwen sloegen snel een kruis, maar er waren er ook die elkaar grinnikend aankeken.

‘Een akelarre,’ herhaalde Suzanna dreigend, terwijl ze langzaam op Manuel afliep. ‘Want we zijn toch heksen, Manuel? Als jullie ons Gods zegen onthouden moeten we wel genoeg nemen met die van de duivel, nietwaar.’

Na haar woorden stonden veel vrouwen op. Ze leegden hun halfvolle borden in de vuilnisbakken en haastten zich naar buiten. Maar er waren ook vrouwen die juist naar Suzanna toekwamen.

‘En nu is het uit. Ik heb genoeg gehoord om jullie streng te laten straffen,’ riep Manuel bars, maar Maite hoorde de angst in zijn stem en ze zag ook, net als iedereen, hoe hij hulpzoekend achterom keek naar de twee bewakers die afwachting bij de deur stonden.

‘Vooruit, wegwezen, er wordt niet meer gegeten, iedereen gaat weer aan het werk.’

Een van de vrouwen maakte het bezweringsteken, precies zoals Maite het Maria het had zien doen. Manuel deinsde terug.

‘Vreugdevuren, zijn die ook verboden, Manuel?’ vroeg Suzanna die nu vlak voor hem stond.

‘Hoe zou je het vinden, vetpens, als je mooie keuken in vlammen opging?’

Manuel bekruste zich. ‘En nu is het genoeg! Ik zal dit melden en denk maar niet dat jij je straf zult ontlopen.’

Even leken de vrouwen rondom Suzanna te aarzelen, maar het gegrinnik en gegrap kreeg al snel weer de overhand.

‘De duivel zal je halen,’ dreigde een kleine vrouwtje met een bezwerend handgebaar.

‘En je pik zal verschrompelen tot een oude wortel,’ zei een ander.

‘Dat is al lang gebeurd,’ grinnikte Suzanna. ‘Waarom denk je dat hij altijd zo zuur kijkt als er wortels worden geschraapt?’

Het gelach beperkte zich ditmaal niet tot de kleine groep.

‘Laten we gaan,’ zei Padje tegen Maite en de vrouwen die bij hen in de buurt stonden. ‘Dit gaat verkeerd aflopen.’

Buiten regende het een beetje; een ijzige regen die de huid van hun onbedekte armen met fijne naalden leek te doorboren. Toen Maite huiverend nog eenmaal omkeek, zag ze dat zelfs de groep rondom Suzanna gehoor had gegeven aan Manuel’s bevel. Gearmd en brooddronken kwamen de vrouwen naar buiten.

‘Dat ging nog maar net goed,’ verzuchtte Padje. ‘Laten we hopen dat de regen ze kalmeert. Straks worden we weer dagenlang opgesloten. En ditmaal heb ik geen kaarten om de verveling te verdrijven.’

Maar ook de volgende dagen bleven de vrouwen die zich rond Suzanna hadden geschaard elkaar waar en wanneer ze maar konden opzoeken. Er werd gefluisterd en gelachen. Er werden, dat vermoedde Maite tenminste, plannen gesmeed.

Juan besteedde er niet veel aandacht aan, maar Manuel was op zijn hoede. Als een havik spiedde hij de keuken rond, nerveus reagerend op elke onverwachte beweging, elke uitroep, ieder plotseling gelach. In plaats van de gebruikelijke twee soldaten stonden er nu zes in zijn keuken, met leren kurassen, scherp gerande helmen en hun lange lansen in de aanslag. Verreweg de meeste vrouwen hielden zich afzijdig. Besmuikt, bezorgd of zelfs boos, al naar gelang hun sympathie voor de opstandigen, volgden ze de provocaties en de kleine pesterijen: een snelle handbeweging, strakke blikken waarbij iets onverstaanbaars werd gemompeld, obsceen bedoelde gebaren. Padje en nog enkele anderen deden herhaaldelijk pogingen om hen tot inkeer te brengen, maar vergeefs: met elke dag dat het Christusfeest naderbij kwam nam de spanning toe.

Vuur

Nog nooit had Maite zoveel voedsel bijeen gezien en nog nooit was de keukenploeg zo groot geweest; zelfs niet bij de voorbereidingen voor het banket ter gelegenheid van de auto de fe.

Eén lange tafel was geheel bedekt met wild en gevogelte. Fazanten met gloeiend rode borstveren en geknakte blauwgroene nekken lagen hazen en konijnen met bont dat weliswaar koud was maar zo zacht dat weinigen de verleiding konden weerstaan het even te strelen. Ook het enorme zwijn midden op de tafel werd veel aangeraakt. Omdat het zo groot en zo sterk leek, maar daar toch lag met blinde ogen en een kleverige, donkere plek op zijn borst.

‘Moordenaars,’ siste Suzanna zodra ze de uitstalling zag. Ditmaal voelde Maite met haar mee. En zij niet alleen, zag ze. Of het nu uit jaloezie was op degenen die al dit kostelijke wild straks zouden verorberen of uit medelijden met al die schepsels die voor de Inquisitie van hun vrijheid en hun leven waren beroofd, de dieren hadden de ongedeelde sympathie van de vrouwen en niemand bood zich spontaan aan om hen van veren of huid te ontdoen. Ook het weerloze speenvarken aan het spit, even groot en roze als het kind in zijn kribbe, trok geen vrijwilligers. De enorme gedroogde hammen in dunne plakjes snijden, dat wilden er wel veel maar daar viel ook het nodige te snoepen. Maar de meeste vrouwen wilden toch, net als Maite, het liefst met de wortelen, de uien, de pompoenen en de pastinaken aan de slag want die herinnerden hen aan thuis, aan hun eigen tuin. Mijn pompoenen waren groter, dacht ze, terwijl ze haar hand over de harde schil liet gaan. Zou er nog iets van mijn moestuin over zijn? En de kippen, mijn arme kippen... Ik hoop dat de ratten hen uit hun lijden hebben verlost.

‘Als ze verstandig zijn geven ze ons na al dit werk tenminste één fatsoenlijke maaltijd,’ zei Padje hoofdschuddend tegen Maite, die naast haar zat. ‘Al was het alleen maar om de spanning te verminderen. Ik houd mijn hart vast, Mai, echt waar.’

‘Ze hebben de onruststokers nu wel uit elkaar gehaald,’ zei Maite, de tafels rondkijkend.

‘Geef mij die schorseneren maar, Padje. Ik weet dat je daar een hekel aan hebt.’

‘En hoe.’ Opgelucht schoof Padje haar de modderige zwarte staken toe. Zelf nam ze een handvol uien, maar ze begon niet onmiddellijk te snijden. In gedachten liet ze een natte

vinger over het hout gaan. Heel even, voor het vocht was opgedroogd, zag Maite de hand met het zwaard. De schorseneer in haar handen trilde als een wichelroede.

‘Wat kan er toch gebeurd zijn?’ zuchtte Padje. ‘Het is nu al zo lang geleden...’

‘Maria..’ begon Maite, maar haar stem weigerde dienst en ze moest een paar keer kuchen voor ze haar zin kon afmaken. ‘Maria heeft ze gestolen. Ze hebben haar vrijgelaten en ze heeft die kaarten verpatst, zoals ze overal een slaatje uit slaat. Maak je nou maar geen zorgen, Padje.’

Terwijl ze de schorseneer van zijn kleverige zwarte huid ontdeed bedacht ze treurig hoeveel deuren er gesloten moesten blijven, enkel en alleen vanwege de kaarten. Ze had moeten liegen over het verhoor. Ze had haar opluchting over het verhoor onder druk dat niet meer nodig was nu ze schuldig was bevonden met niemand kunnen delen. Maar het kon niet anders. Er was geen sprake van dat Padje zich gedwee door haar zou laten redden: binnen een uur zou ze bij Salazar staan om de zaak recht te zetten.

Ze legde haar mes even neer en keek opzij naar Padjes rechterhand die kordaat inhakte op de pastinaken. Om haar armen liep een brede band waar haar huid afwisselend geplooid en glanzend roze was. Van de garrotes, wist ze nu. Nee, Padje had al genoeg ellende gehad. Te veel.

‘Ja, zo moet het zijn gegaan,’ peinsde Padje. ‘Een geluk bij een ongeluk, zullen we maar zeggen. Hoewel ik nog steeds razend wordt bij het idee dat zij, uitgerekend zij, er zo gemakkelijk is afgekomen. Waarom geloven die kerels haar toch altijd?’

‘Omdat ze zo mooi is, denk ik.’

Padje knikte. ‘Ja, iets anders kan ik ook niet bedenken. Er zouden meer vrouwen aan de macht moeten zijn, Mai. Daar zou de wereld beter van worden.’

‘Maar vrouwen zijn te verstandig om de macht te willen,’ zei Maite. ‘Dat zeg je zelf toch altijd?’

‘Hun soort macht, ja. De macht van onderdrukking. Ik bedoel de macht van wijsheid en verantwoordelijkheid. Het soort macht dat dienstbaarheid vraagt in plaats van altijd maar de dienst uit te willen maken.’

Van de tafel waaraan Suzanna zat klonk opeens geschreeuw en luid gelach. Manuel wenkte de soldaten. Overal vielen de gesprekken stil.

‘Wat is hier aan de hand?’

‘Niets, broedertje,’ zei Suzanna terwijl ze hem uitdagend aankeek. ‘We bereiden onze akelarre voor, meer niet. We hadden het er net over wie we het eerst in een pad zouden veranderen. Je stoort ons, broeder Manuel. Schiet op, ga ergens staan waar het veiliger voor je is.’

‘En jij stoort mij,’ zei Manuel langzaam. Gevolgd door de soldaten liep hij tussen de tafels door naar de plek waar zij zat. Een paar passen van haar vandaan bleef hij staan. ‘Vooruit, neem haar mee,’ zei hij, terwijl hij met zijn vingers knipte. ‘Breng haar maar naar haar cel. Totdat ik overplaatsing naar de geheime gevangenis voor haar heb geregeld.’

‘Kom op, Manuel,’ protesteerde een vrouw aan Suzanna’s tafel. ‘We zitten je gewoon een beetje te jennen, dat snap je toch wel.’

Manuel keek haar alleen maar vernietigend aan. ‘Vooruit, grijp haar.’

Maar Suzanna was te snel. Voor de soldaten om de tafel heen waren gelopen sprong ze opzij naar de grote schouw waar het speenvarken hing te roosteren. Ze bukte zich en trok een lang stuk hout uit het vuur. Het uiteinde brandde als een fakkel. Ze deed een stap naar voren tot ze vlakbij de tafel van Padjé en Maite stond. ‘Waag het niet,’ zei ze met een stem die de hare niet leek te zijn. ‘Kom me niet te na, tuig, schijnheilige moordenaars, of ik steek de boel in brand. Eerst jullie en dan dit vervloekte gebouw.’

De soldaten stonden nu in een halve cirkel om haar heen, net buiten het bereik van haar vlammeende wapen. Ze wisten kennelijk niet goed wat ze moesten doen.

‘Stop allemaal,’ zei Padjé nerveus. ‘Laat ons dit oplossen. Jullie, ga alsjeblieft terug naar je plaatsen of liever nog, naar buiten. Jij ook, Manuel. En Suzanna, leg dat stuk hout terug. Alsjeblieft.’

Maar ze luisterden niet naar haar. De soldaten staken hun lansen naar voren en dwongen haar achteruit te stappen, naar het vuur. De vlammen schroeiden haar kleren en zes vlijmscherpe punten waren op haar borst gericht. Met het brandende stuk hout mepte ze ernaar zodat de vonken in het rond vlogen. In haar ogen viel naast kwaadheid nu ook paniek te lezen.

Er was een doffe klap te horen toen de helm van een van de soldaten werd geraakt door een grote houten kom. Hij draaide zich kwaad om en zag vijf vrouwen staan, grimmig, allemaal met een mes in hun opgeheven handen. Nog een soldaat keerde Suzanna haar rug toe, en het volgende ogenblik raakte haar fakkel de tuniek die onder zijn leren kuras uitkwam. De

stof vloog direct in brand en met een schreeuw liet hij zijn lans vallen. 'Sla het uit! Sla het uit!'

De vrouwen met de messen kwamen dreigend dichterbij. Suzanna's ogen schoten heen en weer, van de soldaten naar Manuel, van de vrouwen naar de keukendeur.

Op dat moment klonk er achter in de keuken een doordringende gil. De vijf vrouwen keken geschrokken om en lieten even hun messen zakken. De soldaat met de brandende tuniek sloeg nog steeds uit alle macht op de vlammen, maar de anderen keken, net als de vijf vrouwen, in de richting van het geluid.

In de algemene verwarring liet Suzanna het stuk hout vallen. Het rolde over de stenen vloer voor het tot stilstand kwam tegen de schouw. Ze vloog tussen de verbouwereerde soldaten door en rende naar de deur. Een ogenblik later was ze verdwenen.

Vier soldaten zetten de achtervolging in, de vijfde legde het stuk hout weer in het vuur en hielp toen zijn maat met het doven van de laatste vonken.

'Ik bloed!' klonk het wanhopig achter in de keuken.

'Het is de zwangere,' zei iemand, en haar woorden plantten zich door de keuken voort als kringen in het water.

'Ik bloed!' kermde de zwangere vrouw opnieuw.

Iedereen stond nu. Iedereen begaf zich naar de plaats waar het geluid vandaan kwam.

'Ga allemaal onmiddellijk zitten!' schreeuwde Manuel, maar niemand luisterde naar hem.

Alsof ze de ster hadden gezien, dacht Maite later, zo vastberaden begaven de vrouwen zich naar de plek waar het geluid vandaan kwam.

'Laat mij er eens langs, ik ben vroedvrouw,' zei iemand bevelend. Het was een van de vrouwen die net nog met een opgeheven mes achter de soldaten hadden gestaan.

Ze knielde neer bij de zwangere vrouw die scheefgezakt, leunend tegen een tafelpoot, op de grond zat, afwisselend jammerend en kreunend.

'Je water is gebroken, dat is alles,' zei ze na een snelle blik op de plas die zich op de plavuizen had gevormd. 'Hoe lang heb je al weeën?'

'Weeën?' kreunde de zwangere vrouw.

'Je eerste zeker,' knikte de vroedvrouw begrijpend. 'Weeën; dat je buik steeds even hard wordt en pijn doet. Is dat al lang zo?' Terwijl ze het vroeg legde ze een hand op de grote buik.

'Vanaf gisterenochtend,' steunde de vrouw. 'maar het ging steeds weer over.'

‘Maar nu niet meer, hè,’ stelde de vroedvrouw vast. ‘Ik voel ‘m nu bijna aanhoudend samentrekken. Je kindje komt eraan, meid.’

Ze stond op en keek zoekend rond. ‘Broeder Manuel,’ zei ze toen haar ogen hem hadden gevonden, ‘Ik heb doeken nodig en warm water. Iets waar ze op kan liggen, dat zou ook prettig zijn, en iets zachts waarin we het kind straks kunnen wikkelen.’

‘Laat mij er eens langs,’ gromde Manuel tegen de vrouwen die tussen hem en de vroedvrouw stonden. Ze weken gehoorzaam uiteen.

‘Ze zou naar de zusters Clarissen gaan om te bevallen,’ zei hij, terwijl hij wat onzeker naar de kermende vrouw staarde.

‘Daar is het nu te laat voor. Het gaat hier gebeuren, of je het wilt of niet.’ Even legde de vroedvrouw een hand op zijn arm. ‘Het spijt me, Manuel, van daarnet. Als je hier lang bent vergeet je soms wie je bent.’

‘En nu weet je dat opeens weer?’ vroeg hij zuur.

Ze zuchtte. ‘Nogmaals, het spijt me. Ik ga mijn handen nu wassen. Het zou fijn zijn als dat met die doeken en wie weet een deken om op te liggen gaat lukken.’

‘Er staat al water op het vuur,’ zei iemand. ‘En zij daar maken zo’n grote mand klaar voor het kind.’

De zwangere vrouw gilde het uit van de pijn. Maite keek ontdaan toe en kneep Padjé in haar hand. ‘Wat is er met haar? Gaat ze dood?’

‘Ze krijgt een kindje, dat is alles,’ zei Padjé vertederd.

‘Maar waarom heeft ze dan zo’n pijn?’

Een vrouw voor hen draaide zich om. ‘Er moet zo’n hoofd doorheen,’ zei ze, de grootte aanduidend met haar handen. ‘Daar kun je je toch wel iets bij voorstellen, nietwaar?’

Ze zei het met een glimlach, alsof ze niet zag dat daar een vrouw kreunend op de grond lag.

‘Die pijn is ze straks zo weer vergeten,’ stelde Padjé haar gerust. Ook zij sloeg het vreselijke tafereel gade alsof het iets moois was, dacht Maite verbijsterd.

De vroedvrouw was terug. Ze had haar mouwen opgerold en haar armen waren tot de ellebogen rood van het hete water.

Van de andere kant van de keuken naderde Manuel die twee dekens en een stapel doeken droeg.

‘Geweldig. Als het een jongen is, noemt ze hem vast naar jou,’ grapte de vroedvrouw. Ze wierp een peinzende blik op de kermende vrouw, keek even om zich heen en zei tegen de

vrouwen die het dichtst bij haar stonden: 'Help me even, we gaan haar op een tafel leggen. Zo kan ik niets zien.'

Er werden dekens op de tafel uitgespreid. De vroedvrouw wachtte tot de weeën even minder leken te zijn en beval: 'Nu.'

Vier vrouwen tilden de zwangere vrouw op de tafel.

De vroedvrouw onderzocht haar terwijl iedereen ademloos toekeek. Alleen Manuel en de soldaten hadden hun blikken afgewend. Maite zag het, maar Padjé kennelijk ook. 'Mannen zijn niet zo vertrouwd met de poorten van het leven als wij,' zei ze. 'Het baren van nieuw leven brengt ons nu eenmaal dicht bij het mysterie.' Ze zuchtte even diep.

Maite keek verwonderd opzij. Had Padjé dan toch kinderen?

'Het kind ligt er prima bij en je bent bijna klaar om te gaan persen,' zei de vroedvrouw tevreden.

'Ik stel voor dat de rest ondertussen weer aan het werk gaat,' zei Manuel.

'Een goed idee,' vond ook de vroedvrouw. 'Het is hier wel erg druk. Maar ik heb drie vrouwen nodig om me te helpen, Manuel; ervaren vrouwen het liefst, en één stevige die schootster kan zijn als het persen zo niet lukt.'

Het volgende uur verstreek in diepe stilte. In de keuken waren alleen de kreten van de vrouw en de kalme woorden van de vroedvrouw en haar helpsters te horen. Reikhalzend hield de keukenploeg de voortgang in de gaten. Suzanna was compleet vergeten.

'Nu mag je persen,' klonk het opeens.

Alle handen staakten hun werk. Eén vrouw ging staan, nog een, weer een, totdat iedereen stond en de vrouwen opnieuw onstuitbaar naar de tafel met de barenden trokken.

'Ze heeft niet genoeg kracht,' zei de vroedvrouw bezorgd. 'Ik heb de schootster nodig, nu.' Een grote brede vrouw klom op de tafel, achter de vrouw die nu hijgde van uitputting, en tilde haar voorzichtig op haar schoot. Ze leunde wat achterover en twee anderen zorgden ervoor dat ze niet viel. De vrouw met de enorme buik zat als een groot kind op de brede schoot, met de armen van de schootster stevig rond haar borst.

'Persen!' riep de vroedvrouw, die voortdurend een hand op de buik hield. 'Ga door, blijf persen! Zo hard als je kunt!'

Vanuit de omstanders begonnen aanmoedigingen te klinken. 'Ga door, ga door! Je kunt het!'

'Ik zie het hoofdje al,' riep de vroedvrouw. 'Nog één keer!'

Het gejammer van de vrouw klonk zwak en moe. Haar hoofd hing scheef tegen de ronde boezem van haar schootster. Maite kon het niet langer aanzien, ze sloeg haar handen voor haar gezicht. Padjé zag het en trok haar naar zich toe, zonder de blik uit het oog te verliezen.

Persen, riepen de vrouwen in koor.

Plotseling klonk er een langgerekte jammerkreet. Maite drukte haar handen tegen haar oren. Mama, dacht ze, Mama. Paniek golfde over haar heen. Ze rukte zich los en wilde wegrennen, maar Padjé hield haar tegen.

‘Ze is dood,’ kermde Maite, rillend over haar hele lijf.

‘Hoe kom je daar nou bij?’ zei Padjé verbaasd. Het kleine vrouwtje hield haar stevig vast, streelde haar rug. ‘Kijk dan, Mai, kijk. Er is niets om bang voor te zijn. Ze heeft ...’

‘Een zoon!’ riep de vroedvrouw, en ze hield het kind omhoog. Het zat nog aan de moeder vast en was besmeurd met bloed en geelwitte vegen. De vroedvrouw hield het met het hoofd omlaag, sloeg met haar vlakke hand op het ruggetje en daar was opeens zijn stem: een volkomen nieuw geluid in de ademloos luisterende keuken.

Nog steeds trillend zochten Maite's ogen eerst en vooral de moeder. Die hing in de armen van haar schootster en ze bekeek haar zoon met stralende ogen.

‘Sancho Matai zal hij heten,’ zei ze met een stem die weliswaar moe klonk, maar waaruit alle pijn als bij toverslag was verdwenen.

‘Sancho Matai, heilig geschenk van God,’ prevelde Manuel en hij sloeg een kruis. Bijna alle vrouwen volgden zijn voorbeeld. ‘Sancho Matai, Sancho Matai,’ herhaalden ze zacht. Het klonk als een gebed.

Brief

Tegen het einde van de middag, kort voor het avondeten, kwamen twee nonnen van het Clarissenklooster de jonge moeder en haar kind halen. Met een rijtuig, dat ratelend over het plein kwam aanrijden. Twee paarden stonden ervoor, wisten de vrouwen van de tafel naast de deur te vertellen. Zwarte paarden, en als ze brieden kwam er stoom uit hun neusgaten. Het kind ging mee in zijn mandje, al zei een van de nonnen dat het een echte wieg zou krijgen. De moeder moest weliswaar ondersteund worden, maar ze kon zelf lopen. 'Bij ons ben je zo weer op krachten,' zeiden ze tegen haar.

De oudste van de twee, een tenger vrouwtje met een grote neus en ogen die jonger leken dan de rest van haar gezicht, bleef bij de deur nog even staan. 'Daar zou ik 'm toch haast weer vergeten,' zei ze hoofdschuddend. Vanonder haar habijt haalde ze een gelige envelop tevoorschijn, die ze aan Manuel gaf. Er ontstond een gefluisterd gesprek en Maite, die net als de andere vrouwen de gebeurtenissen met grote aandacht volgde, kreeg het vreemde gevoel dat ze naar haar keken, speciaal naar haar: niet één keer, maar herhaaldelijk. Lang duurde het gesprekje niet. Ook de achtergebleven non verdween en aan het geratel van de wielen en het geklikklak van de paardenhoeven viel te horen dat het rijtuig zich in beweging had gezet. Uiteindelijk, veel te snel vond Maite, stierven ook die geluiden weg. Het voelde, dacht ze spijtig, als wakker worden uit een mooie droom. De bebloede doeken waren al naar de wasserij, net als de dekens, en aan de schoongeboende tafel werd brood gekneed alsof er niets was gebeurd.

Maar aan de sfeer was te merken dat er wel degelijk iets groots, iets bijzonders was voorgevallen.

'Hebben we toch nog onze mis gehad,' zei een van de vrouwen met een dromerige glimlach, en aan het instemmende geknik rondom haar te zien dachten er meer zo over.

De vroedvrouw was de heldin van de dag. Haar kordate optreden had de herinnering aan de vrouw die met een mes achter de soldaten had gestaan niet uitgewist, maar in een ander licht gesteld, stelde Maite verwonderd vast. Er werd opeens met hoogachting over haar gesproken: ze had immers zich terecht tegen de inquisitie gekeerd om hun recht op een kerstmis op te eisen. Ze was een heldin geworden.

We vergeten hier soms wie we zijn; die woorden waren blijven hangen. Ze keek naar haar handen die, zwart van de modder, geroutineerd schorseneren schoonmaakten. Ze keek naar Padje, het onooglijke vrouwtje voor wie ze haar eigen vrijheid op het spel had gezet. Terwijl er ooit alleen maar Maite van Jon, Maite van de zee was geweest; een Maite die zich in cel 17 wanhopig eenzaam voelde, die dacht dat haar leven voorbij was. Hoe kan ik weten wie ik ben als ik elke dag iets nieuws in mezelf ontdek?

Over bevallingen, bijvoorbeeld, dacht ze opeens. En daar kwamen de beelden die ze even had opgeborgen omdat ze te veel, te groot waren om onmiddellijk te bevatten. Nu drong vooral dat ene beeld zich op: van de moeder met het scheefgevalen hoofd, de blauwe kringen van vermoeidheid onder haar ogen, de stem die steeds zwakker werd.

Padje kon zeggen wat ze wilde, maar ze voelde, ze wist dat ook de dood op dat moment aanwezig was geweest. Misschien stond hij wel niet vlak naast de barende vrouw, maar dan toch zeker wel in een van de schemerige uithoeken van de keuken, geduldig wachtend met zijn zeis tot haar levensdraad zo dun zou zijn dat hij hem moeiteloos, met één nonchalante slag, zou kunnen breken.

Er had zoveel kunnen gebeuren, wist ze nu door de bezorgde verzuchtingen om haar heen. Als ze maar niet te veel bloed verliest. Als ze maar niet te smal is gebouwd. Als haar placenta er maar heel uitkomt. Als ze maar niet te moe wordt om te persen.

Niemand had gezegd: als het kind het maar niet op haar leven heeft gemunt. Of: als het kind de risico's voor zijn moeder maar niet onderschat.

Ze zag het kindje weer liggen, op de buik van zijn moeder: twee en toch een. Zo mooi kan het dus zijn, dacht ze weemoedig. Maar nu weet ik het tenminste zeker. Het was niet mijn schuld, noch die van haar. Zij en ik, wij wilden precies hetzelfde als de kleine Sancho en zijn moeder: een twee-eenheid vormen. Het kan niet anders of ook papa heeft dat geweten. Hoewel het niet stormde moest ze opeens aan de Schim denken. Ze tekende zijn silhouet met modder en staarde ernaar, zonder angst. In een opwelling besloot ze hem ogen te geven. De zwarte kloddertjes keken haar vriendelijk, haast medelijdend aan.

'Etenstijd, we gaan opruimen,' kondigde Manuel aan. 'Wie klaar is kan een bord en een lepel gaan halen.'

Buiten waren de stemmen al te horen van de vrouwen die elders hadden gewerkt. In de keukenploeg werden verkneukelende blikken gewisseld: zulk bijzonder nieuws was er zelden te vertellen.

Ze waren haast klaar met eten, het kleine leger wachters stond al bij de deur om hen naar hun cel te brengen, toen Manuel naar Maite toe kwam. 'Loop even met me mee.'

Verbaasd gehoorzaamde ze hem. Hij ging haar voor naar zijn tafel, gebod haar om naast hem te komen staan, net als hij met zijn rug naar de nieuwsgierige vrouwen.

'Zuster Johanna vroeg me je iets te geven,' zei hij. 'Misschien is het tegen de regels, maar ... Hier.' Met een ingehouden gebaar schoof hij haar de envelop toe. 'Berg hem op. Niemand hoeft er iets van te weten.'

Ze raakte de envelop voorzichtig met één vinger aan en keek opzij. 'Weet u het zeker? Is hij echt voor mij?'

Hij knikte kort.

'Maar ik kan niet eens lezen.'

Manuel wierp een snelle blik over zijn schouders. 'Hij is van die jongen,' zei hij zacht. 'Zij hebben hem verpleegd nadat... Nou, na die nacht. Hij schijnt daar ernstig ziek van te zijn geworden.'

Maite voelde haar knieën knikken. Leunend op de tafelrand stamelde ze: 'Hoe ernstig dan? Is hij...'

Manuel haalde kort zijn schouders op. 'Zijn familie is hem daar komen halen. Dit was zijn laatste wens aan de zusters. Vooruit, berg hem op. Stop hem maar in je mouw.'

'Maar... Het is straks te donker om te lezen.'

'Wat maakt dat uit als je toch niet kunt lezen? En bovendien, jullie hebben toch een lantaarn?'

Ze schokte met haar schouders. 'Ja, maar...'

'Je mag 'm ook teruggeven, hoor,' zei hij geërgerd. 'Dan gooi ik hem wel weg. Ik vond het om te beginnen al geen goed idee. Novicen die een afscheidsbrief schrijven aan een gevangene die niet eens kan lezen, veel gekker moet het niet worden.'

Zijn hand ging al naar de envelop maar Maite was sneller. Ze stopte hem in haar mouw en mompelde. 'Ik vind er wel wat op.'

'Wat was dat nou allemaal?' vroeg Padjé, toen ze, geëscorteerd door wachters met flambouwen, naar hun cellen liepen.

Het duurde even voor Maite had besloten of ze er wel over wilde praten. ‘De nonnen hadden hem iets gegeven,’ zei ze, nog steeds een beetje terughoudend. ‘Van Tomas. Voor mij.’

‘Van Tomas!’ zei Padje verrast, harder dan Maite prettig vond. ‘Dus hij...’

‘Nee,’ zei ze kort, vlug genoeg om haar de mond te snoeren. ‘Nee Padje, het is... een soort afscheidsgeschenk.’

‘Och, Mai...’

Ze voelde Padjes tastende hand maar ze weerde hem af; vanwege het harde geluid van al die klompen op de stenen trap, vanwege het feit dat er bijna niets zo troosteloos en treurig was als de kale grauwe gangen, die zelfs cel 17 een haven van rust en vrede deden lijken. vanwege de stemmen om hen heen die te ruw, te hard klonken om daar Tomas in te mengen. Zodra ze in hun cel waren – thuis, zoals Lola hem noemde – ging ze voor het raam staan waar ze hem voor het laatst had gezien. Padje kwam naar haar toe maar bleef een pas of twee van haar verwijderd staan.

Maite draaide zich naar haar om. ‘Ik wilde er daar niet over praten,’ zei ze. ‘Met al die mensen en dat lawaai. Dat begrijp je toch wel, hè.’

‘Natuurlijk.’

Daar kwam de hand weer, maar ditmaal mocht hij op Maite's schouder landen, omhoog kruipen naar haar krullen en die zachtjes strelen.

‘Een novice en een gevangene,’ zei Maite met een glimlach die niet echt wilde lukken. ‘Wat haalde ik in mijn hoofd? Eigenlijk wist ik al wel dat ik hem nooit meer zou zien. Maar dood...’ Ze slikte moeilijk. ‘Hij was nog zo jong.’

Ze staarde over het lege, donkere plein en zuchtte. ‘Ik hoop dat de kleine Sancho lang en gelukkig zal leven. Met zijn moeder.’

‘Dat hopen we allemaal,’ zei Padje die haar nog steeds zachtjes streekte.

Maite haalde de envelop uit haar mouw. Er stonden letters op, maar in het halfduister werden het streepjes die voor haar ogen dansten.

‘Zal ik de lantaarn halen?’

Maite keek naar de envelop, liet haar wijsvinger over het gladde papier gaan, voelde de scherpe hoekjes, voelde hem opeens heel levend, heel dichtbij, dwars door het papier heen.

‘Nee, ik wacht nog even met openmaken. Misschien morgen.’

Ze draaide zich om en met een rimpel in haar voorhoofd keek ze Padjé aan. 'Kun jij eigenlijk lezen?'

Die schudde haar hoofd. 'Alleen de kaarten,' zei ze. Ook haar glimlach kwam niet overtuigend over.

'Alles komt goed,' zei Maite tegen beter weten in. 'Voor jou en voor mij. Dat moet je blijven geloven, Padjé.'

'Doe ik ook, doe ik ook,' zei het kleine vrouwtje geruststellend.

Ze keek door het kleine raam naar de lucht en zuchtte. 'Wat is het toch vroeg donker, hè.

Het is maar goed dat de dagen vanaf morgen weer langer worden.'

Afscheid

Direct na kerstmis verdween de winterkou om plaats te maken voor dagen met grijze luchten en een schaduwloos licht, waarin de vrouwen in hun grauwe jurken identiek leken en ook ochtenden en middagen niet van elkaar te onderscheiden waren.

De envelop lag 's nachts, nog steeds gesloten, onder Maites kussen, dicht bij haar hoofd. Overdag droeg ze hem mee onder haar kleren want zelfs strozakken waren niet veilig, wist ze nu. Maar ze opende hem niet; ze was bang dat het beetje zoet dat ze nu nog voelde wanneer ze hem tegen haar wang hield daarna misschien in bitter zou veranderen. Als ze zijn boodschap al zou kunnen lezen; de vijf letters die ze kende zouden natuurlijk ontoereikend zijn, en wat dan? Dan stonden zijn afscheidswoordjes daar als betekenisloze krabbels voor haar en was hij weliswaar nabij maar onbereikbaar.

Salazar, dacht ze opeens, terwijl ze kleine dotjes bijenwas aanbracht op de kast die haar door José was aangewezen. Hij kan me helpen. Ik moet hem toch vertellen over mama, dat het mijn schuld niet was. Alleen... Ze zuchtte even. Er was nog steeds die ene vraag die haar tegenhield, die zich steeds maar weer hinderlijk koppig aandienende: En papa dan?

Ze voelde dat ze dichtbij het antwoord was, net zoals ze voelde, wist, dat de Schim er iets mee te maken had. Onvermoeibaar tekende ze hem nu op ieder oppervlak dat zich ervoor leende: in de wasem van haar adem op spiegels, in vette boenwaslijnen op hout, met glanzend water op de roestbruine plavuizen. Steeds meer details voegde ze toe, sinds de ontdekking dat zijn zwarte modderogen een boodschap voor haar hadden. Hij kreeg een echte hoed. Hij kreeg laarzen. Kon ze hem maar een stem geven die meer zei dan alleen maar: het spijt me.

'Ben je soms doof? Je kunt gaan eten, zei ik.'

Geschrokken keek Maite om. José stond vlak achter haar.

'Ik ben niet doof, ik dacht na,' zei ze waardig. Ze borg haar spullen in de mand, stond op en klopte haar jurk af.

'Neem je mand maar mee, je werkt vanmiddag in de keuken.'

'Alweer? Er zijn toch geen diners meer?'

‘Het is één januari, het Hoogfeest van de Heilige Maagd. Manuel heeft speciaal om jou gevraagd.’

‘Naar mij? Waarom?’ vroeg ze verbaasd.

‘Hij had een karweitje waar jij blijkbaar goed in bent.’

Het weer was gedurende de ochtend compleet omgeslagen. Al op de trap die naar de hoofdingang leidde hoorde Maite de wind gieren tussen de arcades. De wachters moesten de deuren stevig vasthouden; de plotselinge storm rukte ze bijna uit hun handen.

Zodra de vrouwen buiten waren sloeg de regen hen tegemoet. Het hele plein borrelde en bruiste. Dikke druppels sloegen putjes in het water dat in smalle stroompjes naar de laagst gelegen delen liep. Rennend legden ze de afstand naar de keuken af, maar ze waren toch doorweekt toen ze er aankwamen. Ook daar hadden de wachters moeite om de deur in bedwang te houden.

Rillend, zich schuddend als natte honden, verdrongen de vrouwen zich om het vuur. De keukenploeg bekeek hen meewarig. ‘Zonde van de moeite,’ riep iemand. ‘Tegen de tijd dat je droog bent moet je er opnieuw doorheen.’

Toen Maite Manuel passeerde legde hij even een hand op haar arm. ‘Jij blijft vanmiddag hier.’

‘Ja, dat heb ik gehoord,’ zei ze. ‘Waarom eigenlijk?’

‘Ik verwacht een paar kisten garnalen, en die moeten vanavond gepeld zijn. Jij bent daar goed in.’ Hij liep naar een raam en zei geërgerd: ‘Ik begrijp het niet. Die koopman had hier al lang moeten zijn.’

Met nog drie andere vrouwen zette hij Maite aan een tafel vlak naast de deur. Dan komt die lucht tenminste niet overal, zei hij.

Charo, de enige van de drie die ze een beetje kende, lachte. ‘Hij is echt dol op garnalen, hè.’

‘Maar hier stinken ze ook echt,’ zei Maite. ‘Thuis, als ik ze net heb gevangen, ruiken ze alleen maar naar zee.’

Charo knikte. weemoedig ‘Dat is waar.’

‘Woonde... woont u ook aan zee?’ vroeg Maite.

Het duurde even voor ze antwoord kreeg. ‘Mijn man was garnalenvisser. Hij is nu met een van de vrouwen die mij hebben aangegeven.’

‘O,’ zei Maite geschrokken. ‘Wat naar.’

Het werd stil aan de garnalentaafel. Eén van de twee vrouwen die ze niet kende, een gerimpelde vrouw met een scherpe kromme neus, zat wat te knikkebollen. De vierde pelster maakte zwijgend haar nagels schoon met een keukenmes.

Manuel liep ongedurig heen en weer: van zijn tafel naar het raam en omgekeerd. De regen roffelde tegen het glas, sloeg tegen de gevel.

Ik voel me niet lekker, dacht ze opeens. Ze keek naar haar handen die een beetje trilden. Ze voelde de oude, misselijkmakende leegte in haar buik. De Schim komt eraan, dacht ze verwonderd. Ik ben wel niet bang meer voor hem, maar blijkbaar maakt hij me nog steeds ziek als het stormt. Haar hoofd voelde alsof het vol liep met zand. Verstikkend zand, dat het moeilijk maakte om te denken. Ze haalde een paar keer diep adem, zette haar ellenbogen op de tafel en verborg haar hoofd in haar handen.

‘Gaat het?’ vroeg Charo.

Ze knikte, schudde toen van nee.

‘Ik voel me niet goed,’ zei ze beverig.

‘Hoezo, niet goed?’

‘Bang... Verdrietig.’

‘We gaan het over iets gezelligs hebben,’ beloofde Charo troostend. ‘Over hoe lekker we hier zitten, bijvoorbeeld. Warm en droog. Was jij er trouwens bij, toen dat kindje werd geboren?’

Een moeizaam knikje. Ik verdrink, dacht ze. Ik verdrink. Waarom voel ik me opeens zo alleen? Zo machteloos?

‘Je ziet spierwit,’ zei Charo bezorgd. ‘Zal ik wat water voor je halen... Maite, zo heette je toch?’

Opeens werd er hard op de deur gebonkt. Maite verstijfde.

‘Rustig nou maar, dat zijn alleen maar de garnalen,’ zei Charo.

Ze had gelijk.

‘Eindelijk!’ riep Manuel die onmiddellijk naar het raam was gevlogen. Zijn ogen zochten de soldaten. ‘Help me eens even met die deur!’

De storm was ineens binnen. Twee tinnen borden vlogen van de tafel en landden kletterend op de vloer. Regen sloeg tegen de plavuizen, wind rukte aan de grauwe jurken, vuren sloegen kortstondig plat om direct weer hoog op te laaien.

In de deuropening, als een donker silhouet tegen het oogverblindende licht dat tussen de voorbij jagende wolken door scheen, stond de garnalenkoopman, in net zo'n geoliede jas als Jon droeg bij slecht weer. Hij had een hoed op. Een hoed tegen de regen.

'Het spijt me,' begon hij, en op die drie woorden volgde een heel verhaal over een wiel dat van zijn wagen was gelopen en overstroomde wegen.

Maite hoorde heel andere woorden. 'Het spijt me dat ik de brenger van slecht nieuws moet zijn.'

Hij nam zijn hoed af, schudde de regen van zijn kleren. 'Arme, arme kinderen. Zo jong en dan al wees.'

Ze greep zich vast aan Charo.

'Kindje, wat is er? Je rilt helemaal'.

Maite probeerde iets te zeggen, maar het lukte niet. In paniek staarde ze naar de koopman, die een eerste kist had neergezet en nu terugging voor een tweede. Manuel en de soldaten hielden de deur voor hem open, zich schrap zettend tegen de wind.

'Hoorde je dat dan niet,' zei ze tenslotte schor. 'Mijn vader is dood. Nu hebben we niemand meer.'

De oudere vrouw keek haar verbaasd aan. 'Maar lieverd, hoe kom je daar nou bij?' Ze legde snel een hand op Maite's voorhoofd. 'Je hebt toch geen koorts,' stelde ze vast.

'Hij heeft het zelf gezegd,' fluisterde Maite, maar toen ze naar hem keek was hij de Schim niet meer maar een doodgewone garnalenkoopman die de regen van zijn gezicht wiste en opgewekt tegen Manuel zei: 'Nou, daar zijn ze dan, drie kisten vol. Dat ze maar mogen smaken.'

Ze boog haar hoofd en sloot haar ogen. Ik verstop me. Ik houd mijn oren dicht. Laat die meneer weggaan. Laat hem ophouden, ik wil niet dat hij zo praat. Waarom houdt hij Jon vast? Waarom huilt Jon? Jon huilt anders nooit. Ik ben bang.

'Maite?'

Ik wil onder de dekens blijven. Laat hem weg gaan.

'Maite?' Manuel legde een hand op haar schouder en schudde die zacht heen en weer.

'Hallo? Wat is er aan de hand?'

Nee, ga weg. Niet praten. Niet dat vreselijke zeggen. Je liegt, stomme Tio Pepe, je liegt.

'Maite.' Het klonk streng.

Niet boos zijn, niet boos zijn.

Charo sloeg een arm om haar heen. 'Wat is er toch, liefje?'

Ze sloeg haar ogen op en keek haar wazig aan.

'Ik wil naar papa toe,' zei ze klaaglijk.

Manuel en Charo wisselden verontruste blikken.

'Naar papa?' herhaalde Manuel scherp.

Opeens rook ze de garnalen, voelde ze het hout van de tafel, hoorde ze de wind aan de luiken rukken, zag ze de vrouwen, heel veel vrouwen, in een halve cirkel om haar heen.

'Padje, bedoel ik,' verbeterde ze met een stem die meetrilde met haar bevende lichaam. 'Ik wil naar Padje toe.'

Even staarde Manuel haar besluiteloos aan, toen haalde hij zijn schouders op. 'Vooruit, ga d'r maar halen,' zei hij tegen de soldaten die van een afstandje nieuwsgierig toe stonden te kijken. 'Padje, dat is die kleine met die pukkels, uit cel 17, weet je wel? Juan zal wel weten waar ze uithangt.'

Het duurde niet lang voor Padje verwaaid en nat binnenstormde. Bij de deur keek ze even zoekend rond. 'Mai!'

Met een paar passen stond ze naast haar. Maite sloeg haar armen om haar heen en verborg haar gezicht in het vochtige linnen.

'Ik heb je stoel nodig, Manuel,' hoorde ze Padje gebiedend zeggen. 'Daar, bij het vuur. Ze heeft over haar hele lijf. Snel, graag.'

Zuchtend droeg Manuel de soldaten op zijn stoel te verplaatsen. Padje hielp Maite voorzichtig overeind.

'Het komt goed,' zei ze maar steeds. 'Het komt allemaal goed, mijn kind.'

Met gesloten ogen liet Maite zich leiden. Ze voelde zich verdoofd maar tegelijkertijd vol pijn, alsof de huid van haar emoties was gestroopt. 'Hij is dood, Padje,' stamelde ze. 'Papa komt nooit meer terug.'

Padje ging op de grote stoel zitten met Maite op haar schoot. Ze vroeg niets, maar wiegde haar zachtjes heen en weer.

'Het was Tio Pepe,' fluisterde Maite. 'Zo noemden we hem. Hij was een vriend van papa, ze voeren op hetzelfde schip. Ik wist het weer toen...'

Opnieuw sloot ze haar ogen.

‘Ik wilde hem niet zien... Ik verstopte me. Ook voor de mensen die later kwamen. Vader Antonio, nog meer vissers... Laat haar maar, ze begrijpt het niet, zeiden ze. Jon huilde steeds maar. Ik was zo bang...’

Ze haalde diep adem en opende haar ogen. Het vuur vlamde net als thuis. ‘Later gingen we naar het strand. Vader Antonio gooide water in de zee, met een kwast. Water uit een emmertje, in de zee... Ik vond het zo gek. Maar Jon bleef maar huilen.... En toen gingen ze zingen, ave, ave...Ik hield me vast aan de Luz, die op het strand lag, want ik was bang dat de wind me mee zou nemen, zo licht voelde ik me, zo leeg...’

Ze keek om naar Padje die rood was aangelopen en licht steunde onder haar gewicht. ‘Och Padje, ik ben toch veel te groot om bij jou om schoot te zitten,’ zei ze verontschuldigend. Het trillen was al veel minder. Padje glimlachte alleen maar en streelde teder haar wang.

‘Dapper meisje,’ zei ze zacht. ‘Dapper koninginnetje.’

Maite stond voorzichtig op, Padje wreef haar pijnlijke dijen.

Manuel, die van een afstandje had toegekeken, kwam erbij. ‘Zo te zien hebben we ook deze crisis weer overleefd,’ stelde hij wat gemelijk vast. ‘Kunnen er dan nu misschien nog wat garnalen worden gepeld?’

Letters

‘Nu moet ik zo snel mogelijk naar Salazar om hem te vertellen wat ik heb ontdekt,’ zei ze die avond.

‘Waarom in hemelsnaam?’ zei Lola. ‘Wie heb je te zoeken bij een vent die je wil laten martelen?’

‘Dat zei hij maar,’ zei ze. ‘Ik weet ook niet waarom, waarschijnlijk vanwege Valle. Maar hij heeft gezegd dat ik alles moet melden dat voor mijn zaak van belang kan zijn.’

‘Alsof dat iets zou veranderen,’ schamperde ze. ‘Hij heeft zijn oordeel al lang klaar, hoor. Heks. Tuig. Neem d’r te grazen. Laat haar lekker in die stinkcel rotten.’

‘En toch ga ik met hem praten,’ zei Maite kort.

‘Praten kan nooit kwaad,’ zei Padje met een verwijtende blik naar Lola.

De volgende ochtend stond ze al vroeg klaar bij de deur van hun cel. Ongeduldig wrong ze zich door de kletsende, mopperende, grappende vrouwen die zich zonder veel haast naar hun werk begaven. Als eerste stond ze bij broeder Juan om hem te vragen een afspraak voor haar te maken.

‘Ik zal je verzoek doorgeven,’ zei hij, ‘maar reken nergens op. Inquisiteurs hebben nu eenmaal een druk bestaan, soms duurt het weken of zelfs maanden voor ze tijd vrij kunnen maken.’

‘Maar hij zei zelf dat ik er recht op had,’ reageerde ze verbouwereerd. ‘Bovendien, binnenkort is mijn proces. Hij moet het echt voor die tijd weten.’

Juan keek haar onderzoekend aan. ‘Heeft hij dat gezegd, dat je proces eraan zit te komen?’ Maite schokte even met haar schouders. ‘Dat niet precies. Maar ik heb mijn verhoren nu toch gehad?’

‘Dat zegt op zich nog niets. Je weet pas wanneer het je beurt is als je wordt opgehaald.’ Nieuwsgierig luisterend stonden de andere vrouwen te wachten. ‘Ik geeft het door,’ herhaalde hij, en hij liep weg om werkopdrachten uit te delen.

Maite ging achter hem aan. ‘Hoor je dat dan niet van tevoren?’ vroeg ze verward. ‘Ik bedoel... hoe kun je je nou op je proces voorbereiden als je pas op het allerlaatste moment weet dat het gaat komen?’

‘Zo gaat dat nou eenmaal,’ zei hij kortaf. ‘Vooruit, pak een emmer en een dweil, jij gaat vandaag gangen doen op de tweede verdieping.’

Een week lang wist ze vooraan in de rij terecht te komen. Elke ochtend vroeg ze hem hoopvol of hij al iets had gehoord. Elke ochtend schudde hij van nee, eerst nog vriendelijk, maar zijn toon werd steeds ongeduldiger. Tot hij haar verbood om er nog naar te vragen: ‘Je hoort het wel als het zover is.’

Maite besloot haar pijlen dan maar op Manuel te richten.

‘Mag ik Salazar alsjeblieft nog een keer bedienen?’ vroeg ze. Benen over elkaar, lief glimlachje, ze gooide alles in de strijd, precies zoals de wachters haar ooit hadden aangeraden.

‘Ik zou niet weten waarom,’ was zijn antwoord. ‘Het nieuwe meisje doet het uitstekend, ik heb nog nooit een klacht over haar gehad.’

Ook bij het meisje zelf probeerde ze het, maar hoewel ze nog steeds niet dol was op Salazar – hij bleef onvriendelijk en saai, zei ze – was ze niet bereid haar bijzondere positie voor één keer op te geven. Integendeel zelfs: Maite’s dringende verzoek maakte hem zo te zien alleen maar aantrekkelijker.

Onverwacht diende zich een kans aan. Toen Maite met een pan naar de pomp liep, was het nieuwe meisje daar net een kan water aan het vullen. Voor Salazar ongetwijfeld, want naast haar stond het grote blad met daarop al een glas en een karaf wijn. Zodra ze met de kan op het blad koers zette naar het fornuis liet Maite zich tegen haar aan vallen. Het blad gleed uit haar handen, de wijn en het water stroomden over haar jurk.

Woedend keerde ze zich om. ‘Stomkop! Kijk nou wat je gedaan hebt!’

‘Het spijt me,’ zei Maite berouwvol. ‘Ik gleed uit.’

Manuel was erbij gekomen. ‘Zo kun je natuurlijk niet naar Salazar,’ zei hij geërgerd. ‘Schiet op, ga naar de wasserij en haal een schone jurk. En jij...’ hij wendde zich tot Maite, die ijverig aan het dweilen was geslagen. ‘Jij gaat je handen wassen en je brengt dat blad naar boven.’

Salazar zat aan zijn tafel te lezen. Hij hield een pen in zijn hand waarmee hij af en toe iets in de kantlijn schreef.

‘Uw vaste meisje heeft een ongelukje gehad,’ zei ze eerbiedig, terwijl ze zo zacht als haar klompen toestonden naar de tafel liep. ‘Ik vervang haar.’

Ze kon zien dat hij haar stem herkende. Direct al bij het eerste woord bleef de hand met de pen boven het papier hangen. Ook aan zijn schouders zag ze het: die leken te bevriezen.

‘En jij was toevallig in de buurt.’

Ze kon niet goed horen of het een vraag of een wat bitse constatering was.

‘Niet helemaal toevallig,’ bekende ze.

‘En dat ongelukje, was dat misschien jouw schuld?’

‘Het was niets ernstigs, heer. Ze kreeg alleen wat wijn over haar jurk.’

Voorzichtig zette ze het eten voor hem neer. Een kom met soep, dikke geurige soep. Een flinke homp brood. Koude plakken lamsvlees. Een groot stuk amandeltaart, nog warm van de oven. Water. En wijn, natuurlijk.

Salazar volgde haar handelingen zwijgend. Toen ze klaar was en achteruit stapte keek hij haar van opzij aan. Zo kil dat ze ervan schrok.

‘Waarom denk je toch steeds dat de regels hier voor jou niet gelden?’

Ze begreep niet wat hij bedoelde, staarde hem in verwarring aan.

‘Ik bepaal wanneer ik een gevangene te woord sta. Jij hoort te wachten tot je een oproep krijgt. Hebben ze je dat niet verteld?’

Maite sloeg haar ogen neer. ‘U zei toch zelf dat ik naar u toe moest komen als ik iets belangrijks te vertellen had?’

‘Dat is geen reden voor zulke spelletjes, Maite. Je kunt je beurt afwachten, net als ieder ander.’

‘Maar...,’ stamelde ze ongelukkig. ‘Straks is mijn proces en dan is het te laat.’

Salazar trok de soep naar zich toe en stak zijn lepel erin. Hij bracht een hap naar zijn mond, proefde voorzichtig, blies erop en proefde weer. Bonen zag ze, en grote stukken wortel, in een dikke roodbruine vloeistof waarop goudgele kringen dreven.

‘En wat is er dan zo belangrijk dat je er het protocol voor schendt?’ vroeg hij uiteindelijk.

‘Het protocol?’ herhaalde ze niet begrijpend.

‘In dit stadium van de procesgang kan ik alleen maar met je praten in aanwezigheid van een secretaris, die vastlegt wat er wordt gezegd.’

‘Maar ik wil het zo graag nu vertellen,’ smeekte ze. ‘Alstublieft...’

‘Nee, Maite.’ Zijn stem klonk kalm en vastberaden.

‘Vroeger vond ik u aardig,’ zei ze bitter.

‘En vroeger vond ik jou eerlijk.’ Hij wendde zich van haar af en viste met zijn lepel een stuk wortel uit de soep. Voor hij het in zijn mond stak beroerde hij het even met zijn lippen.

‘Ik bén...’ Eerlijk, wilde ze zeggen, maar ze zweeg.

Salazar zuchtte. ‘Ik zou wel graag weten wat me te wachten staan, Maite,’ zei hij, terwijl hij de schaal met lamsvlees naar zich toetrok. ‘Ik ben nog steeds bereid om mijn best voor je te doen, maar zo kan ik weinig uitrichten. Komen er nog meer verrassingen zoals die kaarten?’

‘Hoe moet ik dat weten?’ zei ze boos.

Het bleef lang stil na haar woorden. Salazar at zijn soep, hij at een stuk brood, hij at de helft van het koude vlees en daarna had hij zo te zien al zijn aandacht nodig voor de amandeltaart, maar toen ze op haar tenen ging staan zodat ze over zijn schouder net het bord kon zien, zag ze dat hij de koek alleen maar in kleine stukjes hakte.

‘Hoe kwam je aan die kaarten, Maite?’ vroeg hij opeens.

Maite voelde het bloed naar haar wangen stijgen. Stom, stom... Die vraag had ze moeten verwachten. Hoe kwam je aan zulke kaarten?’

‘Ik...heb ze gekregen.’

‘Van wie?’

‘Van... een koopman.’

‘De koopman die jullie naar Zugarramurdi bracht?’

‘Ja,’ zei ze met tegenzin. ‘Maar ze waren niet van hem. Hij had ze ... gevonden, in een wagen. Hij wist niet waarvoor ze dienden.’

‘Waarvoor dienen ze, Maite?’ vroeg hij.

Koortsachtig dacht ze erover na. ‘Ze helpen mensen om te zien wie ze zijn,’ zei ze tenslotte. En aarzelend voegde ze eraan toe: ‘Zodat ze... beter opgewassen zijn tegen hun leven.’

‘Vertel me nog eens iets meer over die kaarten.’

Moeder Maria, sta me bij, bad ze. ‘Nou... er zijn kaarten met zwaarden,’ begon ze onzeker.

‘Hoeveel?’

Dit gaat helemaal verkeerd, dacht ze in paniek. Hij weet er meer van dan ik. Ze zuchtte diep en zei: ‘Ik praat er liever niet over, ik heb ze afgezworen.’

‘Hoeveel kaarten met zwaarden, Maite?’ herhaalde hij kalm.

‘Wat maakt dat nou uit,’ riep ze ongelukkig. ‘Ik weet wie de Schim is. Ik weet dat mijn vader is verdronken. En dat mama’s dood niet mijn schuld is. Daarom ben ik hier, niet vanwege die stomme kaarten!’

Hij schoof het bord met de taart opzij en trok zijn boek weer naar zich toe. Zijn hand grabbelde blindelings naar de pen.

Straks stuurt hij me weg, dacht ze opeens in paniek. Ze haalde de envelop tevoorschijn en stond er even besluiteloos mee in haar handen. Het geel was groezelig geworden en de hoekjes waren niet langer scherp en stevig. In een opwelling legde ze hem op de tafel, vlak naast het boek en stapte toen vlug weer achteruit.

Zijn hand bewoog ernaar toe, pakte hem op, draaide hem om en om. 'Wat moet ik hiermee?'

'Hij is van Tomas,' zei ze met een stem die licht trilde. 'Ik... Wilt u hem alstublieft voorlezen?'

'Van Tomas de novice?' vroeg hij, terwijl hij naar haar opkeek. Niet boos, eerder verrast.

Nieuwsgierig bijna, dacht ze met een sprankje hoop.

'Ja heer. Die Tomas.'

Weer bekeek hij de brief langdurig. Kennelijk had hij nog geen besluit genomen.

'We waren vrienden,' zei ze zacht.

Salazar legde de brief op tafel. Hij pakte zijn mes, veegde het schoon met zijn servet en stak de punt voorzichtig in de kleine opening in de rechterbovenhoek. Maite kende die opening precies. Ze had hem wel honderd keer bestudeerd.

Langzaam, met een licht scheurend geluid, schoof het mes langs de vouw naar de andere hoek.

Maite hield haar adem in.

Zijn duim en wijsvinger verdwenen in de opening en trokken er een grijswit stuk papier uit.

Het was dubbelgevouwen en de buitenkant was leeg. Pas toen hij het openvouwde zag ze er meer vellen waren. Twee, drie. Misschien zelfs vier.

Ze sloot haar ogen om beter te kunnen luisteren, maar er volgde alleen geritsel. En meer geritsel.

Lees nou, smeekte ze in stilte. Alsjeblieft, alsjeblieft.

'Hier heb je mij niet voor nodig,' hoorde ze hem na een eeuwigheid zeggen. Er klonk verwondering in zijn stem en een zachte ondertoon die ze al lang niet meer had gehoord.

'Hier, lees zelf maar.'

Ze deed haar ogen open en zag vier vellen naast elkaar op tafel liggen. Vier vellen vol kleine tekeningen, met letters ernaast.

Helemaal bovenaan het eerste vel was een kreeft getekend. Er stonden letters naast waarvan ze alleen de laatste kende.

‘Wat denk je dat daar staat?’ Zijn wijsvinger gleed van de tekening naar de letters. Bij elke letter hield hij even stil.

‘Kreeft?’

Hij glimlachte. ‘En daar?’

Gretig liet ze haar ogen naar het volgende plaatje gaan. Een paar gebogen lijntjes, dat was alles.

‘Zee!’ riep ze triomfantelijk. Ze deed een stap naar voren, wees een volgend plaatje aan.

‘Boom. En dat is de M van Maite.’

‘Maite... die heb ik ook ergens zien staan,’ zei hij. ‘Hier.’

Hij wilde iets aanwijzen, maar Maite was hem voor. ‘Daar staat Tomas,’ zei ze trots. ‘Dat kan ik lezen. En schrijven.’

‘En dat?’

‘Hart?’ veronderstelde ze.

Hij knikte. ‘Jullie moeten goede vrienden zijn geweest.’

Haar opwinding was op slag verdwenen.

‘Dit was zijn afscheidscadeau,’ zei ze zacht. Opeens viel het haar op hoe beverig en krachteloos de lijnen soms waren. ‘Hij zou me leren lezen, dat had hij beloofd.’

Salazar raapte de papieren bijeen, vouwde ze op en stopte ze weer in de envelop. ‘Goed oefenen dan maar,’ zei hij, terwijl hij hem aan haar teruggaf. Uit een bakje op de tafel haalde hij een potlood. ‘Hier, dat zal je nodig hebben. En ruim nu maar af, ik ben klaar.’

Overspoeld door verwarrende emoties zette ze alles weer op het blad. Salazar las al weer. Het leek erop dat hij haar al was vergeten, maar net voor ze bij de deur was riep hij haar naam.

‘Ja heer?’

‘Hoe ben je er eigenlijk achter gekomen dat je vader niet meer leeft?’

‘Door de Schim,’ zei ze verrast. ‘Opeens wist ik weer wie hij was: Tio Pepe. Hij kwam zeggen dat papa overboord was geslagen in de storm.’

Salazar knikte zonder op te kijken van zijn boek. ‘Ik zal het aanpassen in de stukken,’ beloofde hij.

‘En dat van.. mijn moeder ook?’

Nu keek hij wel op. Hij glimlachte opnieuw, maar ze was er later niet zeker van of het een vriendelijk of een spottend lachje was geweest. 'Geen wet ter wereld, kerkelijk of werelds, zou ooit een zuigeling veroordelen.'

'Maar waarom...' zei ze aarzelend, 'Waarom liet u het dan toevoegen aan de tenlastelegging?'

'Om het aandacht te kunnen geven. Het belastte je ziel, nietwaar?'

'Toen ik een kind was sprak ik als een kind, dacht ik als een kind, redeneerde ik als een kind,' zei ze. 'Dat zei u een keer tegen me, weet u nog? Ik ben vergeten hoe het verder gaat.'

Het zag ernaar dat ze geen antwoord zou krijgen. Hij las weer, en schreef al weer iets in de kantlijn van zijn boek. Het dienblad leek ondertussen steeds zwaarder te worden. Ze zette het op de grond, opende de deur en wilde de kamer al verlaten, toen er toch nog een antwoord kwam.

'Maar nu ik volwassen ben heb ik al het kinderlijke achter me gelaten.'

'Dank u wel,' zei ze zacht.

Achter haar sloot de bewaker zachtjes de deur.

Niet-dingen

Tweeënveertig plaatjes telde de brief van Tomas. Tweeënveertig plaatjes met daarnaast in totaal drieëntwintig verschillende letters. Sommige kwamen maar één keer voor, andere juist heel vaak. Met het potlood dat ze van Salazar had gekregen tekende Maite ze na op de onbeschreven randen van het eerste vel: onder elkaar, in vaste, zekere lijnen. En elke keer als ze naar het voorbeeld keek, naar de beverige lijnen, de druk die hier en daar zo zwak was dat er mist voorbij de letters leek te drijven, dacht ze aan dat naakte, kwetsbare lichaam in de sneeuw.

‘Houd hem voor je zelf,’ had Padje haar aangeraden. ‘Loop er maar liever niet mee te koop, Mai.’

Maite had haar verbaasd aangekeken. Dat Manuel haar liever niet tijdens het werk zou zien studeren op haar woordjes, dat begreep ze. Juan, dat was al wat anders; Juan was erg op Tomas gesteld. Maar dweilen en lezen tegelijk, dat zou toch lastig worden.

‘Maar waarom dan?’ vroeg ze.

‘Lezende heksen, dat past niet in hun beeld. Het zou ze maar bang maken en voor de inquisitie geldt: hoe banger, hoe gevaarlijker. Bovendien, de kans is groot dat ze je de brief afnemen.’

‘Maar Salazar heeft hem gezien... Hij heeft me zelfs een potlood gegeven. Goed studeren dan maar, zei hij.’

‘Denk je dat Valle ook zo had gereageerd?’

Nee, natuurlijk. En dus gaf ze Padje het voordeel van de twijfel. Ze vroeg alleen aan Juan hoeveel verschillende letters er waren. ‘Zesentwintig,’ zei hij fronsend. ‘Wat is dat nou weer voor vraag, Maite?’

Dan mis ik er dus drie, dacht ze.

‘Mag ik de lantaarn nog even?’ vroeg ze die avond toen haar celgenoten klaar voor de nacht op hun strozak lagen.

De zusters, maar ook Lola, reageerden wat geërgerd. ‘Waarom, dat doen we toch nooit? Ga je opeens apart doen?’

‘Ik wil nog even naar mijn brief kijken. Woordjes leren.’

‘Woordjes leren...’smaalde Lola. ‘Maite de geleerde.’

En de spugende zuster Venijn zei: ‘Zoek lekker een eigen celletje, kan je leren tot je erbij neervalt.’

Niemand zei met zoveel woorden dat de lantaarn niet langer mocht branden, maar omwille van de oude saamhorigheid blies ze de kaars toch uit. Vanaf dat moment las ze elke avond en elke ochtend snel twee woordjes. Ze prentte de vorm van de letters in haar hoofd en oefende ze de hele dag. Met water, met de modder van schorseneren, met boenwas, met deeg en als er niets voorhanden was, in haar hoofd. ’s Nachts lag ze woorden te bedenken met klanken die in geen van Tomas’ woorden voorkwamen. Zesentwintig letters, dacht ze verwonderd. En daarmee kun je de hele wereld beschrijven.

Ook over de tekeningen dacht ze veel na. Het was nog niet zo gemakkelijk, ontdekte ze, om woorden te bedenken die je zo kon tekenen dat er geen misverstand over kon ontstaan. Dan waren er nog woorden, verbazingwekkend veel woorden zelfs, die niet te tekenen waren; belangrijke woorden vaak als ziek, dood, weg.

Met nieuwe ogen keek ze naar de wereld om zich heen. Dingen werden woorden; een bank die ze in de was zette – groot, statig, rijk versierd met houten bladmotieven en een fluwelen zitting waarin zich heel goed letters lieten krassen die met één handbeweging ongedaan konden worden gemaakt, werd een mager rijtje van vier letters. Waarom juist deze letters, vroeg ze steeds vaker af, niet alleen bij ‘bank’ maar ook bij ‘water’, ‘mes’, ‘hout’, bij alles eigenlijk wat in haar wereld altijd vanzelfsprekend was geweest. Wie heeft bedacht dat dit prachtige meubel ‘bank’ moet heten, net als de lange dingen van kaal geschuurd hout waarop we in de keuken zitten? Ze probeerde zich een wereld voor te stellen waar alles wat niet echt gelijk was zijn eigen naam had en verbaasde zich over de hoeveelheid dingen om haar heen. Ook taal is een tweesnijdend zwaard, dacht ze. Het is handig om maar één woord voor veel verschillende dingen te hebben, maar de taal kan ook maken dat je de rijkdom van de echte wereld niet meer ziet. Aan ‘bank’ kan je tenminste nog van alles toevoegen om de ene bank van de andere te onderscheiden: groot, klein, lelijk, mooi... Hoewel, mooi? ‘Mooi’ is als ‘goed’, het is te vaag, het kan zo veel betekenen. Voor mij is Padje goed, maar voor de inquisitie is ze slecht. En zo gemakkelijk als ik kan zeggen: “Ik bedoel die wiebelige houten bank links achter in de keuken, die met de brandplek in de vorm van een vogel zonder staart”, zo moeilijk zou het zijn om aan Valle uit te leggen waarom Padje goed is.

Zo leidde het denken over Tomas' tekeningen tot haar ontdekking dat de wereld bestond uit 'dingen' en 'niet-dingen', en vervolgens weer tot de gedachte dat de taalmakers de 'dingen' blijkbaar het belangrijkste vonden: daarvoor hadden ze vaak heel precieze woorden bedacht, terwijl de 'niet-dingen' het moesten doen met vaagheid.

Woorden en taal kleurden haar dagen, lieten de tijd haast ongemerkt passeren. Tot de dag waarop Juan 's ochtends bij de werkverdeling tegen haar zei: 'O ja, Maite, morgen moet je voorkomen, om tien uur.' Hij zei het zo terloops alsof hij aankondigde dat op die dag de spiegels wel weer eens een beurt konden gebruiken.

'Voorkomen?' vroeg ze verschrikt. 'Bedoelt u... In de rechtszaal?'

'Ja, waar anders? Hé, jij daar, kom eens terug, je hebt helemaal geen bezem nodig, je gaat gangen dweilen, weet je nog wel?'

'Maar broeder Juan...'

'Nu niet, Maite, nu niet. Je ziet toch dat ik bezig ben? Vooruit, pak een mand en ga aan het werk.'

Het was een mooie lentedag, de eerste van het jaar. De zon stond nog laag, maar nu al voelde ze zijn warmte. Op de dakkapellen zaten duiven. Ruziënd, koerend. Verstrooid volgde ze hen met haar ogen. Duiven maken heel anders ruzie dan meeuwen, stelde ze vast.

Meeuwen zijn trots, duiven niet. Als de koningin van de zwaarden een vogel zou zijn, was ze eerder een meeuw dan een duif. Duiven waren van 'om de lieve vrede' maar meeuwen zouden nooit iets bekennen dat niet waar was. Tenzij het deel uitmaakte van een plan, misschien. Ik ben meer een meeuw dan een duif.

Een stukje voor haar uit liep Charo. Die had haar proces al gehad, die kon haar vast wel meer vertellen.

Ze versnelde haar pas. Veel tijd was er niet, zag ze, want Charo ging vloeren dweilen en zij ging stof afnemen.

'Charo,' zei ze, licht hijgend van het snelle lopen. 'Weet jij hoe dat gaat, voorkomen?'

De oudere vrouw wierp een meewarige blik opzij. 'Ach, is het zo ver? Nou, je kunt er ook maar beter vanaf zijn, dan weet je tenminste waar je aan toe bent.'

'Maar hoe gaat het? Wat gebeurt er precies?'

'Nou... Er zitten een heleboel mannen. Mannen die je onvriendelijk bekijken,' begon Charo.

'De inquisiteurs, de aanklager, iemand die bisschop vertegenwoordigt. En natuurlijk de

onvermijdelijke klerk. Die lui van de inquisitie schrijven echt alles op, bergen papier moeten er in hun gebouwen liggen.'

'En dan?' vroeg Maite ongeduldig, want ze naderden het hoofdgebouw al.

'Dan...Nou, zo heel precies weet ik het niet meer, maar in elk geval begint de aanklager al snel met het voorlezen van de tenlastelegging. Ook al is het een soort samenvatting van alle onzin die ze hebben bedacht of gehoord, dat kan toch best een tijdje duren. En daarna ben jij aan de beurt. Op dat hele kletsverhaal moet jij dan reageren. Zonde van de tijd, natuurlijk, want ze geloven je toch niet. Daarna halen ze ergens een zogenaamde verdediger voor je vandaan. Ook weer zonde van de tijd, want die man moet eerst het hele verhaal weer aanhoren en denk je dat hij je daarna gaat helpen? Mooi niet.'

Ze stonden bij de grote poort. De soldaten hielden de deur open, iedereen was al binnen.

'Maar wie verdedigt je dan wel?' vroeg Maite gejaagd, na een snelle blik op de soldaten die al ongeduldig werden.

'Niemand natuurlijk,' zei Charo verbaasd. 'Waarom zouden hun gevangenissen anders zo vol zijn?'

'Moet ik mijn lans soms even in jullie luie reet steken?' riep een van de soldaten.

Charo zette een sukkeldrafje in. 'Gewoon bekennen,' riep ze nog over haar schouder.

'Bekennen en zeggen dat het je spijt, meer kun je niet doen.'

's Avonds herhaalde Maite haar vragen voor haar celgenoten, maar de informatie die ze kreeg was nauwelijks anders.

'Gewoon bekennen,' riepen de zusters in koor.

'Laat je niet in de war brengen,' raadde Padjé haar aan. 'Als de aanklager zijn verhaal voorleest, probeer dan goed te onthouden wat je kunt weerleggen, liefst met bewijzen. Je hebt het zwaard van de rede, Mai. Alleen jij kunt hen de waarheid laten zien.'

Mijn waarheid... Ze keek opzij, naar Padjé's vriendelijke gezicht waarin de ogen zacht en zorgzaam stonden. Als het voorbij is, kan ik het je vertellen. Als ik maar eenmaal veroordeeld ben, dan valt er niets terug te draaien. Vol genegenheid streelde ze de pols met de littekens. 'Het kan me niet schelen hoe lang ik hier nog moet blijven. Zolang jij er maar bent, Padjé. En jullie,' voegde ze er met een blik op de anderen aan toe. '

Lola had zich nog niet met het gesprek bemoeid. Ze zat zwijgend op haar strozak, haar rug gebogen, haar armen gevouwen voor haar borst. 'Rotzakken zijn het,' zei ze somber. 'Je wint het nooit van ze, nooit. Voor dat tuig bestaat er maar één waarheid, die van hun.'

Van slapen kwam die nacht niet veel.

Zitting

In dezelfde zaal waar haar verhoren hadden plaatsgevonden zaten negen mannen op haar te wachten. Alleen Valle en Salazar kende ze, maar een zware man in een iets te krappe soutane, met een kleine rode baret op zijn hoofd, stelde de aanwezigen in een korte toespraak voor.

‘Welkom,’ was zijn eerste woord.

Welkom. Vanaf het kleine bankje dat haar ook nu weer was toegewezen nam ze de aanwezigen heimelijk op. Geen van hen keek naar haar alsof ze welkom was, zelfs Salazar niet.

‘Welkom,’ herhaalde de dikke man verstrooid, terwijl hij zijn papieren ordende.

Ze probeerde het woord in haar hoofd te schrijven en merkte dat het bedenken van de letters haar rustiger maakte.

‘Maite Sansín, vrouw, 17 jaar, wees,’ las de dikke man voor.

Wees. Het was de eerste keer dat ze zich zo hoorde noemen. Een scherp en eenzaam woord, dat zich als een angel in haar boorde. Wees.

Wees flink, dacht ze opeens, en ze rechtte haar rug.

‘... Aangehouden op verdenking van hekserij.’ De man keek van zijn tekst naar haar en vervolgde: ‘Je staat vandaag terecht voor het tribunaal van het Heilige Officie. Hier aanwezig zijn de drie inquisiteurs van dit tribunaal, de openbare aanklager, drie rechtskundig en theologisch geschoolde adviseurs, een secretaris en...’ Hij klopte zichzelf glimlachend op de borst, ‘de afgevaardigde van de bisschop van Pamplona. Ik geef het woord aan de openbare aanklager.’

De inquisiteurs zaten rechts van haar. Eerst Salazar, dan een magere man met kleine ogen in een bleek gezicht, dan Valle. De magere man moest Becerra zijn, de inquisiteur die ze nog nooit had gezien maar over wie ze weinig goeds had horen zeggen.

Een nog jonge man ging staan. Hij was de enige, zag ze, die geen kerkelijke kleding droeg. In zijn hand hield hij een stapeltje papieren.

‘Gaaf dat allemaal over mij?’ dacht ze verbaasd.

Met een vlakke, haast verveelde stem begon hij te lezen. ‘Deze acte van beschuldiging is een samenvatting van de bevindingen van de inquisiteurs De Valle Alvarado en De Salazar Frias

zoals beschreven in de dossierstukken LoMf190211 a tot en met g, waarnaar ik kortheidshalve verwijs. Alle stukken zijn in afschrift in uw bezit. Verdachte is op 28 oktober 2010 aangehouden in Zugarramurdi, in eerste instantie door de soldaat Matteo Gomez wiens verklaring is toegevoegd onder de letter b.'

Boom, schreef ze met haar rechterwijsvinger op de tafelrand. En vervolgens: beest. Salazar, die het dichtst bij haar zat, volgde haar bewegingen met zijn ogen. Nee, schudde hij nauwelijks merkbaar. Ze trok haar hand gehoorzaam terug en legde hem in haar schoot, boven op de andere.

'Een voorlopig verhoor heeft plaatsgevonden op het bureau van de lokale politie, in aanwezigheid van de schout en heer Valle. Van dat verhoor is destijds geen verslag gemaakt, maar als bewijsstuk d en e zijn toegevoegd de achteraf verkregen beëdigde verklaring van de schout en een belastende getuigenverklaring, verkregen door tussenkomst van heer Valle.'

'Bijna vier maanden na dato verkregen,' vulde Salazar aan, met veel nadruk op 'vier maanden'.

De aanklager fronste zijn wenkbrauwen en zweeg even voor hij weer verder ging. 'Recent als strafbaar feit toegevoegd en door verdachte erkend is het bezit van het kaartspel dat algemeen bekend staat onder de naam des duivels prentenboek.'

Hij deed een stap naar voren, legde een paar dichtbeschreven vellen op tafel en haalde een paar andere uit een map van donkergroen leer. 'Na onderzoek en enkele ontlastende getuigenverklaringen blijven het laatstgenoemde feit en de eerder genoemde belastende verklaring over. Zoals gezegd heeft verdachte het bezit van het kaartspel bekend; daarover heeft zij haar spijt betuigd. Zij blijft echter halsstarrig ontkennen dat ze zich al vanaf haar prille jeugd schuldig maakt aan hekserij in de meest grove en schadelijke vorm.'

Opnieuw werd hij door Salazar onderbroken. 'Ik zou graag zien, heer secretaris, dat u 'maakt' wijzigt in 'zou maken', aangezien het hier een verklaring betreft die niet met feiten is gestaafd. Die bovendien is afkomstig is van een zelfbeschuldigde heks, waardoor lid 15 van de instructies van december 1526 hier van kracht is.'

'Zou zijn, wanneer er geen enkel ander belastend feit zou zijn,' zei Valle scherp.

Maite zag de adviseurs met elkaar fluisteren.

De afgevaardigde van de bisschop hief zijn hand op en zei sussend: 'Heren, heren, u komt allemaal aan de beurt.'

De aanklager leek van zijn stuk gebracht. Er gleed een papier uit zijn hand en toen hij het wilde pakken stootte hij zijn knie luidruchtig tegen de tafel. Hij zuchtte geërgerd voor hij verder las. 'Kortheidshalve beperk ik me tot de hoofdpunten van de belastende verklaring. Ik doe dat puntsgewijs en zal verdachte straks vragen om eveneens puntsgewijs te reageren.' Hoe moet ik dat allemaal onthouden? dacht ze in paniek. De aanklager had nog minstens drie dichtbeschreven bladen in zijn hand.

Salazar schoof wat met zijn stoel. Hij zat nu bijna met zijn rug naar Becerra en Valle. Naast zich, aan Maite's kant, legde hij een leeg vel papier. Daarna leunde hij afwachtend achterover, zijn blik op de aanklager gericht.

'Getuige en verdachte hebben elkaar op zesjarige leeftijd ontmoet door tussenkomst van een wederzijdse relatie.'

"Wie" schreef Salazar met grote, duidelijke letters. En daarachter: "Waar?"

'Deze relatie,' vervolgde de aanklager, 'nam hen sindsdien wekelijks mee naar de akelarre.' Hij schreef weer, zag ze. Opgewonden stelde ze vast dat ze ook de nieuwe woorden kon lezen. Hoe. Waarheen. Hoe ver.

'Ook de broer van verdachte ging doorgaans mee...'

Naam, schreef haar buurman.

'..want het was zijn taak om de padden te hoeden. Achttien padden hield verdachte in huis, als geliefde, goed verzorgde en fraai aangeklede huisdieren, omdat ze haar de zelf verschaften waardoor ze kon vliegen.'

Snel keek Maite opzij om te zien wat hij hierover zou opschrijven, maar Salazar zuchtte alleen maar diep. Zijn pen zweefde weliswaar even boven het papier, maar hij legde hem neer zonder een woord te schrijven.

'Op twaalfjarige leeftijd werd verdachte ingewijd als heks en aan de duivel voorgesteld,' vervolgde de aanklager.

Maite kreeg een kleur en ja hoor, daar kwam het: 'Bij die gelegenheid heeft ze haar geloof in God afgezworen en eerbiedig zowel zijn lid als zijn achterste gekust.'

Dat laatste was nieuw. Het bloed klopte in haar wangen. Even sloot ze haar ogen, maar niet lang: hoe pijnlijk ook, ze was benieuwd wat Salazar hierover zou opschrijven. Maar zijn hand lag stil naast het grote vel.

'Toen ze veertien was heeft ze op eigen verzoek voor het eerst gemeenschap met de Duivel gehad.'

Opnieuw golfde het bloed warm naar haar gezicht. Razend voelde ze zich opeens, razend op Maria, die al deze onzin had bedacht; die haar in deze positie had gebracht, overgeleverd aan de steelse blikken van al die mannen. Haar ademhaling ging sneller maar terwijl ze haar hoofd boog om hun blikken niet meer te zien, werd ze zich bewust van een kleine beweging opzij van haar.

Maagd? had Salazar geschreven. Het duurde even voor ze het had ontcijferd.

Toen de aanklager klaar was droeg de afgevaardigde haar op te gaan staan. 'Wat heb je hierop te zeggen, Maite? En denk eraan, kies je woorden met zorg. God is je getuige.'

Zoveel ogen, allemaal op haar gericht.

'Ik...', begon ze, maar haar stem trilde te erg om verder te gaan. Hulpeloos keek ze naar Salazar. Die knikte haar bemoedigend toe.

Met haar ogen op hem alleen gericht begon ze. 'Er zijn vage woorden en er zijn precieze woorden,' zei ze. Weer knikte Salazar.

'Die van Maria,' vervolgde ze met een stem die al veel minder trilde, 'zijn heel vaag. Maar ik begrijp wel waarom.'

Ze zweeg even, zoekend naar de beste woorden. 'Als ze zou zeggen: tante Isabella bracht haar en Jago elke zondag op haar bezem naar de akelarre in de grote schuur ten zuiden van Urdax, dan zou de inquisitie kunnen uitzoeken of mijn broer wel Jago heet, en of ik wel een tante heb die Isabella heet. En of die tante echt kan vliegen en een bezem heeft die zo groot is dat er drie mensen op kunnen zitten. Hé, zou u dan zeggen. Ze heeft helemaal geen tantes en haar broer heet niet Jago maar Jon. U zou misschien ontdekken dat er helemaal niet zo'n schuur bestaat, of misschien ook wel, maar dan zo vol met schapen dat er geen mens meer bij kan. Maar omdat haar woorden vaag zijn, valt er niets uit te zoeken.'

Ze keek Salazar recht in zijn ogen. 'Ik zou graag willen dat ze het nog eens moest vertellen, maar dan heel precies.'

Goedkeuring meende ze te zien. Een vaderblik, dacht ze opeens. Ze zweeg verward, slikte een keer, en ze met neergeslagen ogen: 'Wat u wel kunt uitzoeken is dat van die gemeenschap. Ik ben nog maagd. Elke vroedvrouw kan dat getuigen.'

'De duivel kan ongetwijfeld penetreren zonder sporen na te laten,' mompelde Valle. Becerra naast hem knikte.

'Onzin,' zei Salazar geërgerd.

Valle verstarde. 'De duivel stelt hen in staat de gedaante van dieren aan te nemen. De duivel vervangt hen tijdens hun nachtelijke afwezigheid door identiek uitziende wezens. En dit zou hij dan niet kunnen?

Maite schokte even met haar schouders. 'Wat ik ook zeg, u gelooft waarschijnlijk toch wat u wilt geloven. Zo gaat dat hier nu eenmaal. Maar ik zeg het toch nog een keer: ik ben geen heks. En dat van die padden...'

Ze glimlachte even. 'De vrouwen hier vinden het eerlijk gezegd wel grappig dat ... sommige mensen dat geloven. Ze verzinnen er steeds weer nieuwe dingen bij. Zoals gouden knoopjes en kraagjes van kant.'

Ze keek de tafel langs maar niemand lachte. De meeste mannen leunden afwachtend achterover in hun stoel.

Was het dan nog niet genoeg? Ze zuchtte diep en zei, plotseling moe en moedeloos: 'Maria heb ik voor het eerst gezien in Zugarramurdi, toen ik werd aangehouden. Later heeft ze me verteld dat ze me wel niet echt kende, maar dat God haar al die dingen had verteld. Ik geloof dat niet. God zou nooit liegen. God zou zich nooit vergissen in een naam. En waarom zou hij eigenlijk zo vaak tegen haar praten? Ze zegt zelf dat zij een heks is, wat ik overigens niet geloof, maar toch... God houdt niet van heksen, dat zegt u zelf. We mogen zelfs de mis niet bijwonen. Van Vader Antonio weet ik dat het heel bijzonder is als God tegen je spreekt. God sprak tegen Mozes en tegen Noach maar dat is lang geleden. En later sprak hij door het kruisbeeld tegen Sint Franciscus, maar die was zelf heel bijzonder, dat was een heilige die met al Zijn schepsels kon praten. En misschien, dat weet ik niet, spreekt Hij nog steeds wel tegen bijzondere mensen, zoals de paus of de koning. Maar tegen Maria...?'

Ze keek opzij naar Salazar en zei, opeens verlegen: 'Ik weet niet wat ik verder nog moet zeggen.'

Salazar trok een rimpel in zijn voorhoofd en haalde een keer diep adem. 'Laten we het dan nog eens over de kaarten hebben,' zei hij ernstig. Ze lagen opeens voor hem, zag ze tot haar schrik.

'Ik laat je er een paar zien en jij zegt wat ze betekenen.'

Op het eerste plaatje dat hij ophield, eerst voor haar, daarna met het beeld naar de anderen gekeerd stond een engel die op een trompet blies. Onder hem kwamen naakte mensen uit hun graven. 'Hoe heet deze kaart?'

Er stonden letters langs de onderrand. 'Het oordeel,' las ze langzaam en duidelijk.

Salazar haalde diep adem. Ze hoorde het niet, maar zag het aan het bewegen van zijn borst.

‘En wat is zijn betekenis?’

‘Dat God over ons zal oordelen als we dood zijn,’ antwoordde ze prompt.

Onderzoekend, met gefronste wenkbrauwen, nam hij haar op. Ze voelde zich ongemakkelijk onder zijn blik en sloeg haar ogen neer.

‘En deze?’ zei hij koel, terwijl hij een volgende kaart omhoog hield. Een hele rij bekers zag ze, dezelfde bekers als op het brede schilderij vlakbij de deur van Vader Antonio’s kerk. Eronder stonden een vader en een moeder met hun kinderen, dansend.

‘Dat zijn de bekers van het laatste avondmaal,’ zei ze prompt.

‘En de betekenis?’

‘Dat we met God verbonden zijn door de heilige communie. Daarom zijn die mensen zo blij.’ Salazar legde de kaart terug op het stapeltje. Hij leek opgelucht. ‘Ze komen er wel een paar tekort,’ glimlachte hij. ‘Maar ach, er waren vast wel apostelen die het niet erg vonden om samen uit één beker te drinken.’

De afgevaardigde en twee van de adviseurs lachten. Maite begreep niet goed waarom en ze voelde dat ze weer een kleur kreeg.

‘De laatste, Maite,’ zei Salazar, en hij liet haar een kaart zien met daarop een man omgeven door drie op het eerste gezicht kale staken. Maar toen ze beter keek zag ze dat er hier en daar kleine blaadjes uit het hout groeiden. Had Padjé het niet over ‘stokken’ gehad, met een nummer ervoor?

‘Drie stokken,’ zei ze onzeker. ‘En de kaart betekent... dat het lente wordt.’

Salazar schoof de kaarten opzij en keek diep in haar ogen. ‘Van wie zijn deze kaarten, Maite? Wie probeer je te beschermen?’

Ze boog haar hoofd om hem niet te hoeven zien. ‘Niemand,’ fluisterde ze.

De aanklager stond op. ‘Als de verdachte klaar is en er zijn geen vragen meer, roep ik nu de verdediger binnen.’

De verdediger was een vriendelijke jongeman, net als de inquisiteurs en de afgevaardigde gekleed in een zwarte soutane. Hij werd op de hoogte gebracht van de beschuldigingen en ging toen naast haar op het bankje zitten.

‘Denk om je ziel,’ drong hij aan. ‘Je kunt vragen om een nader onderzoek en je kunt mensen noemen die voor je kunnen getuigen, maar denk goed na. Ga niet verder op een weg die is

geplaveid met leugens, meisje, beken dan liever. De kerk is mild voor hen die oprecht berouw hebben.'

Hij sprak halffluid, ze kon de anderen bijna horen luisteren.

'Dat van die kaarten, dat beken ik. Het spijt me.' Ze wierp een snelle blik op Salazar en herhaalde: 'Het spijt me, heel, heel erg. Ik wou dat ik...dat het anders was.'

De verdediger keek haar verwachtingsvol aan. 'En verder?'

'Ik ben maagd,' zei ze mat. 'Dat kunnen ze misschien onderzoeken. Maar als het toch niet helpt, laat dan maar liever.'

'En verder?'

Ze zuchtte diep en zei, zodat iedereen het kon horen: 'Ik heb God nooit afgezworen. Ik ben geen heks.'

'Dan kan ik niet veel voor je doen,' zei haar verdediger teleurgesteld. Hij stond op, hief zijn handen in een machteloos gebaar en kreeg toestemming om weer te gaan.

De aanklager begon aan wat hij zijn slotpleidooi noemde.

'Heksen,' sprak hij streng, 'vormen een bedreiging voor de samenleving en de kerk. Hun aantal groeit ongebreideld en de Boze wint daardoor aan kracht. Alleen door hun praktijken streng te straffen kunnen we het tij doen keren. Vast staat dat deze verdachte bemoeienissen heeft met des duivels prentenboek. In het licht daarvan neem ik de getuigenverklaring, hoewel niet in alle opzichten sluitend, toch serieus. Het is aan dit tribunaal om al dan over te gaan tot aanvullend onderzoek. Bij twijfel aan de oprechtheid van verdachte adviseer ik zoals gebruikelijk een verhoor onder druk.'

Maites ogen vlogen haar ogen langs de zwijgende mannen, om tenslotte hulpzoekend op Salazar te blijven rusten. Die knikte haar geruststellend toe. 'Dat zal niet nodig zijn,' zei hij. Nu begonnen de aanwezigen hun papieren bijeen te rapen. Kennelijk wisten ze dat de zitting ten einde was.

'Geen vragen meer?' vroeg de afgevaardigde hen. Een enkelen schudde zijn hoofd maar de meesten reageerden niet.

'Dan verklaar ik deze zitting nu gesloten.'

Achter haar stonden de soldaten al klaar om haar weg te leiden.

Spin

Nu haar proces voorbij was voelde Maite zich vooral opgelucht. Hij had tegen haar geglimlacht. Hij had haar zelfs bemoedigend toegeknikt.

‘Zie je wel,’ had Padjé opgelucht gezegd nadat ze alles had verteld. ‘Je hebt je veel te druk gemaakt, Mai. Het loopt allemaal met een sisser af, dat zal je zien.’

Voor het eerst hadden ze die ochtend geen lantaarn nodig. De zon scheen al in hun cel voor de soldaten kwamen. Lola stond voor het raam en keek omhoog naar de blauwe lucht. ‘Een goeie dag om te planten,’ zei ze spijtig. Maite, naast haar, herinnerde zich met weemoed haar groentetuin. En vervolgens de kippen, arme kippen. Ik zal met alles opnieuw moeten beginnen, dacht ze. Nieuw zaad. Drie jonge hennetjes, vier misschien. En een haan.

Buiten was het nu al warmer dan in hun cel. Ze boog haar hoofd achterover, sloot haar ogen en genoot van de zon op haar gezicht. Voor het eerst leek er weer een toekomst te bestaan. Ze was niet de enige vol goede moed. De vrouwen werkten die dag als paarden en af en toe werd er spontaan gezongen. Zelfs het eten leek beter dan anders. Grotere porties, verser brood, rapen en wortels met nauwelijks rotte plekken.

De soldaten kwamen toen ze net haar bord schoonveegde met haar laatste stukje brood. Ze waren niet alleen, er liep een klerk met hen mee. Maite kende hem wel: het was de secretaris die bij haar eerste verhoor was, degene die door Salazar was vervangen.

Alle blikken gingen nieuwsgierig naar het kleine groepje, dat zich rondom Manuel had geschaard. Wat ze zeiden was niet te verstaan. Tot twee keer toe keek Manuel opzij, naar hun tafel.

Zij en haar tafelgenoten wisselden ongeruste blikken.

En toen kwam Manuel naar haar toe. In zijn doorgaans zo spottende ogen meende ze iets te lezen dat haar plotseling heel bang maakte: medelijden.

Hij bleef schuin achter haar staan, legde even een hand op haar schouder en zei zacht, onrustbarend zacht: ‘Ze komen voor jou, Maite.’

Haar hart bonsde en ze voelde haar wangen rood worden. Ze stond op. Alle blikken waren op haar gericht, maar niemand zei een woord.

‘Waar ga ik heen?’ vroeg ze zodra ze buiten waren. Maar ook haar begeleiders zwegen. In een kleine optocht – eerst de secretaris, dan de ene soldaat, dan Maite, gevolgd door de andere – liepen ze over het zonovergoten plein naar het cellenblok. Drie mensen stonden daar in de schaduw van de hoge muren op hen te wachten. Het duurde even voor ze in een van hen Maria herkende.

Maria zag bleek. Haar oogleden waren gezwollen, ze had kennelijk gehuild. Haar handen waren voor haar buik gebonden. De soldaten bonden nu ook Maite's handen aan elkaar, nog steeds in een onrustbarend zwijgen, en brachten hen naar een lage zwarte deur. Maite zag dat deurtje elke dag minstens twee keer, maar ze had zich nooit afgevraagd wat er achter school. Nu zag ze het: een donkere gang die haar aan die van het klooster in Urdax deed denken. Dezelfde mufte geur, dezelfde getraliede openingen, dezelfde holle galm van hun voetstappen. Zou dit nu de geheime gevangenis zijn, vroeg ze zich af. Moeten we hier, in dit halfduister, onze straf uitzitten?

Maar de soldaten dreven hen voort naar waar de gang eindigde in een ruwe deur die door de secretaris bijna plechtig werd geopend. Struikelend werden ze een ruimte ingeduwd die zo groot en donker was dat de verste muur nauwelijks te zien was. Door drie kleine ramen hoog tegen de buitenmuur viel wat licht naar binnen en verder was alleen het flakkerende schijnsel van een paar flambouwen naast de deur en aan weerszijden van een lange tafel. In hun licht leek het gewelfde plafond in en uit te ademen. Alsof ze zich in de buik bevonden van een groot, hongerig dier.

Onder de drie ramen, aan een lange tafel, zaten drie mannen: Valle, Becerra en de afgevaardigde van de bisschop. Twee stoelen waren er nog leeg. De klerk maakte een kleine buiging en schoof snel in de stoel aan het uiteinde van de tafel. De laatste stoel is natuurlijk voor Salazar, dacht ze, en ze hoopte maar dat hij snel zou komen.

Ze werd op een bankje gezet, naast Maria. Eigenlijk was het niet veel meer dan een plank: smal, met ijzeren steunen aan de muur bevestigd. Geen van de inquisiteurs sprak tegen hen. Ze straalden onrust uit en ergernis.

Opeens ging de deur open. Maite keek hoopvol opzij, maar het was niet Salazar die binnen kwam, maar een gedrongen man met een leren voorschoot over zijn blote bovenlijf. Zijn haar was kort geknipt en hij had kolossale bovenarmen. Hij liep met wijdbeense passen naar de tafel, waar Becerra, naast hem dor en schraal als een boom in de winter, direct zacht

maar verwijtend tegen hem begon te praten. Ook Valle mengde zich in het gesprek. De secretaris had alleen aandacht voor de papieren die voor hem lagen, de afgevaardigde van de bisschop plukte nerveus aan zijn onderkinnen.

‘Maar heren, met alle respect,’ hoorde Maite de man met het leren voorschoot halffluid zeggen. ‘Als u op het laatste ogenblik uw plannen wijzigt kunt u mij toch moeilijk verwijten dat de voorzieningen nog niet geheel gereed zijn. Als u me nou even had verwittigd...’

‘U regelt het maar, heer beul,’ zei Valle koel. ‘En snel graag.’

Heer beul...

In paniek zochten Maite's ogen Maria. Haar hart klopte opeens razendsnel en ze voelde haar handen klam worden. ‘Worden we...?’ fluisterde ze.

Maria's grote ogen keken haar bang aan. Gemarteld, zei haar welgevormde mond geluidloos.

In Maite's hoofd brak plotseling een storm los. Maar hij had naar haar geglimlacht omdat het voorbij was... Geen zorgen, had hij geschreven, de zaak is afgehandeld....

‘Ik doe mijn best, maar ik kan geen ijzer met handen breken,’ beloofde de beul. ‘Het zal even duren, heren.’

‘U regelt het maar,’ herhaalde Valle.

‘En besef goed dat onze tijd kostbaar is,’ voegde Becerra er korzellig aan toe. Niemand nam nog de moeite om te fluisteren.

‘We moeten toch ook nog op Don Alonso wachten,’ suste de afgevaardigde. ‘Het verbaast me dat hij er nog niet is, hij is altijd zo stipt. Weet u zeker dat uw bericht hem heeft bereikt?’

‘Ik heb het persoonlijk op zijn tafel gelegd,’ zei Valle. ‘Maar u kent onze vriend, heer afgevaardigde; stipt als het hem uitkomt maar vaak ook dwars.’

Daarna zwegen ze alle vier. De beul was vertrokken.

Maria stootte Maite aan met haar ellenboog. ‘Beken nou alsjeblieft,’ fluisterde ze huilerig.

‘Jij wilt dit toch ook niet?’

Maite staarde haar van opzij aan. ‘Bekennen? Ik?’ Ze schudde haar hoofd, tegelijk kwaad en verbijsterd. ‘Jij hebt dit over jezelf afgeroepen, Maria. En over mij.’

Maria zweeg bedrukt.

‘Denk je dat het erg pijn zal doen?’ fluisterde ze even later.

‘Ja,’ zei Maite kort. ‘En de pijn gaat nooit meer weg.’

Ze zag Maria ineenkrimpen. 'Heb je Padjes armen wel eens bekeken, die dikke rode littekens rondom haar polsen en haar bovenarmen?' vervolgde ze snijdend. 'Nou, die krijgen wij ook. Dankzij jou.'

Maria begon zachtjes te jammeren. Ze schoof heen en weer op het bankje, haar grote ogen smekend op Valle gericht. Die leek haar blik opzettelijk te vermijden.

'Haal haar weg,' beval hij toen het klaaglijke gejammer aanhield.

De soldaten schoten toe. Maria stribbelde ditmaal niet tegen. Struikelend en snikkend verdween ze.

'Ergerlijk, dat wachten,' gromde Valle. 'Voor mijn leverconditie moet ik op gezette tijden eten. Ik zie aankomen dat dit alles mijn voorgeschreven schema zal verstoren.'

'We kunnen eten laten brengen,' stelde Becerra voor.

De afgevaardigde keek met gefronste wenkbrauwen opzij. 'Dat lijkt mij eerlijk gezegd niet zo gepast.'

Valle gaf hem gelijk. 'Een maaltijd die niet in een rustige omgeving wordt genuttigd kan gemakkelijk tot indigestie leiden.'

'Je zou de kruidenlikeur van de Franse Kartuizers eens moeten proberen,' zei Becerra. 'Ze schijnen er ruim honderd kruiden in te stoppen en hij smaakt nog voortreffelijk ook. Ik heb veel mensen gesproken die er baat bij hebben.'

Maite begon het koud te krijgen. De kleine haartjes op haar armen en benen stonden recht overeind. Daar hadden de mannen achter de tafel in hun lange soutanes met daarboven nog een cape in elk geval geen last van, dacht ze.

Vlak boven haar rechterarm bungelde opeens een grote spin aan een draadje. Hij liet zich langzaam naar beneden zakken en landde op haar opgestroopte mouw. Even bewoog hij zich niet, alsof hij zich afvroeg waar hij terecht was gekomen, toen kroop hij langzaam omlaag.

Maite volgde zijn bewegingen met grote aandacht. Ze was niet dol op spinnen, maar in deze kale ruimte leek hij het enige levende wezen dat haar niet vijandig was gezind. Waar de stof ophield wachtte de spin opnieuw. Even liep hij aarzelend opzij over het slordig opgerolde linnen, maar uiteindelijk stapte hij toch over op haar blote huid. Zijn vele poten kriebelden licht, bijna alsof iemand heel zacht over haar vel blies. Bij het touw op haar polsen bleef hij weer staan. Geagiteerd, leek het wel. Twee, drie keer kroop hij een eindje langs het stugge koord, toen liep hij snel verder naar haar handen. Over de duim, terug. Over de rug van haar

hand, naar de pink, nee, toch maar naar de wijsvinger, helemaal naar het topje... En daar ging hij, aan een nieuwe draad de leegte in. Rakelings langs haar knieën omlaag, tot aan de grond, waar ze hem niet meer kon zien. Spin, dacht ze met een zucht. Met de S van Tomas. Met haar blote grote teen schreef ze het woord in het zaagsel dat de stenen vloer bedekte. 'Wat doet ze?' hoorde ze Becerra zeggen.

Vanonder haar wenkbrauwen, zonder haar hoofd te bewegen, keek ze naar de tafel. Becerra was half overleidend gekomen en bekeek haar werk nu met een verontruste blik. 'Wat betekent dat?' vroeg hij halffluid aan Valle.

Ook Valle verhief zich. Gealarmeerd staarde hij naar het zaagsel bij haar voeten.

Alleen de secretaris en de afgevaardigde bleven zitten. De laatste keek even naar Maite's lijnen en las toen langzaam: 'Spin.'

'Spin?' herhaalden de andere twee in koor.

'Ja, spin. Dat ziet u toch? Op z'n kop, maar toch. Spin.'

'Spin?' herhaalde Becerra schril. 'U bedoelt dat zij dat heeft geschreven?'

De afgevaardigde haalde zijn schouders op. 'U zag het haar toch doen?'

Becerra staarde ongelovig naar de letters op de vloer.

'Spin... Waarom schrijft ze spin?' zei hij zacht.

'Dat zult u haar moeten vragen,' zei de afgevaardigde met een glimlach.

Maite tilde haar hoofd op en keek de inquisiteurs uitdagend aan.

'Buig je hoofd, heks!' riep Becerra. 'Of ik laat je ranselen!'

Maar ze bleef hem aanstaren. Meer dan dit kunnen jullie me niet aandoen, dacht ze met een plotseling gevoel van vrijheid. Er is hierna niets meer om bang voor te zijn.

De beul kwam weer binnen, gevolgd door vier soldaten die twee tafels droegen. Achter hen liep een vijfde soldaat met zijn armen vol stokken en touw.

'Het is gelukt,' zei de gedrongen man tevreden. 'We hebben nu twee gelijkwaardige tafels en voldoende garrotes. Wat mij betreft kunnen we beginnen.'

'Dat zou tijd worden,' smaalde Valle. 'Vooruit, haal Garcia, zet de tafels in elkaars verlengde en breng de gevangenen in hun natuurlijke staat.'

'Maar Salazar is er nog niet!' protesteerde de afgevaardigde. 'Het zou een ernstige schending van het protocol zijn om zonder hem te beginnen, heren.'

'Dat hij het vertikt om te komen, dát is pas ernstig,' zei Becerra scherp.

Valle wierp even een steelse blik op de deur. 'Hij zal zo wel komen,' zei hij minzaam. 'Maar we kunnen niet eindeloos wachten, heer afgevaardigde, ik heb deze procedure werkelijk om zeer dringende redenen moeten vervroegen.'

'Vooruit dan maar,' gaf de afgevaardigde zuchtend toe. 'Maar dan toch alleen de voorbereidselen, Don Juan. En ik moet zeggen, deze gang van zaken bevalt mij allerm minst.'

'Dat begrijp ik,' zei Valle minzaam. 'Maar dit verhoor is niet meer dan een formaliteit, heer afgevaardigde, ik verwacht een snelle bekentenis. Voor u het weet is het voorbij.'

Schoppend en huilend kwam Maria binnen. 'Blijf van me af,' schreeuwde ze tegen de soldaten die haar probeerden te ontkleden. 'Blijf met je vieze poten van me af!'

Maite herinnerde zich opeens Padjes woorden: Vlucht in je hoofd. Ik ben de spin die alles ziet gebeuren, dacht ze. De spin die alleen ziet, maar niet voelt. Ze zag Maria in wanhoop naar Valle kijken, maar die leek verdiept in zijn stukken. Ze zag de afgevaardigde nerveus naar de deur staren. Ze zag hoe Becerra ademloos het ontkleden van de kronkelende Maria volgde. 'God zal de onschuldigen de nodige kracht geven om hun martelingen te doorstaan,' hoorde ze hem mompelen.

Maria was nu naakt. De soldaten hielden haar stevig bij haar armen terwijl ze haar schoppende voeten probeerden te ontwijken. Ze keken afwachtend naar de tafel. De afgevaardigde had zijn hoofd gebogen en sloeg een kruis.

Eindelijk gaf Valle de beul een teken. 'Bind haar vast op de achterste tafel.'

Maria hilde hartverscheurend, maar niemand besteedde er aandacht aan. Onaangedaan en geroutineerd, alsof ze een werkje deden dat even saai en alledaags was als garnalen pellen, bonden de soldaten haar met leren banden aan de tafel; zo strak dat ze zich niet meer kon verroeren. De beul gaf aanwijzingen. In zijn hand hield hij twee garrotes. Voor hem, in het zaagsel, lagen er nog meer.

Nu ze klaar waren met Maria maakten de soldaten ook Maite los. Zodra dat was gebeurd trokken ze jurk over haar hoofd. De envelop in de diepe zak schenen ze niet op te merken. Vlucht je in je hoofd... Ze sloot haar ogen en dacht: ik sta in de zee, die alles schoon wast. Maar het beeld sloeg aan stukken toen ook zij werd vastgebonden. Angst, afgewisseld met razernij, kregen de overhand. Vlucht in je hoofd, vlucht in je hoofd. Maar waarheen? Wat is er nog zo mooi dat ik er troost in kan vinden? Opeens was ze dankbaar voor Maria's aanwezigheid. Zonder haar zou de verlatenheid ondraaglijk zijn.

De soldaten waren klaar en traden terug. Bij de deur, naast de walmende flambouwen, stelden ze zich op. De beul legde lussen van touw om haar armen en benen, twee lussen om elke arm, om elk been. Door elke lus werd een stok gestoken.

Het touw zat strak. Het sneed in haar vel. Vlucht in je hoofd.... De woorden leken van ver te komen, te ver om te horen. Denken werd moeilijk. Huid zond paniekberichten uit. Bloed wilde weg, weg van de touwen. Ze sloot haar ogen en vocht om controle.

De afgevaardigde begon te spreken. 'Maite Sansín en Maria Garcia, gij zijt hier vandaag omdat het tribunaal van het Heilige Officie twijfelt aan uw oprechtheid in de rechtszaal en tijdens de voorafgaande verhoren. De leden van het tribunaal zullen u beurtelings vragen stellen. De garrotes zullen worden toegepast wanneer en zolang de Heilige Inquisitie dit nodig acht. Spreek de waarheid en de Heilige Moederkerk zal zich barmhartig over u ontfermen.'

Valle was de eerste die een vraag stelde. 'Maria, hoe heb je de informatie over Maite en anderen verkregen?'

Zwak en kreunend klonk het: 'Van God.'

Hij richtte zich tot Maite. 'Wat deed je daar zo even, met je voet?'

'Ik schreef, heer,' antwoordde ze. 'Spin. Er was een spin.' Ze tekende de letters opnieuw, maar nu in haar hoofd.

'Hoe kun jij schrijven?' Ditmaal was het Becerra. Zijn stem droop van wantrouwen.

'Tomas, de novice heeft het me geleerd.' De touwen brandden. Ik kan dit, dacht ze. Ik zal het overleven. Ik ben de zwaardenkoningin en ik kan vluchten in letters.

Er klonk gefluister, te zacht om te verstaan. Door wie, dacht ze, de pijn even vergetend, en waarom? Ze opende haar ogen en zag de twee inquisiteurs opgewonden overleggen. De afgevaardigde schoof onrustig heen en weer op zijn stoel. Alleen de klerk schreef onverstoorbaar door.

'Het is de enige verklaring,' zei Valle nu wat luider.

Becerra keek naar haar. Vol afschuw, zo te zien. 'Ik vrees dat je gelijk hebt.'

Valle wendde zich tot de klerk. 'Schrijf op,' beval hij. De ondervraging onder druk heeft aan het licht gebracht dat verdachte Sansin haar duivelse kunsten heeft gebruikt om de novice Tomas Varesio te corrumperen. Hij dient onmiddellijk te worden verhoord.'

Het touw sneed het ergst in haar rechterbovenarm. Ze probeerde de arm te bewegen, maar de pijn werd alleen maar erger. Hij weet niet eens dat Tomas dood is. Zelfs om hun eigen mensen geven ze niets.

‘Dat zal moeilijk gaan,’ hoorde ze de afgevaardigde zeggen. ‘Hij is nog steeds erg zwak, als we zijn familie mogen geloven.’

De pijn verdween op slag. Met wijd open ogen keek ze naar de afgevaardigde en van hem naar Valle, naar Becerra. Niemand reageerde. Niemand zei: U vergist u, eerwaarde, hij is niet zwak maar dood. Becerra trok alleen maar een geërgerde rimpel in zijn voorhoofd. ‘Dan wachten we tot hij voldoende is hersteld en tot die tijd verdagen we de uitspraak.’

Zoals de zon die ochtend, dacht ze later, zo voelde het. Zon op je huid. Een zoet gevoel dat kriebelt in je keel, je vult met zachte warmte. Tomas leeft. Leeft.

‘We staken dit verhoor dus?’ vroeg de afgevaardigde.

‘Geen sprake van.’ Valle en Becerra, in koor. ‘En het is uw beurt om een vraag te stellen, heer afgevaardigde.’

Ze hoorde hem zijn keel schrapen, tot drie maal toe. ‘Maria, hoe weet je zo zeker dat je informatie van God komt?’

‘Dat... dat weet ik gewoon.’

‘Maar er waren toch nogal wat zaken die achteraf niet bleken te kloppen.’

‘Misschien heb ik niet alles goed verstaan,’ steunde Maria zacht. ‘Wilt u het alstublieft laten stoppen?’

‘Maite Sansín...’ Dat was Valle weer. ‘Tot nu toe heb je halsstarrig ontkend dat je een heks bent. Dit is je laatste kans om je ziel te ontlasten. Vertel ons de waarheid. Beken.’

Tomas leeft, ze kon hem opeens bijna ruiken. Zijn haar dat naar jonge vogels rook. De zeep van zijn pij, vlak bij haar, in de kamer met het servies. Kom eens met je hand, dan zal ik je leren om je naam te schrijven. Leeft. Kreeft.

‘Beken,’ dreunde Valles stem. Alsof er iemand op de deur van de servieskamer bonkte. Ze deed even open en zei: ‘Nee. Ik ben geen heks.’

‘Hoe kwam je aan die kaarten, Maite?’ vroeg de afgevaardigde.

Vluchten was opeens zo gemakkelijk, het ging bijna vanzelf. Tomas leeft.

‘Maite?’

De beul draaide alle stokken een slag rond. Nu bonkten niet alleen hun stemmen, maar ook de pijn op het huis van haar geest. Heel even kreunde ze. Maria naast haar gilde.

‘Ik heb ze gevonden...’

‘Gevonden? Je had ze toch gekregen?’

‘Gekregen,’ wilde ze knikken, maar ze kon haar hoofd niet goed bewegen. De letters verwoeien in de wind. Misschien was er een storm op komst.

‘Beken dat je God hebt afgezworen,’ beval Valle scherp. ‘Beken het. Geef het toe.’

De Moeder stond opeens voor haar. Of was het de witte engel? ‘Ave,’ begon ze, maar haar stem weigerde dienst.

Weer werden de stokken een slag gedraaid. Iets warmes en nats verliet haar lichaam. Ik ga dood. Ze maken me dood.

‘Maria, kan het zijn dat je informatie niet van God maar van de duivel kwam?’ hoorde ze de afgevaardigde ver weg vragen. ‘Waarom zou God jou, een heks naar eigen zeggen, zo ter wille zijn?’

‘Ik weet het niet,’ hoorde Maite haar kreunen. ‘Misschien was het de duivel wel. O, laat het stoppen...’

‘Ze heeft een verklaring afgelegd,’ zei Valle scherp. ‘Tot twee keer toe. Ze heeft ons gewezen waar ze haar kaarten verborg. We hebben geen enkele reden om aan haar te twijfelen.’

‘Sprak je de waarheid, Maria?’ vroeg de afgevaardigde.

‘Ik weet het niet meer,’ jammerde ze. ‘Alstublieft...’

‘Waren het Maite's kaarten, Maria?’ vroeg de dikke afgevaardigde.

Vanaf Maria's tafel klonk een gesmoord geluid. Maite keek moeizaam opzij en zag de beul haastig toeschieten. Hij draaide Maria's hoofd opzij en veegde haar mond en de tafel af met een doek.

‘Wat doet u?’ vroeg Valle.

‘Voorkomen dat ze stikt in d'r eigen kots,’ zei de beul.

‘Kan ze nu weer antwoord geven?’ vroeg de afgevaardigde. De beul moest hem een teken hebben gegeven, want hij vervolgde: ‘Ik wacht, Maria.’

Maite hoorde de laarzen van de beul door het zaagsel gaan.

‘Nee’, fluisterde Maria schor. ‘Niet nog eens! Nee!’

‘De kaarten zijn van Sansín,’ zei Valle kwaad tegen de priester. Ze lagen in haar bed en ze heeft het zelf toegegeven.’

Nu kwamen de voetstappen naar haar toe. Ze rook zijn zweet, voelde zijn warmte. Ze wilde vluchten in haar hoofd, maar daar was alles donker en leeg. IJzer rook ze; vlakbij.

‘Maite, hoe kwam je aan die kaarten?’ vroeg de afgevaardigde zacht maar dringend.

Papa, dacht ze opeens. Zo praatte papa ook. Ze vocht tegen de mist in haar hoofd en tegen de pijn die haar nu helemaal had ingesloten en fluisterde: ‘We hebben ze gevonden, samen. In de strozak van de dode vrouw.’

‘Is dat waar?’ vroeg de afgevaardigde aan Maria.

Maite zag Maria’s lichaam licht schokken. Er kwam opnieuw een golfje braaksel uit haar mond. Nadat de beul het had weggeveegd hoestte ze en begon toen te huilen als een kind.

‘Maak me los, alsjeblieft...Ik heb gelogen, over alles, maar ik zal het nooit meer doen.’

‘Ze zijn van haar,’ riep Valle kwaad, terwijl hij met zijn wijsvinger naar Maite priemde. ‘We hebben ze in haar strozak gevonden, ik was er zelf bij.’

Ze klommen van de rotsen af, Tomas en zij. Het zand voelde warm onder hun voeten. De zee ruiste, meeuwen krijsten. De dag zou eeuwig duren.

‘Wilde je soms iemand in bescherming nemen?’ vroeg papa vanuit de branding.

‘Ja,’ zei ze, dankbaar dat hij het begreep. De zwaardenkoningin keek haar ernstig aan. Langzaam en nadrukkelijk legde ze haar zwaard neer.

‘Wie wilde je beschermen, Maite?’ vroeg papa.

Ze haalde diep adem om de mist in haar hoofd te verdrijven en fluisterde: ‘Mama.’

Er klonken voetstappen, driftige voetstappen, in de gang. De deur werd met zoveel kracht opengegoid dat hij tegen de muur sloeg.

‘Maak ze los!’ De stem sneed door de mist, ze herkende hem meteen. Door haar wimpers zag ze hem staan. Voor de tafel, rood van woede.

‘Maak ze los,’ herhaalde hij, met zoveel dreiging in zijn stem dat zelfs de brede beul er door ineens leek te krimpen. Valle stond op. Hij schoof zijn stoel zo woest achteruit dat die kletterend op de grond viel en stormde de martelkamer uit.

Twee soldaten schoten haastig toe om hen los te maken.

Licht

‘Maak ze los en verzorg hun kwetsuren,’ had Salazar geroepen, met een stem die hees was van woede. Handenwringend probeerde de afgevaardigde zich te verontschuldigen. ‘Hoe kon ik weten, don Alonso, dat u niet op de hoogte was?’

En de beul, dezelfde die de touwen had aangedraaid tot de pijn bijna ondraaglijk was en de huid zijn verzet opgaf en openbrak, diezelfde man had met grote aandacht hun wonden verzorgd. Zijn handen waren zorgzaam en zacht en even dacht ze zelfs dat hij liefdevol op haar neerkeek.

Toen hij klaar was brachten de soldaten haar naar haar cel.

‘Ik kan denk ik niet lopen,’ had ze gestameld.

‘Gedragen worden is nu veel te pijnlijk,’ zei een van de soldaten, kijkend naar haar verbonden ledematen. ‘Kom maar, wij helpen je wel.’

Al haar celgenoten stonden al te wachten, bij de deur. Lola. De zusters. En Padjé, natuurlijk. Maite glimlachte toen ze hen zag. ‘Tomas leeft,’ fluisterde ze.

Padjé had doeken meegenomen uit de keuken; doeken die ze nat maakte met het water uit de kruik om de gloeiende pijn te koelen. Heel voorzichtig, om de rauwe plekken te ontzien, legden ze haar op haar strozak.

Maite liet hen begaan. Ze was moe, heel moe, en alles was wazig in haar hoofd. Alleen het feit dat Tomas leefde gaf houvast. Als een stuk wrakhout in een onstuimige zee.

‘Hebben ze je iets te drinken gegeven?’ vroeg Padjé vlak bij haar oor.

‘Water,’ mompelde ze slaperig. ‘Vies, bitter water.’

Padjé wisselde een snelle blik van verstandhouding met de anderen. ‘Laudanum, dat is goed. Laat haar maar slapen.’

En dat was precies wat Maite wilde. De striemen brandden fel, elke spier deed pijn en dan was er nog de herinnering aan haar machteloze naaktheid ten overstaan van die vijf mannen Slapen. Vergeten. Over Tomas dromen.

‘Tuig is het,’ hoorde ze Lola naast haar woedend zeggen. ‘Er is geen liefde in dat geloof van hun, alleen maar angst.’

‘Laat haar nu maar,’ zei Padjé. ‘Als ze wakker is zal ze zich beter voelen.’

Hij had spijt, wilde Maite zeggen. Hij was zo aardig voor me. Maar de woorden lieten zich niet sturen en verbaasd hoorde ze zichzelf zeggen: 'Papa. Salazar. Papa.'

Ze hoorde Lola woedend snuiven.

'Als de pijn gestopt is komt de dankbaarheid,' fluisterde Padje. 'Had jij dat dan niet, Lo?'

'Dankbaarheid? Je mag niet doodgaan, dat is alles, niet door het martelen en niet erna. Alles wat ze doen wordt opgeschreven; dat maakt dat ze voorzichtig zijn. Alleen daarom verzorgen ze je wonden, Mai, nergens anders om.'

Zelfs een van de zusters deed een duit in het zakje, met een stem vol medeleven. 'Liefde, die krijg je hier, van ons. Niet van een inquisiteur. Papa... Een schoft is het, net als die anderen.'

'Laat haar nou maar,' suste Padje. '

In haar onrustige laudanumslaap zag Maite de twee gestalten weer die al eerder in een droom waren verschenen. De witte mantel en de rode, doordrenkt met bloed. De God van Vader Antonio en die van de inquisitie. Laat het de mensen zijn die slecht zijn, bad ze in een wat helderder moment, en niet God.

's Avonds laat kwam dezelfde non die Manuel de brief had gegeven naar hun cel. Ze had zelf bij zich en schoon verband. Padje stelde zich breed en onverzettelijk op tussen haar en Maite.

'Geef maar hier,' zei ze kort. 'Wij verzorgen haar.'

'Maar...'

'Geef.'

De andere drie kwamen erbij staan, al even onverzettelijk.

'En morgen?' vroeg de non, terwijl ze de zelf en het verband aan Padje overhandigde.

'Morgen doen wij het ook,' zei Padje bijna dreigend. 'Ik blijf bij haar, de hele dag.'

'Maar jij moet toch werken?'

'Nu even niet.'

Het zonlichtgevoel keerde terug. Ik ben gevuld met warm water, dacht Maite tevreden.

'Ik heb ook nog laudanum,' aarzelde de non. 'Wil ze dat?'

'Geef maar hier.'

Laudanum. Erro. Water werd ijs. Ze sloot haar ogen en kreunde zacht.

'Ja, kijk maar rustig,' hoorde ze Lola zeggen. 'Kijk maar eens goed wat die kerk van jullie nu weer heeft aangericht.'

De non mompelde iets dat Maite niet verstond. Iemand klopte op de deur.

‘Laudanum,’ zei een van de zusters, Maite kon niet goed horen welke, begerig. ‘Lekker hoor. Krijg je fijne dromen van.’

‘Het is voor Maite,’ zei Padjé streng.

Maar ik wil het niet, wilde ze roepen. Ik wil niet meer zo stuurloos zweven. Maar Tomas stond naast haar en samen klommen ze nogmaals omlaag, langs beschaduwde bedauwde rotsen tot ze het warme zand onder hun blote voeten voelden. Wie het eerst bij de Luz is, riep ze blij.

Toen ze wakker werd zat Padjé rechtop naast haar strozak.

‘Wat kijk je naar me?’ glimlachte ze slaperig.

‘Zo maar,’ glimlachte Padjé terug. ‘Hoe gaat het?’

Maite bewoog voorzichtig een arm, een been. ‘Beter, geloof ik.’

Verwonderd lag ze naar het licht te kijken dat door de kleine ramen naar binnen viel. Ze keek de lege cel rond. ‘Waar is iedereen?’

‘Aan het werk’.

‘O, natuurlijk. Heb ik zolang geslapen?’

‘Ja. En dat is goed.’

Maite knikte afwezig. Zelfs knikken deed pijn, merkte ze.

‘Wat gek om hier overdag te zijn,’ zei ze zacht. ‘Dit licht... het ziet er uit als lente, vind je ook niet?’ En zoals thuis, dacht ze. Vroeg voorjaarslicht boven de hoogten van de kust.

Ze zuchtte even. ‘Ik ben blij dat jij er bent, Padjé. En dat je weet... hoe het daar beneden is. Nu hoeft ik er tenminste niet over te praten.’

Haar ogen zochten Padjé, die nu, steunend op een arm, op de strozak naast haar lag.

‘Soms denk ik... als ik nou vrij ben, thuis, en Jon vraagt hoe het was... Ze kunnen beter hier blijven, denk ik dan, al die beelden. Het is niet alleen omdat ik er niet over wil praten, maar...Stel je voor dat het daar voorjaar is, of zomer, de zee prachtig, alles zo groots en weids en puur... Ik zou dat niet willen bederven met de lelijkheid van hier.’

Ze zuchtte. ‘Vroeger dacht ik dat alle mensen goed waren. Niet allemaal even aardig natuurlijk, maar toch... Goed in de dingen die erop aankomen, de echte dingen. Of eigenlijk de niet-dingen.’

‘Niet-dingen?’

‘Ja, zoals goed,’ legde ze uit. ‘Dingen die je niet kunt aanraken.’ Ze huiverde even. ‘Weet je, Padjé, ik wou soms dat dat ik dat kon geloven. Dat de kerk het beste met ons voor heeft, bedoel ik. Dat ze het echt doen voor ons zielenheil.’

Een tijd lang lagen ze zwijgend naast elkaar, Maite starend naar de banen licht waarin kleine stofjes dansten, Padjé met haar ogen op Maite gericht; ze voelde het zonder te kijken.

‘Maar het is niet zo,’ zei ze tenslotte. ‘Het kán niet goed zijn wat ze doen. Ik weet het gewoon, ook al kan ik het niet bewijzen.’

Padjé liet zich op haar rug rollen. Ze staarde naar boven en reageerde niet.

Maite stak een pijnlijke arm naar haar uit. ‘Je bent zo stil. Vind je het naar dat ik al die dingen zeg?’

‘Nee hoor. Alleen... je denkt dezelfde dingen als ik destijds deed. Dezelfde vragen, dezelfde antwoorden. Dat brengt mij ook weer dichtbij... toen. Bij de pijn en zo.’

Padjé zag er opeens heel eenzaam uit, vond Maite.

‘Heb je eigenlijk kinderen, Padjé?’ vroeg ze zacht.

Het duurde even voor het kleine vrouwtje antwoord gaf. ‘Gehad,’ zei ze met een zucht.

‘Gehad.’

Maite wachtte stil af of er nog meer zou komen.

‘Ik had een dochter, maar ze werd ziek en stierf,’ zei Padjé tenslotte. ‘Maar dat is lang, lang geleden, Mai. Ze zou nu ongeveer net oud zijn als jij.’

‘Hoe heette ze?’

‘Maria.’ Ze lag nog steeds naar het plafond te kijken, maar nu glimlachte ze wat weemoedig.

‘Misschien kan ik daarom niet echt kwaad op haar worden. Als ik haar zie denk ik dwaze dingen, zoals: zo mooi zou mijn meisje nu ook zijn. Alsof dat zou kunnen, met zo’n moeder...’

Ze wendde haar gezicht af alsof ze zich plotseling schaamde. ‘Net zo mooi,’ herhaalde ze,

‘Maar niet zo slecht. En dan denk ik weer: slecht, slecht... Zij heeft in haar leven misschien wel net zoveel last gehad van haar schoonheid als ik van...’

Ze maakte een gebaar van haar hoofd naar haar voeten, een wegwerpgebaar. ‘Ook met zoveel schoonheid moet je waarschijnlijk leren leven, al zullen de lessen anders zijn.’

‘Werd je gepest?’ vroeg Maite.

‘Gepest, nagejouwd... Tot ik mijn kaarten had. Toen hadden ze opeens ontzag voor me.’

‘Je kaarten,’ zuchtte Maite. ‘Ik kan het je nu wel vertellen, Padje, het komt nu allemaal toch uit. Maria had ze inderdaad, maar ze heeft ze later in mijn bed verstopt. En toen heeft ze Valle en nog iemand naar onze cel gebracht.’

Padje keek haar met grote ogen aan. ‘En toen?’

‘Ik heb gezegd dat het waar was. Dat ze van mij waren.’

Ze sloot haar ogen bij de herinnering aan de teleurstelling op zijn gezicht. Ooit, ooit zal ik het hem vertellen, beloofde ze zichzelf. ‘Salazar geloofde me niet. Hij dwong me om het te bewijzen.’ Ze glimlachte even. ‘Je kunt vast wel raden welke kaart ik toen heb beschreven.’

Padje reageerde niet, ze bleef maar kijken.

‘Ik was echt van plan het vol te houden, Padje,’ zei ze verdrietig. ‘Voor jou. Maar gisteren....’

Ze zweeg abrupt, verbaasd dat ‘gisteren’ nu al zo ver weg leek, bijna iets uit een droom. ‘Die ene man vroeg of ik iemand beschermde en ik dacht... We hebben de kaarten samen gevonden, zei ik, in het bed van de dode vrouw. En toen heb ik geloof ik jouw naam genoemd.’ Ze keek Padje smekend aan. ‘Kun je het me vergeven, lieve Padje?’

Het bleef een tijdje stil.

‘Er valt niets te vergeven,’ zei Padje uiteindelijk schor. ‘Het waren tenslotte mijn kaarten. Het is al erg genoeg dat jij...’

Haar stem stierf weg. Twee, drie keer moest ze kuchen voor ze verder kon gaan. Ze ging rechtop zitten en streelde Maite's haar. ‘Niemand heeft ooit zoiets enorms voor mij gedaan. Dank je wel.’

Maite keek op naar het zo vertrouwde gezicht. Elke pukkel ervan kende ze. Hoe had ze haar ooit lelijk kunnen vinden?

‘Padje...’

‘Ja?’ zei het vrouwtje, terwijl ze haar hand op die van Maite legde.

‘Als we... Als jij, of ik...’ Ze zweeg, dacht na. ‘Ik wil nooit meer zonder jou, Padje,’ zei ze tenslotte. ‘Kun je niet bij me komen wonen als ik vrij ben?’

Padje keek naar haar met de ogen van het moederbeeld.

‘Wie weet,’ zei ze met een glimlach die niet overtuigde. ‘Eerst maar eens afwachten hoe het nu verder gaat.’

Die avond kwamen er opeens soldaten in hun cel. De andere drie waren nog maar net teruggekeerd van hun werk. Vol kleine verhalen, met de geur van de voorjaarswind nog in hun haren. Ze verdrongen zich om Maite die net door Padje werd verbonden.

Toen de soldaten binnenkwamen verbleekte het kleine vrouwtje. Moeizaam kwam ze overeind. Met haar blik strak op de soldaten gericht stak ze Lola het verband en de natte doeken toe. 'Neem jij het van me over, Lo...'

Ze liep naar de mannen toe en zei: 'Bind me alsjeblieft niet vast. Ik loop wel mee.'

De mannen staarden haar verwonderd aan. 'Slecht geweten, dame?' spotte de ene. 'Nou, wees gerust, we komen alleen hoog bezoek aankondigen. Kijken of jullie daar fatsoenlijk genoeg voor zijn gekleed.' Hij opende de deur en Salazar stapte binnen.

Lola en de zusters deden een stap naar achteren. Padje stelde zich in haar volle lengte op tussen Maite en hem. Ze reikte nauwelijks tot aan zijn borst.

'Ik kom kijken hoe het met je gaat,' zei hij, over Padje heen kijkend. 'En je mijn spijt betuigen.'

Geen glimlachje, geen lichtjes in zijn ogen, dodelijke ernst.

Ze wilde overeind komen, maar hij beduidde haar met een handgebaar dat ze moest blijven liggen.

'Waarom precies,' vroeg ze schor en zeker niet scherp en verwijtend, zoals ze had gewild.

'Het had niet mogen gebeuren,' zei hij.

Er viel een diepe stilte in de cel.

'U wilde het toch zelf,' zei ze, opeens fel.

Ze zag zijn kaken malen onder zijn huid. 'Nee,' zei hij uiteindelijk. 'Ik ben tegen martelen; het is wreed en het leidt vrijwel altijd tot onbetrouwbare bekentenissen. Ik zei dat destijds omdat ik het niet waarschijnlijk achtte dat hij – Valle – haar dat ooit zou laten ondergaan. Maar ik hoopte wel dat de mogelijkheid haar ter ore zou komen. En dat ze haar verklaringen dan zou herroepen.'

Hij keek omlaag, recht in haar ogen. 'Het spijt me. Dat was stom; een inschattingsfout...'

Zijn ogen gleden langs haar wonden.

'..waarvan jij het slachtoffer bent geworden.'

Padje, Lola en de zusters Venijn staarden hem vijandig aan. Maite keek in verwarring van de een naar de ander. Niemand zei een woord.

‘Het goede nieuws,’ zei Salazar na een lange, lange stilte, ‘Is dat je nu zeker vrijgesproken zult worden. Vrijspraak ad cautelam, op grond van gereede twijfel. Ik heb mijn advies aan het tribunaal al geschreven.’

‘En dat nemen ze zomaar over?’ vroeg Lola met een stem vol bijtend ongeloof.

Salazar keek opzij, knikte even naar haar bij wijze van groet, alsof hij haar nog niet eerder had gezien en zei kalm: ‘Absoluut. Zonder enige twijfel.’

Nu mengden ook de zusters zich in het gesprek. ‘O ja? En waarom dan wel?’ Ze deden een stap naar voren en stelden zich op naast Padje. Ook Lola stelde zich strijdlustig naast hen op.

‘Er zijn nogal wat regels geschonden,’ verklaarde Salazar. ‘Ten eerste: een verhoor onder druk – marteling - vereist een unaniem besluit van het tribunaal. Dat was er niet, want ik heb tegengestemd. Het vonnis had daarom voor besluitvorming naar de Hoge Raad moeten. Verder horen alle inquisiteurs bij een verhoor onder druk aanwezig te zijn. Ook dat is niet gebeurd; een tweede schending van de regels. Het zou voor een aantal mensen dus erg pijnlijk zijn als de Hoge Raad zich alsnog over deze zaak zou moeten buigen. En dat moet, als het tribunaal verdeeld zou zijn over mijn advies.’

Padje deed een stap naar voren. Ze stond zo dicht bij hem dat ze hem aan kon raken.

‘En de kaarten?’ vroeg ze fier.

Salazar glimlachte. ‘Mevrouw, ik begrijp uw vraag. Helaas, de herkomst van de kaarten zal altijd wel een raadsel blijven. Als de inquisitie zijn werk goed heeft gedaan - en daar mogen we toch van uitgaan, nietwaar - , is het onmogelijk dat een gevangene na haar fouillering nog persoonlijke bezittingen naar haar cel kan smokkelen. Ik adviseer het tribunaal dan ook om de kwestie rond de kaarten te laten rusten.’

‘Voorgoed?’ vroeg Padje gretig.

‘Voorgoed,’ knikte hij. Hij wendde zich weer tot Maite. ‘Het zal nog even duren voor je zaak formeel is afgehandeld. Ik hoop je voor die tijd nog eens te zien. Misschien kun je me dan voorlezen.’

Hij liep al naar de deur, maar draaide zich nog een keer om. ‘Heb je genoeg laudanum?’ vroeg hij zakelijk.

Ze glimlachte breed. ‘Het gaat al veel beter met me.’

Padje liep met hem mee naar de deur. ‘En Maria, hoe gaat het met haar?’ hoorde Maite haar zachtjes vragen.

‘Ze wordt goed verzorgd door de zusters Clarissen,’ zei hij. ‘Nu ze al haar beschuldigingen heeft herroepen zou men haar kunnen vervolgen wegens het afleggen van valse getuigenissen, maar zover zal het waarschijnlijk niet komen. Haar geloofsijver wordt door sommigen nog steeds uitbundig geprezen.’

Hij groette hen kort en verdween.

‘Slijmbal!’ riep de spugende zuster zodra de soldaten de deur achter hem hadden gesloten. Maar Padjé deelde die mening kennelijk niet. Minutenlang bleef ze naar de deur staren, alsof ze hem dwars door het hout nog steeds kon zien. Tenslotte keerde ze zich om naar haar celgenoten. Haar ogen waren groot van verbazing.

‘Die man deugt,’ zei ze verbouwereerd. ‘Die man deugt écht.’

4

Littekens

Het plein lag stoffig in de hete namiddagzon. De fornuizen waren leeg, de nappen en lepels gewassen en opgeborgen, maar de soldaten maakten geen aanstalten om de vrouwen naar hun cel te brengen: in de warmte smolten de regels als boter.

Manuel had twee banken en een tafel buiten laten zetten en daar, in de lange schaduw van het hoofdgebouw, zaten de soldaten nu, hun armen steunend op het tafelblad. Tegenover hen zat Manuel, wijdbeens en onderuitgezakt. Ze spraken zacht met lange, luie pauzes tussen hun zinnen.

Manuel zei weinig. Met zijn enorme buik deed hij Maite aan de potvis denken die ooit op hun strand was aangespoeld. Hij leunde tegen de keukenmuur en wuifde zich licht hijgend koelte toe met een tinnen bord.

Wat verderop zaten de vrouwen. Ze waren rustiger dan anders. Waarschijnlijk hopen ze dat dit ongekend vredige moment eindeloos zal voortduren zolang ze zich maar stil houden, dacht Maite. Minstens tot het briesje dat elke avond rond deze tijd opsteekt, maar liever nog totdat de nacht echte verkoeling brengt en de vleermuizen als schaduwen voorbij de maan schieten.

Zij en Padje zaten afzijdig van de rest op de stenen van het plein. Nu vast stond dat de tijd die ze deelden eindig was, brachten ze al hun vrije uren samen door. Zelfs de littekens die ze nu beiden droegen schiepen een band. Zoals ze zaten, knieën opgetrokken, benen bloot vanaf iets onder de knie, was goed te zien hoe systematisch de garrotes hun werk deden. Precies dezelfde plekken waar de huid was gescheurd. Precies dezelfde kronkelige striemen. Ze spraken er nooit meer over. Eén brandende vraag had Maite Padje nog gesteld: 'Was Salazar erbij, toen jij...?'

'Nee,' luidde Padjes antwoord. 'Salazar is hier pas vanaf de zomer. Dat met mij was daarvoor.'

Goddank, dacht Maite. Nu mag ik hem zonder voorbehoud aardig vinden. Vol vertrouwen wachtte ze de dag van haar vrijlating af.

Haar celgenoten – op Padje na – deelden dat vertrouwen niet.

‘Verheug je maar nergens op,’ zei Lola somber, steeds als Maite's vertrek ter sprake kwam.

‘Hij legt het af tegen Valle en die andere, let maar op.’

Daarom, maar vooral omdat ze zich eigenlijk geen toekomst meer kon voorstellen zonder het Huis van Bewaring en de vrouwen van cel 17, ging Maite het onderwerp uit de weg. Van wat ze had wilde ze genieten zolang het kon. Elke dag weer verbaasde het haar hoe gelukkig ze zich soms voelde – ondanks de littekens, ondanks het harde werken, ondanks de sleutel die elke avond achter hen werd omgedraaid. Ook voor haar was cel 17 ‘thuis’ geworden. Het was heerlijk om daar aan het eind van de dag zonder bewakers, zonder gesnuwde bevelen, op haar strozak te liggen kletsen en lachen met haar celgenoten. En om vervolgens, als iedereen sliep, naar de zo vertrouwde geluiden te luisteren terwijl ze in het steeds langer aanwezige licht haar woordjes oefende.

Ik heb geleefd als een kluizenaar, stelde ze verwonderd vast. Al die dagen dat Jon op zee was... Hoe hield ik dat vol, zo alleen? Door mijn best te doen, was haar conclusie. Mijn best, omdat ik dacht dat ik hem zijn ouders had afgenomen. Een voorbeeldig zusje moest ik zijn, nooit lastig, altijd bereid om zijn beslissingen te accepteren. Een volmaakt klein huisvrouwkje dat brood maakte dat lekkerder was dan dat van de bakker, dat van niets een voedzaam maal kon maken. Dat uren achtereen, tot over haar knieën in het soms steenkoude water garnalen ving om haar bijdrage te leveren aan hun miezerige bestaan. Altijd zonder morren, maar met een hoofd vol stille dromen over lezen, schrijven, weten.

Het vooruitzicht om weer in dat huisje aan zee te wonen bekleemde haar soms. Maar ik kan nu meer, hield ze zichzelf dan voor. Ik kan de mossen, de schelpen, de insecten in mijn tuin bestuderen en beschrijven wat ik zie. Ik kan een dagboek bijhouden over hoe de wolken eruit zien en welk weer ze brengen. Maar Padje dan? Onze gesprekken samen? Met Jon zal ik nooit over mijn leven hier kunnen praten. Het zal zijn of cel 17 er nooit is geweest. Als ik gillend wakker wordt omdat ik de beul weer dichterbij zie komen, kan ik hem niets vertellen. Hij zal niet begrijpen waarom ik midden in de nacht opsta om op het bankje voor het huis troost te zoeken bij de zee die alles schoon wast. Ik zal eenzamer zijn dan ooit.

De vele vliegen die met de vroege hittegolf waren meegekomen verdrongen zich op haar gekneusde huid, ook al was die nu genezen. Zelfs de harde witte littekens van Padje waren voor hen kennelijk nog steeds aantrekkelijker dan haar ongeschonden huid.

Steeds weer en zonder erbij na te denken joegen ze de vliegen weg, met de kleinst mogelijke handbewegingen vanwege de warmte die nog steeds zwaar boven het plein hing.

‘Padje, je hebt me nooit verteld waar je woont,’ zei ze opeens.

Padje, die net als Maite haar klompen had uitgeschopt, wiebelde zwijgend met haar blote tenen.

‘Padje?’

De kleine vrouw naast haar zuchtte even. ‘Nergens. Mijn huis is in beslag genomen,’ zei ze tenslotte.

‘In beslag genomen? Door wie?’

‘Door de inquisitie natuurlijk,’ zei Padje. ‘Dat is de regel, wist je dat niet? Ter dekking van de kosten, zeggen ze. Inquisiteurs, soldaten, kost en inwoning...’ Ze wees met haar duim opzij, in de richting van Manuel, en zei: ‘Die vette pens, daar heb ik aan meebetaald.’

Geschokt staarde Maite haar aan. ‘Dus ook mijn huis, ons huis is weg?’

Padje legde geruststellend een hand op haar arm. ‘Jij bent niet veroordeeld. Je verblijf tot aan je vonnis krijg je voor niks. Pas daarna, als je veroordeeld bent, ga je betalen. Hoe langer je straf, hoe minder je terugziet van wat je ooit bezat.’

Maite liet haar ogen langzaam langs de vrouwen gaan. ‘Dus al deze vrouwen zijn straks alles kwijt?’

‘Waarschijnlijk wel. Misschien niet alles, maar toch veel van wat ze bezaten.’

‘Maar waar moeten ze dan heen als ze vrij komen?’

‘Naar familie, als ze geluk hebben.’

“En anders?”

Padje haalde haar schouders op. ‘Heel wat vrijgelaten vrouwen eindigen op straat. Als bedelaar, als ze oud en verlept zijn, of als hoer.’ Ze glimlachte wrang. ‘Je begrijpt wel dat mijn beste optie een nieuw spel kaarten is.’

‘Maar dan zit je zo weer hier,’ zei Maite geschokt.

‘Misschien,’ zei Padje. Haar ogen gleden langs de vrouwen in de schaduw, tot ze halt hielden bij een groepje onder de arcade. ‘Zie je die kromme vrouw daar, bij die pilaar? Die zit hier al voor de derde keer. Toen ze voor de laatste keer binnen werd gebracht hebben ze haar rug stuk geslagen. Rechter dan dit krijgt ze hem niet meer. Ze houden hier niet van recidivisten, Mai.’

Maite leunde achterover en keek naar de lucht die langzaam bleker werd. De maan was al te zien; een uitgebeten cirkel in het bleke blauw.

‘Natuurlijk wil ik hier nooit meer terugkomen,’ verzuchtte Padjé. ‘Wie wil dat wel? Maar ik heb weinig keus. Alleen met de kaarten kan ik genoeg verdienen om in leven te blijven.’

Maite schudde heftig haar hoofd. ‘Niet doen, Padjé, alsjeblieft. Beloof me dat je die ellendige kaarten nooit meer zult aanraken.’

Padjé lachte. ‘Zal ik dan maar bij jou komen wonen? Zorg jij dan voor ons beiden?’

‘Bij mij...’

‘Ik maak maar een grapje hoor.’

‘Nee,’ zei Maite ernstig. ‘Dat doe je niet, dat weet ik heus wel. En jij weet dat ik het heerlijk zou vinden als je bij mij kwam wonen. Maar ik weet niet of ik nog wel bij mij wil wonen, als je begrijpt wat ik bedoel.’

Padjé keek haar vragend aan.

‘Het is er heel afgelegen. Heel stil. Te stil, denk ik nu vaak. Jij werkte op markten, je had altijd mensen om je heen, net als hier. Ik ben bang dat jij je daar heel eenzaam zou voelen, Padjé.’

‘Ik of jij?’

‘Ik zeker,’ gaf Maite toe. ‘Zelfs als Jon er nog zou zijn. Maar aan de andere kant... Al die ruimte. Het uitzicht. De zee. Dat was wel heerlijk.’

‘Waarom zou Jon er niet meer zijn?’

‘Ik weet het niet. Misschien denkt hij wel dat ik dood ben en nooit meer terugkom. Hij wilde altijd al walvisvaarder worden, of kaper. Alleen voor mij bleef hij thuis.’

Ze staaarde naar haar lege klompen en zei zacht: ‘Ik houd van hem, Padjé, hij is tenslotte mijn broer, maar...’

‘Maar?’

Maite dacht na over de juiste woorden. ‘Jon is... heel praktisch. Niet zo’n denker. En niet zo’n prater ook. Ik was zijn kleine zusje, meer niet. Maar nu...’

‘Ik begrijp het,’ zei Padjé. ‘Ja, er is veel veranderd, Mai.’

Een tijdlang zwegen ze. Tot Maite zei: ‘Een huis aan de rand van een dorp, samen met jou en Tomas. Dat zou ik het liefste willen.’

Ze zuchtte even. ‘Of hij in een huisje naast dat van ons, als hij zo nodig priester moet blijven.’

‘Misschien wordt het toch tijd om Tomas uit je hoofd te zetten, Mai,’ opperde Padjé voorzichtig.

‘Nee,’ zei ze gejaagd. Het noemen van zijn naam maakte haar nerveus, zoals steeds de laatste tijd. Ik moet iets doen, en snel. Straks ben ik hier weg. Hoe kom ik dan ooit nog met hem in contact? Misschien wil Salazar me helpen. Of Juan.

‘En waar leven wij dan van, jij en ik?’ vroeg Padjé.

‘Wat? O...,’ Ze schudde haar hoofd om de onrust te verjagen. ‘Nou, we hebben kippen. En een groentetuin. Ik vang garnalen en ... ik schrijf brieven voor mensen die niet kunnen schrijven. En jij...’

Aan de lange tafel hees Manuel zich overeind. Ook de soldaten stonden op, geeuwend en zich loom uittrekkend. Alle vrouwen zwegen op slag, alsof het tij nog te keren zou zijn. Maar hoe stil ze zich ook hielden, het was voorbij. Klompen werden aangeschoten, zand werd van jurken en blote benen geklopt en langzaam zette het lint van grauwe vrouwen koers naar de hete cellen.

Firmin

De volgende ochtend vroeg ze Juan om een onderhoud met Salazar voor haar te regelen.

‘Waarom nu weer?’ vroeg hij met gefronste wenkbrauwen. ‘Het enige dat jou hier nog te doen staat is wachten op je vrijlating, Maite.’

‘En toch wil ik hem spreken,’ zei ze koppig.

‘Maar waarom dan? Zolang ik de reden van je verzoek niet ken regel ik helemaal niets.’

Maite zuchtte diep. ‘Het gaat om Tomas,’ zei ze onwillig. ‘Ik... ik wil weten waar hij nu is. En hoe het met hem gaat.’

Hoofdschuddend keek Juan haar aan. ‘Tomas is een novice, Maite. Een toekomstig priester. Zet hem uit je hoofd.’

‘Ik mag hem toch wel bedanken voor zijn brief!’

Maar Juan had zich al omgedraaid. ‘Zet hem uit je hoofd,’ herhaalde hij.

Ze probeerde het bij Manuel, maar die reageerde nog veel stilliger. ‘Die naam wil ik niet meer horen, Maite. Blijf uit zijn buurt, je hebt al genoeg aangericht.’

‘Als ik Salazar een brief schrijf, wilt u hem die dan geven?’ vroeg ze broeder Juan.

Hij keek haar hoofdschuddend aan, meer niet.

José dan misschien? Die had de nachtelijke scene niet meegemaakt en hij was een beetje dom. Een ochtend lang vleide ze hem zoveel ze kon. Terwijl ze naar de keuken liepen voor het ochtendmaal vroeg ze, zo terloops alsof de gedachte nog maar net bij haar was opgekomen: ‘Zeg, kan jij morgen misschien even een briefje bij Salazar neerleggen?’

‘Ik wist dat je het zou proberen,’ riep hij triomfantelijk. ‘Juan had me al gewaarschuwd. Een dienaar van God, begrijp je niet hoe onfatsoenlijk dat is?’

‘Vergeet het maar,’ zei ze wrevelig, en ze versnelde haar pas.

Die nacht maakten zware onweersbuien een einde aan het veel te warme weer. Het plein stond nog vol plassen toen de vrouwen naar hun werk gingen.

‘Kijk eens wat er is aangespoeld,’ riep een vrouw in de voorste gelederen.

Naast de deur van Juans werkplaats stond een onbekende jongeman. Met zijn atletische lichaam, zijn licht golvende haar en zijn welgevormde mond die bij de hoekjes licht omhoog ging alsof hij ergens heimelijk plezier om had zag hij er goed uit, vond Maite. En zij niet

alleen: heel wat vrouwen stootten elkaar gniffelend aan er werden veelbetekenende blikken gewisseld. Eén van de vrouwen sprak hem tot plezier van de anderen zelfs vrijmoedig aan.

‘Zo jochie, verdwaald? Kom maar bij tante Antonia hoor, dan zal ik je eens lekker verwennen.’

De jongen, die gewone kleren droeg, geen soutane, hing nonchalant tegen de keukenmuur, met zijn armen over elkaar. Zijn linkerbeen was gestrekt, het rechter losjes gebogen, met de hak leunend tegen de muur.

Antonia’s uitdagende woorden en de stroom van deels gefluisterde, deels halffluid uitgesproken opmerkingen en uitnodigingen die erop volgde brachten geen enkele verandering in zijn houding teweeg; hij grinnikte alleen maar.

‘Hallo, ik sta hier!’ riep Juan geërgerd vanuit zijn werkplaats ‘Nou vooruit, kom je spullen halen!’

Zijn blik gleed geërgerd langs de giechelende vrouwen tot hij Maite zag staan.

‘Firmin!’ riep hij.

De jongen keek Juan vragend aan. Die knikte met zijn hoofd in Maite’s richting. Alle vrouwen volgden zijn blik.

Zonder haast en nog steeds met dat zelfverzekerde trekje om zijn mond kwam de jongen nu naar haar toe. Toen hij tegenover haar stond stak hij zijn hand uit. ‘Maite Sansín?’

‘Zo heet ik,’ zei ze terughoudend.

Er klonk gerommel in de verte. Achter het hoofdgebouw leek de lucht haast groen.

‘We kunnen beter naar binnen gaan,’ zei de jongen omhoog kijkend. ‘Dat wordt een fikse bui.’ Opnieuw stak hij een hand uit. ‘Firmin.’

Ze deed alsof ze het niet zag. ‘Wat moet je van me?’

Nu kwam Juan het plein op. Hij joeg de vrouwen zijn werkplaats in en toen ze weer buiten stonden, met slepende bezems en emmers die steeds weer werden neergezet om nog eens goed te kunnen kijken, joeg José ze naar het hoofdgebouw. Het duurde niet lang voor alleen zij en Firmin nog buiten stonden.

‘Zo, jij gaat dus binnenkort naar huis,’ zei hij plotseling in het Baskisch.

Maite keek hem achterdochtig aan. Ze reageerde niet.

‘Versta je me niet?’

‘Wat moet je van me?’ vroeg ze in het Spaans.

‘Niets,’ zei hij. ‘Ik had het kunnen weten. Sterker nog: ik wist het al. Ik zal hem zeggen dat je niet meer bent dan een doodgewoon visserskind.’

Met zijn hoofd wat achterover monsterde hij haar van hoofd tot voeten, weliswaar niet zo hondsbrutaal en onverholen geil als de soldaten dat gewoonlijk deden, maar toch zo dat het haar razend maakte. Bij de littekens op haar polsen vertraagde zijn blik.

‘Hoe kom je daar aan?’

Snel verborg ze haar handen achter haar rug. ‘Wat dacht je.’

Nu zag hij ook de striemen rond haar enkels. ‘Je hebt er waarschijnlijk geen boodschap aan,’ zei hij na een korte stilte,’ maar als ik inquisiteur ben zal ik dat niet meer toestaan.’

Ze lachte honend. ‘Wat jammer dat ik dat niet meer mee zal maken. Hoe zit het, kan ik nu eindelijk aan het werk?’

Zonder zijn antwoord af te wachten liep ze van hem weg. Op het lege plein speelde de plotseling opstekende wind met het zand. Een duivenveer vloog op, dwarrelde neer en vloog weer verder alsof de geest van de duif hem nooit verlaten had.

‘Nee, dat kan je niet.’ Met een paar stappen had Firmin haar ingehaald. ‘Je bent nog niet vrij, dus je doet nog steeds wat je wordt opgedragen, begrepen? Je gaat nu met mij mee en snel graag, mijn tijd is kostbaar.’

Hij greep haar bij een arm, maar ze rukte zich los. ‘Ook goed. Als je maar meeloopt.’

Niet weer, dacht ze opeens in paniek. Niet weer. Het is voorbij, hij heeft het zelf gezegd.

Haar knieën knikten en haar hart klopte in haar keel.

Het gerommel kwam dichterbij. Boven het dak, in het donkerste stuk van de hemel, flitste de bliksem. Hier en daar viel een dikke regendruppel die het grauwe linnen van haar jurk donkerbruin kleurde.

Firmin versnelde zijn pas maar keek achterom toen hij zag dat Maite niet meer naast hem liep. ‘Waar wacht je op? Wil je soms drijfnat worden?’

Het donker was nu recht boven hen. De druppels vielen steeds sneller, de bliksem flitste opnieuw.

Zuchtend stond Firmin stil. ‘Alsjeblieft... Als je meewerkt ben je in een half uur van me af. Ik zit hier net zo min op te wachten als jij, dat begrijp je toch wel?’

Nog even aarzelde Maite, maar de spetters op haar jurk werden steeds talrijker en hier en daar, op haar schouders, bij haar borsten, groeiden ze al aaneen tot grote, natte plekken.

Met tegenzin volgde ze Firmin naar binnen. Ze had Juan al die tijd voor het raam zien staan maar nu ging hij vlug aan zijn werktafel zitten.

‘Ik vroeg me af of u misschien een plek heeft waar wij even rustig kunnen werken,’ vroeg Firmin hem.

‘Neem de servieskamer maar,’ zei hij. Hij wierp Firmin de sleutel toe en boog zich over zijn werk. ‘Zij weet de weg.’

In de servieskamer was niets veranderd. Dezelfde hoge kasten, dezelfde lange tafel. Achter dat deurtje stond de schaal met de kreeft. Ze probeerde het open te maken maar het zat op slot.

‘Wat doe je daar?’ vroeg Firmin argwanend.

Ze wist nog precies hoe het zilver glansde; als de zee op een windstille dag. Haar vingers konden de vorm van de kreeft bijna voelen.

‘Ik probeer het zilver van de inquisitie te stelen, dat zie je toch?’

‘Ik wil graag dat je gaat zitten.’

Ze draaide zich maar hem om en nu was zij degene die keek. Langzaam nam ze hem op, van zijn laarzen tot zijn hoofd. Alles aan hem was onverdraaglijk anders.

Ze schoof de stoel recht tegenover hem wat achteruit en ging zitten. Tomas voelde dichterbij dan ooit. Daar had hij gezeten. Daar schreef hij zijn naam.

‘Goed, ik zit,’ zei ze. ‘Kun je me dan nu vertellen waarom ik hier ben?’

‘Ik moet je een test afnemen,’ zei hij wrevelig. ‘Een taaltest. Waanzin natuurlijk, maar Salazar schijnt te denken dat je Spaans en Baskisch spreekt en hij wil dat bevestigd zien.’

“Waarom?” vroeg Maite.’

Firmin fronste zijn wenkbrauwen. ‘Heeft hij dan gelijk?’ vroeg hij, weer in het Baskisch.

‘Natuurlijk heeft hij gelijk. Ik heb het hem zelf verteld.’

Hij keek haar verwonderd aan. ‘Je verstaat het dus wel. Maar spreek je het ook?’

‘O, kom op zeg,’ zuchtte ze. ‘Ik heb het mijn hele leven gesproken.’

‘En je kennis gaat verder dan wat vrijblijvend geklets bij de dorpspomp?’

‘Stel je vragen nou maar,’ zei ze geërgerd. ‘Ik wil hier zo snel mogelijk weg.’

Hij sloeg een boek open, net zo’n boek als dat waarin Tomas zijn inventarisaties maakte, en begon er uit voor te lezen.

Daar had hij haar hand gepakt. Daar had ze zijn naam geschreven. T-o-m-a-s.

Afwezig vertaalde ze de zinnen die Firmin haar voorzei. De meeste gingen haar gemakkelijk af, maar een enkele bevatte woorden die ze in geen van beide talen kende. Soms duurde het even voor ze antwoord gaf, tot ergernis van Firmin.

Uiteindelijk sloeg hij zijn boek dicht. Alsof hij al rapport uitbracht aan zijn opdrachtgever zei hij: 'Ze spreekt beide talen goed, op de vaktermen na, maar de inzet ontbreekt. Maar wat wil je, een vrouw.'

Ik ben stom geweest, dacht ze opeens. Dit was mijn kans. Hij heeft vast over hem horen praten. Misschien kent hij hem zelfs wel, ze moeten ongeveer even oud zijn. 'Het spijt me,' zei ze. 'het komt... Ik heb herinneringen aan deze kamer. Ik was hier ooit samen met iemand anders; Tomas.'

Ze keek hem aan maar zijn gezicht vertoonde geen enkel teken van herkenning. Hij zei alleen maar spottend: 'Zo, mogen jullie hier tegenwoordig ook al vriendjes ontvangen?'

'Tomas werkte hier, als novice,' zei ze. 'Hij heeft me leren schrijven.'

Firmin stond op. 'Schrijven, hè?' zei hij langzaam, terwijl hij haar opnieuw keurend opnam.

'Ja, dat is wel typisch iets voor een novice. Maar geloof me, meisje, van een echte vent kan je veel leukere dingen leren.'

Daarop liep hij naar de deur en verdween.

Voorstel

Toen ze de volgende dag na het ochtendmaal opstond om verder te gaan met haar taak voor die dag, het dweilen van de plavuizen in de grote hal, riep Manuel haar bij zich.

‘Jij blijft vanmiddag hier,’ beval hij. ‘Salazar wil dat jij hem vanavond zijn eten komt brengen.

Tot het zover is ga je boter karnen.’

‘Karnen? Ik?’ reageerde ze verbaasd. Karnen was zwaar werk, de meeste vrouwen hadden er een hekel aan. Je kreeg er lamme armen van en als het tegen zat had je nog dagen spierpijn. Slechts een handjevol vrouwen was er echt goed in: stevige vrouwen met bovenarmen zo dik als Maïtes dijen. Het soort vrouwen met wie je geen ruzie wilde.

‘Ja, jij,’ zei hij kort.

Met gemengde gevoelens liep ze naar de zijkamer waar alles werd bewaard dat koel moest blijven. Was dit een straf? En zo ja, waarvoor nu dan weer?

Juan deed gisteren ook al zo vreemd. En dan die vrouwen, tijdens het avondeten. Al die jaloerse blikken, al die schampere opmerkingen, al die vragen... Wat wilde hij van je? Hoe lang hebben jullie daar samen gezeten? Heeft hij je aangeraakt? Ruikt hij lekker? Zei hij nog iets over ons? Komt hij nog een keer terug?

Misschien had ze beter een paar sappige antwoorden kunnen bedenken in plaats van hen kortweg de waarheid te vertellen: Ik moest wat zinnen voor hem vertalen, meer niet. Aan het gesnuif en de laatlunkende blikken te oordelen geloofden ze haar toch niet. Of ze geloofden haar wel, maar het antwoord beviel hen niet. Zinnen vertalen...Er werd gekletst, zachtjes weliswaar, maar ze hoorde het toch. Die heeft het opeens hoog in d’r bol! Hangt daar een beetje de geleerde uit, moet zo nodig leren lezen. Dat laatste kon alleen maar afkomstig zijn van iemand uit cel 17, stelde ze verdrietig vast. De zusters – ja. Lola? Ook dat zou kunnen. Maar niet van Padje, toch?

De ton zal al vol verzuurde room. Met een zucht greep ze de karnpols en begon die op en neer te bewegen. Aan de groeiende weerstand van de karnpols voelde ze dat de bolletjes groter werden. Af en toe lichtte ze de deksel op om steeds weer vast te moeten stellen dat ze nog een lange weg te gaan had. Een echte vent, dacht ze opeens. Wat een stom, arrogant, verwend snotjong.

Woedend liet ze de stok op en neer gaan, snel en ritmisch, tot haar armen zwaar waren als lood en haar spieren klopten van vermoeidheid, vooral daar waar de garrotes hun schade hadden aangericht.

‘Maar wat wil je, een vrouw.’ Ze karnde woedend verder.

Nu was de boter dan toch eindelijk klaar, ze voelde het. Ze schepte de bolletjes uit de ton op een houten plank, legde er een tweede plank bovenop en duwde met alle kracht die nog in haar was het vocht eruit. Als ik hem nog eens zie, zal ik hem eens goed de waarheid zeggen. Ze sloeg met zoveel overgave op de plank dat ze Manuel niet had horen aankomen.

‘Valt niet tegen,’ zei hij, met een verbaasde blik op de goudgele kluit. ‘Kom, het is tijd.’

Ze schraapte de boter van haar handen en liep naar de pomp om zich te wassen. Het blad stond al klaar naast het fornuis. Haar pijnlijke spieren trilden toen ze het optilde.

Zonder verdere instructie, zonder vermanende woorden liet Manuel haar gaan, maar toen de wachters de deur voor haar openhielden zag ze vanuit een ooghoek dat hij haar nieuwsgierig nakeek.

Salazar zat zoals altijd aan zijn tafel. Hij schreef niet, hij las niet, hij zat met zijn ellenbogen op tafel, zijn kin rustend op zijn gevouwen handen en staarde kennelijk diep in gedachten voor zich uit.

Maak ze los, hoorde ze hem weer zeggen. En ook Padjes stem echode in haar hoofd: Die man deugt écht.

Salazar kwam overeind en liep naar het raam. Hij stond weer net als toen onder het bloedende hart en zijn hand ging al naar de raam kruk.

‘Niet doen!’ riep ze. Ze zag hem schrikken, maar toen hij zich snel naar haar omdraaide leek hij alleen nog verbaasd.

‘Maite,’ zei hij vriendelijk. ‘Ik heb je helemaal niet binnen horen komen.’

Opnieuw strekte hij zijn hand uit naar het raam. Het bloed drupte op zijn haar.

‘Niet doen,’ herhaalde ze. “Alstublieft.”

Weer keerde hij zich naar haar om maar nu schoot hij op haar af. ‘Pas op! Houd dat blad recht!’

Maar het was al te laat. Alles begon te schuiven, het potje boter botste tegen de opstaande rand en viel er toen overheen. Met een scherpe tik brak het aardewerk op de vloer in tweeën. De inhoud pulde eruit.

‘Kom,’ zei Salazar. ‘Geef dat blad maar hier. Wat is er met je? Voel je je wel goed? En waarom mag dat raam niet open?’

Ze schokte ontdaan met haar schouders. ‘Ik wilde niet... Ik dacht opeens aan dat geluid.

Toen. Met al die mensen. Het slaat nergens op, ik weet het. Het spijt me.’

Hij zette het blad neer en liep terug naar het raam. Nu opende hij het toch, zo bruusk dat ze dacht dat hij boos was.

Het enige geluid dat binnen kwam was het zorgeloze gebeier van klokken, ver weg.

‘Het is gebeurd, Maite,’ zei hij kort. ‘Niemand kan het terugdraaien. Maar het zal niet weer gebeuren.’

En ik zou niet gemarteld worden. Zwijgend zette ze zijn maaltijd voor hem neer.

‘Zal ik nieuwe boter halen?’

‘Salazar schudde zijn hoofd. ‘Laat maar. Ga even zitten, ik wil iets met je bespreken.’

Zwijgend keek ze toe terwijl hij het deksel van een schaal tilde, zijn bord vol schepte met bonen en schapenvlees en zichzelf een glas wijn inschonk. Zijn lepel zweefde al boven het dampende voedsel toen hij zich vroeg: ‘Heb jij eigenlijk al gegeten?’

Er was maar één bord en de schaal was bijna leeg.

‘Ik heb geen honger,’ zei ze.

‘Alleen wat brood dan?’ vroeg hij, het bord met de vier dikke, geurende stukken naar haar toeschuivend.

Ze schudde haar hoofd.

‘Neem dan tenminste een paar druiven.’ Zonder haar antwoord af te wachten legde hij zijn lepel neer, scheurde de tros glanzende blauwe druiven in tweeën en legde de helft voor haar neer. ‘Je Baskisch is heel goed, zegt Firmin.’

‘Dat had ik toch al gezegd,’ zei ze. ‘Waarom geloofde u me niet?’

‘Ik moest het zeker weten.’ Met grote snelle happen at hij zijn bord leeg. Nu pakt hij een stuk brood, dacht ze, en inderdaad. Toen hij laatste resten saus ermee had opgeveegd, leunde hij achterover.

‘Je eet je druiven niet.’

Gehoorzaam nam ze er een. Het vel was hard, maar de inhoud was sappig en zo zoet als honing.

Ook Salazar at een paar druiven. ‘Gefeliciteerd,’ zei hij plotseling. En toen ze hem vragend aankeek, vervolgde hij: ‘De formaliteiten zijn afgehandeld. Je bent vrij.’

Ze had zich dit moment vaak voorgesteld. In haar hoofd ging de aankondiging altijd vergezeld van het beeld van de poort naar buiten. Twee grote, wijd open deuren. Daarachter het plein van de kathedraal, in een stralend licht. Krijsende meeuwen hoog in een strak blauwe hemel. Klokgelui misschien, maar in elk geval een duizelingwekkend geluk.

‘Vrij?’ herhaalde ze aarzelend. ‘U bedoelt... nu?’

Hij schokte even met zijn schouders. ‘Nu, morgen. In theorie kan je weg zodra de papieren binnen zijn. En dat zijn ze.’

‘In theorie?’

‘Als je weg wilt, zal niemand je tegenhouden. Het registratiekantoor zal nu wel leeg zijn, maar zodra er weer iemand is kun je er heen om je bezittingen te halen.’

Mijn rok met de opgedroogde resten van Erro’s snot. En mijn doek. Vaag herinnerde ze zich de ijzige kou van de schuur. Jon, zij en de vreemdeling, dicht tegen elkaar onder de doek die nauwelijks warmte gaf. Vrij... Ze zuchtte diep.

‘Je lijkt niet erg blij,’ zei Salazar.

‘Ik moet even aan het idee wennen,’ zei ze.

‘Dat begrijp ik.’

Ze at nog een druif. ‘Als ik vrij ben, waar diende dat gesprek met die Firmin dan toe? Wat maakt het nu nog uit of ik Baskisch spreek?’

Ook Salazar was aan de druiven begonnen. Hij at ze niet, maar plukte ze van hun steeltjes om ze vervolgens in een halve cirkel rond zijn bord te leggen. Na een lange stilte zei hij: ‘Over twee maanden vertrek ik naar het Noorden. Het Heilige Officie wil dat ik een grote visitatieronde door Navarra en het Baskenland maak. Uiteindelijk zullen we ook in jouw woonplaats komen.’

Met een snel gebaar veegde hij de druiven op een hoop. Vanonder zijn wenkbrauwen, zonder zijn hoofd op te tillen, keek hij Maite aan. ‘Er zijn veel mensen nodig op zo’n ronde. Juristen. Klerken. Tolken. Mensen die dossiers opbergen, eenvoudige formulieren invullen.’

Hij keek zo lang dat ze een kleur kreeg. Vlug nam ze nog een druif. En verslikte zich.

Salazar schonk wat water in zijn glas en schoof het haar toe.

‘Wat ga je doen als je vrij bent?’ vroeg hij, toen haar hoesten was bedaard. ‘Waar zou je heen gaan?’

‘Naar huis, denk ik,’ zei ze hees.

‘Hoe?’

‘Hoe?’ Ze keek hem met grote ogen aan. ‘Nou... lopend. Hoe anders?’

‘Het is zes dagen lopen. Zes lange dagen, door gevaarlijk terrein. Je hebt geen geld. Je kent de weg niet.’

‘Ja, een bezem zou nu goed van pas komen,’ zei ze wrang.

Hij glimlachte even. ‘Eigenlijk heb ik je laten komen om je een voorstel te doen,’ zei hij. ‘Je blijft nog even hier en over twee maanden reis je mee in mijn gevolg, als tolk. In de tussentijd leer je nog wat beter lezen en schrijven, zodat je onderweg wat eenvoudig administratief werk kunt doen.’

Maite keek hem beduusd aan. Als opgejaagde kippen stoven haar gedachten door haar hoofd. Droombeelden en schrikbeelden dwarrelden willekeurig door elkaar. Padjé kwam er in voor, maar ook de afkeurende blikken van de andere vrouwen en de wrevel van Manuel. Meer kunnen leren tegenover een reis met mensen die net zo op haar neer zouden kijken als die Firmin. De angst voor de lange eenzame weg tegenover de plotselinge, intense behoefte om vrij te zijn – nu, meteen. En boven dat alles zweefde de vraag die haar onzeker en zelfs wat achterdochtig maakte: waarom, in hemelsnaam?

‘Ik hoopte dat je het aan aantrekkelijk voorstel zou vinden,’ zei Salazar. ‘Maar als je weg wilt, dan begrijp ik dat. Er zijn vreselijke dingen gebeurd en je had hier om te beginnen nooit mogen zijn.’

Tomas, dacht ze opeens.

De storm in haar hoofd bedaarde op slag.

‘Ik wil graag blijven,’ zei ze.

Anders

Zodra ze buiten kwam voelde ze het: alles was anders.

De soldaten die opzij van de poort lui tegen de muur hingen hadden hun macht verloren. Nooit meer zouden ze haar betasten, kleineren of tegenhouden. Ze kon langs het zwarte deurtje naar de martelkamer lopen zonder bang te zijn voor een herhaling en voelde voor het eerst hoe diep en onafzienbaar haar woede was. En toen Manuel haar uitschold vanwege het gebroken boterpotje keek ze hem uitdagend recht in zijn ogen en dacht: Je hebt niets meer over mij te zeggen, dikke man.

‘Wat wilde Salazar eigenlijk van je?’

‘Niets dat u hoeft te weten,’ zei ze kalm.

‘O, gaan we zo beginnen... Nou, dan vrees ik dat je vanavond geen eten zult krijgen, Maite. Alles is op, wat jammer nou.’

‘Dat komt dan goed uit,’ zei ze met een glimlach. ‘Salazar heeft mij al zoveel van zijn eten gegeven dat ik geen hap meer naar binnen zou krijgen.’

‘Breng haar weg,’ beval Manuel met een knikje naar de als laatste achtergebleven soldaat.

‘Was dat echt waar?’ vroeg hij haar toen ze over het plein liepen. ‘Heeft Salazar zijn maaltijd echt met jou gedeeld?’ Naast ongeloof klonk er ook afkeuring in zijn stem.

‘Natuurlijk niet,’ zei ze. ‘Ik gunde hem gewoon het plezier niet dat ik nu hongerig moet gaan slapen.’

‘Met Manuel moet je geen oorlog willen,’ zei hij hoofdschuddend. ‘Hij heeft hooggeplaatste vrienden, Maite. Kijk uit.’

Maar zo’n vriend heb ik ook, dacht ze trots. En onmiddellijk daarop: een vriend die me verzekerde dat ik niet gemarteld zou worden.

‘Ik zal voorzichtig zijn,’ beloofde ze de soldaat.

Ook Cel 17 leek veranderd. Ze zag opeens hoe grauw en gehavend de muren waren, hoe de zusters haar zijdelingse, wantrouwende blikken toewierpen, ze rook de stank die rond de emmer hing. Hoe heeft dit alles ooit als thuis kunnen voelen, vroeg ze zich verbijsterd af.

‘Kijk, daar hebben we ons inquisitievriendinnetje ook,’ zei Lola. ‘Nog even fijn buiten gespeeld terwijl wij opgesloten zaten?’

‘Er viel niets te spelen,’ verdedigde ze zich. ‘Ik moest Salazar zijn maaltijd brengen en daarna kreeg ik van Manuel geen eten meer.’

‘Ach gut,’ smaalde de spugende zuster. ‘Wat hebben wij een medelijden, zeg.’

Haar strozak leek wel een eiland. Lag hij altijd al zo ver van die van de anderen af? Haar ogen zochten Padje, die ook al verder weg leek dan ooit.

Het kleine vrouwtje glimlachte flauwtjes naar haar. Even leek het of ze iets wilde zeggen, maar na een snelle blik op de zusters en Lola schudde ze alleen nauwelijks zichtbaar haar hoofd. Morgen, zei haar mond zonder geluid. Daarna rolde ze zich op haar andere zij, met haar rug naar Maite toe.

‘Welterusten allemaal,’ zei Maite, maar niemand zei iets terug. Ze lag stil op haar strozak en staarde naar het plafond.

Ik ben vrij, zei ze tegen zichzelf, maar opeens voelde ze alleen paniek en de behoefte om, net als toen, te vluchten in haar hoofd. Tomas leeft, probeerde ze. L-e-e-f-t. Het hielp even, maar niet genoeg. De duisternis die langzaam bezit nam van de cel sijpelde ook bij haar naar binnen. Niets blijft, dacht ze wanhopig. Voor alles wat we krijgen geven we iets op. En alles wat we koesteren gaat vroeg of laat verloren. Ze probeerde te slapen, maar een groeiende twijfel hield haar wakker. Had ik het niet moeten doen? Had ik zijn voorstel niet moeten aannemen? Ze voelde voorzichtig aan de vormeloze hoop die Padje heette. Twee extra maanden, maar dan zonder de vroegere warmte. Was een hartelijk afscheid dan niet beter? Tomas leeft, probeerde ze weer. Nou en? Twee lange maanden vol vijandigheid in ruil voor... ja, voor wat? Een minuscule kans op een vluchtige ontmoeting met een aankomend priester die al maanden niets van zich heeft laten horen? Die zich mij misschien met niets dan schaamte herinnert?

Maar ik heb Salazar nog, hield ze zichzelf troostend voor.

In het donker be kroop haar opeens een vreselijke gedachte. Misschien wil hij me. Wil hij me zoals Valle en de schout Maria wilden.

Ze kreeg het opeens heel koud. De wanden en het plafond leken zich terug te trekken tot ze alleen was in een leeg en grenzeloos donker. In paniek strekte ze haar hand weer uit. Padjes lichaam voelde warm. Uit de zwarte massa kwam een hand tevoorschijn die haar hoofd aanraakte: een vinger op haar wenkbrauw, twee op haar neus, een vierde bijna in haar oog. Padjes geruststellende gemompel bracht de cel weer terug tot zijn vertrouwde proporties.

‘Het komt allemaal goed, Mai. Het komt allemaal goed.’

‘Ik wil zo graag met je praten, Padje,’ fluisterde ze de volgende ochtend onder dekking van het algemene geroezemoes waarmee het opstaan altijd was omgeven.

‘Dat wil ik ook, Mai,’ zei Padje zacht. ‘Maar niet hier. Niet nu.’

En ze had gelijk, want zelfs die paar gefluisterde woorden hadden de aandacht van de anderen getrokken.

‘Geheimen, Padje?’ riep de spugende zuster schril.

‘Kom op zeg, je kent me langer dan vandaag,’ lachte Padje. Maite voelde zich verraden, maar even later, in het gedrang van het naar buiten gaan, voelde ze Padjes hand op haar arm.

‘Ik vraag wel of wij vandaag samen kunnen werken,’ zei het kleine vrouwtje zacht. ‘Zonder die anderen. Ik wil geen ruzie met ze, Mai, daar schiet niemand iets mee op.’

Maar Juan, met wie Padje het toch meestal goed kon vinden, schudde zijn hoofd en stuurde haar weg met vijf anderen. Steeds meer vrouwen verdwenen naar het hoofdgebouw tot Maite alleen over was.

‘En ik dan?’ vroeg ze ongerust.

‘Jij mag mij vandaag van mijn werk houden,’ zei hij, maar hij maakte geen aanstalten om zich verder met haar te bemoeien. Zonder haast werkte hij eerst zijn logboek bij, borg daarna een stapel mappen op en begaf zich toen naar de opslagruimte. Maite bleef onzeker achter in zijn werkkamer. Ze voelde zich weer net zo verloren als op haar eerste dag toen iedereen vreemd was en ze de regels van het huis nog niet kende.

Onzin, dacht ze opeens. Ik ben een vrij mens. Zo laat ik me niet meer behandelen. Ze liep naar de opslagruimte waar Juan poetsdoeken stond de tellen. Hij keek niet op, zei niets.

Ze ging naast hem staan en vroeg: ‘Waarom doe je zo, broeder Juan?’

Eerst reageerde hij niet. In plaats van zachtjes mompelend begon hij hardop te tellen. Hij sprak de cijfers uit alsof ze een bezwering vormden die haar weg moest jagen.

‘Toe nou,’ zei ze smekend toen hij ze allemaal had geteld en op het punt stond een nieuw stapeltje te pakken, en ze legde even een hand op zijn arm.

Hij zuchtte een keer diep en zei hoofdschuddend: ‘Het is niet goed, Maite. Het geeft onrust.’

Daarop wendde hij zich weer van haar af om verder te gaan met tellen, maar Maite stelde zich op tussen hem en de kast. ‘Wat geeft onrust? Ik begrijp je niet.’

Nu pas keek hij haar aan. ‘Ze zullen het niet accepteren, Maite, je weet net zo goed als ik dat het geen lieverdjes zijn. Eerst dat gedoe met die Firmin en nu dit weer.’ Opnieuw schudde

hij zijn hoofd. 'Er zijn erbij die in staat zijn om je ogen uit te krabben als ze het horen. Maar daarbij, ik heb toch helemaal geen tijd voor die onzin?'

'Welke onzin? Waar heb je het toch over?'

Opeens leek hij verbaasd. 'Heeft hij je dat dan niet verteld?'

'Salazar, bedoel je?'

'Ja, wie anders.'

'Hij heeft niks over jou gezegd,' zei ze voorzichtig.

'Fraai is dat,' zei hij wrevelig. 'Nou, Maite, het schijnt de bedoeling te zijn dat ik naast al het werk dat ik al heb ook nog eens jouw privé leermeester ga worden. Lezen, schrijven, archiefcodes - waanzin.'

'Hij meende het dus echt,' zei ze langzaam.

'Je wist er dus wél van,' zei Juan geërgerd.

'Niet dat van jou,' zei ze. 'Hij wil dat ik met hem mee ga op visitatie. Als tolk.'

'Meen je dat nou?' vroeg hij verbaasd.

'Ja... Maar ik vraag me steeds maar af waarom. Ik ben toch niet de enige die Spaans en Baskisch spreekt?'

Zwijgend nam hij haar op, van top tot teen. Ze voelde haar wangen rood worden. 'Denk je dat...' Ze sloeg haar ogen neer en zweeg.

'Dat wat?'

Uiteindelijk had ze genoeg moed verzameld. Zonder hem aan te kijken fluisterde ze: 'Dat hij het doet omdat hij... met me wil slapen.'

Juan begon te lachen, maar daar stopte hij mee toen hij zag hoe ongelukkig ze er bij stond. Starend naar de grond, wriemelend met haar vingers.

'Wees maar blij dat hij je niet hoort,' grinnikte hij. 'Hij zou diep geschokt zijn dat je zoiets van hem denkt. Nee, daar hoeft je bij hem niet bang voor te zijn. De man is lastig en veeleisend, maar zo onkreukbaar als... als....' Hij keek zoekend rond. 'Als die bezemsteel daar.'

'Weet je dat zeker?'

'Volkómen zeker.'

Er viel een last van haar schouders, maar helemaal gerustgesteld was ze nog niet. 'Maar waarom doet hij het dan? Er zijn vast wel betere tolken. Tolken die al lang kunnen lezen en schrijven.'

Juan haalde zijn schouders op. 'Misschien voelt hij zich schuldig vanwege...' Hij knikte even in de richting van haar polsen. 'Maar het kan ook zijn dat hij echt denkt dat je hem van nut kunt zijn. Je bent een slimme meid, dat is een feit.'

'Dank je wel.'

'Waarvoor? Ik vertel je toch zeker iets nieuws?'

'Nee, ik bedoel... voor dit. Dat je weer met me praat. Gewoon, net als vroeger.'

Hij keek haar ernstig aan. 'Het lijkt misschien op vroeger, maar van nu af aan zal er steeds meer veranderen. Die lessen gaan het je niet gemakkelijk maken. En mij ook niet.'

'Geeft me dan geen les,' stelde ze hem voor. 'Ik heb alleen wat boeken nodig en wat pennen, wat inkt, wat papier. En verder alleen een plek waar niemand me kan zien, al is het maar voor een uurtje. Ik kan heel goed zelf leren, broeder Juan. Zo heb ik het tot nu toe ook gedaan.'

'Je zou de servieskamer wel kunnen gebruiken,' zei hij peinzend.

Hij schoof haar zacht opzij en pakte een nieuwe stapel doeken. 'Nu je hier toch bent, wil ik wel eens horen wat je al kunt. Pak dat boek eens dat op de hoek van mijn bureau ligt,'

'Bedoel je dit?' vroeg ze toen ze weer terug was. Langzaam en duidelijk las ze: 'Bijbel voor beginnende lezers.'

'Heel goed,' prees jij. 'Lees me daar maar eens wat uit voor.'

Ze ging op de grond zitten, met haar rug tegen de kast met zeep en boenwas, en sloeg het boek open. 'In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God.'

Vragend keek ze omhoog. 'Wat betekent dat, broeder Juan?'

'Wacht even.' Hij maakte zijn stapeltje af en zei toen: 'Het betekent dat alles is ontstaan uit het woord Gods.'

Ze keek hem niet begrijpend aan.

'God zei: Er zij licht en toen was er licht,' verduidelijkte hij. 'En zo ging Hij verder. Met alles.'

'Dus...' zei Maite nadenkend, 'alles op aarde is geschapen door enkel de naam ervan te noemen?'

'Doordat Gód die naam heeft genoemd,' vulde hij aan, en hij begon opnieuw te tellen.

Ze dacht aan haar eerste ervaringen met woorden. Aan haar verbazing over de veelheid van dingen.

'Hoe wist hij hoe alles heette?'

‘Tien, elf, twaalf...Hij wist de namen niet, Hij maakte ze. Hij is God, Maite. De schepper.’

‘O ja...’ Ze wilde verder lezen, maar keek weer omhoog. ‘In welke taal noemde hij de dingen?’

Juan zuchtte. ‘Nou kan ik weer helemaal opnieuw beginnen.’

Hij keek even over zijn schouder en zei: ‘In Zijn eigen taal natuurlijk, Gods taal. Je denkt teveel in mensentermen, Maite.’

‘Dus de namen die wij gebruiken zijn niet de echte namen?’

‘Maakt dat wat uit?’

Ze glimlachte naar hem. ‘Jij wilt toch ook niet dat ik jou Manuel noem.’

‘Als elke regel zoveel vragen oproept zullen we niet ver komen,’ zei hij, ‘Vooruit, lees nu eens verder.’

‘Nog een vraag, alsjeblieft... Hoe schiep hij de niet-dingen?’

‘De niet dingen?’ herhaalde Juan fronsend.

‘Ja... Alle dingen die je niet kunt zien. Liefde. Hoop. Goed. Slecht.’

Zijn hand bleef even stil boven de planken zweven. ‘Misschien ontstaan die wel ergens tussen God en ons in.’

‘Haat ook?’

‘...Of tussen ons en de duivel.’

‘En wie geeft ze dan hun naam?’

Juan schudde vermoeid zijn hoofd. ‘Zo kan ik natuurlijk niet werken, Maite. Ik heb net drie planken gedaan terwijl ik anders in dezelfde tijd een hele kast doe. Lees maar wat voor jezelf en als je vragen hebt bewaar je die maar voor Salazar.’

Zodra de klokken het ochtendmaal aankondigden liet Juan haar gaan. Stuurde haar weg; daar leek het meer op. Ze zocht een plekje in de verste hoek van de keuken, aan een tafel waar haar celgenoten nooit zaten, en wachtte hoopvol op Padje.

Aan alle tafels werd al gegeten toen Padje eindelijk – wat gejaagd, zo te zien – de keuken binnenstapte. Maite ging staan en stak haar hand op, maar het duurde toch nog even voor Padje haar zag. Ze kwam dichterbij maar toen ze zag dat alle plekken naast en tegenover Maite al bezet waren, schoof ze ergens anders aan. Daarna keek ze niet meer om. Ze leek alleen nog aandacht te hebben voor haar maal en vertrok, zodra ze klaar was, weer naar het hoofdgebouw.

Toen Maite wilde vertrekken hield Manuel haar tegen.

‘Dat karnen ging je goed af,’ zei Manuel. ‘Als beloning mag je dat vandaag nog eens doen.

Misschien ga je wat voorzichtiger met de boter om als je nog eens goed voelt met hoeveel moeite zo’n potje tot stand komt.’

‘Ga ik straks ook weer naar Salazar?’ vroeg ze.

‘Nee,’ zei hij zonder haar aan te kijken. ‘Voor vanavond heb ik andere plannen met je. Je mag heer Valle bedienen.’

Val

Valle. Ze had gedacht, gehoopt dat ze hem nooit meer zou zien. In haar dromen doemde hij nog regelmatig op en als ze dan bezweet en met een nog steeds bonkend hart wakker lag, dacht ze er vaak aan hoe ze hem ooit, ooit de waarheid zou zeggen. Of liever nog: hem ten val zou brengen: de zwaardenkoningin die een einde maakt aan de heerschappij van de wrede, slechte heerser. In die nachtelijke uren voelde ze zich soms heel sterk maar nu, bij dag en met haar handen om de weerbarstige karnpols, was die kracht ver te zoeken.

Ik ben vrij, hield ze zichzelf steeds opnieuw voor. Hij kan me niets meer doen.

De littekens om haar bovenarmen klopten pijnlijk. Na elke vijf, zes slagen moest ze haar spieren laten rusten. Ze staarde naar het uitgebeten hout en dacht bezorgd: Met Valle weet je het nooit. Ik moet op mijn hoede zijn.

Valle werd beter bewaakt dan Salazar, stelde ze vast. Ze moest zes soldaten passeren voor ze naar binnen kon.

‘Denk aan de regels,’ zei één van de wachters zacht. ‘Heer Valle is erg precies. Niet kijken, niet praten, en als je antwoord geeft op een vraag: altijd met twee woorden. En zo kort mogelijk.’

Ze knikte nerveus en stapte met ingehouden adem naar binnen.

Valle zat aan het uiterste eind van een lange tafel. Hij zei niets en keek haar zelfs niet aan. even aan. Zo zacht als ze kon liet ze het blad neer op de tafel maar zodra ze aanstalten maakte om het bord, het glas en de schalen voor hem neer te zetten, stuurde hij haar met een bevelend handgebaar weg. ‘Wacht daar maar,’ zei hij, wijzend naar het levensgrote kruisbeeld achter hem.

Ze reikte maar net tot Jezus’ knieën. At hij eigenlijk wel? Ze had wat geschuif van aardewerk en glas gehoord, maar daarna was het stil geworden. Als ze op haar tenen ging staan zou ze misschien net over zijn schouders de tafel kunnen zien, maar ze durfde niet. Zelfs het kijken naar zijn roerloze rug maakte haar bang.

Ze stond er nog maar net toen hij opeens opstond en de kamer verliet. Hij wisselde een paar woorden met de soldaten op de gang en daarna hoorde ze aan het geluid van zijn laarzen

dat hij zich verwijderde. Nu pas durfde ze om zich heen te kijken. Valles kamer verschilde niet erg van die van Salazar, maar telde opvallend veel beelden. Zestien telde ze er, en om de tijd te doden en haar zenuwen te bedaren telde ze nog meer. Acht stoelen. Vier hoge ramen met heel veel kleine ruitjes, maar geen enkel bloedend hart. Munten, op tafel. Maar één keer kwam ze van haar plaats, heel even maar, om een munt op te rapen die kennelijk was gevallen. Onmiddellijk daarop schoot ze terug naar de vaal roze gecraqueleerde benen van de Heiland.

Uit de trage, dreunende slagen van de klokken maakte ze op dat ze daar minstens een kwartier had gestaan voor ze zijn voetstappen weer hoorde. Zijn eten zal nu wel koud zijn, dacht ze. Hij dacht er kennelijk ook zo over, want hij beval haar kort het blad met de vrijwel onaangeroerde spijzen weer mee te nemen.

Op de gang haalde ze opgelucht adem.

‘Dat viel dus mee,’ stelde een van de soldaten vast.

Ze was al bijna bij de grote deur toen die plotseling openzwaaide. Salazar kwam binnen, haastig en met grote stappen. Hij kon haar blad ternauwernood ontwijken.

‘Dat was toch niet voor mij bestemd?’ zei hij met een blik op het onaangeroerde voedsel.

‘Manuel wist volgens mij dat ik vandaag elders at.’

Ze vertelde hem van haar opdracht en van haar angst. Maar het was heel goed gegaan, zei ze. Vreemd, maar goed.

‘Hoezo vreemd?’ vroeg hij.

‘Hij at helemaal niet,’ zei ze. ‘Het stond nog maar net voor hem, toen hij wegliep, de kamer uit. En toen hij terugkwam wilde hij het niet meer.’

Salazar fronste zijn wenkbrauwen. ‘Is je verder nog iets opgevallen?’

Het blad eiste plotseling al haar aandacht op. Haar armen begonnen weer te trillen, zo erg zelfs, dat het glas telkens zacht rinkelend tegen de karaf stootte.

‘Geef dat maar even hier,’ zei hij, en hij zette het blad in de nis van een raam.

‘Ik moest weer karnen,’ zei ze verontschuldigend.

‘Zwaar werk,’ begreep hij. ‘Maar Maite, denk nog eens goed na. Is je echt niets opgevallen?’

‘Er staan meer beelden dan bij u.’

‘Ja.’

‘Minder boeken. Nergens rommel.’

‘Ja...’

‘De ramen zijn anders.’

‘Ja.’ Zijn stem begon wat ongeduldig te klinken.

‘En er lag geld op tafel.’

‘Geld?’ Zijn wenkbrauwen schoten omhoog.

‘Ja. Zeven gouden munten, meer geld dan ik ooit heb gezien. Of nee, het waren er acht. Er was er een gevallen, maar die heb ik er weer bijgelegd.’

‘Dat weet je heel zeker?’ vroeg hij langzaam, terwijl hij haar indringend aankeek.

‘Ik kan heus wel tellen, hoor,’ zei ze wat in haar wiek geschoten. En ze voegde eraan toe: ‘Ik had alle tijd, want hij heeft me daar heel lang laten staan. Ik heb zelfs de ruitjes geteld. Zesendertig in ieder raam.’

Tot haar verbazing liep Salazar opeens haastig naar het blad. Hij tilde de karaf op en schudde die luisterend heen en weer. Hij prikte met een mes in de boter, hield de dikke plakken brood tegen het licht en onderwierp tenslotte de stoofpot aan een grondig onderzoek. Ze sloeg hem verbaasd gade, maar zijn gebogen rug ontnam haar het zicht op het blad. Plotseling staakte hij zijn geroer. Ze hoorde hem wat water in het glas schenken en het volgende ogenblik keerde hij zich naar haar toe, met tussen duim en wijsvinger een druipende gouden munt.

Verbijsterd en met grote ogen keek Maite eerst naar de munt en toen naar hem. ‘U denkt toch niet...’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Als hij geen heks van je kan maken, dan maar een dief,’ zei hij ernstig. ‘Je hebt een machtige vijand, Maite. Mijn schuld, vrees ik.’

‘U moet hem terugleggen,’ zei ze in paniek. ‘Vlug, voordat hij hem mist.’

‘Maar hij zal hem niet missen,’ zei Salazar. ‘Hij heeft hem immers zelf in het eten verstoppt.’

Opnieuw keek hij haar vorsend aan. ‘Zo is het toch, Maite?’

‘Natuurlijk,’ zei ze verontwaardigd.

Salazar staarde opnieuw langdurig naar het gouden schijfje in zijn hand. ‘Een netelige situatie,’ mompelde hij. ‘Laat eens zien... Hoe zal hij dit aanpakken?’

Ze zag hem nadenken, maar nu wendde hij zich weer tot haar. ‘Wie zijn er in de keuken als je terugkomt met zo’n blad?’

‘Alleen Manuel en een paar soldaten. Eén voor elke serveerster. Als we klaar zijn met eten brengen die ons naar onze cel.’

‘Manuel weet er dus van,’ mompelde hij.

En weer tegen haar: 'Neemt hij het blad van je over of ruim je dat zelf af?'

'Meestal zetten we het even op een lege tafel,' zei ze. 'Dan eten we eerst zelf, en daarna wassen we alles tegelijk af.'

'Iedereen wast zijn eigen blad af?'

'Ja.'

'En op jouw blad wordt straks een reaal gevonden,' zei hij langzaam. 'Jij wordt overgedragen aan de politie en we zien je nooit meer terug.'

Maïtes knieën knikten. Ze voelde het bloed wegtrekken uit haar gezicht. 'Maar de munt is er nu toch uit? Er valt nu toch niets meer te vinden?'

Hij schudde zijn hoofd. 'De afspraak is waarschijnlijk,' zei hij peinzend, 'dat Valle kort na jou de keuken binnen stormt. Moord en brand schreeuwend, omdat hij een reaal kwijt is.

Waarschijnlijk in gezelschap van een of meer wachters, die zullen bevestigen dat jij een tijd alleen in zijn kamer bent geweest. Dat jij dus de enige bent die de munt kan hebben gestolen. Valle zal vervolgens suggereren dat je hem in het eten hebt verstopt en Manuel gaat dat ijverig onderzoeken. Tot beider verbazing zal hij nu niets meer vinden, maar het spel moet natuurlijk wel worden doorgespeeld. Dus zullen ze je waarschijnlijk, al was het maar voor de vorm, fouilleren. En als ze dan nog niets vinden zullen ze zeggen dat je hem ergens tussen zijn kamer en de keuken hebt verstopt. Er wordt een zoekactie gestart en wat denk je dat ze zullen vinden?'

'Een reaal,' zei ze verslagen.

'Precies.' Bezorgd schudde Salazar zijn hoofd. 'Je moet hier weg, Maïte. Ik ga proberen of ik dit kan oplossen, maar als Valle op het oorlogspad is – en dat is hij kennelijk – zal hij nieuwe wegen zoeken om je in diskrediet te brengen. Ga vlug terug naar de keuken. Doe alles net als anders. Als je beschuldigd wordt, ontken je natuurlijk. Ik probeer het eerst met een list, maar als dat niet lukt ga ik rechtstreeks de confrontatie met hem aan. Maak je geen zorgen, Maïte, het komt goed.' En weg was hij.

Het komt goed. En ik zou niet gemarteld worden.

Haar benen voelden zo loodzwaar dat de pijn in haar bovenarmen erbij in het niet viel.

Van ver zag ze Manuel al in de deuropening staan. Zodra hij haar zag stak hij een van de flambouwen naast de deur aan, hoewel het nog lang niet donker was.

'Ha, daar ben je,' zei hij onverwacht vriendelijk. 'Ga maar gauw eten, Maïte, voordat het koud is. En geef dat blad maar hier, dat zet ik wel even weg.'

Ze zat nog maar net te eten toen Valle binnenstormde, precies zoals Salazar het had voorspeld. Op hoge toon meldde hij de diefstal van zijn munt. 'En er is er maar één die dat gedaan kan hebben.'

Manuel toonde zich oprecht geschokt. 'Ze zal hem toch niet in uw eten hebben verborgen, Don Juan!' Hij liep naar het blad, greep de schaal met gestoofde kip en keerde die om op het lege bord. Een van de soldaten greep Maite bij haar arm en trok haar mee naar de tafel waar Valle al ongeduldig naar de onooglijke massa stond te staren. Met een lepel smeerde Manuel het voedsel uit tot een dunne laag. Stukken kip zagen ze, stukken wortel. Saus die al tot geleijachtige klonten begon te stollen. Maar geen munt.

Maite zag hoe hij en Valle een kortstondige blik wisselden. Toen roep Valle met overslaande stem: 'Fouilleer haar!'

Op dat moment kwam Firmin binnen.

'Goeienavond allemaal,' riep hij opgewekt. 'Is er misschien nog een karafje wijn voor een dorstige jurist?'

Valle en Manuel keken geërgerd opzij.

'Hoog bezoek in de keuken,' stelde Firmin vast. 'Toch geen problemen, hoop ik?'

'Zij daar heeft geld gestolen van Heer Valle,' zei Manuel. 'Een gouden reaal nog wel.'

'Zo, dat is niet zo fraai. En u weet het zeker, Don Juan? De munt kan niet in het ongerede zijn geraakt? Bij zo'n ernstige beschuldiging moeten de feiten natuurlijk wel glashelder zijn.'

'De feiten?' zei Valle hooghartig. 'Ik had acht munten, jongeman, en nu heb ik er nog zeven. En zij was in mijn kamer. Alleen; als enige. De wachters kunnen het getuigen.'

'Sta me toe, heer,' zei Firmin. Hij liep naar de deur, haalde een van de soldaten die buiten op de bank zaten te praten naar binnen en zei: 'Doe ons een plezier, beste man, en ga even de munten tellen die op heer Valles tafel liggen.'

De soldaat keek Valle vragend aan. Die knikte kort.

Hij was nog niet weg of Valle gebod weer: 'Fouilleer haar.'

Manuel greep haar al vast, maar Firmin zei luchtig: 'Laten we daar nog even mee wachten tot de diefstal is bevestigd. Dat staat zo veel beter in het proces verbaal dat straks opgemaakt moet worden.'

Hij doet alsof het allemaal een grap is, dacht Maite wrevelig. Toch was ze blij dat hij er was.

De soldaat kwam terug en meldde gedienstig dat er acht goudstukken op de tafel lagen. Om elke twijfel weg te nemen was hij zo vrij geweest ze mee te nemen. Hij legde ze voor hen op een rij.

‘Hoe kan...,’ begon Valle.

‘Ach, het overkomt mij zo vaak,’ zei Firmin sussend. ‘Je denkt dat er iets is verdwenen, maar in de drukte heb je je verteld, of je hebt er overheen gekeken. Eind goed, al goed, nietwaar. Vooral als ik nu ook mijn karafje wijn nog krijg.’

‘Kan ik dan nu gaan afwassen?’ vroeg Maite bevend.

Weg

‘Jij niet,’ zei de soldaat die hen de volgende ochtend uit hun cel haalde. ‘Jij wordt apart opgehaald.’

‘Waarom?’ vroeg ze ongerust.

‘Orders,’ zei hij, met een lichte beweging van zijn schouders.

‘Ons koninginnetje moet zeker weer leren,’ zei de spugende zuster Venijn. Ze sprak het laatste woord met grote minachting uit, alsof een verderfelijker tijdverdrijf nauwelijks denkbaar was.

‘Wat gebeurt er toch allemaal met je?’ zei Padje hoofdschuddend, terwijl ze langs Maite de cel uit liep.

‘Dat wil ik je al dagen vertellen, maar je bent er nooit.’

Padje zei niets meer. Zonder nog om te kijken sloot ze zich aan bij de langzaam voortbewegende stoet vrouwen in de gang.

‘Ik dacht dat je iets om me gaf!’ riep Maite haar wanhopig na.

‘Doe ik ook, doe ik ook,’ meende ze boven het gegons van stemmen uit te horen, maar het kon ook verbeelding zijn geweest. Achter Lola, die als laatste naar buiten ging, werd de deur weer op slot gedaan. Maite bleef verslagen achter in de lege cel. Ze luisterde ingespannen naar de geluiden op de gang en probeerde zich voor te bereiden op een nieuw gevecht met Valle. Wat kon hij nu weer hebben bedacht om haar te straffen? Niet dat weer, bad ze. Niet nog eens, alstublieft.

Ze ging voor het raam staan en keek naar buiten. De lucht had nog nauwelijks kleur. Salazar zou nog wel slapen.

Voetstappen.... Haar hart begon sneller te kloppen. Zware voetstappen waren het en precies voor de deur hielden ze halt. Een sleutel draaide in het slot. De grendel werd verschoven. De deur ging open.

In de opening stond een broeder. Ze wist dat ze hem eerder had gezien maar kon zich niet herinneren wanneer en waar. ‘Dag Maite,’ zei hij vriendelijk. ‘Dat is lang geleden. Je ziet er heel wat wakkerder uit dan toen.’

Opeens wist ze het weer; hij was één van de broeders die op die allereerste dag Maria hadden ontdaan van haar bezittingen.

‘Ja,’ zei ze, nog steeds op haar hoede. ‘Heel lang geleden, inderdaad. Wat kom je doen?’

‘Heeft hij je dat niet verteld dan?’

‘Wie?’

‘Salazar, wie anders.’

‘Nee, hij heeft me niets verteld.’

‘Ook goed, dan doe ik het,’ zei hij vergenoegd. ‘Je mag weg, Maite, ik kom je halen voor de laatste formaliteiten.’

Maite keek hem geschrokken aan. ‘En dan?’

‘En dan?’ herhaalde hij verbaasd. ‘Nou, dan ben je vrij. Kun je weer gaan en staan waar je wilt.’

De reikwijdte van zijn boodschap begon langzaam tot haar door te dringen. Geen extra maanden. Geen les. Geen Tomas. Geen Padje. Nooit meer. Helemaal alleen, daar buiten, zonder de weg te kennen.

‘Móet ik dan ook direct weg? Of mag ik ook nog blijven, als ik wil?’

De broeder begon te lachen. ‘Mag ik blijven...Ik werk hier nu negen jaar, maar dat hoor ik voor het eerst. Nee, natuurlijk kun je dan niet meer blijven. Wat dacht je dat dit was, een logement? Je bent vrij, Maite, vrij.’

Padje, bonkte haar hart, terwijl ze achter hem naar buiten slofte, te aangeslagen om nog een laatste blik te werpen op de omgeving die zo lang de hare was geweest. Padje, lieve Padje. Had ik mijn mond nu maar gehouden.

In het kantoortje van de oude priester werden de papieren in orde gemaakt. ‘Hier mag je een kruisje zetten,’ wees hij en hij keek verwonderd toe hoe ze eerst ‘Maite’ schreef en daarna ‘Sansín’, in keurige, rechte letters.

Haar oude kleren waren gewassen en gestreken. In het zijkamertje waar ze lang geleden onder toezicht van een non haar eerste gevangenisjurk had aangetrokken duwde ze haar neus in de stof van haar rok. Dat de geur van de wasserij haar nog even zou vergezellen was een schrale troost.

Toen alle formaliteiten waren afgehandeld, omhelsde de oude priester haar. Haar verslagenheid verbaasde hem kennelijk niet.

‘Ze moeten allemaal weer even wennen,’ zei hij vriendelijk, terwijl hij even haar wang streelde. Hij liep voor haar uit naar de deur en hield die wijd open. ‘Het ga je goed, mijn kind.’

‘En nu?’ zei ze angstig, van hem naar de lange gang kijkend en weer terug. Maar er kwam al een soldaat naar haar toe, ditmaal een die ze niet kende. ‘Maite Sansín?’

Ze knikte zwakjes.

‘Ik heb orders om je weg te brengen.’

Weg? Haar handen begonnen te trillen, haar benen voelden slap. Ze wilde iets zeggen, maar haar keel zat dicht. In paniek keek ze achterom, maar de oude priester had de deur al weer gesloten. Ze haalde diep adem. Ik kan nog vluchten, dacht ze. Als ik die gang in ren, kom ik bij Salazars kamer.

‘Waar ga ik heen?’ vroeg ze de soldaat.

Eerst reageerde hij niet.

Ze vroeg het nog een keer. ‘Waar gaan we heen?’

‘Ik ben alleen maar je begeleider,’ zei hij terughoudend. ‘Ik word niet geacht over mijn orders te praten. En bovendien, je merkt het gauw genoeg, het is niet ver.’

De geheime gevangenis, dacht ze.

Net voor de grote hal zette ze het op een lopen, maar ze was niet meer gewend aan haar lange rok. De soldaat haalde haar met een paar snelle passen in.

‘Waarom doe je dat nou?’ vroeg hij verbaasd. ‘Je mag hier weg. Dat ga je toch niet verpesten?’

Vanaf dat moment lag zijn hand zwaar op haar schouder.

Opeens zag ze Padje. Ze kwam met haar groepje achter José aan de grote trap af, kletsend, lachend. José zag haar het eerst. Hij bleef staan en zonder zijn nieuwsgierige blik van haar af te wenden stootte hij Padje aan, die achter hem liep. Ze duwde hem opzij en staarde. De bezem gleed uit haar hand en viel ratelend drie treden naar beneden. Achter haar klonk het holle geluid van emmers die werden neergezet op het marmer. Daarna viel er een diepe stilte.

Eén ogenblik stond ook Maite stil. Haar ogen ontmoeten die van Padje, maar ze was te ver van haar verwijderd om er iets uit op te kunnen maken. Ze probeerde zich los te rukken maar de hand van de soldaat sloot zich stevig om haar bovenarm en hoe ze ook vocht en trok, hij liet niet los.

‘Padje!’ kermde ze. Ze wilde naar boven rennen, zich tegen dat warme lijf aandrukken, nog één vriendelijk woord horen uit haar mond, maar de soldaat verstevigde zijn greep en duwde haar voort.

‘Ik wil niet weg,’ schreeuwde ze. ‘Ik wil bij jou blijven, Padje.’

Maar hij sleurde haar mee naar de hoofdingang en een ogenblik later viel de zware deur achter hen dicht.

De soldaat hield haar nu stevig vast bij een arm, zijn sterke hand precies op de littekens van de garrote. ‘Wat een rare ben jij, zeg,’ zei hij kwaad.

Doodmoe was ze opeens. Ze staakte haar verzet.

Een paar vrouwen stonden buiten bij de keuken. Ook Juan stond daar, alsof hij haar al verwachtte. Ze meende te zien dat hij even zijn hand opstak. De hemel, blauw met kleine witte wolken, spiegelde in de plassen op het plein. Op de dakkapellen koerden de duiven een laatste groet.

De wachters bij de buitenpoort duwden de deur open. Iemand zei iets, maar ze verstond niet wat. Verstond het niet of begreep het niet. Het leek of ze een andere taal spraken.

Padje. Waar ze ook keek, overal zag ze het zwijgende groepje op de trap. Alsof het beeld zich aan haar ogen had gehecht. Padje. Van al wat ze verloren had was dit het ergste. Niets deed er nu nog toe.

Op de glanzende kasseien voor de poort stond een rijtuig. Vanaf een eerbiedige afstand werd het bewonderd door een bonte schare passanten: soldaten, vrouwen met lange schorten en manden vol brood en groenten aan hun arm, een paar houtskoolverkopers, gebogen onder hun zware lading, twee oude mannen met een stok. Een handvol kinderen sprong er opgewonden omheen.

Het rijtuig had hoge rode wielen en ook de koets zelf was grotendeels rood, maar het dak was zwart, net als de zware fluwelen gordijnen die de binnenkant aan het oog onttrokken. Op de bok zat een man met een grote hoed wat te knikkebollen. Zijn vier glanzend zwarte paarden zwiepten onafgebroken met hun staarten om de vliegen weg te jagen die zich om hun ogen en de vochtige plekken op hun rug verdrongen.

‘Nou, hier is ze dan,’ zei de soldaat tegen de koetsier. ‘Het is een lastpak, hoor, ze probeerde er tot twee keer toe vandoor te gaan. Als ik jou was zou ik haar maar vastbinden.’

De koetsier legde een vinger op zijn lippen en gebaarde fronsend met zijn hoofd in de richting van het rijtuig. Daar werd opeens een gordijn wat opzij geschoven.

‘Maite?’ zei een stem.

‘Het was prettig geweest als ik het had geweten,’ zei ze mat, toen het rijtuig zich ratelend in beweging had gezet. ‘Ik had graag afscheid willen nemen van een paar mensen.’

‘Het kon niet anders, Maite,’ zei hij. ‘Het is voor je eigen bestwil.’

Ze deed er het zwijgen maar toe.

Door een kier in het gordijn zag ze statige gebouwen voorbij gaan. Er waren veel mensen op de been, maar ze sprongen opzij zodra ze het rijtuig hoorden en lieten het met ontzag in hun ogen passeren. Maite verbaasde zich over de veelvormigheid van hun kleren, maar haar verbazing was vluchtig en kon het beeld van Padje op de trap niet verdrijven. Geleidelijk werden de gebouwen kleiner. De straat met zijn hobbelige keien ging over in een zandweg en het aanhoudende geratel veranderde in een zacht geknerp. Af en toe dook het rijtuig in een gat en moest ze zich vasthouden aan de houten staanders van het dak om niet tegen Salazar aan te vallen.

Voor een langgerekte grijs-gele gevel met slechts één enkele poort stopte de koets. Het gebouw torende hoog boven de koets uit: ze kon vanaf haar zitplaats het dak niet eens zien.

‘We zijn er,’ zei Salazar tevreden, terwijl hij aanstalten maakte om uit de koets te stappen.

Hij liep om de wagen heen en hielp ook haar naar buiten.

‘Wat moet ik hier?’ vroeg ze verwonderd.

Het gebouw was immens. Het deed haar denken aan het klooster van Urdax, maar dit was misschien nog wel groter. En strenger: nergens een raam te zien, alleen die poort, versierd met beelden die ernstig op haar neerkeken.

‘Je gaat een tijdje logeren bij de Moeders van de Onbevleete Ontvangenis,’ zei hij. ‘Kom, dan zal ik je even voorstellen aan de Moeder-Overste. En daarna zal je me voorlopig niet meer zien. Ik reis straks door naar Madrid en daarna bereid ik mijn visitatie voor. Maar ik zal je op de hoogte houden van de plannen. Doe jij ondertussen maar goed je best.’

In de grote poort bevond zich een klein deurtje waarop, onder een getralied raam, een zware klopper hing. Na Salazars kloppen verscheen er achter de tralies tot Maites verbazing geen gehelmde soldaat maar een non. Alleen haar gezicht was te zien en dat bleef zo, ook toen ze de deur had geopend: ze droeg een lang wit habijt met een kap die alleen haar ogen, neus en mond onbedekt liet. ‘Welkom in het huis van de Moeder Gods, Don Alonso.

Moeder Adriana verwacht u al.’

De abdis ontving hen in een ontvangkamer die veel overeenkomsten vertoonde met de kamers in het inquisitiegebouw. Wit gekalkte wanden. Glanzende lambriseringen die net als

daar naar boenwas roken. Hoge ramen, met kleine, gekleurde ruitjes. Maar de ereplaats hier werd niet ingenomen door de gekruisigde Christus maar door het Moederbeeld en net als in de kerk van Vader Antonio was het omringd door bloemen.

Salazar en Moeder Adriana, een rijzige vrouw met een zware boezem, omhelsden elkaar als goede vrienden. Daarna nam de vrouw Maite's handen in de hare. 'Arm kind.'

Ze wees uitnodigend op de stoelen naast de hare en wendde zich weer tot Salazar. 'Thuis alles goed, hoop ik?'

'Uitstekend,' zei hij. 'Isabella en de kinderen laten je groeten; ze hopen allemaal dat je gauw weer eens langs komt. En je hebt het natuurlijk gehoord van Cedro en Nataniël?'

'Natuurlijk,' zei ze glunderend. 'En ik ben net zo trots op ze als jij. Eet je straks eigenlijk mee?'

'Nee, nee,' zei hij afwerend. 'Ik heb nog een lange reis voor de boeg. Laat ze wat van die lekkere broodjes van jullie voor me inpakken, dan ben ik volmaakt gelukkig. Maar nu, wat deze jongedame betreft...'

Hij keek vriendelijk naar Maite die wat verloren rond keek. 'Ik neem aan dat het verhaal je duidelijk was?'

'Volmaakt,' knikte de Moeder Overste. Ook zij richtte haar blik op Maite. 'Maak je geen zorgen, we zullen goed voor haar zorgen, Alonso.'

'Kijk maar wat je haar in die zes weken nog bij kunt brengen,' zei Salazar. 'Ze kan al een beetje lezen en schrijven maar ik wil graag dat ze straks ook kan archiveren.'

'Eenvoudig administratief werk,' begreep de vrouw. 'En rekenen?'

'Zie maar hoe het gaat. Ze heeft een uitstekend stel hersens.'

'En buiten?'

'Beter van niet,' zei hij. 'De eerste weken zeker niet.'

In de gang klonk het gerinkel van een bel.

'Is dat alweer voor de sexten?' zei Salazar geschrokken. 'Dan moet ik nu echt gaan.'

Hij kwam haastig overeind, omhelsde Moeder Adriana en liep met grote stappen naar Maite toe. Tot haar verbijstering omhelsde hij ook haar.

De abdis liep met hem mee naar de deur.

'De gelijkenis met Margarita is inderdaad opvallend,' hoorde Maite haar nog zachtjes zeggen.

Margarita

Voor het eerst van haar leven had ze een eigen kamer. Cel, noemde Moeder Adriana hem, maar de deur werd niet op slot gedaan en hij was voor haar alleen. Er stond een bedbak in met een matras van vlokool, een kleine kast, een bidstoel en een tafeltje. Aan de witgekalkte muur hing een ingelijste prent van een treurende Maria met haar dode zoon. Jezus was naakt, op een lendendoek na, en zijn verbleekte lichaam deed haar onmiddellijk aan Tomas denken.

Met opgetrokken knieën, net als in cel 17, zat ze op het bed en vroeg zich af waarom God haar stap voor stap alles ontnam dat ooit zo vanzelfsprekend een deel van haar had geleden. Eerst Papa. Toen de zee, het strand, Jon. Daarna Tomas en nu ook nog Padjé. En de nieuwe Maite, degene aan wie ze deze kamer dankte, haar dagelijkse lessen, de vriendelijkheid waarmee iedereen haar benaderde, was niet meer dan een onvolledige afspiegeling van iemand anders. Iemand die ze niet eens kende. Die Margarita heette en niet Maite.

‘Hoe gaat het?’ was Moeder Adriana na een paar dagen komen vragen in het klasje waar ze met elf anderen, de meeste jonger dan zij, een groot deel van haar tijd doorbracht. De non die hen les gaf nam de abdis mee naar de deur en zei zacht, met een blik over haar schouder: ‘Ze is een goede leerling, ze werkt ongelooflijk hard. Maar er is iets vreemds met haar. Ze lacht niet, ze huult niet, ze praat niet. Nooit. Terwijl ze toch zo veel heeft meegemaakt...’

Nee, dacht Maite, die haar gefluisterde woorden had verstaan. Degene die veel heeft meegemaakt, dat is die andere, die niemand hier kent. Of bijna niemand dan. Het moederbeeld in de kapel waar ze twee keer per dag een dienst bijwoonde zag Maite en niet Margarita, daar was ze zeker van. Met haar praatte ze, en de Moeder praatte terug. Het is goed zo, Maite. Blijf maar liever in de schaduw van dat onbekende meisje, dan zal het onvermijdelijke afscheid straks je niet weer pijn doen. En zij wist waar ze het over had. Het eerste en laatste dat Maite elke dag weer zag waren de ogen, groot van verdriet, waarmee ze neerkeek op haar verloren zoon.

Het kloosterleven verliep volgens een vast programma. Zeven keer per dag werden de nonnen en de novicen door de bel naar de kapel geroepen: voor de lauden bij zonsopgang,

de terts na het ontbijt, de sext als de klok twaalf sloeg en de none halverwege de middag. Voor het avondeten waren er dan nog de vespers en tenslotte, voordat iedereen voor de nacht zijn cel opzocht, de completen. De leerlingen woonden alleen de sexten en de vespers bij. De bel voor de none betekende voor hen dat het recreatie uur was aangebroken waarin ze konden doen wat ze wilden: een spelletje, borduren, lezen of zo maar wat praten. De meeste meisjes kenden elkaar al jaren en waren blij met een uur om nieuwtjes, roddels en toekomstdromen uit te wisselen, maar Maite las alleen maar, in een boek dat 'meditaties' heette. Het was hetzelfde boek waaruit ze Juan had voorgelezen. Elke dag begon ze met de tekst over het Woord. Ze kende hem al lang uit haar hoofd maar het lezen was een ritueel geworden: na een korte blik op de tekst sloot ze haar ogen om de beelden van toen op te roepen. Juan met zijn rug naar haar toe, de stapeltjes stofdoeken en poetslappen tellend. De deur van de servieskamer maar drie stappen van haar vandaan. De lucht van boenwas en zeep en voorbij de deur van de werkplaats het zon beschenen plein. Met het cellenblok. Met cel 17. Met Padje.

'Er is bezoek voor je,' kwam een novice zeggen. 'Hij wacht op je in de ontvangstkamer.' Hij? Op slag verstomden de gesprekken om haar heen. Nieuwsgierige ogen volgden haar toen ze achter het meisje de recreatiezaal verliet.

'Wie is het?' vroeg ze haar, maar het enige antwoord was een verlegen schouderophalen. Ze hoopte en verwachtte dat het Salazar zou zijn, maar het was Firmin. Hij stond met zijn armen over elkaar naar buiten te kijken maar draaide zich om zodra hij hun voetstappen hoorde.

'Maite,' knikte hij kort. Hij wachtte tot ze zat en ging toen zelf ook zitten. De novice verdween geruisloos en sloot de deur.

Op de tafel lag iets groots, gewikkeld in wit doek dat bijeen werd gehouden door een rood lint. Daarnaast lag nog een pakje: in bruin papier.

'Don Alonso laat je groeten. Hij hoopt dat het goed met je gaat.'

'Het gaat goed,' zei ze. Met één hand voelde ze even aan het grote pak. Het voelde zacht aan.

'Is dit voor mij?'

Firmin knikte. 'Van Don Alonso. Voor onderweg, zei hij.'

'Wat is het?'

‘Geen flauw idee. Ik kreeg het ingepakt mee. Maar als je het wilt weten... een kwestie van de strik losmaken, lijkt me.’

Hij keek nieuwsgierig toe toen ze dat deed.

‘Rijkleding,’ zei hij, met één vluchtige blik op het korte jasje en de wijde groene rok. Maar er was meer, zag Maite: een zachte witte omslagdoek, een zeegroene rok, een lijfje van crèmekleurige katoen. En ... ondergoed. Ze bedekte alles weer snel met de witte doek en deed haar best om Firmins blik te vermijden.

‘Zeker van Margarita,’ mompelde ze.

‘Volgens mij heet ze Anna.’

‘Anna? Hoeveel dochters heeft hij wel niet?’

Firmin trok zijn wenkbrauwen op. ‘Wie?’

‘Nou, Salazar natuurlijk.’

‘Je kunt er maar beter aan wennen om hem Don Alonso te noemen,’ zei hij wat geërgerd.

‘Salazar... Dat zeiden jullie zeker in het Huis van Bewaring, maar het klinkt onvriendelijk en oneerbiedig. En wat die dochters betreft: hij heeft er acht, maar geen ervan heet Anna. En hij heeft al helemaal geen dochter die naaister is.’

‘Naaister?’ vroeg Maite verward. ‘Wie heeft het over een naaister?’

‘O, mijn God!’ Firmin sprong op en liep met grote stappen naar het raam. ‘Ik word zó moe van die gesprekken met jou. Dat gaat nog wat worden. Anna, de naaister bij wie ik dit pak heb opgehaald. Dringt het nu tot je meisjeshersentjes door?’

‘Vissersmeisjeshersentjes zal je bedoelen,’ zei ze koel.

Tot haar verbazing begon hij te lachen. Hij ging weer zitten en zei: ‘Kijk eens aan, je leeft nog. Ik was al bang dat ze hier al het vuur hadden geblust.’

‘Welk vuur?’

‘Niet weer,’ zuchtte hij, en hij hief zijn handen in een dramatisch gebaar ten hemel. ‘Jouw vuur. Dat strijdlustige in je.’

‘Wat is daar mis mee?’ stoof ze op.

‘Helemaal niets,’ zei hij vrolijk. ‘Ik vind het juist wel grappig. Die meisjes die hier vandaan komen zijn vaak zo ongelooflijk saai. Keurig, maar saai.’

‘Grappig,’ mompelde ze, en ze liet haar hand even onder de witte doek glijden om de zachtheid van de groene stof te voelen.

Firmin maakte het andere pakje open. Er zat een bundeltje papier in dat aan één kant aan elkaar was genaaid. 'Kun je inmiddels een beetje lezen?' vroeg hij. 'Ik heb hier de instructies voor de visitatie. Niet het volledige pakket natuurlijk, maar de samenvatting die de tolken en de klerken krijgen. Moet ik ze met je doornemen of kun je ze zelf lezen?'

'Ik lees ze zelf wel,' zei ze.

Hij schoof haar de bundel toe. 'Laat eens horen dan.'

'Alweer een test?' zei ze boos. 'Waarom zadelt hij jou daar steeds mee op?'

'Je bedoelt: waarom zadelt hij jou steeds met mij op,' grinnikte Firmin. 'Nee, het is geen test. Ik moet het gewoon zeker weten, want jij moet dit...' hij klopte op de ingebonden bladen, 'straks zo ongeveer kunnen dromen. Wij allemaal. Als je het niet goed kunt lezen, moet ik het voorlezen, opdracht van Don Alonso.'

'Als ik het niet goed kan lezen, wat heb ik daar dan te zoeken?'

'Dát is nou eindelijk wel een goede vraag.'

Ze keek hem vernietigend aan, trok het boekje naar zich toe en begon te lezen. 'De visitatie zal beginnen in Santesteban en gaat verder naar Zubieta, Ezcurra, Iraizoz en Lizaso naar Olagüe. Vandaaruit via de tussenliggende dorpen naar Urdax en Zugarramurdi.' Zoekend liet ze haar vinger langs de resterende namen gaan. 'Hondarribia... Hoe lang duurt het voor we daar zijn?'

'Moeilijk te zeggen,' antwoordde hij. 'Als de aanloop mee valt misschien een maand of twee. Maar als er veel mensen zijn die gratie willen kunnen dat er ook vijf of zes worden.'

'Zes maanden?' Ze staaarde hem ongelovig aan. 'Maar... waar wonen we al die tijd dan?'

'Soms in een klooster, soms in een pastorie of een stadhuis. En als die niet voorhanden zijn in een herberg of een hospice.'

Hij sloeg een nieuwe bladzijde voor haar op. 'Lees hier nog eens een stukje van.'

'Instructies van de Hoge Raad voor het tribunaal in Logroño,' las ze. 'Eén. Het ...Edict van Gratie moet op zoveel mogelijk plaatsen tegelijk worden verkondigd en zal niet vier maar zes maanden van kracht zijn.'

'Weet je wat dat is, een Edict van Gratie?'

Ze schudde haar hoofd. 'Ik ken alleen het Edict des Geloofs.'

'Het Edict des Geloofs roept gelovigen op om zichzelf of anderen aan te geven, maar het Edict van Gratie belooft juist dat je zonden worden kwijtgescholden als je binnen de gestelde tijd, die zes maanden dus, bekent.'

Maite zette grote ogen op. 'Zomaar, zonder straf?'

'Niet als je hebt gestolen natuurlijk, of als je iemand hebt vermoord. Maar als er geen hard bewijs is dat je een misdrijf hebt gepleegd kom je er meestal af met wat Onze Vaders en Wees Gegroetjes.'

'Waarom wisten wij daar niets van in Het Huis van Bewaring?' vroeg ze boos.

'Omdat dit nieuwe regels zijn, door Don Alonso opgesteld. Lees nog eens verder.'

Ze boog zich weer over de tekst en las: 'Twee. De gratie geldt voor iedereen die zich vrijwillig meldt, ook voor degenen die al gevangen zitten.'

Weer keek ze Firmin aan. 'Dus alle vrouwen uit het Huis van Bewaring komen nu vrij?'

'Nee, alleen degenen die nog niet zijn veroordeeld.'

Maria dus wel. Padje en de anderen niet.

Met gefronste wenkbrauwen las ze verder. 'Drie. Wie een bekentenis wil afleggen dient zich te wenden tot de inquisiteur. Deze zal zich laten bijstaan door zoveel medewerkers als hij nodig acht, maar in elk geval door twee klerken van het Heilige Officie en twee priesters die zowel Spaans als Baskisch spreken.'

Medewerkers zoals ik, dacht ze verwonderd. Ze keek even op naar Firmin, maar die zat met gebogen hoofd te luisteren en dus las ze verder. 'Vier. Van de bekentenissen dienen alleen de hoofdzaken te worden vastgelegd. De inquisiteur dient openlijk bekend te maken dat het verboden is om druk, in welke vorm dan ook, uit te oefenen op iemand, om hem of haar zo tot een bekentenis te dwingen.' Ze schoof het boekje weg.

'Ik had een paar maanden later naar Zugarramurdi moeten gaan,' zei ze bitter.

'Dan had je dit nu niet kunnen lezen,' zei hij. Hij legde het boekje boven op het pak met kleren. 'Lees de rest maar zelf. En raak het niet kwijt. Iedereen die meegaat hoort er een in zijn bezit te hebben.'

Hij leunde achterover en bekeek haar nieuwsgierig. 'Heb je dit echt allemaal in die paar weken geleerd?'

'Ik kon het al een beetje,' zei ze. 'Door de brief die ik van Tomas heb gekregen.'

'O ja, Tomas. De legendarische Tomas.'

'Wat bedoel je daarmee?' vroeg ze scherp.

'Nou, het was nogal een voorstelling, nietwaar?'

'Zo, dus je kent hem wel,' zei ze korzelig.

‘Nee, maar je hebt me nieuwsgierig gemaakt. En dus heb ik wat onderzoek naar hem gedaan.’

‘Weet je dan ook hoe het nu met hem gaat?’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Ik weet alleen dat hij vanwege zijn schaamteloze gedrag bij het seminarie niet terug hoeft te komen.’

‘Schaamteloos, hij? De inquisitie moet zich schamen!’

‘Kom op, Maite, midden in de nacht in je blote kont tekeer gaan tegen het Heilige Officie, dat is toch wel een tikje extreem, nietwaar,’ zei hij overredend.

‘Dan hebben ze je zeker niet verteld wat er aan voorafging,’ zei ze bitter. ‘Hoe hij bij een oude verwarde vrouw moest waken in haar laatste nacht; een doodgewone oude vrouw, die nauwelijks begreep wat er gaande was. En hoe hij haar de volgende dag voor zijn ogen zag verbranden.’

‘Margarita Juanto, ’knikte hij. ‘Nee, dat wist ik niet. Dat moet erg zijn geweest. Don Alonso heeft ons de dossiers laten bestuderen. Het vonnis was fout, vond hij. Maar hij was nog maar net inquisiteur en hij dacht dat zijn stem tegen genoeg zou zijn om te doodvonnissen te herzien. Het zit hem nog steeds dwars.’

Hij staarde even voor zich uit en glimlachte toen. ‘Er bestonden geen heksen voordat er zoveel ophef over werd gemaakt,’ zei hij. ‘Heb je hem dat nog nooit horen zeggen? Het lijkt tegenwoordig wel zijn levensmotto. We horen het minstens drie keer per dag. Vroeger mocht je dat soort dingen niet eens zeggen. Een van de nieuwe regels, je komt hem vanzelf tegen, luidt dat er openlijk discussie mag worden gevoerd over de vraag of heksen al dan niet bestaan.’

Er werd geklopt. De novice kwam binnen om te zeggen dat het recreatie uur voorbij was.

‘De plicht roept,’ zei Firmin. Hij stond op en schudde Maite vluchtig de hand. De novice stond met gebogen hoofd te wachten om hem naar de poort te brengen.

‘Blijft dat lieve gezichtje van jou nou voor altijd gevangen in die kap?’ hoorde Maite hem nog zeggen. Of de novice daarop nog een antwoord had, viel niet meer te horen.

Voorzichtig, alsof ze breekbaar waren, raapte ze haar nieuwe bezittingen bijeen en ging terug naar het leslokaal.

‘Hè, gelukkig,’ glimlachte de non die hen les gaf. ‘Je hebt weer een beetje kleur op je wangen.’

4

Vrijheid

Zittend op kade, kijkend naar de voorbijschietende forellen in het glasheldere, ondiepe water van de Bidasoa, verbaasde Maite zich over de nieuwe wending die haar leven had genomen. De warmte hing bijna tastbaar in de vallei en het leek natuurlijk en vooral verleidelijk om de rivier een eindje te volgen tot net buiten de stad om er daar verkoeling in te zoeken. Maar dat mocht vast niet; zelfs dit zitten aan de rand van het plein met enkel haar voeten in het water zou in de ogen van Doña Catalina, de enige meereizende vrouw in Salazars gezelschap, waarschijnlijk geen genade vinden. 'Je behoort nu tot het gevolg van een inquisiteur van het Heilige Officie. Als je je niet kunt gedragen hoor je hier niet thuis.' Alsof ik hier anders wel thuishoor, dacht ze. Alsof jij een gelegenheid voorbij laat gaan om me dat in te wrijven.

Ze had het zich zo anders voorgesteld. De rechterhand van Salazar zou ze zijn, en net als Firmin, zijn twee vrienden, de secretarissen en de beide tolkenpriesters zou ze hem Don Alonso noemen. Ze zou naast hem aan tafel zitten, hij zou haar trotse leermeester zijn. Maar er was nu een week voorbij en ze had hem nauwelijks gezien.

En het begon toch zo mooi. Vaak dacht ze met weemoed terug aan dat moment van hun vertrek, kort voor zonsopgang: hoe ze aangereden kwamen bij de poort, zij op het duozadel achter Firmin, en ze de anderen daar al van verre zagen staan. Hoe de paarden, aangestoken door de ingehouden opwindning van de reisgezellen, ongeduldig briesend met hun hoofden schudden en met hun hoeven over de klinkers schraapten. Hoe de muilezels geduldig stonden te wachten terwijl mannen met lantaarns kisten en plunjezakken op hun zadels bonden. En dat alles terwijl honderden vogels in de omringende parken en tuinen de aankomende dag bejubelden.

Dit zijn de mensen, had ze vol trots gedacht, die samen met Salazar een einde gaan maken aan de heksengekte. En ik hoor daarbij. Ze hield zichzelf voor dat de bitsheid van broeder Jorge, een van de tweetalige priesters, niet persoonlijk was bedoeld; het gevolg van te vroeg opstaan misschien. Dat Salazar haar nauwelijks had begroet zou wel door de drukte komen: hij was overal tegelijk en gaf links en rechts aanwijzingen. En dat er gelachen werd toen ze in haar splinternieuwe groene rijkostuum voor het eerst van haar leven een paard probeerde te bestijgen- ach, dat was niet meer dan wat goedmoedig geplaag.

Maar elke dag viel er meer te vergoelijken, meer te negeren. De manier waarop Doña Catalina haar bekeek, bijvoorbeeld; met haar mond strak, haar neus opgetrokken, haar hoofd wat achterover - alsof ze stonk. De naam 'Alonso's heksenvriendinnetje', waarmee ze haar steevast aanduidde zonder dat iemand er tegen protesteerde. Voor de twee secretarissen van het heilige officie, Don Isidoro en Don Juanes, scheen ze niet eens te bestaan en tot twee keer toe zag ze broeder Jorge zichzelf bekruisen terwijl hij haar passeerde. Luis en Rodrigo, de vrienden van Firmin, net al hij jurist, die waren tenminste aardig, dacht ze. Totdat ze hen tegenkwam in een verlaten gang van het klooster van Irantzu, hun eerste overnachtingsplaats en Luis haar achteruit tegen de muur drong, zijn handen opzij van haar hoofd zodat ze niet weg kon.

'Die Tomas heeft jou toch leren lezen, hè?'

'Laat me gaan,' had ze zo kalm mogelijk gezegd.

Ook Rodrigo was er bij komen staan. Af en toe wierp hij een blik over zijn schouder, maar de gang bleef leeg.

'Wij willen ook graag een steentje bijdragen aan jouw opvoeding en daarom hebben wij afgesproken dat wij jou leren naaien,' zei Luis. 'Is dat een mooi aanbod of niet? Daar krijg ik toch wel een kus voor, lief heksenmeisje?'

'Val dood,' had ze hem toegebeten en onmiddellijk daarop haalde hij uit. Hard; haar wang was er dagen lang rood van. Maar hij had haar wel laten gaan.

'Het is ons recht,' had hij haar woedend nageroepen. Rodrigo had er nog een waarschuwing aan toegevoegd. 'Denk eraan dat je dit niet aan Don Alonso verteld, want dan weten we je te vinden.'

Ze keek naar de libellen boven het water en naar de smalle bladeren die meebewogen met de stroom en vroeg zich af hoe lang zij dat nog vol zou houden, dat meebewegen met de stroom. Er was nu een week voorbij. Als ze flink had doorgelopen was ze nu thuis geweest. Wat had ze hier te zoeken? Waarom kocht Salazar dure kleren voor haar als hij haar ook geld had kunnen geven voor een postkoets?

Het komt door die Margarita, dacht ze somber. Haar zag hij als hij naar mij keek, niet mij. En nu, in dit gezelschap, ziet hij hoe anders ik ben. Hoe gewoon. Hoe onbetekenend. Misschien schaamt hij zich wel voor mijn aanwezigheid. Vermijdt hij me daarom constant.

Het water kriebelde langs haar voetzolen. Een halve klomp dreef voorbij en ze dacht: die gaat nu rechtstreeks naar mijn huis. Die wel.

Als het morgen niet beter wordt, loop ik weg, nam ze zich voor. Van hier af kan ik in drie dagen naar huis lopen. Ik hoef alleen de rivier maar te volgen. Desnoods loop ik er dwars doorheen.

Achter haar begonnen de klokken van de San Pedro te luiden voor de mis.

‘Kijk eens achter je, Maite,’ zei opeens een stem. Ze draaide zich geschrokken om keek om en zag broeder Domingo staan. Hij staaarde verrukt naar het marktplein dat zwart zag van de mensen.

Maite kwam overeind en voegde zich bij hem. Sinds het edict des geloofs had ze niet meer zoveel mensen bij elkaar gezien. Maar deze mensen werden niet gedwongen om de mis bij te wonen, ze kwamen uit zichzelf.

‘Die passen nooit allemaal in de kerk,’ zei ze verbaasd.

‘Dan lezen we het edict van gratie ook buiten voor,’ zei broeder Domingo. De verrukte glimlach bleef lang op zijn lippen, maar opeens werd zijn blik weer ernstig. Hij boog zijn hoofd, vouwde zijn handen en sloeg een kruis.

‘We staan aan de vooravond van een nieuwe tijd, Maite,’ zei hij plechtig.

Meestal zat Maite als eerste klaar voor de mis die broeder Domingo elke ochtend voor hen opdroeg, maar vandaag, op hun eerste echte werkdag, was Salazar haar voor. Hij stond achter het reisaaltje met het groene kruis voor een van de hoge boogramen die uitkeken op het plein. Wat hij daar zag nam hem kennelijk zo in beslag dat hij haar pas opmerkte toen ze geluidloos naast hem was komen staan.

‘Maite!’ zei hij, terwijl hij haar even glimlachend aankeek. Maar onmiddellijk daarop richtte hij zijn ogen weer op wat hij daarbuiten zag. Het plein stond weer vol mensen, maar nu verdrongen ze zich niet voor de San Pedro maar voor de deuren van het stadhuis, recht onder hen.

‘Komen die allemaal voor ons?’ vroeg ze verbaasd.

Hij knikte. ‘Overweldigend, nietwaar? We zullen extra kamers nodig hebben. En extra medewerkers.’

Hij sprak tegen haar als tegen een gelijke. Ze had hem wel willen omhelzen, zo dankbaar was ze daarvoor. Of sprak hij misschien tegen Margarita?

Ze zuchtte even en staaarde naar de wachtende menigte. Allemaal heksen...

‘Wat zijn er veel kinderen,’ zei ze. ‘En wat zijn ze soms nog jong. Wie beschuldigt een kind nou van hekserij?’

‘Daar weet je aan het einde van deze dag alles van,’ zei Salazar.

‘Ik?’ zei ze in verwarring. ‘Maar hoe...’

‘Wat heb je over kinderen gelezen in de nieuwe instructies?’

Ze zocht in haar geheugen en zei langzaam: ‘Alle kinderen die de leeftijd des onderscheids nog niet hebben bereikt worden ad cautelam vrijgesproken.’

Hij knikte. ‘En wat is de leeftijd des onderscheids?’

‘Twaalf voor de meisjes en veertien voor de jongens,’ zei ze prompt.

‘Heel goed.’

Hij legde een hand op haar schouder en keek samen met haar naar de krioelende massa op het plein. ‘Jij gaat je bezig houden met de kinderen. Eerst verzamel je ze en zet ze apart. Dan maak je drie groepen; jongens tot veertien, meisjes tot twaalf, ouderen tot twintig. Je geeft ze allemaal een nummer en noteert hun namen en leeftijden. Kun je dat?’

Ze liet haar ogen langs het plein gaan en stelde vast dat het een lastige klus zou worden.

Veel kinderen waren aan het spelen geslagen. Ze renden dwars door de menigte, klommen op muurtjes en in bomen, en hier en daar was een vechtpartijtje gaande. Andere kinderen zaten met hun ouders langs de rivier en de randen van het plein te eten.

Ze schokte even met haar schouders. ‘Als ze naar me luisteren. En als er een plek is waar ik ze bij elkaar kan houden. Ze springen rond als zandvlooien.’

‘Je vertegenwoordigt de Heilige Inquisitie, Maite,’ zei Salazar. ‘Zolang je daar geen onduidelijkheid over laat bestaan zullen ze naar je luisteren. En wat die plek betreft...

Misschien kunnen we de kerk gebruiken. Dan kunnen we daar aansluitend de vergevingsceremonie laten plaatsvinden.’

Na de ochtendmis, terwijl ze hun eenvoudige ontbijt aten, kreeg iedereen de laatste werkinstructies. Doña Catalina moest voor nieuwe verhoorruimten zorgen; er waren er minstens zes nodig, zei Salazar. Ook moesten er meer tolken en secretarissen komen. De priesters kregen toestemming om zelfstandig verhoren af te nemen, Firmin en zijn vrienden werden naar de omringende dorpen gestuurd om daar voorbereidend werk te doen. De spanning was voelbaar, net als op de ochtend van vertrek.

Maite at nauwelijks. Ze voelde de ogen van haar oude celgenoten in haar rug prikken en ze kon de bittere lach van Lola bijna horen. Een vertegenwoordiger van de heilige Inquisitie... Ben je de auto da fe nu al vergeten, Maite? Kun je je nu al niet meer herinneren hoe de garrotes voelden? Ben je vergeten dat zelfs die lieve Tomas van je niets meer van de inquisitie wilde weten? Hoe ver verwijder je je nog van de oude, de echte Maite, en waarom? Je had toch ook gewoon naar huis had kunnen gaan?

Er werd een tafel voor haar neergezet bij de deur van de kerk. Drie boeken kreeg ze, voor elke groep één, en inkt, en ganzenpennen. Samen met de bedienden die de tafel hadden gebracht trok ze naar het plein, waar ze de ouders vroegen om hun kinderen naar de kerk te brengen.

Ik verzamel alleen maar gegevens, hield ze zichzelf voor. Voor een goed doel: al die kleintjes zullen vrijgesproken worden, ontheven van de last die nu nog op hun schouders drukt. Daar kan je toch geen bezwaar tegen hebben, Lo? Padjé? Maar het vijfde kind dat ze inschreef, een jongetje van zes, kreeg van zijn vader een daverende klap toen hij probeerde weg te komen en zijn moeder zei dreigend: 'Als je niet bekent, duivelse jongen, zal die mevrouw je laten martelen.'

Vierenvijftig kinderen schreef ze die ochtend in, de meeste minderjarig. Bij de oudere kinderen schreef ze met rode inkt een volgnummer op hun arm voor de verhoren die ze later moesten ondergaan. De jongere kinderen, in het gareel gehouden door ouders die het geweld niet schuwden, zaten uiteindelijk mak als lammetjes in de grote kerkbanken. Tegen het einde van de ochtend kwam Salazar met zijn hele staf naar de kerk om de kinderen absolutie te geven. Voor hij met het groene inquisitiekruis naar het altaar liep nam Maite hem even apart. 'U moet de ouders zeggen dat ze hun kinderen van nu af aan met rust moeten laten,' zei ze dringend. 'Sommigen zijn bont en blauw geslagen om ze te laten bekennen of om de duivel uit te drijven. Eén jongetje is bijna door zijn eigen vader verdrongen, alleen omdat een nare buurvrouw heeft gezegd dat ze hem elke nacht meeneemt naar de akellarre. Terwijl hij bij hen in bed slaapt en ze alle twee verklaren dat ze hem nooit hebben gemist.'

'Ik zal de ouders vertellen dat elke vorm van dwang of geweld van nu af aan strafbaar is,' beloofde hij. 'Is er verder nog iets dat ik moet weten?'

‘De kinderen die mishandeld worden krijgen nachtmerries. Ze dromen dat ze worden ontvoerd naar de akelarre. Als ze dan huilend wakker worden, slaan hun ouders hen opnieuw.’

‘De logica van de onwetenden. En verder?’

Maite aarzelde even. ‘Er zijn ook kinderen – vooral kleine jongens, en een paar bijna minderjarige meisjes – die zelf volhouden dat ze heksen zijn. Ze staan daar met kaarsrechte ruggen en beweren dat ze oppermachtig zijn. Kom mij niet te na, zei er een tegen me – hij reikte nog niet eens tot mijn schouders – want dan zal mijn wraak vreselijk zijn. Ze zeggen ook dat ze omringd zijn door onzichtbare helpers en dat ze de lievelingetjes van de duivel zijn: die verwent en beschermt hen en zal iedereen straffen die hen kwaad doet.’

Salazar glimlachte. ‘Gelukkig zijn we dat niet van plan. Dat was het, Maite?’

‘Nog één ding,’ zei ze met gefronste wenkbrauwen. ‘Die twee daar ...’ Ze wees twee stevige jongetjes aan die hen met een uitdagende flikkering hun ogen opnamen. ‘Die twee hebben verklaard dat ze met hulp van de duivel zijn doorgedrongen tot uw slaapvertrek. En daar hebben ze gif, dodelijk gif, in uw mond gedruppeld.’

Weer glimlachte Salazar. ‘Maak je geen zorgen, Maite, ik voel me uitstekend. Kom, ik wil mijn hele staf in de voorste banken hebben.’

Hij liep naar het altaar waarop broeder Jorge een groen kleed had uitgespreid. Broeder Domingo zette de miswijn en de hosties klaar. Bijna iedereen in de kerk was stil geworden, alleen de stemmen van de allerkleinsten weerkaatsten nog tussen de hoge grijze muren. Ouders drukten hun kinderen dicht tegen zich aan, misschien om ze gerust te stellen, al leken de meeste kinderen eerder blij dat er eindelijk wat gebeurde dan angstig.

Salazar zette het groene kruis op het altaar en boog zich voorover om het kleed te kussen. Broeder Domingo haalde wat wierookkorrels uit een doosje en legde ze boven op de brandende kooltjes in het wierookvat. Zodra de rook in een dunne lijn omhoog begon te kringelen, zwaaide hij het vat boven het altaar heen en weer terwijl zijn lippen onophoudelijk bewogen.

‘In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest, amen,’ zei Salazar. De stafleden in de voorste bank stonden op en bekruisten zichzelf. Iedereen volgde hun voorbeeld.

‘De genade van de Heer Jezus Christus, de liefde van God en de gemeenschap van de heilige Geest zij met u allen en met uw geest.’

Het was de eerste keer dat ze hem in een kerk hoorde spreken. Haar ogen zochten die van het Moederbeeld. Dat scheen te glimlachen. Wat is hij anders dan Valle, nietwaar mijn kind? 'De Heer zij met u en met uw geest,' herhaalde Salazar. Zijn stem vulde de ruimte zonder dat hij moest schreeuwen. Het was volkomen stil geworden in de kerk.

'De Heer zal bij u zijn. De Heer zal u bewaren.'

Hij liep naar de kansel en sloeg zijn bijbel open. 'En een uit de schare antwoordde Hem: Meester, ik heb mijn zoon tot U gebracht, die bezeten is door een zwijgende geest. Als hij bezit van hem neemt, werpt hij hem op de grond. Dan staat er schuim op zijn mond, hij knarst met zijn tanden en verstijft. Ik heb uw discipelen gevraagd om hem uit te drijven maar dat konden zij niet. En Jezus antwoordde hen en zei: O, ongelovigen, hoelang zal Ik nog bij u zijn? Hoelang zal Ik u nog verdragen? Breng hem naar Mij. En zij brachten hem naar Jezus. En toen de boze geest Jezus zag, liet hij de jongen stuiptrekkend op de grond vallen, terwijl hij schuimbekkend heen en weer rolde. Jezus vroeg aan de vader: Hoelang is het al, dat dit hem overkomt? En de vader antwoorde: Van zijn kindsheid af; en dikwijls heeft de geest hem ook in het vuur en in het water gedreven om hem een ongeluk te laten krijgen. Maar als Gij iets kunt doen, help ons dan alstublieft en heb medelijden met ons! Waarop Jezus tegen hem zei: Als Gij kunt? Alle dingen zijn mogelijk voor wie gelooft. Ik geloof! riep de vader van de jongen uit. Heer, kom mijn ongeloof te hulp! En toen Jezus zag dat de schare samenstroomde, bestrafte Hij de kwade geest en zei tegen hem: Boze geest, ik beveel je: vertrek uit deze jongen en kom nooit meer in hem terug. En onder geschreeuw en hevige stuiptrekkingen vertrok de boze geest uit de jongen. Die bleef stil op de grond liggen, als een dode, zodat iedereen dacht dat hij was gestorven was. Maar Jezus nam zijn hand en liet hem opstaan.'

Hij zweeg, bladerde even in zijn boek en las: 'Ik richt mij tot u, jongelingen, want gij hebt de boze overwonnen. Ik richt mij tot u, kinderen, want gij kent de Vader. Ik richt mij tot u want gij zijt sterk en het woord Gods blijft in u en gij hebt de boze overwonnen. Maar een ieder, die een dezer kleinen die in Mij geloven tot zonde verleidt, het zou beter voor hem zijn, dat een molensteen om zijn hals was gehangen en hij verzwolgen was in de diepte der zee.'

Daarna sloeg hij het boek dicht. Terwijl hij zijn blik over de stil toekijkende kinderen liet gaan, zei hij: 'De Heilige Inquisitie heeft besloten dat kinderen niet langer vervolgd zullen worden wegens ketterij. Velen van jullie kennen het onderscheid tussen goed en kwaad nog niet.'

Velen zien hekserij als een spel dat macht en aanzien geeft. Maar ik zeg jullie, vergis je niet. Spot niet met de Boze en lever je jonge ziel nooit meer aan hem uit.'

Hij verliet de kansel en liep terug naar het altaar.

'Kom nu allemaal naar voren en ga languit voor het altaar liggen.'

Zijn stem was vol gezag. Onder de dekmantel van het gestommel dat ontstond boog Firmin zich opzij naar Maite en fluisterde: 'Veertien kinderen...Dan leer je wel hoe je met dat grut om moet gaan.'

Het duurde even voor alle kinderen keurig naast elkaar voor het altaar lagen. Maite keek vertederd naar de lange rij versleten klompen en vuile voetjes.

'Luister nu goed naar mijn woorden,' gebod Salazar. 'En als ik stil ben, wil ik 'amen' horen, begrepen?'

Met Jorge aan zijn rechterzij en Domingo links van hem sprak hij langzaam en duidelijk de schuldbelijdenis uit. 'Ik belijd voor de almachtige God en voor u allen dat ik gezondigd heb in woord en gedachte, in doen en laten...'

'Amen', klonk het ongelijk en gesmoord.

'Door mijn schuld, door mijn schuld, door mijn grote schuld...'

Het bleef stil. Domingo gaf het jongetje dat het dichtst bij hem lag een duwtje met zijn voet.

'Amen,' klonk het geschrokken. De anderen vielen hem bij.

'Daarom smee ik de heilige Maria, altijd maagd, alle engelen en heiligen en allen hier aanwezig voor mij te bidden tot de Heer, onze God.'

'Amen.'

'Moge de almachtige God zich over ons ontfermen, onze zonden vergeven en ons geleiden tot het eeuwig leven. Amen.'

'Amen!'

Broeder Domingo zwaaide met het wierookvat, terwijl hij zong: 'Heer, ontferm u over ons.'

De ouders en sommige kinderen herhaalden zijn woorden. 'Christus, ontferm u over ons.'

Weer werden zijn woorden herhaald.

Nog eenmaal zong hij zijn eerste regel. De herhaling klonk duidelijk en krachtig.

'Dan mogen jullie nu opstaan.'

De kinderen kwamen overeind. Hier en daar werd wat geduwd, sommigen keken achterom en zwaaiden schuchter naar hun ouders, maar de meesten waren stil en onder de indruk.

Salazar hief zijn armen op in een zegenend gebaar. 'Te absolvo. Ga heen in vrede, want je zonden zijn je vergeven.'

Nu kwamen broeder José en broeder Domingo naar voren. De ene gaf de kinderen een slokje miswijn en de andere legde een hostie in hun mond. Salazar keek toe hoe de rij langzaam voort schuifelde. Eén voor één voegden de kinderen zich weer bij hun ouders.

Nog een keer nam de inquisiteur het woord. 'Ga nu en stel God niet teleur. Een volgende keer kom je er misschien niet zo goed af. En ouders, onthoudt u voortaan van geweld. Wees een voorbeeld en voedt uw kinderen met zachte hand op tot goede mensen.'

Hij vertrok door het middenpad en gebod zijn staf hem te volgen. Alleen de broeders bleven achter.

'Dat was mooi,' zei Maite zacht tegen hem, zodra ze de kerk hadden verlaten.

'Maar te lang,' zei hij peinzend. 'Ik zal er nog wat aan moeten schaven. Misschien moet die eerste tekst er maar uit.'

Driemanschap

Op de dag dat ze uit Santesteban zouden vertrekken werd er in alle vroegte op de deur van de slaapzaal gebonkt. Een van de bedienden sprong op om naar de deur te gaan, maar die zwaaide vanzelf al open. In de deuropening stond Firmin. Hij liet zijn blik verbaasd langs de rij strozakken gaan. Toen hij Maite zag, haar plek wat afzijdig van de anderen en afgeschermd met een gordijn, verstarde hij. In de doodse stilte mompelde hij: 'Salazar wil ons allemaal zien. Nu.' En daarop verdween hij, de deur met een klap achter zich dicht smijtend.

Maite kleepte zich snel aan. Ze wilde onderweg naar hun ontmoetingsruimte nog even langs de wasbakken lopen, maar Firmin, die in de gang was blijven wachten, hield haar tegen.

'Waarom slaap jij bij die kerels?' vroeg hij met gefronste wenkbrauwen.

Er was iets in zijn toon dat haar niet beviel.

'Zeg jij het maar,' zei ze uitdagend.

En toen hij zweeg, nog steeds fronsend, met twijfel in zijn ogen, beet ze hem toe: 'Jij denkt dat ik daar zelf voor heb gekozen, nietwaar? Een sletje uit het volk, altijd in voor een pleziertje?'

Hij deed zijn mond open om iets te zeggen, maar sloot hem weer. Nauwelijks merkbaar schudde hij zijn hoofd, herhaalde toen zijn vraag.

Maar de toon was anders en Maite's woede verdween. 'Vraag het maar aan doña Catalina.'

Firmin keek haar ongelovig aan. 'Heeft zij dat zo geregeld?'

Ze zuchtte. 'Laat het gaan. Het doet er niet toe.'

Maar zijn blik bleef vol ongeloof op haar rusten. 'En ze weet dat jij daar helemaal alleen tussen dat woeste volk ligt?'

Maite snoof. 'Dat woeste volk gedraagt zich heel wat beter dan sommige goedopgeleide jonge mannen die ik inmiddels ken.'

'Wat heeft dat nou weer te betekenen?' vroeg hij korzelig. 'Heb ik je iets misdaan? Heb ik je...?' Hij kreeg opeens een kleur en gromde: 'Goed, in het begin heb ik me misschien een beetje laten gaan. Maar toen...'

Ze had geen zin in zijn excuses en liep voor hem uit naar de zaal waar de anderen waarschijnlijk al op hen wachtten. 'Ik had het niet over jou.'

Maar hij greep haar bij haar schouders en dwong haar om hem aan te kijken. 'Nou wil ik het weten ook. Wat is er gebeurd? Wie heeft jou lastig gevallen?'

Geërgerd probeerde ze zich aan zijn greep te onttrekken. 'Er is niets gebeurd. Ik kan heus wel voor mezelf opkomen, hoor.'

'Mijn vrienden,' begreep hij opeens. En toen ze niet reageerde, alleen maar nors naar de grond keek, schudde hij haar heen en weer. 'Waren het Luis en Rodrigo? Wat hebben ze je gedaan?'

'Niks,' zei ze fier. 'Ze dachten alleen maar dat ze recht op me hadden en ik heb ze gezegd dat ik dat anders zie.'

'Heb je het Don Alonso verteld?'

'Wat denk je nou,' smaalde ze.

Hij liet haar los en deed een stap achteruit, terwijl hij zijn schouders rechtte en zoekend om zich heen keek. 'De schoften! Ik daag ze uit voor een duel.'

'O, kom op,' zuchtte ze. 'Nou lijkt je net mijn broer toen die jong was.'

'Maar ze moeten je respecteren,' zei hij boos.

'En dat doen ze als ik hulpeloos sta toe te kijken hoe jullie elkaar te lijf gaan?'

Ze vond hem opeens een beetje vertederend. 'Laat het gaan,' herhaalde ze. 'Zo zit de wereld nu eenmaal in elkaar. Zij jonge edellieden, ik een... doodgewoon visserskind.' Ze glimlachte.

'Ik kon toen toch ook niet weten dat jij anders was,' zei hij bakkig.

Anders dan wat? vroeg ze zich af, toen ze even later aan de ontbijttafel zat. Wat is voor hem een doodgewoon visserskind en wat maakt mij anders? Mijn nieuwe kleren misschien, of het feit dat ik nu kan lezen?

'Het spijt me dat ik jullie nachtrust heb verstoord,' zei Salazar.

Niemand zei iets, alleen Rodrigo geeuwde hoorbaar.

'Met jou heb ik geen medelijden,' zei Salazar koel. 'Ik hoorde je binnenkomen, Rodrigo. Laat. Erg laat.'

De jongen kreeg een kleur en ging rechtop zitten.

'Het wordt weer een warme dag,' vervolgde Salazar. 'En daarom wil ik vroeg vertrekken.

Voor we gaan wil ik jullie echter een paar veranderingen in onze aanpak melden. Hoewel ik

verwacht dat de opkomst nooit meer zo overweldigend zal zijn als hier in Santesteban, wil ik onze doorlooptijd drastisch versnellen. Als we in de volgende elf steden net zo lang bezig zijn als hier ben ik een tandeloze oude man tegen de tijd dat we naar Logroño terugkeren. Bovendien brengen we het Heilige Officie aan de bedelstaf als we zo doorgaan. We hebben 280 maaltijden verstrekt en ruim 100 overnachtingen bekostigd, mede doordat veel mensen van ver kwamen. Voortaan zullen we die als eerste verhoren.'

Het was warm in de kamer. Iriserende vliegen vlogen luid zoemend tegen het raam. Eén landde er met ergerlijke vasthoudendheid steeds opnieuw op het litteken rond haar pols. Nog iets dat anders is, dacht ze. Maar dat was al zo toen hij me die eerste keer zag.

'Van nu af aan blijven we hooguit twee weken in elke plaats die we aandoen. Direct na het edict tellen we de toestroom en op grond daarvan zal doña Catalina onze werkorganisatie en het aantal verhoorkamers aanpassen. Twee nieuwe tolken en vier van de klerken die we hier hebben aangeworven reizen van nu af aan met ons mee.'

Salazar keek de kring rond en hield stil bij de beide priesters. 'Jorge, Domingo, ik machtig jullie hierbij om zelfstandig verzoeningsrituelen uit te voeren. En jullie...' Hij keek van Firmin naar Luis, van Luis naar Rodrigo, 'Jullie doen voortaan je eigen verhoren, op voorwaarde dat je je die nieuwe verantwoordelijkheid waardig toont. Dat betekent dus onder meer, Rodrigo, dat je de nacht gebruikt om te slapen. Elk van jullie krijgt een eigen klerk en een eigen tolk. En, heren secretaris, we zullen voorgedrukte of geschreven formulieren gaan gebruiken om uw schrijfwerk te vereenvoudigen.'

Waarom maak ik me eigenlijk zo druk, dacht ze opeens geërgerd. Wat kan het me schelen wat hij van me vindt? Wat kan het me schelen wat wie dan ook hier van me vindt?

Ze keek de kring rond en probeerde zichzelf te zien door de ogen van haar tafelgenoten. Anders. Salazars vriendinnetje. Heksenmeisje. Margarita. Hoe heet ze ook al weer. Lijf – iets om te gebruiken. Nog een keer heksenmeisje.

Twaalf mensen, twaalf beelden.

Opeens voelde ze Salazars ogen op haar rusten. 'En het laatste driemanschap bestaat uit Maite als tolk, Firmin als vertegenwoordiger van de Inquisitie en Don Felipe als secretaris.' Firmin stootte haar glunderend aan. 'Nu wordt het pas echt,' fluisterde hij.

In Ezcurra kreeg ze een eigen kamer. Het kwam niet als een verrassing. Ze had Firmin onderweg eerst een gesprek met doña Catalina zien voeren en daarna, toen dat gesprek zo

te zien in ruzie was geëindigd, met Salazar die in de voorhoede reed. Die liet zijn paard vervolgens halt houden en voegde zich bij doña Catalina. Hun gesprek duurde niet lang. Al na een paar minuten gaf hij zijn paard de sporen en nam zijn oude positie weer in. Doña Catalina reed alleen en met gebogen hoofd verder.

Toen ze die avond aan tafel zaten zag Maite dat haar ogen rood en gezwollen waren; van het stof, verklaarde ze op Jorge's bezorgde vraag. Zij en Salazar vermeden elkaar die avond en dat was nieuw: meestal zaten ze naast elkaar en vaak trokken ze zich na de maaltijd samen terug om de plannen voor de volgende dag te bespreken. Hij moet wel erg veel van die Margarita houden dat hij dit allemaal voor me doet, dacht Maite jaloers.

Zij, Felipe en Firmin richtten na het eten hun verhoorkamer in.

Als kinderen die een hut maken, dacht ze. Firmin gaf opgewonden aanwijzingen en de secretaris Felipe, een uitzonderlijk lange man die zich bewoog als een veulen dat nog aan zijn benen moet wennen, schoof met het meubilair. Maite hoefde alleen maar toe te kijken. En toen was ik de koning en jij was mijn lakei en dit was ons paleis. En wat was ik, majesteit? Ze zuchtte even en dacht: als de koning mijn vraag had gehoord, had hij nu vast gezegd: anders.

Maar de koning had haar niet gehoord. Met voldoening bekeek hij de imposante tafel met zijn drie stoelen: een grote in het midden, twee wat kleinere er naast. Zijn ogen gleden van de papieren die in keurige stapels klaar lagen naar het boek met de instructies, en vandaar naar het kleine groene kruis dat recht voor de grootste stoel stond. Even deed hij een stap naar voren om de stoel van de verdachte nog wat te verschuiven toen stak hij tevreden zijn handen in zijn zak en herhaalde met een jongensachtige grijns: 'Nu wordt het echt.'

Echt

Echt, dacht ze, terwijl ze met wijd open ogen naar het plafond staarde. En toen was jij de koning en in ons paleis ontvingen we zielige mensen die we gelukkig zouden maken.

In het donker verschenen steeds weer de beelden van die dag. Wat ze ook deed om ze kwijt te raken - ogen stijf dicht, met opgetrokken benen op haar zij, met haar gezicht in de strozak, ademen in het ritme van de golven - niets hielp. Als klitten hadden ze zich vastgehaakt in haar hoofd.

Het komt weer goed. Acht keer had ze dat die dag tegen hun gratievragers gezegd. De eerste keren nog vol overtuiging, maar al gauw met twijfel in haar hart. En geen enkele keer werd ze serieus genomen door de bange, boze, ontredderde, vijandige mensen die hun paleisje binnen traden. In het beste geval las ze in hun ogen verbazing over zoveel dom optimisme. 'Het kwaad is nu eenmaal geschied,' zei Salazar toen ze onthutst verslag uitbrachten over hun eerste verhoordag. 'De heling kost altijd meer tijd dan het toebrengen van wonden.' En hij herhaalde wat hij al eerder tegen zijn gevolg had gezegd: 'Wie denkt dat hij met dankbaarheid en blijdschap tegemoet zal worden getreden heeft niet begrepen wat zich in deze dorpen en tussen deze mensen heeft afgespeeld.'

Niet alle mensen van die eerste dag kwamen uit een en hetzelfde dorp, dat wist ze als geen ander: ze had tenslotte zelf hun namen, leeftijden, adressen en bezigheden vastgelegd. Toch ontstond in haar hoofd dat beeld van een dorp waarin niets en niemand veilig was: waar kinderen hun ouders aangaven en omgekeerd, waar het bezit van één mooie jurk je bestaan in een hel kon veranderen, waar het broodmagere meisje dat niet meer rustig sliep sinds ze Valle met donderende stem had horen spreken over de duivel dagelijks werd belaagd door de wellustige houtskoolbrander met zijn zwarte, brokkelige tanden die beweerde dat hij de koning van de akelarre was..

'En wat doet u met de meisjes die u meelokt?' had Firmin hem gevraagd.

'Alles,' was het gelispelde antwoord. 'Alles wat lekker is, meneer.' Het ergste was nog dat hij Firmin daarbij aankeek met een grijns die verstandhouding suggereerde.

Neem dan verdomme toch afstand, had ze willen schreeuwen. Zeg dat hij hier aan het verkeerde adres is, dat hij nooit van zijn leven gratie zal krijgen, niet van de mensen, niet van ons en niet van God. Sla die vuile blik van zijn gezicht, sla hem tot hij kermend op de grond

ligt en beseft wat hij al die meisjes heeft aangedaan, sla hem voor mijn part dood. Maar Firmin werd nooit boos. Soms liet hij even een korte stilte vallen, dat was alles.

‘Ik vertegenwoordig de Heilige Inquisitie, Maite’ zei hij koel, toen ze hem daarop had aangesproken. ‘Natuurlijk vind ik er iets van, wat wil je, ik ben ook maar een mens, maar ik heb een protocol te respecteren, en gedragsregels.’

Het was een schrale troost dat de houtkoolbrander er niet afkwam met twintig Weesgegroeitjes en wat Onzevaders. Salazar besloot dat hij zou worden overgedragen aan het wereldlijke gezag, net als de stelende, brandstichtende oude vrouw wier getuigenis de dag afsloot. Ze deed Maite zo sterk aan de zusters Venijn denken dat ze zich probeerde te herinneren of die ooit van een derde zuster hadden gesproken. Heeft u misschien familie in het huis van bewaring, had ze haar willen vragen, maar dat mocht niet: de tolk vertaalde slechts.

Enkel de tolk, dacht ze treurig. Zagen zij me ook maar zo. Kon ik mezelf nog maar zo zien: als een toeschouwer, een buitenstaander, iemand die alleen maar even een dienst verleent.

Maar zelfs het magere meisje, nauwelijks jonger dan zichzelf, reageerde schuw en terughoudend op haar stem die ze toch zo liefdevol en meelevend mogelijk liet klinken. En elke keer als ze bemoedigend naar haar glimlachte, sloeg het angstig haar ogen neer.

Zestien jaar en misschien wel voorgoed bang, dacht ze ontdaan toen het meisje ineengedoken, schrikkend van elk geluid, haar verhaal had gedaan. ‘Sinds die dag zie ik hem overal. Hij achtervolgt me, hij wil me verleiden tot het kwaad. Hij wacht op me in de schaduw, in de struiken rond ons huis en zelfs hier laat hij zich aan mij zien... Angstig, zonder te kijken, had ze hen een knoest in het hout van de tafel gewezen. Ze waren opgestaan en hadden zwijgend het patroon van de nerven bestudeerd.

Na het verhoor kwam haar moeder haar halen: ze durfde niet meer alleen over straat. Een heel gewone moeder was het, rond en warm, die tegen hen sprak alsof zij heel gewone mensen waren.

‘Kijk nou toch,’ zei ze vertwijfeld. ‘Hoe mager ze is geworden. En toch maak ik dag in dag uit de lekkerste dingen voor haar. Soms gaat het goed, dan eet ze alles op, maar dan opeens gooit ze het er allemaal weer uit, alsof niet ik maar hij met zijn vuile geitenpoten het heeft gekookt. Ja, vuile geitenpoten, ik ben niet bang voor hem, ik lust hem rauw. Liet hij zich maar eens zien, die schoft die het leven uit mijn dochter zuigt. U bent onze laatste hoop. Vergeef haar alstublieft; zeg dat ze het verkeerd begrepen heeft, toen in de kerk, met die man die zo

tekeer ging. Zeg haar alstublieft dat God en zijn heiligen haar zullen beschermen omdat ze goed is: een goed mens, een goede dochter.'

Ze aaide het meisje liefdevol over haar hoofd. 'Als ze maar weer eens één nacht ongestoord kon slapen, dan zou ik al zo gelukkig zijn. Kleine dingen, meneer. Kleine dingen ga je waarderen als je je kind voor je eigen ogen ziet verdwijnen.'

Opeens hield Maite het in het kleine kamertje niet meer uit. De warmte voelde verstikkend en het leek of de donkere muren langzaam naar haar toeschoven.

De duivel is vannacht vlakbij, dacht ze huiverend. Hij staat ergens aan de rand van dit dorp, ik voel het, ik kan hem bijna zien: een rijzige gestalte die vanuit de diepste, donkerste schaduw geamuseerd de hel op aarde gadeslaat die hier is geschapen. Hij verkneukelt zich om de kinderen die niet meer durven slapen uit angst voor vreselijke dromen. Hij ziet met duivels plezier hoe ouders uitgeput en vechtend tegen de broodnodige slaap naast hun slapende peuters zitten om hen voor ontvoeringen of erger te behoeden. Hij vult de geest van mannen als de houtskoolbrander die zichzelf met gloeiende ogen liggen te bevredigen met nieuwe, nog gruwelijkere fantasieën. Hij ziet mensen in hun donkere deuropeningen staan en fluistert ze toe: ga naar buiten, de nacht is van jou, neem wat je bekoort, je bent een roofdier en de wereld is je prooi. En hij glimlacht smalend tegen de bomen, die het uitschreeuwen van verdriet omdat men hen tegen hun zin medeplichtig heeft gemaakt aan marteling en ophanging, en tegen het donkere water dat het liefst voorgoed ondergronds zou gaan omdat het uren, dagen, mensen als Lola heeft moeten dragen, mensen die hun wanhoop uitschreeuwden zonder dat iemand durfde luisteren.

Veilige schuilplaats, bid voor ons. Laat het dag worden, God. Laat het dag worden.

Maar de nacht was nog maar net begonnen en het diepe duister in haar kamer graaide naar haar met smerige lange vingers. Met een wild kloppend hart stond ze op en schuifelde naar de deur. Tastend met trillende handen vond ze de deurknop.

Op de gang was het koeler. Door de hoge ramen scheen het zwakke licht van de maan naar binnen.

'Kan je ook niet slapen?'

Haar hart sloeg over van schrik.

'Rustig maar,' suste broeder Domingo. 'Ik ben het maar. Geen heks, geen duivel.'

'Voel jij het ook?' vroeg ze hem.

‘Ja, ik voel het ook.’ Hij kwam naast haar staan en samen keken ze uit over de donkere silhouetten van de huizen.

‘Komt het ooit weer goed?’

Hij gaf niet onmiddellijk antwoord. ‘Ooit,’ zei hij tenslotte. ‘Maar er zal veel tijd overheen moeten gaan. Angst groeit sneller dan vertrouwen en haat moet eerst opdrogen voor het kan verbranden. Net als nat hout.’

Er liep een dier door de lege straat onder hen. Een kat? Een hond? Een vos? Een heks in dierengestalte? Of de duivel zelf? Ze keken het na tot het verdween, een bewegend stukje zwart dat weer samensmolt met het zwart van de huizen.

Toen ze eindelijk sliep droomde ze van Tomas. Ze kwamen elkaar tegen in een van de steile straatjes van het dorp. Niet hij maar zij was naakt; een ongemakkelijke naaktheid die maakte dat de dorpingen haar angstvallig meden. Maar Tomas deed dat niet. Hij sloeg een grote groene doek om haar heen en voerde haar met zachte drang mee.

Je bent een lieve jongen, herhaalde ze maar steeds, en terwijl ze de woorden uitsprak dacht ze: Ik ben dit niet. Maar wie ben ik dan wel, en waar is Maite?

Ze vroeg het Tomas, maar die klopte alleen maar sussend op haar hand. ‘Je bent in de war, Margarita. Kom, dan zal ik je naar je vader brengen.’

Ze legde haar hand die plotseling heel klein was in de zijne en deed haar best om zijn grote stappen bij te houden. ‘Zijn we op de vlucht?’ vroeg ze angstig. Het antwoord kwam in de vorm van een steen die haar hard op haar rug raakte. Ze keek om en zag een dreigende menigte, gewapend met stenen en rot fruit. Padje stond in de voorste gelederen. ‘Dood aan de verrader,’ riepen de mensen. Tomas trok haar mee, maar de garrotes knelden om haar enkels en ze kwam maar moeilijk vooruit. Opeens stonden ze binnen, in een kerk. Tomas was Firmin geworden en samen liepen ze naar Salazar, die met zijn rug naar haar toe bij het reisaaltaar stond.

‘Willen jullie mijn kostbaarste bezit zien?’ vroeg hij. Hij hield zijn handen beschermend om iets heen en toen hij een voor een de vingers van de bovenste hand optilde zag ze op zijn handpalm een meisje staan. Ze droeg een groen rijkkostuum maar een gezicht had ze niet.

‘Ben ik dat?’ vroeg ze, maar zowel Salazar als Firmin waren opeens verdwenen en zij zat met nog vier identieke Maites, allemaal gekleed in het grauwe linnen van Logroño, op een grafsteen. Tussen hen in lag een zwaard.

Tolk

‘Jij bent de tolk, Maite. Ik stel hier de vragen.’

Er ging geen dag voorbij zonder dat Firmin haar aan die rolverdeling herinnerde. In het begin hoorde ze nog een zekere geamuseerdheid in zijn stem, maar die verdween geleidelijk om plaats te maken voor ergernis en soms zelfs boosheid.

‘Maar jij bent ook zo voorzichtig,’ verweet ze hem. ‘Je werkt braaf je vragenlijstje af terwijl iedereen ziet dat ze iets achterhouden.’

‘En omdat jij nu een beetje kunt lezen en schrijven weet je alles beter dan ik na veertien jaar studie?’

‘Ik zie het gewoon,’ verweerde ze zich. ‘Ik zie het in hun ogen, aan hoe ze erbij zitten. Als ze slecht zijn, gemeen en verdorven zoals die houtskoolbrander, dan mogen ze daar toch niet mee weggkomen?’

Hij snoof. ‘Het is jammer dat vrouwen geen inquisiteur kunnen worden, Maite. Je zou Valle naar de kroon hebben gestoken.’

Een dag lang wisselden ze alleen de meest noodzakelijke woorden. Ze zaten zoals altijd naast elkaar, ze konden elkaars warmte voelen, maar ze keken elkaar niet aan. Zelfs de vermanende blikken die ze doorgaans kreeg als ze even wegdroomde en zijn vragen niet onmiddellijk vertaalde bleven uit.

‘Gaat het wel goed bij jullie?’ vroeg Salazar haar die avond.

Ze kreeg een kleur. ‘Heeft Firmin zich over mij beklagd?’

Hij zweeg even en zei toen: ‘Het is zwaar werk, Maite. Het raakt ons allemaal, maar wij hebben misschien wat meer eelt op onze ziel dan jij, doordat we dit werk al zoveel langer doen.’

‘Ik had niet verwacht dat er zoveel angst zou zijn,’ zei ze mat. ‘En zoveel slechtheid. In Logroño heb ik vooral slachtoffers gezien, weinig daders.’

‘Daar liepen de mensen in het gareel,’ zei Salazar. ‘Hier zijn ze vrij.’

‘Dus als ze vrij zijn, zijn ze slecht?’

‘Natuurlijk niet. Maar mensen hebben wel een zekere orde nodig. Eerlijke regels, objectief toegepast. Wederzijds vertrouwen. Het aanwakken van angst en haat werkt ontwrichtend

op een samenleving en er zullen altijd mensen zijn die een chaotische situatie aangrijpen om er zelf beter van te worden. Of, als dat er niet inzit, tenminste hun vijanden te schaden.'

'Firmin vindt mij te streng,' zei ze. 'Hij zei...' Ze zweeg.

'Wat zei hij?'

Ze keek weg en schudde haar hoofd. 'Niets.'

'Wat zei Firmin, Maite?'

Maar ze schudde opnieuw haar hoofd.

'Praat met hem, Maite,' zei Salazar kortaf. 'Wat er ook tussen jullie speelt, los het op. Er valt niet samen te werken als jullie elkaar vermijden. Dan ruil ik je met Rodrigo's tolk.'

'Luister,' zei ze die avond tegen Firmin. 'Ik weet dat ik mijn mond moet houden, dat jij degene bent die de vragen stelt. En ik denk helemaal niet dat ik alles beter weet. Het is alleen vaak zo moeilijk te verdragen om daar maar te zitten en niets te kunnen doen. Maar ik zal mijn best doen, goed?'

Ze had een streng betoog verwacht maar hij vroeg alleen, bijna deemoedig: 'Weet je zeker dat je niet liever met één van de anderen samenwerkt?'

'Hoe kom je daar nou bij?'

'Mooi,' zei hij, zichtbaar opgelucht. 'Ik wil geen ruzie met je, Mai.'

Ze keek op, recht in zijn bruine ogen. Er was iets in zijn blik dat haar adem even deed stokken. 'Ik ook niet met jou,' zei ze verward.

Dagenlang ging het goed, tot Maria de Goiburu bij hen werd binnen gebracht: een meisje van vijftien dat scheldend en schreeuwend door haar vader de kamer in werd geduwd.

'Ik zeg toch niks,' waren haar eerste woorden nadat haar vader was vertrokken. 'En gratie hoef ik al helemaal niet.'

'Wie wil er nu geen gratie,' glimlachte Firmin.

Vanaf haar entree bekeek hij het meisje met meer dan de gebruikelijke belangstelling. Alles aan haar was dan ook prachtig, stelde Maite wrevelig vast. Van de kleine, smalle voeten met de sierlijke enkels tot het perfect gevormde gezichtje met de amandelvormige ogen waarmee ze hem uitdagend aankeek.

'Ik laat je echt niet gaan voor je mijn vragen hebt beantwoord, hoor,' zei hij met een jongensachtige grijns.

‘Weet je zeker dat het zo in het protocol staat?’ vroeg Maite hem koel in het Spaans. ‘En moet ik die grijns van je misschien ook reproduceren tijdens het vertalen?’

Het meisje verstond hem niet, maar kennelijk begreep ze heel goed wat er gaande was.

‘Sloof je maar niet zo uit,’ zei ze koel. ‘Je wilt me, ik zie het heus wel, smeerlap. Als je maar weet dat ik de favoriet van de duivel ben, en dat hij jullie gruwelijk zal straffen. jou al helemaal, als jij zo geil naar me blijft kijken.’

Maite vertaalde haar woorden met grote zorg. Het effect bleef niet uit: met een hoogrode kleur schoof Firmin zijn papieren van links naar rechts en weer terug. Hij schraapte zijn keel en zei tegen Maite: ‘Zeg haar dat ze vertegenwoordigers van de inquisitie met ‘u’ hoort aan te spreken.’

De boodschap werd smalend ontvangen.

Haastig werkte Firmin nu zijn vragenlijstje af.

‘Waar is je akelarre?’

‘In een veld bij Zubieta.’

‘Dat is ver weg. Hoe ga je daarheen?’

‘Vliegend natuurlijk.’

‘Vliegend? En hoe dan wel?’

‘Met mijn speciale zalf.’

‘Heb je die bij je?’

‘Nee, die ligt thuis. Goed verstopt.’

‘Noteer dat we iemand naar haar huis sturen om die zalf te zoeken,’ zei Firmin tegen Felipe.

‘Alle vermeende heksensubstanties moeten door een apotheker worden onderzocht.’

Hij wendde zich weer via Maite tot het meisje. ‘Hoe vaak vlieg je naar de akelarre?’

‘Bijna elke nacht.’

‘En je ouders kunnen getuigen dat je dan weg bent?’

‘De duivel legt altijd een plaatsvervanger in mijn bed.’

Er viel een korte stilte, waarin Firmin zijn ogen langs de vragenlijst liet dwalen. ‘Welke wandaden heb je als heks begaan? Bewezen wandaden waarvan anderen kennis hebben kunnen nemen?’

Ze hoefde niet lang na te denken. ‘Mijn vader is van een ladder gevallen en mijn moeder heeft haar ongeboren kind verloren.’

‘Door jou?’ vroeg Firmin fronsend. ‘Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?’

‘Ik hoef alleen maar zo te doen en een vloek uit te spreken,’ zei ze trots, terwijl ze het gebaar demonstreerde dat Maite nu al zo vaak had gezien.

‘Was er iemand bij die zag dat je dat deed? En wat de gevolgen waren?’

Ze keek hem hooghartig aan maar antwoordde niet.

‘Je liegt,’ zei Maite opeens woedend in het Baskisch. ‘Je liegt de hele boel bij elkaar. Als jij een heks bent, ben ik een prinses. En weet je wat je wel bent? Een arrogant, stomvervelend nest. God, wat heb ik een medelijden met jouw ouders.’

Ze stond op en liep naar het meisje toe, Firmins gesis negerend. ‘Zie je deze littekens? Dat komt omdat ik gemarteld ben – ze dachten dat ik een heks was. Ik heb ze ook hier, en hier en hier. Wat denk je, zouden ze jou net zo goed staan als mij?’

Het meisje bekeek de striemen vol afschuw. Ze verborg haar handen achter haar rug alsof ze haar polsen nu al moest beschermen. ‘Deed dat pijn?’ vroeg ze opeens veel minder zelfverzekerd.

‘Doe niet zo stom, natuurlijk deed het pijn. En het was niet het enige dat me daar is overkomen. Ik heb er vier maanden gevangen gezeten. Elke dag in het donker opstaan, werken tot de zon ondergaat en dan slapen in een cel die naar stront stinkt. Is dat de toekomst waarvan je droomt?’

Firmin sloeg met zijn vlakke hand op de tafel. ‘Maite! Stop daarmee, nu meteen!’

Het meisje genoot zichtbaar van zijn uitval. ‘Jij hebt hier helemaal niets te vertellen, trut,’ zei ze triomfantelijk.

Woedend zocht Maite haar plaats weer op.

‘Dit lijkt me een goed moment voor een korte pauze,’ zei Felipe.

Zwijgend bracht Maite het meisje terug naar haar vader.

‘Ik word heus niet gemarteld,’ zei ze met veel bravoure, maar ze keek toch tersluiks naar de littekens op Maite's polsen.

Daar zou ik maar niet al te zeker van zijn, wilde Maite zeggen, maar het beeld van Erro dat zich plotseling aan haar opdrong deed haar die woorden inslikken.

‘Je bent kwaad op hem omdat hij mij mooier vindt dan jou,’ zei het meisje. ‘Alle vrouwen zijn jaloers op mij. Zelfs mijn moeder.’

Jaloers... Hoe anders zou alles zijn gegaan als ze alleen maar had gezegd: Nee, Erro, ik heb geen moeder. Niet meer.

Ze dwong zichzelf tot een glimlach en legde even een hand op de ongeschonden pols van Maria de Goiburu. 'Wees maar niet bang, je zult niet gemarteld worden. Die tijd is voorbij.'

Toen ze terugkwam in de verhoorkamer was Firmin verdwenen. Vragend keek ze naar Felipe.

'Hij moest er even uit, zei hij. 'Wat is dat toch met jullie? Ware liefde?'

Maite lachte schamper. 'Ja hoor.'

Ze ging naast hem aan tafel zitten en bekeek de lijst van gratievragers die ze die dag nog moesten verhoren. De kerkklokken sloegen kwart over elf en daarna half twaalf, maar Firmin liet zich niet zien.

'Waar blijft hij nou toch?' zei Felipe geërgerd. 'Hij gooit ons hele schema in de war.'

Maite stond op. 'Ik ga hem wel zoeken.'

Ze vond hem twee gangen verder, zittend in een grote vensterbank. Hij keek niet op en schoof met zijn rechterlaars lusteloos een steentje dat op de vloer lag heen en weer.

'Daar ben je dus,' zei ze onzeker. Ze had eerder een furieuze blik verwacht..

Firmin zei niets.

'Felipe vroeg zich af waar je bleef. We raken achter op ons schema.'

Nog steeds geen enkele reactie.

'Ben je boos?' Het leek een overbodige vraag.

Nu pas keek hij haar aan. 'Je hebt haar bang gemaakt, Maite. Jij nog wel; na alles wat je hebt meegemaakt.'

Zijn woorden troffen haar als een kille windvlaag. 'Hoe durf je haar met mij te vergelijken!'

Boos liep ze weg, maar Firmin kwam haar achterna. 'Het spijt me, dat had ik niet mogen zeggen.'

Hij pakte haar hand maar ze rukte zich los en wilde verder lopen. Met een paar snelle passen stond hij opeens voor haar. Zijn handen sloten zich om haar bovenarmen.

'Laat me los!' riep ze, maar dat deed hij niet. Hij keek haar smekend aan en zei: 'Snap je dan niet dat we zo niet kunnen werken, Mai? We hebben nog zes plaatsen te gaan. Hoe moet dat als we voortdurend ruzie hebben?'

Maite voelde haar woede doven. Ze zuchtte diep en staarde naar buiten, naar het zonovergoten kerkplein waar de wachtenden zich verdrongen in de schaarse schaduwplekken.

‘Het is allemaal zo anders dan ik had verwacht,’ zei ze zacht. ‘We zouden gewone mensen te zien krijgen. Aardige mensen, hooguit wat anders dan de rest, die volkomen onterecht de schuld hebben gekregen van graan dat niet wil groeien, de waterput die verdroogt. Maar in plaats daarvan...’

‘...Krijg je tuig te zien, uitschot zoals die kolenbrander of mensen die zo bang zijn voor de duivel dat ze nauwelijks nog adem durven te halen. Voel je je beurtelings woedend en onmachtig.’ Ook Firmin zuchtte. Ook hij staarde somber naar de wachtende menigte.

‘Heb jij dat dan ook?’

‘Wat denk je? Ik doe dit ook maar voor het eerst.’

Ze wierp een zijdelingse blik op hem en zag dat hij ook naar haar keek. Zonder enig verwijt.

‘Misschien reageerde ik wel een beetje fel,’ zei ze, “ maar...net zo’n meisje als deze Maria heeft mij aangegeven.’

‘Ik weet het, Mai.’

‘En toch kuste je haar voeten zo’n beetje.’

Opeens grinnikte hij. ‘Je bent jaloers.’

‘Onzin,’ zei ze, het rood verwensend dat zich over haar gezicht verspreidde. ‘Het is alleen.. ik ken ze, die grietjes die onder dekking van hun uiterlijk hun hele omgeving terroriseren. Ze winden alle mannen om hun vingertjes. Ze zijn gevaarlijk.’

Hij sloeg een arm om haar heen en lachte. ‘Je bent écht jaloers. Kom, we gaan terug.’

In de gang kwamen ze de vader van het meisje tegen. ‘Ik heb goed nieuws,’ zei hij stralend.

‘Ze wil toch gratie. Ze stopt met dat heksengedoe, heeft ze gezegd.’

‘Mooi,’ zei Firmin. ‘Breng haar dan maar weer naar binnen, dan handelen we de zaak af.’

‘Vandaag gaat het niet meer lukken, vrees ik,’ zei de vader.

‘En waarom dan wel niet?’ vroeg Firmin fronsend.

‘Het moet een nieuwe start worden,’ zei hij verlegen. ‘Ze wil helemaal opnieuw beginnen, als een ander mens.’

‘Ja, en?’

Nu hief de vader zijn handen in een machteloos gebaar. ‘Het is een vrouw, edelachtbare. En zo’n goed voornemen moet je toch belonen?’

‘Kom ter zake, beste man,’ zei Firmin ongeduldig. ‘Komt ze of komt ze niet?’

‘Ze komt,’ verzekerde de vader. ‘Dat is een ding dat zeker is, heer. Maar eerst moet ik met haar een nieuwe jurk uitzoeken.’

Onweer

Op hun laatste avond in Arizcun, de negende plaats op hun route, legde Felipe met een haast plechtig gebaar een briefje bij hun borden.

‘Wat is dat?’ vroeg Firmin, die zijn disgenoten met veel vuur bijpraatte over Salazars nieuwste idee: alle heksen van één akelarre zouden onafhankelijk van elkaar moeten aanwijzen waar ze samen kwamen, waar de Duivel had gezeten en waar ze hadden gedanst. Zo zouden de tegenstrijdigheden in hun verhalen snel aan het licht komen.

‘Onze cijfers,’ zei Felipe trots. ‘We hebben al 96 verhoren afgerond. In Urdax maken we de honderd vol.’

‘Mooi,’ zei Firmin verstrooid, en hij richtte zich weer tot zijn gehoor.

Felipe bleef wat teleurgesteld staan. ‘We werken sneller dan de andere driemansschappen,’ zei hij, tegen niemand in het bijzonder. Maite, die naast Firmin zat, keek vriendelijk naar hem op. ‘Dat is dan vooral aan jou te danken, niet aan ons voortdurende geharrewar.’

Felipe pakte een stoel en zette die schuin achter de hare.

‘Ik verheug me echt op Urdax. Het klooster daar moet adembenemend mooi zijn.’

Adembenemend. Ze voelde haar eigen adem weer stokken in de donkere gang, zag de handen om de tralies, de zwak oplichtende ogen. Zag Erro liggen in het stro.

‘Maite?’

‘Een goede vriend van mij is daar gestorven,’ zei ze.

‘In het hospice?’

‘Nee, in een cel.’

‘In een cel,’ herhaalde hij langzaam. ‘Was hij...’

‘Nee,’ zei ze korzellig. ‘Hij was net zo min een heks als ik. Het was een doodonschuldig kind in een mannenlijf.’

‘Was hij ziek?’

‘Hij was heel bang, hij miste zijn moeder vreselijk.’

‘Maar daar ga je niet dood van,’ zei Felipe.

Zijn opmerking maakte haar boos, maar ze kon niet ontkennen dat hij gelijk had. Ook zij had zich vaak afgevraagd wat precies zijn dood had veroorzaakt.

‘God bewandelt nu eenmaal onvermoede paden, Maite,’ zei Felipe aarzelend. ‘Het is voor ons stervelingen onmogelijk om het plan achter de gebeurtenissen te zien, maar er is een plan, dat weet ik zeker. Dat moet gewoon.’

Zwijgend verkrumelde Maite een stuk brood. ‘Zonder mij had hij nog geleefd,’ zei ze opeens. ‘Ik heb lang gedacht dat ik schuldig was aan mijn moeders dood, maar dat was een vergissing, ik was toen nog veel te klein om aan wat dan ook schuldig te zijn. Maar toen dat met Erro gebeurde...’ Ze zuchtte. ‘Jaloezie is zo gevaarlijk. Zo dom.’

De maaltijd was voorbij, maar iedereen zat nog geanimeerd te praten. Iedereen, behalve doña Catalina die hen vanaf de overkant van de tafel nieuwsgierig gadesloeg.

‘Kom,’ zei Felipe. ‘Laten we in zo’n vensternis gaan zitten, dan luistert er tenminste niemand mee.’

Felipe was een goede luisteraar. Maite was al gevorderd tot die laatste, gruwelijke nacht toen Firmin tussenbeide kwam. ‘Dat ziet er hier knus uit, zeg. Hebben jullie het over Salazars plan?’

‘Er zijn nog andere zaken in het leven dan de heldendaden van jouw idool, Firmin,’ zei Felipe koel.

‘Je bent jaloeers,’ zei Firmin. ‘Maar we kunnen nu eenmaal niet allemaal geniaal zijn, Felipe.’ Maite stond op. Ze glimlachte naar Felipe en zei: ‘Dank je wel voor het luisteren. Ik ga naar bed.’

‘En ik loop met je mee,’ zei Firmin prompt.

‘Weet je eigenlijk wel hoe oud hij is?’ vroeg hij haar in de gang.

‘Wie?’

‘Felipe natuurlijk.’

‘Geen idee. Dertig?’

‘Achtendertig,’ zei hij met nadruk.

Ze keek hem verwonderd aan. ‘En wat dan nog?’

Firmin zuchtte. ‘Ik dacht dat wij vrienden waren, Maite.’

‘Dat zijn we ook,’ zei ze. ‘Je bent in deze maanden echt een hele goede vriend geworden.’

‘De beste, mag ik toch hopen?’

Opeens verlangde ze naar cel 17, naar die bultige vorm naast haar op de grond die warm was als je er je hand op legde, die ‘het komt goed’ kon zeggen op een manier die je al snel weer in slaap deed vallen, ook al hield je verstand zijn twijfels. Ook naar Tomas verlangde ze,

al wist ze niet goed meer waarom. Toen Firmin bij de deur van haar kamer haar voorhoofd kuste zoals Salazar dat de laatste maanden ook steeds deed liet ze even twee vingers over zijn rug glijden, maar ze voelde er geen wervels en de herinnering kwam er niet door terug. Firmin leek verrast door haar gebaar. Even dacht ze dat hij haar in zijn armen zou nemen, maar hij haalde alleen maar diep adem en deed een stap achteruit.

‘Rust goed uit,’ zei hij wat schor. ‘De tocht naar Urdax zal niet gemakkelijk zijn. Maar ik help je er wel doorheen, Mai, ik blijf bij je.’

Firmin had gelijk. De weg van Arizcun naar Urdax liep dwars door de bergen en was nauwelijks meer dan een geitenpad. Grote rotsblokken versperden hen regelmatig de weg en de paarden schrokken voortdurend van de losse stenen die hun hoeven weg deden glijden. Meer dan eens moesten de dieren aan de teugel meevoeren en dan nog steigerden ze soms en probeerden ze zich los te rukken. Maar Firmin hield woord: hij week niet van Maite zijde, ook al sprak hij minder tegen haar dan anders. Wel keek hij haar lang en vaak naar haar, met een blik die intens en anders was.

In de middag werd de atmosfeer zwaar en broeierig.

‘We krijgen onweer,’ zei Felipe met een bezorgde blik op de samenpakkende wolken. ‘En de onweren hier zijn berucht.’

‘Is het nog ver?’ vroeg Maite hem.

‘Nee,’ kwam Firmin tussenbeide. ‘We zijn er nu bijna.’ Hij stuurde zijn paard schuin over het pad wat dichterbij Maite toe zodat Felipe zijn paard in moest houden. Felipe vloekte binnensmonds.

Maite probeerde het klooster te ontdekken, maar zo ver ze kon kijken waren er alleen maar bergen te zien: dichtbegroeid van onderen, kaal daar boven. Toch stond het daar opeens, twee bochten in het pad later: machtig en indrukwekkend, tegen een achtergrond van graniet en onder een inktblauwe lucht die af en toe werd doorsneden door een bliksemflits. Het klooster zelf blikkerde nog in de felle zon.

Daar, zag Maite nu. Dat was de weg die ze hadden gelopen. Ook nu liepen er mensen, kleine stipjes die zich traag voortbewogen. Vanaf het klooster kwam een ruiter aangereden en even onttrok een grote stofwolk het kleine groepje aan haar zicht. Zo moeten wij er hiervandaan ook hebben uitgezien, dacht ze. Als doodgewone wandelaars, pelgrims misschien. Daar was hij al gestopt met praten.

De abt met de onderkinnen kwam hen persoonlijk begroeten. Met een schok herkende ze de roodleren schoenen waarmee hij achteloos Erro's dode lichaam had beroerd. Hij schudde iedereen de hand; ook haar. Zonder een teken van herkenning, met een glimlach die haar misselijk maakte. In het hospice waren de beste kamers voor hen gereedgemaakt, zei hij, en ze gunden hem toch wel de eer om hen op een feestmaal te onthalen?

Maite deed een stapje achteruit en botste tegen het lange lichaam van Felipe op. 'Gaat het?' vroeg hij zacht.

'Ik moet de kruidenbroeder zoeken,' fluisterde ze. 'Misschien kan die me meer vertellen over zijn dood.'

Hij pakte haar hand en stilletjes maakten zich uit de voeten, maar in de kloostertuin stond, onder een steeds donkerder wordende lucht, een nieuwe, veel jongere kruidenbroeder eenzaam zijn bed met salie te wieden. Nee, van een dode jongen wist hij niets. 'Maar iedereen die hier sterft wordt achter het klooster begraven,' zei hij.

Samen zochten de begraafplaats op.

'Hij zal in elk geval niet in het gewijde deel liggen,' zei Felipe. 'Tenslotte werd hij verdacht van hekserij. Laten we daar maar eens gaan kijken.' Hij wees naar een stenig veldje buiten de muren waar wat kale houten kruisen stonden.

In het noorden en oosten flitste de bliksem nu onafgebroken. Een laag gerommel als van grote stenen die van een helling rolden weerkaatste tussen bergen. Terwijl de eerste druppels begonnen te vallen zochten ze tussen de heidenen, zondaars en doodgeborenen naar de naam 'Erro' maar ze vonden niets.

Druipend kwamen ze het klooster binnen. Felipe schudde zich als een natte hond.

'Ah, daar zijn jullie,' zei Salazar, die in de grote hal met een broeder stond te praten. 'Firmin zoekt jullie, hij wil voor het diner de verhoorkamer klaar maken zodat jullie morgenochtend direct kunnen starten.'

'Is het verplicht om bij dat diner te zijn?' vroeg Maite.

'Het zou erg onbeleefd zijn om verstek te laten gaan. En bovendien, ik wil je graag in je nieuwe jurk zien.'

'Maar ik heb helemaal geen nieuwe jurk,' zei ze verwonderd.

Glimlachend legde hij een hand op haar schouder. 'Ga maar eens kijken op je bed.'

De jurk had de kleur van Maria Xarra's ogen. Het lijfje was heel strak, de rok juist wijd. Langs de mouwen en de hals zat kant dat bestikt was met kralen die flonkerden als het licht erop viel. Hij was bijna te mooi om aan te raken. Terwijl ze hem aantrok, met ingehouden adem, dacht ze: nu word ik weer iemand die ik niet ben.

Toen ze de eetzaal binnenkwam vielen de gesprekken even stil. Salazar keek naar haar als een trotse vader, Firmin kwam haastig naar haar toe en ze hoorde de dikke abt aan doña Catalina vragen: 'Ze komt mij zo bekend voor. Is ze misschien een nichtje van de bisschop? Kan ik haar in zijn paleis in Pamplona hebben ontmoet?'

Ze nam haar plaats in aan de tafel die precies zo gedekt was als Juan het haar had geleerd: met het zilveren bestek kaarsrecht langs de kraakporseleinen borden., de glazen op exact de goede plek. Een woud van kandelaars liet haar mouwen schitteren als de sterren in de nacht van kerst. Haar nieuwe rok ruiste als de zee zodra ze zich maar even bewoog en het strakke lijfje voelde als de leren banden in de martelkamer. Nog voor ze één hap had genomen voelde ze zich misselijk en ziek.

Honderd

Terwijl de klokken van het klooster langdurig beierden in hun aanloop naar de slagen van negen uur, sleepte de zesennegentigste verdachte zich traag naar binnen: een stokoude man met een hazenlip. Ze konden hem maar nauwelijks verstaan, ook al doordat hij voortdurend in tranen was. Elk antwoord moest in vragende zin worden herhaald om er zeker van te zijn dat ze hem hadden begrepen.

‘Dus u zou de droogte van de afgelopen weken hebben veroorzaakt?’

Hij knikte heftig.

‘Maar dan zullen ze u toch ook wel dankbaar zijn voor de regen van vannacht,’ zei Firmin half schertsend.

Het snikken werd luider en Maite meende iets te verstaan als ‘bliksem in schuur’. Ze vertaalde het voor Firmin en voegde er aan toe: ‘Plaag die arme man niet, Fir.’

‘Want eindelijk is daar dan de brave onschuld waarop je gehoopt had,’ glimlachte hij.

De zaak van de zevenennegentigste was al net zo helder. Een goeiige jonge man, niet al te slim, die was aangegeven door zijn neven en nichten nadat hij de zeven varkens van hun grootvader had geërfd.

‘Op grond van welk vergrijp?’ wilde Firmin weten.

‘Ik... sla de hand wel eens aan mijzelf,’ zei hij blozend. ‘Ik ben maar een man alleen, ziet u.’

Firmin en Felipe bestudeerden ernstig hun papieren.

‘Wij zullen de inquisiteur adviseren u gratie en eerherstel te verlenen,’ zei Firmin tenslotte.

Ontspannen wachtten ze op de achtennegentigste. Het duurde even voor die binnenkwam: schuifelend, bijna struikelend over de drempel. Ontsteld staarden ze naar haar gezicht. Rond haar ogen was de huid glanzend rood, met dikke plooien. De ogen zelf waren blauwachtig wit.

‘Het spijt me dat ik zo laat ben,’ zei ze monter. ‘Ik heb mijn stok ergens laten vallen en ik kon hem niet terugvinden.’

Niemand zei iets. Maite was opgestaan en leidde de blinde naar haar stoel. Verwonderd liet die een hand langs haar lichaam gaan. ‘Ik had hier geen vrouw verwacht,’ zei ze vriendelijk,

terwijl ze opkeek naar waar ze Maite's gezicht vermoedde. Die moest diep ademhalen bij de aanblik van die ogen, zo dichtbij.

'Het spijt me,' zei de vrouw nogmaals. 'Vuur maakt lelijke wonden, dat is nou eenmaal zo. Ik ben blij dat ik ze zelf niet hoeft te zien.'

Maite zat vol vragen, maar ze beheerste zich. Ze keek opzij naar Firmin, die nog steeds vol afgrijzen naar het verminkte gezicht staarde en gaf hem een duw.

Hij knikte kort en begon haastig zijn vragen te stellen.

'Komt u als heks of als beschuldigde?'

De vrouw glimlachte. 'Ik dacht dat u mij dat zou vertellen.'

'Dat begrijp ik niet,' zei hij. 'Verklaar u alstublieft nader.'

'Ik ben een zieneres,' legde ze uit. 'Ik zie soms een glimp van de toekomst. Vroeger werd dat vrij algemeen beschouwd als een geschenk van God, maar tegenwoordig beschouwen sommige het als ketterij.'

Een zieneres... Met stomheid geslagen staarden ze alle drie naar haar ogen.

Aarzelend formuleerde Firmin zijn eerste vraag. 'Zijn uw ogen... altijd zo geweest?'

'Nee,' zei ze. 'Dat hebben ze in de gevangenis gedaan.'

'Wie zijn 'ze'? vroeg Firmin zakelijk. 'En ... wat was de reden?'

'De beul van de abt en zijn helpers,' zei ze. 'En de reden? Louterend vuur om het boze oog te doven, zeiden ze.'

'En nu ziet u niets meer?'

'Ik zie en ik voorzie meer dan ooit,' zei ze kalm.

'Dus... u bent niet blind?' vroeg Firmin ongelovig.

'Ik draag een leven aan beelden mee. Ik zie wat ik wil, wanneer ik wil door de kracht van het woord.'

'Door de kracht van het woord?' vroeg Maite. 'Hoe werkt dat dan?'

Firmin keek streng opzij, maar hij zei niets.

'Je denkt 'rivier' en je ziet een rivier, compleet met alles wat je ermee verbindt. Libellen, gorgelende kolken, waterplanten die groene lijnen in het water maken, kleine witte bloemetjes... De beelden zitten ergens van binnen en het woord brengt ze tot leven.'

Nu pas vertaalde Maite haar woorden in het Spaans.

‘De kracht van de verbeelding,’ stelde Firmin knikkend vast. ‘Heel mooi, maar nu wil ik terug naar de feiten.’

Maar Maite was nog niet klaar. ‘Ziet u de rivier alleen maar of hoort u, voelt u hem ook? Alsof u er in staat met uw voeten?’

‘Dat helaas niet,’ zei de blinde vrouw met een glimlach. ‘Om de rivier weer helemaal als echt te ervaren zal ik naar Gene Zijde moeten.’

‘Kun je ons misschien laten delen in jullie conversatie?’ vroeg Firmin fronsend.

Ze ontweek zijn blik. ‘Wat is gene zijde?’ vroeg ze haastig aan de blinde vrouw.

‘Gene Zijde is het rijk van God, mijn kind,’ antwoordde de vrouw. ‘Waar onze gedachten de werkelijkheid creëren.’

‘Zoals in ‘Er zij licht?’

‘Precies zo,’ zei de vrouw.

Maite keek verontschuldiging naar de twee mannen naast haar. Het spijt me,’ zei ze in het Spaans. ‘Ik moest dat gewoon even vragen, ik vertel nog wel eens waarom. Vanaf nu houd ik mijn mond, Fir, dat beloof ik.

Firmin knikte zuchtend.

De negenennegentigste was een meisje zoals ze er al zoveel hadden gezien. Een doodgewoon meisje, de voetveeg van haar ouders, al drie keer verkracht door een van de mannen uit haar dorp, dat in een heksenfantasie haar toevlucht zocht. Hortend en stotend kwam haar verhaal eruit. ‘Als ik geen heks meer kan zijn, begint alles weer opnieuw,’ besloot ze fluisterend.

‘Misschien kun je maar het beste zo snel mogelijk trouwen,’ moest Maite haar van Firmin aanraden.

‘Dan wordt je daarna tenminste nog maar door één kerel mishandeld,’ voegde Felipe er droog aan toe.

‘Het huwelijk is een geschenk van God,’ beet Firmin hem toe. ‘Ik zal mijn vrouw op handen dragen en haar een hemel op aarde bereiden.’

‘Met een gouden lepeltje in zijn mond geboren en blind voor de werkelijkheid,’ mompelde Felipe.

Maite was al lang gestopt met vertalen. Ze leunde achterover in de grote stoel en dacht: Hoe doen die anderen dat, de schuchtere meisjes zonder fantasie, zonder de moed om de

heksentitel aan te nemen en zich ernaar te gedragen? Ondergaan die hun mishandelingen zoals de schapen op de hellingen hier het onweer trotseren, als een onvermijdelijk natuurverschijnsel?

‘Erkent ze haar dwaling?’ hoorde ze Firmin streng vragen.

‘Je begrijpt toch wel dat dit niet de oplossing is voor je problemen?’ vertaalde ze.

Het meisje knikte.

‘Heeft ze oprecht berouw?’

‘Je gaat er nu mee stoppen, nietwaar?’

Betraande ogen, een gefluisterd: ‘Ja’, waarna ze mocht vertrekken.

‘En dan nu de honderdste,’ zei Felipe.

De honderdste was Juana, Maite herkende haar meteen. De herkenning was duidelijk wederzijds: Juana was nog niet binnen of ze leek te bevriezen. Verbijsterd staarde ze Maite aan, om daarop, duidelijk in verwarring, van haar naar de twee mannen te kijken. ‘Ik ben hier toch bij de inquisitie?’

Ze moet zien dat ik alleen maar de tolk ben, dacht Maite. Ze schoof haar stoel wat weg van Firmin en vertaalde Juana’s woorden vlak in het Spaans, net als Firmins minzame bevestiging. ‘Ja, u bent hier goed. Gaat u toch zitten, mevrouw.’

Maar Juana bleef staan. De verbazing in haar blik had plaatsgemaakt voor woede.

‘Vuile verraadster,’ siste ze. ‘Weet je wel wat je hebt aangericht?’

‘Geen onderonsjes meer alsjeblieft,’ zei Firmin.

‘Maar...’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Vraag haar naam, geboortedatum, woonplaats en beroep. En zeg dat ze moet gaan zitten.’

Firmin en Felipe verstonden inmiddels genoeg Baskisch om de steeds terugkerende vragen te herkennen. Er zat niets anders op dan zijn woorden te vertalen.

‘Ga alsjeblieft zitten, Juana,’ smeekte ze.

‘Vuile verraadster,’ herhaalde de vrouw, maar na een laatste minachtende blik op Maite ging ze toch zitten. Ze gaf kort en zakelijk antwoord op al Firmins vragen en negeerde Maite’s wanhopige blikken volkomen.

‘Mag ik u nu misschien ook wat vragen?’ vroeg ze nadat Firmin het verhoor beëindigd had verklaard.

‘Natuurlijk,’ zei hij, blij met het vlotte verloop.

‘Waarom doet de kerk dit?’ vroeg Juana. ‘Waarom verwoest ze hele samenlevingen, dreigt ze ons met hel en verdoemenis om ons vervolgens met de andere hand weer gratie aan te bieden?’

‘De tijden veranderen, mevrouw,’ zei Firmin. ‘De ene inquisiteur is de andere niet. Gelukkig maar.’

‘Dus wij zijn afhankelijk van de luimen van machtige individuen? De gratie die we nu ontvangen kan ons morgen weer worden afgenomen?’

‘Er is sprake van ... voortschrijdend besef,’ zei Firmin. ‘De grondtoon blijft gelijk: om Gods genade te ontvangen moet de ziel zuiver zijn. De kerk ziet het als haar verantwoordelijkheid om die zuiverheid te bevorderen. Maar de melodie verandert.’

‘Ik hoor het al, jij bent een optimist,’ zei ze schamper. ‘Ik zou je vertrouwen in de vooruitgang graag willen delen, jongen, maar daarvoor heb ik vrees ik al te lang geleefd en te veel gezien.’ Ze richtte haar blik op Maite en zweeg even. De woede was uit haar ogen verdwenen, zag Maite, om plaats te maken voor iets dat nog erger was: teleurstelling, onbegrip. Na wat Maite een eeuwigheid leek richtte ze zich weer tot Firmin. ‘Als persoonlijke opvattingen binnen de kerk zoveel ruimte krijgen, waarom staat de kerk haar gelovigen dan zo weinig persoonlijke vrijheden toe? Waarom worden trouwe kerkgangers die niets ergers doen dan de zon danken voor haar warmte en de aarde vereren om haar gaven, door de kerk vervolgd voor ketterij?’

‘Uw vragen zijn van theologische aard,’ zei Firmin koel. ‘Sommigen van ons hebben jaren gestudeerd om tot de kern van Gods wil te geraken. Wat meer vertrouwen in uw kerkelijke leiders zou u niet misstaan, mevrouw.’

‘Gods wil...’ herhaalde ze bitter. ‘Het gaat jullie alleen maar om macht. Maar eerder kruipt een kameel door het oog van een naald dan dat een kerkelijke leider dat zal toegeven.’

Firmin schoof zijn papieren bijeen tot een rechte stapel en zei: ‘Dit gesprek heeft geen zin, mevrouw. Het verhoor is afgerond, ik vraag u te vertrekken.’

Ze stond op, maar bij de deur draaide ze zich nog een keer om. ‘Jullie edict des geloofs zou het edict van de onderdrukking moeten heten.’

‘Gaat u weg, mevrouw,’ zei Firmin kortaf. Hij wendde zich tot Maite en zei in het Spaans:

‘Zorg dat ze hem smeert, Mai, anders sta ik niet voor mezelf in.’

Maite stond op. Aarzelend liep ze naar Juana toe. Ze wilde een hand op haar arm leggen, maar de vrouw deed snel een stap naar achteren. 'Vuile verraadster,' zei ze voor de derde keer, en ze spuugde Maite vol in haar gezicht. De klodder trof haar net onder een oog en schoof traag langs haar wang omlaag tot ze hem wegveegde met haar mouw.

Daarna verliet Juana de verhoorkamer. Kaarsrecht, met opgeheven hoofd.

'Die moesten we misschien maar geen gratie laten krijgen,' mompelde Firmin kwaad.

Die avond zat ze tijdens de maaltijd naast Salazar.

'Je bent zo stil vanavond,' zei hij. 'Is alles goed met je?'

Ze knikte zonder overtuiging. 'Hoeveel persoonlijke vrijheid staat de kerk haar gelovigen eigenlijk toe?'

'De kerk dient God en zal dus al het nodige doen om Zijn macht te handhaven.'

'Dus Gods liefde gaat niet zo ver dat hij de mensen hun eigen keuzes laat maken, ook al zijn die dom of verkeerd?'

Glimlachend legde hij zijn hand op de hare.

'Eet nou maar. De eettafel is niet de plaats voor theologische disputen.'

Een tijdlang at ze zwijgend verder, terwijl Salazar zich onderhield met broeder Jorge die aan zijn rechterzijde zat.

'Een blind gemaakte vrouw had het vandaag over Gene Zijde,' zei ze, toen er een stilte viel in hun gesprek. 'Daar, waar we heen gaan na onze dood. Aan Gene Zijde creëren onze gedachten onze eigen werkelijkheid, zei ze. Zoals in 'Er zij licht. Zou dat echt waar zijn?'

Broeder Jorge schudde heftig zijn hoofd. 'Alleen God heeft het vermogen tot scheppen. Wie anders beweert maakt zich schuldig aan Godslastering.'

Maar Salazar was minder stellig. 'Uit het Woord is ooit alles ontstaan en wij zijn naar Zijn beeld geschapen,' zei hij. 'Wie zal het zeggen, Maite? Zolang ik noch haar woorden, noch het tegendeel kan bewijzen onthoud ik mij van een oordeel. Maar wat is er toch met je gezicht, heb je daar pijn? Je veegt maar steeds over die wang.'

Doe ik dat? dacht ze. Ze keek verwonderd naar haar hand, alsof die een wil van zichzelf had gekregen. 'Er is niets,' zei ze met een kleur, terwijl ze de schuldige hand tussen de zitting en haar dijbeen duwde.

'Weet je het zeker?'

Ze knikte en herhaalde: 'Er is niets.'

Ogen

Het was zondag en er werd niet gewerkt en niet gereisd. De staf bleef langer aan tafel zitten dan anders en de sfeer was ontspannen. Alleen de klerken ontbraken: zij waren druk met het ordenen van de talloze vonnissen en de verslagen die hun verblijf in Urdax had opgeleverd. Voor de nieuwe dag zou aanbreken moesten die, voorzien van de juiste codes, opgeborgen zijn in genummerde kisten die daarna verzegeld zouden worden.

Salazar stond voor een van de grote boogvensters van de stafruimte te praten met broeder Jorge die net terug was uit Zugarramurdi waar hij het edict van gratie had voorgelezen.

‘Ik verwacht daar overigens geen grote toeloop,’ hoorde Maite de priester zeggen. ‘De geestelijke nood was er zo enorm dat de mensen die maar enigszins goed ter been zijn al naar hier zijn gekomen. Stel je voor, Alonso: volgens de priester daar is meer dan de helft van de bevolking op enig moment van hekserij beschuldigd of verdacht.’

‘Het edict des geloofs schijnt daar dan ook met veel overtuiging te zijn verkondigd,’ zei Salazar droog.

Toen broeder Jorge de kamer verliet om zich op te frissen na zijn stoffige reis liep Maite naar Salazar.

‘Niemand hier schijnt te weten wat er met Erro, u weet wel, is gebeurd. Maar de abt was er zelf bij; die heeft destijds besloten om zijn lichaam hier te houden. Is het goed dat ik hem een paar vragen stel?’

‘Nee,’ was het onmiddellijke antwoord. ‘Dat is uitgesloten, Maite, volkomen uitgesloten.’ Ze keek hem zwijgend aan.

‘Geef me je woord dat je hem niet zult benaderen, Maite.’

‘Schaamt u zich soms voor mij? Voor het feit dat ik hier eerder was, geketend en beschuldigd van hekserij? Vindt u het prettiger dat hij denkt dat ik het nichtje van de bisschop ben?’ Haar woorden klonken scherper dan ze had bedoeld.

‘Ik neem je niets kwalijk en ik schaam me ook niet voor je,’ zei hij kalm. ‘Maar ik kan niet toestaan dat je mijn missie in gevaar brengt voor iets dat niet valt terug te draaien.’

Ze keek hem niet begrijpend aan. ‘Hoe zouden mijn vragen uw missie in gevaar kunnen brengen?’

‘Ze zouden hem in verlegenheid brengen. Wat er destijds is gebeurd dient zeker onderzocht te worden, je weet dat ik daartoe al stappen heb gezet, maar zo’n onderzoek moet onder strikte geheimhouding gebeuren, door iemand die hij vertrouwt en hoogacht. De abt is een machtig man, met hooggeplaatste vrienden binnen zowel de kerk als de inquisitie. Als die zich openlijk tegen mij zouden keren is er een kans dat Valle en de zijnen alsnog gaan winnen. De nieuwe richtlijnen zijn immers nog pril en lang niet iedereen is van hun juistheid overtuigd. Jouw belang moet dus wijken voor dat van duizenden, tienduizenden anderen, Maite. Of denk je soms dat al de mensen die je inmiddels hebt gezien zonder gratie beter af zouden zijn?’

Ze schudde zwijgend haar hoofd en beloofde hem met tegenzin dat ze de abt niet zou benaderen.

‘Kan hij gestraft worden voor iets dat in zijn klooster is gebeurd?’ wilde ze nog weten.

‘Die kans is uiterst klein,’ zei Salazar.

Een machtig man, dacht ze bitter, terwijl ze door de gangen van het klooster dwaalde en zich verbaasde over de alom aanwezige pracht en praal. Overal glanzend gewreven hout. Overal grote schilderijen in vergulde lijsten. Beelden van marmer, brons en beschilderd hout, waar je maar keek. En vanavond dineren we weer aan een tafel vol zilver en kristal, dacht ze vol afkeer. Dan zit ik weer aan tafel met de man die Erro’s lichaam heeft verduisterd, die ervoor gezorgd heeft dat er van zijn korte leven geen spoor is overgebleven. Hij zal weer naar me glimlachen met die weerzinwekkende mond en met zijn dikke witte vingers zal hij mijn hand weer pakken om daar zijn weke lippen op te drukken. Zelfs Salazar zal hem met de grootste mogelijke voorkomendheid behandelen, al vermoedt hij vast – en misschien weet hij het wel zeker – dat hij daden op zijn geweten heeft waar gewone mensen voor veroordeeld zouden worden. De kerk meet met twee maten.

Voor de zoveelste keer schoot haar hand onwillekeurig omhoog, naar haar wang. Ze trok hem terug alsof ze zich had gebrand. Het voelde alsof daar met vurige letters ‘verraadster’ stond geschreven. Ik zal me nooit meer kunnen wassen zonder met te schamen voor al die vrouwen met wie ik me ooit verbonden voelde, dacht ze somber.

Ze liep naar buiten en stond even stil bij het deurtje naar de cellen. De kleine deurtjes zijn het ergst, dacht ze. Huilde hij nog toen we hier binnengingen of was hij toen al zo onheilspellend stil?

Het deurtje zat op slot, hoe kon het ook anders. Het was blijkbaar al even niet meer geopend, want een spin had in een van de hoeken een groot web gemaakt.

Spin. Ze keek naar haar polsen en zag dat de haartjes op haar arm ondanks de hitte rechtop stonden. De spin haastte zich naar het donkerste hoekje en opeens zag ze het netwerk van de macht dat Salazar haar had geschetst als een spinnenweb waar één trilling grote gevolgen kon hebben.

Maar hoe bestendig was die nieuwe koers dan? Als alles afhing van wie er in de gunst was en wie niet, hoe lang zouden de mensen dan van hun gratie kunnen genieten? Had Juana gelijk, was er geen enkele garantie dat zij, Padje, Mira, Maria Xarra ooit niet alsnog verbrand zouden worden?

Nog maar drie plaatsen, dacht ze, en dan ben ik thuis. Dan gooi ik deze kleren weg, ik dompel me onder in de zee in die alles schoon wast en blijf daar staan totdat ik weer Maite ben.

Opeens wenste ze hartstochtelijk dat ze nog ouders had. Ouders, die haar straks met open armen zouden ontvangen. Die haar troostend over haar haren zouden strijken. Die haar zouden beloven dat alle pijn, al het verdriet in een paar dagen vergeten zouden zijn. Ze zuchtte diep, stak de zon beschenen binnenplaats over en liep langs de herberg, waar ook nu weer tientallen pelgrims aan lange tafels zaten te eten, naar de grote kloosterkerk.

Elke dag had ze er de mis bijgewoond, maar al had ze telkens steels rondgekeken op zoek naar een beeld van de Maagd, ze had het niet kunnen ontdekken. Maar dat er nergens een moederbeeld zou staan, hoe klein ook, dat kon ze zich niet voorstellen.

In de immense kerk was het koel, bijna koud. De vier voorste banken waren gevuld met biddende pelgrims. Ook bij de meer dan levensgrote beelden van Sint Jacobus en Sint Christoffel was het druk. Vrouwelijke pelgrims zag ze niet en ook de vrouwelijke heiligen waren schaars. Op één schilderij was de heilige Clara afgebeeld, staande in de schaduw van Sint Franciscus. Verder waren er alleen vrouwen te zien in de kleine plaatjes van de kruisweg.

Ze bleef staan op de uitgesleten stenen van het middenpad en keek zoekend rond. Een in het bruin geklede monnik met een schelp op zijn pij kwam geruisloos naderbij. 'Kan ik je helpen?' fluisterde hij.

'Ik kan nergens het beeld van de Madonna vinden,' zei ze.

Hij glimlachte. 'Onze Maagd werkt in het verborgene. Kom maar mee.'

Hij droeg sandalen, zag ze. Net zulke sandalen als Tomas.

Als een schaduw schoof hij voor haar uit naar een nis die ze niet nader had bekeken omdat de duisternis er bijna volkomen was.

‘Daar staat ze,’ wees hij, terwijl hij zich bekruste. ‘Als je haar beter wilt zien moet je een kaarsje branden.’

‘Maar ik heb geen geld,’ zei ze verlegen.

Hij liet zijn ogen even langs haar kleren gaan, zei toen: ‘Neem er dan maar een zonder betaling. Ze zal het je wel vergeven.’

Met een brandende kaars liep Maite opnieuw naar de nis.

Het vlammetje was te klein om het hele beeld ineens te verlichten. Het eerste dat ze zag was een smalle hand die vastberaden een staf omklemde, als was het een zwaard. Terwijl ze haar hand ophief om de staf beter te kunnen zien zag ze dat deze Madonna geen blauwe jurk, droeg, maar een vurig rode mantel, met daaronder een gouden lijfje dat meer op een kuras leek dan op een kledingstuk voor vrouwen. Daarna waren het de zacht flonkerende edelstenen in de kroon die haar aandacht trokken. De zwaardenkoningin had ook zo’n kroon, dacht ze verbaasd.

Langzaam liet ze de kaars weer zakken. Bij de ogen die ze tot dan had gezien als donkere vlekken, meer niet, stopte haar hand. In het flakkerende licht zag ze de ogen tot leven komen. Ze waren niet zedig neergeslagen of in vervoering op het Kind gericht, maar ze keken haar indringend aan.

Ze ziet mij, dacht Maite met een schok. Ze ziet mij echt.

De ontmoeting was zo hevig en zo onverwacht dat haar hand met de kaars erin beefde.

‘Zo, Maite,’ zei de Moeder. ‘Daar ben je dus. Ik dacht al, waar blijft ze.’

Haar golvende koperkleurige haar glansde alsof het op de wind bewoog. Maite staarde naar dat haar en wist: het ruikt niet naar bloemen maar naar zout; het zout van de zee.

Beschroomd zochten haar ogen die van de Moeder weer om te zien of ze zich misschien had vergist; of die zachte, alles vergevende tederheid die ze had verwacht misschien toch ook in dit moederbeeld te vinden was, maar alles wat ze vond was diepte. Glasheldere diepte.

‘Geheimzinnige Bron, bid voor mij,’ fluisterde ze.

‘Waarom moet ik voor je bidden, Maite?’ vroeg de Moeder.

‘Omdat Erro dood is door mijn schuld.’

‘Niet weer hè,’ zuchtte de Moeder. ‘Eerst je moeder, daarna je vader, toen die visser, nu hij. Maite, jouw aandeel aan zijn dood was een druppel in een regenbui. Voedt één druppel al het gewas? Laat één druppel rivieren buiten hun oevers treden?’

Maite zweeg en dacht na. ‘Vergeef mij dan mijn hoogmoed,’ zei ze tenslotte.

‘Met liefde. En je onwetendheid vergeef ik je ook, als jij me maar belooft dat je door zult gaan met leren.’

‘Wat valt er nog voor me te leren?’ vroeg ze schokschouderend. ‘Deze hele reis heeft me niets opgeleverd dan schaamte.’

‘Ho! Domheid en hoogmoed in één zin! Besef je wel hoeveel je leert over je zelf, over hoe mensen denken en voelen en over hoe de wereld in elkaar steekt, met zijn macht en zijn intriges? Die Gideonsbende van jullie is bezig de geschiedenis te veranderen en jij vraagt je af of er iets te leren valt?’

Maite dacht opnieuw aan Padjes gebed. Veilige schuilplaats, bid voor ons... Kon Padjé haar maar zien; ze zou verrukt zijn van haar kracht. Nee, zou ze beamen, in dit moederbeeld valt inderdaad niet te schuilen. Ze gooit de ramen en deuren van je geest wijd open zodat het licht in de verste hoeken doordringt en de wind het stof dat zich daar heeft verzameld naar buiten opjaagt. Ze is nergens bang voor, niet voor de dood en niet voor het leven, en ze is al die mannen de baas. Daarom hebben ze haar verstopt, Mai. Ze zijn bang voor haar.

Van de kaars was nog maar een klein stompje over. Warm kaarsvet droop langs haar hand toen ze hem nog eenmaal omhoog hield. De mond van de Moeder leek zich in een kleine glimlach te ontspannen, maar ze sprak niet meer. Had ze eigenlijk wel gesproken?

‘Ik wil vanavond niet naast de abt zitten,’ zei ze na haar terugkeer tegen Salazar.

Die trok zijn wenkbrauwen op en zei: ‘En sinds wanneer bepaal jij de tafelschikking?’

Ze keek hem aan zoals de Moeder haar had aangekeken: kalm en onbevangen. ‘Als u hem laat weten dat doña Catalina dolgraag zijn tafeldame zou zijn heeft hij daar vast begrip voor.’

Hij keek haar onderzoekend aan. ‘Dat is goed,’ zei hij tenslotte. ‘Ik zal het regelen.’

Achttien

Urdax bracht onverwacht veel gratiezoekers, maar de toeloop in Zugarramurdi was zo gering dat Salazar besloot met de beide priesters vooruit te reizen naar Valderro. Met de tolken en de secretarissen, maar zonder muilezels en vrijwel zonder bagage; zelfs met alleen de paarden was de weg lang en zwaar.

Firmin was een dag lang niet te genieten.

‘Het arme motje mist zijn kaars,’ spotte Felipe, maar de werkelijke reden was banaler.

Zugarramurdi beviel hem doodeenvoudig niet. De kamers in het logement waren smerig, zei hij, en hun verhoorkamer in de oude pastorie was te klein en te warm. De geringe belangstelling maakte zijn wrevel nog groter. ‘Deze had ook naar Urdax kunnen komen,’ gromde hij na elk verhoor.

Ook het regime van doña Catalina die baziger dan ooit de leiding overnam viel hem zwaar. Ze eiste een stipte navolging van de regels en hield vooral hem en Maite met argusogen in de gaten. Maite kon het weinig schelen. Ze was al lang blij dat ze niet ingekwartierd waren in het politiebureau waar het allemaal begonnen was en de alziende ogen van het Moederbeeld namen haar meer in beslag dan de priemende ogen van doña Catalina.

Ik had haar om moed moeten vragen, dacht ze. De moed om de dood te accepteren zonder hem in mijn greep te willen krijgen door mijzelf tot schuldige te maken. De moed om aan papa, mama, Jon, Padje en Tomas te denken zonder ogenblikkelijk weg te vluchten van de pijn van het gemis. Ik heb de gevangenis verdragen, de garrotes. Waarom dit dan niet? In de kerk, waar ze bij gebrek aan eigen priesters de mis bijwoonden, probeerde ze Erro te zien zoals hij had geleefd, blij rennend tussen de banken, maar het lukte nooit lang: steeds weer ging haar blik als vanzelf naar de plek waar hij kermend op de grond had gelegen, zijn gezicht overdekt met snot en steeds weer moest ze vechten tegen het overweldigende gevoel van schuld dat met dat beeld gepaard ging. Een waterdruppel, hield ze zich zelf voor.

‘Ik wil een wandeling maken,’ zei ze die avond tegen Firmin. ‘Ga je mee?’

Hij stemde gretig in. Het enige dat hem in Zugarramurdi kon bekoren was haar gezelschap, zei hij. 'Maar waar gaan we eigenlijk heen? Je ziet er uit alsof je een plan hebt.'

'Wacht maar af.'

De weg naar de schaapskooi geurde naar kamperfoelie en teunisbloem, zoete, overweldigende geuren in de avond die langzaam koeler werd, maar nauwelijks donker.

'Morgen is het de langste dag van het jaar,' zei Firmin.

Maite stond stil en keek hem met grote ogen aan. 'Echt waar?'

'Ja,' zei hij. 'Hoezo? Voel je opeens een onbedwingbare neiging om een vreugdevuur te maken en er omheen te dansen?'

Ze glimlachte weemoedig. 'Nee, die tijd is voorbij.'

'Voorbij, voorbij...Krijg ik nu eindelijk, als enige, de waarheid te horen over je heksenverleden?'

Ze gaf hem een duw. 'Plaag me niet.'

Een tijdlang liepen ze zwijgend naast elkaar over het smalle pad. Geelachtig stof wolke op waar ze hun voeten neerzetten.

'Volgens mijn vader ben ik geboren op de langste dag van het jaar,' zei ze tenslotte. 'En dat betekent dat ik morgen achttien word.'

Ze stond stil en staarde naar het westen, waar de dalende zon de hemel rood kleurde. 'Als ik achttien bent, komt hij terug. Dat heb ik al die tijd gedacht, totdat ik begreep hoe het zat met hem en de Schim. Al die jaren lag ik er in bed over te fantaseren hoe hij opeens voor de deur zou staan, en zou zeggen: Maite, mijn kind, alles is vergeven en vergeten. Ga mee naar ons nieuwe huis, dan zullen we daar je verjaardag vieren.'

Firmin, naast haar, pakte haar hand.

'Ik wist precies hoe het huis eruit zag,' zei ze dromerig. 'Ik zou een kamer krijgen met een echt bed en in plaats van een vuurplaats zoals in ons huisje zou er een fornuis zijn met wel vijf pannen. En in de kamer zouden we een schouw hebben die minstens even groot was als die van vader Antonio. Als het winter was en de westerstorm tegen de muren beukte zouden we daar samen zitten zonder maar één moment bang te hoeven zijn dat er iets stuk zou waaien. En overal stonden prachtige dingen die hij had meegenomen van zijn reizen.'

Nu keerde Firmin zich naar haar toe en nam ook haar andere hand in de zijne. 'Mijn ouders hebben zo'n huis. Ik zal binnen afzienbare tijd ook zo'n huis hebben.'

'Ja,' zei ze. 'Jij boft maar, Firmin. En je hoeft er niet eens kaper voor te worden.'

‘Jij kunt ook in zo’n huis wonen, Maite.’

Ze maakte haar handen voorzichtig los. ‘Ik ben tevreden met mijn eigen huis. Niemand heeft zo’n uitzicht als wij.’

Hij schudde zijn hoofd, langzaam en steeds opnieuw. ‘Je hoort daar niet meer. Het zou zijn alsof...’ Hij zocht naar woorden, zei uiteindelijk schouderophalend: ‘Alsof een vogel die heeft leren vliegen terug zou kruipen in zijn ei.’

Ze reageerde niet maar versnelde haar pas. Voor hen lag de schaapskooi. De deur hing scheef, er zat een gat in het dak, maar hij leek vooral veel kleiner dan in haar herinnering. ‘Daar heb ik geslapen,’ zei ze. ‘In oktober, met Jon en de visser. Het vroomde dat het kraakte.’ Zonder veel belangstelling nam Firmin de schaapskooi op. ‘Jij liever dan ik,’ dat was alles wat hij zei, en toen ze de hut van binnen wilde bekijken bleef hij staan terwijl hij gedachteloos grasaren van hun stengel rukte.

De vloer van de schuur was bezaaid met schapenpoep. Grote blauwzwarte vliegen verdrongen zich brommend om haar blote huid.

‘Laten we maar teruggaan,’ zei ze.

De volgende ochtend wachtte haar een verrassing.

Op de kale, krakende trap van de herberg kwam ze opeens de koopman tegen.

‘Kijk nou,’ zei hij stomverbaasd. ‘Als dat Marita niet is.’

‘Maite,’ verbeterde ze.

‘Maite, dat was het.’ Hij monsterde haar van hoofd tot voeten. ‘Je bent een dame van de wereld geworden. Dure kleren, dat zie je zo. En van mij wilde je nog niet eens een doek aannemen. Logeer je hier? Werk je hier?’

‘Ik werk voor de inquisitie, als tolk,’ zei ze terughoudend. ‘Tijdelijk, tot ik weer terug ga naar huis.’

‘Bij die nieuwe?’ vroeg hij nieuwsgierig. ‘Die Salazar Frias? Hij gooit de zaak nogal op zijn kop, schijnt het. Of je nou in Pamplona bent of hier, ze zijn allemaal vol van hem. Fel tegen of fel voor, maar weinig er tussen in.’

Hij klopte haar vaderlijk op haar arm. ‘Je zoekt je vrienden in hogere kringen en dat is verstandig. We moeten allemaal zo ver komen als we kunnen. Maar waarom wil je in hemelsnaam terug naar dat hutje van je? Als je niet bij je machtige vriend wilt blijven, kom dan voor mij werken. We hadden het toch gezellig samen?’

Ze stonden nog steeds op de trap. Boven hoorde ze voetstappen naderen. Je zou zien dat het doña Catalina was. Of Firmin. Van beide kon ze zure commentaren op haar ontmoeting verwachten.

‘Ik zal het in beraad houden,’ zei ze, ‘Maar nu moet ik verder, naar de mis.’

‘Dan loop ik met je mee naar de kerk,’ zei hij prompt. ‘Het komt me goed uit dat jij nu bij die lui hoort, want ik zit met een vraag.’

Buiten gekomen keek hij even om zich heen en vroeg haar toen zacht: ‘Weet je toevallig hoe die nieuwe tegenover Protestantse bijbels staat?’

‘Hij gelooft niet erg in heksen, maar hij is wel tegen ketterij,’ zei Maite aarzelend. ‘Hij is en blijft een inquisiteur. De heilige moederkerk moet beschermd worden, zegt hij.’

De koopman knikte ernstig. ‘Daar was ik al bang voor. Maar goed, dit blijft tussen ons, hè, ik heb je niets gevraagd. Denk je dat ze mijn handel gaan onderzoeken?’

‘Nee,’ zei ze. ‘Geen sprake van. Salazar is in Valderro en iedereen hier is druk met de verhoren.’

Maite kon de kerk al zien. In het kleine groepje bij het portaal meende ze Firmin, Felipe en Rodrigo te herkennen. Ze vertraagde haar pas en bad dat de koopman nu om zou keren. Die wreef tevreden zijn handen.

‘Dat is mooi,’ zei hij. ‘Al had ik die nieuwe best eens willen ontmoeten. Nou, meid, ik zal je niet langer in verlegenheid brengen, het ga je goed. Je weet mijn huis te vinden, dus als je je nog eens bedenkt...’

‘Dan kom ik naar u toe,’ beloofde ze. ‘Nog één ding. Heeft u ooit nog iets van Estevania gehoord?’

Zijn gezicht betrok op slag. ‘Niets. Van de aardbol verdwenen. We zullen er wel nooit het fijne van weten, je krijgt eerder een steen aan het praten dan die lui van de inquisitie. Niks ten nadele van jouw vrienden hoor, maar zo is het systeem nou eenmaal. Alles onder de pet houden en geen haan die d’r naar kraait.’

Toen ze na de mis terugkwamen in de herberg om hun simpele ontbijt te nuttigen, overhandigde de waard haar een pakje in bruin papier. ‘Van de koopman van de muilezelkaravaan.’

Op haar kamer maakte ze het open. Er zat een omslagdoek in en een doosje gekonfijte dadels.

Las Cinco Villas

Op de zesde avond van hun verblijf in Zugarramurdi was Maite ongewild getuige van een heftige woordenwisseling tussen doña Catalina en Firmin.

‘Jouw haast heeft niets met ijver te maken,’ beet de statige vrouw hem toe.

‘En uw onwrikbaarheid niets met intelligentie.’

Vanuit de nis waarin ze zich had teruggetrokken zag Maite alleen de verstrakkende rug van doña Catalina.

‘Ze wens ik niet te worden toegesproken door jou, snotneus.’

‘We gaan toch,’ zei Firmin fel. ‘Dan maar zonder uw goedkeuring. Elke dag in dit godvergeten oord is er een te veel.’

‘Ga dan maar,’ snauwde ze. ‘Bijt de hand maar die je al zo lang voedt. Ik zal met plezier toezien hoe Alonso jou laat vallen, verwende aap. Als je mijn zoon was...’

‘Dan was ik ook al lang naar het Nieuwe Spanje vertrokken,’ zei hij neerbuigend.

Doña Catalina haalde razendsnel uit en haar vlakke hand trof hem op zijn wang.

Op dat moment kwam Rodrigo aanstormen door de gang. Zonder haar te zien rende hij voorbij de nis waarin Maite zich schuil hield. ‘Ze zijn terug! Don Alonso en de priesters zijn terug!’

‘Geen minuut te vroeg,’ zei Firmin nijdig, zijn hand op de getroffen plek.

Rodrigo hield zijn pas in. ‘Wat is hier aan de hand?’ vroeg hij, kijkend van de een naar de ander.

Maar hij kreeg geen antwoord. Doña Catalina beende weg, de gang in, en Firmin liep de smoezelige kamer binnen die voor hun samenkomsten was gereserveerd. Rodrigo bleef even aarzelend staan, haalde zijn schouders op en ging achter doña Catalina aan.

Maite kwam tevoorschijn. Ze keek even zoekend om zich heen en zag Firmin staan. Voor een van de kleine ramen, zijn handen diep in zijn zakken. Toen ze naast hem stond zag ze zijn kaken malen.

‘Waar ging dat over?’

Geen antwoord. De kaken maalden driftig door.

Ze legde een hand op zijn arm en voelde de spanning in zijn spieren. Hij bleef maar strak voor zich uitkijken. Ze streelde hem zacht.

Opeens draaide hij zich naar haar toe en sloeg zijn armen om haar heen. Met zijn gezicht in haar doek gedrukt zei hij gesmoord: 'Ik haat dat mens.'

Ze probeerde zich voorzichtig aan zijn omarming te onttrekken. Hij voelde het en liet haar los. 'Het spijt me. Ik vergeet mijn manieren.'

Maite glimlachte. 'Waarom haat je haar en wat was dat nu, daarnet?'

'O...' Hij wreef even langs zijn wang die een rode vlek vertoonde. 'Vanaf het dag dat don Alonso zich voor mij begon te interesseren, werkt ze me tegen. Haar eigen zoon is inquisiteur in het overzeese Nieuwe Spanje, bij die heidenen met hun bloedoffers en hun vreemde goden. Ze schijnt te denken dat hij bij haar zou zijn gebleven als don Alonso hem net zo had gesteund als mij, maar dat is natuurlijk onzin. Die arme jongen is alleen maar gevlucht om aan zijn bazige moeder te ontkomen.'

'En daar ging jullie ruzie over?' vroeg Maite verbaasd.

'Nee, nee... Ik wil hier weg, ik wil doorreizen naar Las Cinco Villas, maar zij wil beslist op don Alonso wachten. We mogen daar niet heen zonder hem, zei ze.'

'Waarom niet? Wat is er zo bijzonder aan Las Cinco Villas?'

'Geen idee, ze deed alleen maar laatdunkend. Er waren daar zaken gaande die mijn begrip te boven gaan, zei ze, zoiets.' Zijn kaken begonnen alweer boos te bewegen.

'Nou, nu don Alonso terug is, zullen we wel snel vertrekken,' zei Maite sussend.

'Goddank. Ik heb het hier helemaal gezien. Nergens waren de mensen zo bot en afwijzend als hier.'

Maite staarde zwijgend naar de kerk aan de andere kant van het plein, waar ze het Edict des Geloofs had horen verkondigen. Waar ze Erro voor het laatst had zien lachen.

Lesaca, Vera, thuis.

Ze zuchtte diep. 'Ik wil ook wel weer eens verder,' zei ze.

Nog dezelfde avond riep Salazar zijn staf bijeen. Hij prees de achterblijvers voor hun harde werken. Doña Catalina zat naast hem, maar over haar woordenwisseling met Firmin werd geen woord gezegd.

'Onze volgende halteplaatsen vereisen extra zorgvuldigheid,' zei Salazar. 'Zoals jullie weten zitten we hier dichtbij de Franse grens. Jullie weten ook dat de heksenvervolgingen nergens

bloediger zijn geweest dan juist in Labourd, aan de Franse kant. Je zou kunnen zeggen dat de gekte daar is begonnen, ook voor ons. Een paar personen hebben er een belangrijke rol in gespeeld. Dat was in de eerste plaats Pierre de Lancre, een rechter uit Bordeaux, die als een bezetene in Labourd heeft huisgehouden. Exacte aantallen zijn niet bekend, maar het is vrij zeker dat hij zo'n tachtig mensen heeft laten verbranden, en dat was wat hem betreft nog lang niet genoeg. Volgens hem lopen er in Labourd minstens drieduizend heksen rond.' Hier en daar werd gelachen, maar Salazar vervolgde ernstig: 'Die massale verbrandingen zijn nog maar kort geleden. Hier in Zugarramurdi zijn de mensen ook getekend door de vervolging maar je zult zien dat de angst en de woede daar nog veel sterker zijn. Daar komt nog bij dat de lokale machthebber, de Heer van Urtubie, van huis uit Frans is. Dankzij hem kreeg het gebied een zaakgelastigde van de inquisitie die ook al van Franse komaf is. Je begrijpt dat zoiets kwaad bloed zet: een Franse heer die een Frans vriendje op zo'n belangrijke post weet te krijgen om langs die weg af te rekenen met zijn tegenstanders. Hualde, de zaakgelastigde, heeft heel wat van zijn vijanden vervolgd en ter dood laten brengen.'

'We begeven ons dus in een wespennest,' zei doña Catalina, met een nijdige blik naar Firmin. Salazar knikte. 'Eén: de bevolking zal ons met woede en achterdocht ontvangen. Twee: de Heer van Urtubie zal ons allerhartelijkst uitnodigen voor een verblijf in een van zijn kastelen, maar als we daarop ingaan zijn we onze onafhankelijkheid kwijt. Drie: Hualde is nog steeds een zaakgelastigde van het Heilige Officie en na dit korte stukje geschiedenis zullen jullie begrijpen dat zijn opvattingen en de onze wat uiteenlopen. In de kerkers van de Heer van Urtubie zitten bijna honderd verdachten, die samen nog eens duizend anderen van medeplichtigheid hebben beschuldigd.'

'Werk aan de winkel, dus,' zei Rodrigo opgeruimd.

'Ja,' zei Salazar langzaam. 'Temeer omdat voor Hualde en de zijnen niemand onschuldig kan zijn. In die kerkers zitten ook tientallen kinderen, de jongste niet ouder dan vijf, zes jaar. Veel van hen zijn destijds gewoon gevangen genomen en net zo lang onder druk gezet tot ze alles bekenden wat hen door hun ondervragers was ingefluisterd. We ontkomen er dus waarschijnlijk niet aan om ook hun verklaringen op te nemen; we kunnen ze waarschijnlijk niet zonder meer vrijspreken.'

Firmin fronste geërgerd. 'Ik begrijp dat we geen grensconflict willen en dat we dat heerschap daarom wat omzichtig moeten behandelen. Maar waarom moeten we slijmen tegenover

een simpele zaakgelastigde met archaïsche ideeën die bovendien naar heel wat maatstaven een doodgewone misdadiger is?’

Salazar keek hem aan en glimlachte. ‘Omdat, beste Firmin, deze simpele zaakgelastigde een paar machtige vrienden heeft, zoals onze vriend Valle. We kunnen rustig stellen dat hij hier de toon heeft gezet. Sinds zijn visitatie, nu bijna een jaar geleden, is het een en al hel en verdoemenis wat hier van de kansel wordt gepredikt.’

Iedereen liet de woorden op zich inwerken.

‘En wij vonden de sfeer hier al zo gespannen,’ mompelde Jorge.

‘Niemand zal ons daar met open armen ontvangen,’ beaamde Salazar. ‘De machthebbers niet, de kerk niet en de burgers niet.’

‘Maar waar slapen en werken we dan?’ vroeg Felipe.

‘Er is een herberg net buiten Bera,’ zei Salazar. ‘Maar hoewel hij groot is, zullen we moeten woekeren met de ruimte. Misschien zullen we verhoren in de open lucht moeten doen, of in een schuur.’

Het weiland met de menners, de mannen op hun zwarte paarden, de kooi... Maite zag het opeens allemaal weer voor zich. ‘Toch niet de Gouden Ever?’ vroeg ze.

Salazar keek haar aan. ‘Ja, jij kent hem, dat was ik even vergeten.’

Alle ogen waren op haar gericht. Een gevoel van paniek be kroop haar bij het zien van zoveel bekende gezichten. Vandaaruit is het maar vier uur. Vier uur, en dan verdwijnen ze uit mijn leven. Verdwijnt iedereen die Padje kent. Die weet hoe cel 17 eruit ziet. Die het verhaal van Tomas kent. Vier uur, en alles wat ik heb geleerd doet niet meer ter zake. De negen belangrijkste maanden uit mijn leven zullen verdwijnen zonder een spoor na te laten. Ik zal alleen zijn, volkomen alleen, zelfs als ik samen ben met Jon.

Honderd heksen, duizend medeplichtigen? Het mochten er van haar nog veel meer zijn.

Hualde

De lage zon wierp banen van stoffig licht op het water van de Bidasoa. Hier en daar begonnen de bomen rood te kleuren en de eerste bladeren dwarrelden al zonder haast omlaag. Net als toen, dacht Maite. Toen de rivier nieuw voor me was en ik elk beeld probeerde te onthouden omdat ik het maar een enkele dag zou zien. Toen mijn huid nog ongeschonden was en ik me geen leven kon voorstellen zonder Jon.

Ze reed alleen. Firmin had haar eerst een tijd vergezeld, maar zijn onstuimige vreugde over hun vertrek uit Zugaramurdi en de uitdagingen die hen in Bera wachtten lieten zich niet goed rijmen met haar weemoedigheid. Ik begrijp het, je wilt liever alleen zijn, had hij gezegd en nog voor ze dat goed en wel had bevestigd had hij zijn paard de sporen gegeven. Nu reed hij met zijn vrienden een eigen route: via zijpaden en het grasland langs de weg cirkelden ze als jonge honden om het langzaam voortstappende gezelschap heen.

Aan het hoofd van de stoet reden Salazar en doña Catalina. Ze waren druk in gesprek, maar Maite, die achter hen reed, hoorde aan hun stemmen dat hun gesprek eerder zakelijk dan vriendschappelijk was. Kort voor de weg naar links boog en er alleen nog een pad was dat de Bidasoa volgde, hield Salazar zijn paard in.

‘Wat is er?’ vroeg doña Catalina.

Hij gaf geen antwoord, maar keek met grote belangstelling naar een figuur rechts van de weg, net voor de splitsing. Totdat hij even float. ‘Interessant. Rector Hualde komt zijn opwachting maken.’

Doña Catalina volgde zijn blik. ‘Weet je zeker dat hij het is?’

Hij knikte. ‘We hebben elkaar al eerder ontmoet.’

‘En wat betekent dat?’

‘Dat zullen we gauw genoeg weten.’

Zonder nog naar haar om te kijken reed hij in draf op de roerloze gestalte af. Het was een man in een soutane, zag Maite nu. Hij liep Salazar tegemoet en schudde hem de hand zodra hij was afgestegen. Firmin en Rodrigo kwamen aan galopperen maar minderden vaart zodra ze naast Maite reden.

‘Met wie heeft onze eminente voorganger daar een onderonsje?’ vroeg Firmin hijgend.

Doña Catalina antwoordde niet. Maite ze kort: ‘Met de rector Hualde.’

Bij het horen van die naam floot ook Firmin even, precies zoals Salazar had gedaan. Doña Catalina wierp een spottende blik over haar schouder.

Stapvoets, met Firmin en Rodrigo nu voorop, naderden ze de beide mannen, maar Salazar beduidde hen met een handgebaar dat ze moesten wachten.

De rector Hualde, zag Maite nu, was een bleke jonge man met een scherp gesneden maar niet onaantrekkelijk gezicht. Hij keek Salazar ernstig aan en probeerde tot twee keer toe diens hand te pakken, maar het leek of Salazar zijn gebaar niet begreep: zodra zijn hand de zijne naderde begon hij kalmerend op de flanken van het paard te kloppen. Uiteindelijk schudden de beide mannen nogmaals elkaars hand. Hualde draaide zich om en sloeg het pad in, Salazar steeg weer op en wendde zijn paard naar de wachtende groep.

‘En?’ vroegen doña Catalina en Firmin tegelijk.

Salazar glimlachte. ‘De brave rector kwam ons zijn diensten aanbieden. Hij complimenteerde me met het wijze besluit – zijn woorden – om onze intrek te nemen in de herberg.

Objectiviteit was een groot goed, zei hij. Hij betreurde het dat mijn goede vriend de bisschop van Pamplona zijn inspanningen verkeerd heeft begrepen – zijn woorden alweer – en zou graag de kans krijgen om ons zijn methoden, die hij zeer effectief noemt, uit te leggen. Met het vriendelijke verzoek om de bisschop vervolgens te laten weten dat hij te snel heeft geoordeeld.’

‘Wat moet hij van de bisschop?’ vroeg Firmin fronsend.

‘Eerherstel en een nieuwe kans op een functie bij het Heilige Officie. Valle schijnt hem vorig jaar zoiets te hebben toegezegd, maar met zijn vernietigende rapport aan de Hoge Raad heeft de bisschop roet in het eten gegooit. Ja, hij is intelligent en ambitieus, onze Hualde. Met een rectoraat in een uithoek van het land neemt hij geen genoegen.’

‘Dat moet jou toch aanspreken,’ zei doña Catalina tegen Firmin. ‘Misschien kunnen jullie wel vrienden worden.’

Firmin liet zich niet op stang jagen. ‘En wat gaat er nu gebeuren, Don Alonso? Krijgt hij zijn kans?’

‘Zeker,’ zei Salazar. ‘Als vertegenwoordiger van de lokale parochie moet ik hem hoe dan ook raadplegen. Ik heb hem uitgenodigd om ons vanavond tijdens de maaltijd zijn verhaal te komen vertellen.’

‘Als dat ons maar niet de eetlust beneemt,’ grinnikte Firmin.

‘Jou kennende is daar heel wat meer voor nodig,’ zei doña Catalina scherp.

Salazar keek hen aan en zuchtte.

De herberg had niet genoeg kamers voor iedereen. Voor de bedienden was op de grote zolder een slaapzaal ingericht, maar ook de rest van het gevolg zag zich gedwongen om een kamer te delen. Alleen Salazar had een kamer voor zich alleen, daarvoor was het comfortabele kantoor van de waard van een bed voorzien. Maite sliep op één kamer met doña Catalina.

Nadat ze hun bezittingen hadden uitgepakt, fristen ze zich op voor het middagmaal. Maite had de jurk en het ensemble dat ze van Salazar had gekregen naast elkaar op haar bed gelegd en overwoog wat ze aan zou trekken.

‘Lastig kiezen zeker met zo’n uitgebreide garderobe,’ zei doña Catalina, die gekleed in een zijden onderjurk en lijfje voor de spiegel haar lange zwarte haar borstelde. ‘Je moet nodig iets nieuws hebben, Maite. Ik zal eens kijken of ik nog iets bij me heb dat ik nauwelijks draag.’

‘Ik red me hier uitstekend mee, dank u.’

‘Ik heb je toch niet beledigd?’

‘Nee hoor.’

In de verte luidden de kerkklokken het angelus. Van beneden, uit de herberg, klonk geroezemoes. Ook nu weer was het druk in de Gouden Ever, maar er zou buiten geen wagen met gevangenen staan. Ze zuchtte.

‘Wat vind je eigenlijk van Firmin?’ vroeg doña Catalina, zonder het borstelen te staken. Toen Maite opzij keek zag ze dat de vrouw haar via de spiegel oplettend gadesloeg.

‘Hij is een goede ondervrager,’ zei ze. ‘Hij neemt voor iedereen de tijd en hij baseert zijn oordeel uitsluitend op de feiten.’

Doña Catalina legde de borstel neer en keek glimlachend om. ‘Je bent toch niet bang voor me, Maite?’

‘Daar is toch geen enkele reden voor?’ zei Maite, ook met een glimlach.

‘Dan is het goed.’ Nog steeds die glimlach. Nu draaide ze zich weer naar de spiegel.

Langzaam en met een stem die lager klonk dan tevoren, zei ze. ‘Maar je weet best wat ik bedoel, nietwaar. Wat vind je van hem... als man.’

‘Hij ziet er goed uit.’

‘Dat is alles?’

Maite schokte even met haar schouders. 'Hij is vrolijk. Energiek.'

'Het zou me niet verbazen als hij je binnenkort gaat vragen,' zei doña Catalina, weer driftig borstelend.

Maite draaide haar rug naar de spiegel. Doña Catalina Ze mocht haar plotselinge kleur niet zien.

'Denk je dat zelf ook?'

'Ik begrijp niet goed wat u bedoelt, doña Catalina.'

'Onzin,' klonk het geërgerd. Het borstelen was kennelijk klaar. Ze draaide het lange haar handig in een wrong die ze vastzette met spelden. 'Jongens als hij trouwen niet zomaar met een meisje dat ze aardig vinden, Maite. Zijn familie heeft ongetwijfeld al een partij op het oog die de macht en het aanzien van de familie versterkt of tenminste in stand houdt. Een huwelijk met een meisje dat in het Huis van Bewaring heeft gezeten is natuurlijk uitgesloten. Ze zouden hem onterven en wat zijn toekomst betreft, hij zou nog blij mogen zijn als de Inquisitie hem een secretariaat aanbiedt. Zoveel talent verspild... ik moet er niet aan denken.'

'Het is mooi dat u zo begaan bent met zijn toekomst,' zei ze, haar woede onderdrukkend.

'Ja...Ik hoop dat jij dat ook bent, Maite.'

'Firmin en ik zijn vrienden, meer niet.'

Een bediende kwam zeggen dat het middagmaal over een kwartier zou worden opgediend.

'Dank je, beste man,' zei doña Catalina minzaam. 'We komen er aan.'

Een van de gelagkamers was ingericht voort Salazar en zijn gezelschap. Het reisaal stond er maar ook een lange tafel waaraan ze de komende tijd zouden werken en eten. Hualde had een plaats aan het hoofdeinde gekregen. Hij had geen bord – op zijn eigen verzoek, zei Salazar, die hem introduceerde. Nu pas zag Maite hoe bleek hij was. De huid rond zijn ogen leek haast blauw.

Onder het nerveuze toezicht van de waard zette een stoet bedienden een rijke keuze aan gerechten op tafel.

'We zullen hier in elk geval niet verhongeren,' stelde Rodrigo tevreden vast.

Toen iedereen at kreeg de jonge rector het woord.

'We zijn hier, zoals u weet, slechts een steenworp verwijderd van de Franse grens,' begon hij. Zijn stem was laag en melodieuze. 'Het is in dit gebied dat ook voor Spanje de plaag is

begonnen. Zelfs ten tijde van de visitatie van inquisiteur De Valle Alvarado was de heksensekte hier relatief onbekend. Kort na zijn vertrek heeft er echter een ware explosie van het Kwaad plaatsgevonden.'

En we weten allemaal hoe dat kwam, dacht Maite.

'Sindsdien heb ik mij onvermoeibaar gewijd aan het bestrijden daarvan. Alle bondgenoten die ik in deze strijd kon gebruiken heb ik in dank aanvaard, ook als hun opvattingen op onderdelen afweken van de mijne.'

'Wat een Judas,' fluisterde Firmin tegen Maite zat. 'Afwijkende opvattingen...Twee handen op een buik waren het, hij likte de handen en de voeten van zijn grote voorbeeld.'

'De heer van Urtubie?'

Een strenge blik van Salazar deed hen beide zwijgen.

'De methode waarvoor ik eerbiedig uw aandacht vraag is die van het afzonderen van de kinderen. De eerwaarde bisschop van Pamplona heeft die in harde bewoordingen veroordeeld, helaas voor ik de positieve effecten ervan met hem kon delen. Wellicht kunnen mijn cijfers u overtuigen...' Hij nam de foliant die voor hem lag van tafel, bladerde er in en begon te lezen.

In 1610: 134 kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar in afzondering geplaatst. Een intensief verhoor van deze kleinen gedurende een periode van tenminste dertig dagen, bij een enkeling uitlopend tot zestig dagen, heeft geresulteerd in 485 uitvoerige verklaringen, stuk voor stuk op schrift gesteld en door zowel de kinderen als onafhankelijke getuigen onderschreven. In de achterliggende negen maanden van dit jaar: 29 kinderen geïnterneerd, resulterend in 221 nieuwe, gedetailleerde verklaringen. Helaas heeft de tussenkomst van de bisschop er, ongewild neem ik aan, toe geleid dat arrestaties door het Heilige Officie tot op heden slechts mondjesmaat hebben plaatsgevonden. De kerkers van het kasteel zitten dan ook overvol met schuldigen die wachten op transport. Erger is dat veel van hun handlangers nog steeds op vrije voeten zijn. Er zijn verhoren, bij voorkeur onder druk, nodig om het Kwaad in deze streken volledig uit te roeien. Nog steeds vang ik noodgedwongen tientallen kinderen op in mijn rectorij. Weerloze kinderen die anders weer elke nacht ontvoerd zouden worden naar een van de vele akelarres in deze streek. maar ook jeugdige heksen die straf verdienen voor hun zonden.'

Hij keek de kring rond en liet zijn ogen tenslotte rusten op Salazar. 'Als u, genadige heer, mijn verklaringen zou willen erkennen, kan het leven in Bera eindelijk weer zijn normale loop hervatten. Het zou u bovendien veel werk besparen.'

Salazar bedankte hem voor zijn woorden en vroeg de aanwezigen of zijn naar aanleiding van Hualdes verhaal nog vragen hadden.

'Die getuigenverklaringen,' zei Firmin. 'Hoe zijn die verkregen?'

Hualde schraapte zijn keel. Wij hebben de onder ede verkregen verklaringen van de kinderen voorgelegd aan eerbiedwaardige burgers van deze stad. Vervolgens hebben wij hen gevraagd om de verklaringen te onderschrijven, wanneer en voor zover zij geen gerede twijfel ten aanzien van het gestelde hadden.'

'Maar waren zij ook feitelijke getuigen? Konden zij de beschuldigingen van de kinderen uit eigen waarneming en onder ede bevestigen?'

'Heksen, maar zeker hun patroon en beschermheer de duivel, zijn veel te gewiekst om anderen getuige te laten zijn van hun wandaden,' zei Hualde wrevelig.

'U heeft kleine kinderen lang van hun ouders gescheiden,' zei Doña Catalina nu. 'Hoe en door wie werden zij in uw rectorij verzorgd en op welke wijze zijn hun verklaringen verkregen?'

'Hier spreekt een moeder,' glimlachte Hualde.

Doña Catalina wierp hem een ijzige blik toe.

'Kinderen,' zei hij vlug, licht kleurend, 'zijn snel afgeleid. Men dient hen te helpen zich te concentreren. Ook zijn zij van nature loyaal aan de ouders, zelfs als deze ouders het kwaad vertegenwoordigen. Wij hebben effectieve methoden ontwikkeld om hun aandacht te richten en hebben gebruik gemaakt van deze natuurlijke loyaliteit.'

'In de brief van de bisschop aan de Hoge Raad schreef hij dat u de kinderen onder meer vertelde dat hun ouders gemarteld of zelfs verbrand zouden worden als zij niet mee zouden werken,' zei Salazar.

'Maar dat is toch ook zo?' zei Hualde. 'Wanneer heksen, ketters, tegen beter weten in volhouden onschuldig te zijn, worden zij toch oneindig veel strenger gestraft dan wanneer ze bekennen?'

Maite keek naar het mes in haar hand. Een zwaard. Klein, maar toch...

'Minderjarige kinderen dienen volgens de laatste instructies altijd te worden vrijgesproken,' zei ze. 'Toch spreekt u over jonge kinderen die u wilt laten straffen. Ik vraag me zelfs af of

het weghalen bij de ouders al niet beschouwd zou kunnen worden als straf. Daarmee zou uw aanpak ook zonder verdere straf al in strijd zijn met de voorschriften.'

'Bravo,' grinnikte Firmin.

'Ik vrees dat u mij niet goed heeft begrepen,' zei Hualde. 'De kinderen verblijven bij mij in het belang van hun zielenheil.'

'U moet wel veel van kinderen houden,' smaalde Felipe.

Daarna bleef het stil.

Salazar stond op. 'Aangezien er geen vragen meer lijken te zijn., dank ik u voor uw toelichting, Don Lorenzo. Wanneer u mij uw stukken laat brengen zal ik bezien of en in hoeverre ik er gebruik van kan maken.'

Met een stijve buiging nam de jonge man afscheid van zijn gehoor. Salazar begeleidde hem naar de deur. Zodra hij die weer achter de jonge priester had gesloten, brak er een storm van verontwaardiging los.

Brug

Iedereen had wel iets over de bleke jongeman te zeggen, alleen Salazar zweeg. In gedachten verzonken at hij rijden.

Pas toen het verontwaardigde geroezemoes wegebde zei hij: 'Er zijn een paar zaken die ik onder jullie aandacht wil brengen. Eén: Hualdes bezoek aan ons zal inmiddels wel algemeen bekend zijn. De mensen hier haten hem; hem en zijn machtige beschermer, de heer van Urtubie. Maar ook de Inquisitie kan hier geen goed doen sinds het bezoek van mijn confrater De Valle Alvarado, die het uitstekend met beide heren kon vinden. Pas na zijn bezoek is de heksenjacht hier immers in alle hevigheid losgebarsten. Zelfs als we nogmaals het edict van gratie afkondigen is het dus nog maar de vraag of ze ons genoeg vertrouwen om zich bij ons te melden. En als ze zich niet melden, kunnen wij niets doen en blijft de waanzin hier voortduren.'

'Kunnen we niet...' begon Firmin, maar Salazar hief een hand op en zei: 'Straks, Firmin. Laat me eerst mijn tweede punt van zorg met jullie delen. Wanneer de angst en het wantrouwen zo wijdverbreid zijn als hier, is bijna iedereen een potentiële verdachte. Stel dat het vooruitzicht van gratie hen toch doet besluiten om naar ons toe te komen, dan zal het horen van al die mensen zelfs met onze versnelde procedures maanden duren. De vraag is bovendien hoe lang de rust daarna gehandhaafd zal blijven. Wij zijn hier maar tijdelijk, maar Hualde en de heer van Urtubie blijven.'

'Kunt u Hualde niet laten overplaatsen?' vroeg Luis. 'Naar het Nieuwe Spanje of zo?'

'Ik vrees dat hij daar nog meer slachtoffers zou maken,' zei Salazar. 'Maar een aanstelling elders, in een omgeving met strikte regels, dat is zeker een optie. Maar wel een optie die tijd vergt.'

'Wat zijn de beweegredenen van zijn machtige vriend eigenlijk,' wilde Felipe weten. 'Angst? Bloeddorst? Verveling?'

'Macht,' zei Salazar. 'Zoals zo vaak. De kasteelheer heeft veel vijanden. Veel daarvan bevinden zich inmiddels in gevangenissen hier en in Frankrijk.'

'In Frankrijk? Spaanse burgers? Hoe heeft hij dat voor elkaar gekregen?'

‘Hij is goed bevriend met de rechter die verantwoordelijk is voor de massale executies in Labourd, Pierre de Lancre.’

‘Maar dat is machtsmisbruik,’ zei Firmin verontwaardigd.

Salazar knikte. ‘Zeker. Er loopt een onderzoek naar beiden, maar dat vordert maar traag.’

‘Te veel machtige vrienden,’ begreep Rodrigo.

‘Zal ik Francisco er eens naar laten kijken?’ vroeg Doña Catalina aan Salazar.

‘Wat meer druk zou ons zeker kunnen helpen,’ zei Salazar.

‘Ze bedoelt haar neef,’ fluisterde Firmin tegen Maite. ‘Francisco de Sandoval y Rojas, adviseur van de koning.’

‘Ken je die dan?’ fluisterde ze terug.

‘Ik heb hem een paar keer ontmoet. Dodelijk saaie man.’

Hij kent een adviseur van de koning, en wie weet, ook de koning zelf...Doña Catalina’s woorden schoten haar weer te binnen. Jongens zoals hij trouwen niet zomaar met een meisje.

Salazar keek de tafel rond. ‘Tot zover onze opposenten, nu de aanpak. Hoe winnen we het vertrouwen, hoe organiseren we de verhoren. Heeft iemand een suggesties?’

‘Ik heb wel een vraag,’ zei Maite. ‘De kinderen mogen op grond van hun leeftijd niet gestraft worden, maar hoe zit het dan met hun verklaringen? Zijn die wel rechtsgeldig?’

‘Heel goed,’ grinnikte Firmin. ‘Schrap al die verklaringen en je bent in één klap de helft van de zaken kwijt. Je moet jurist worden, Mai.’

‘We zouden kunnen beginnen met een groot verzoeningsritueel voor alle kinderen,’ opperde broeder Domingo. ‘Daar komen de mensen wel op af. Zeker de ouders van de betrokken kinderen.’

‘En dan laten we voorafgaand alle kinderen uit de rectorij in processie naar de kerk komen,’ vulde doña Catalina aan.

‘Ha, dat wordt één groot feest,’ zei Rodrigo opgetogen. ‘Er zou alleen nog wat muziek bij moeten.’

‘Maar zo’n openlijke manifestatie zou een fors gezichtsverlies voor Hualde betekenen,’ zei Salazar.

‘Hualde is slim,’ zei Luis. ‘Slim en ambitieus. Hij weet heus wel wat het betekent dat de Hoge Raad Valle en Becerra heeft gepasseerd voor deze visitatie. Zonder een aanbeveling van u, Don Alonso, zie ik voor hem geen toekomst in het Heilige Officie.’

Salazar knikte bedachtzaam. 'Misschien kan ik hem ondertussen op een missie sturen. Iets wat gewichtig klinkt maar het niet is.'

'En op de verdachten die overblijven passen we de congruentiemethode toe,' zei Firmin enthousiast. 'Maar ditmaal grootschalig.'

'Hoe stel je dat voor?' wilde Salazar weten.

'We stellen hen om te beginnen maar een vraag: Naar welke akelarre ga je? Vervolgens...'

'... sorteren we hen per akelarre,' viel Luis hem bij. 'En dan...'

'Mag Firmin zijn idee verder zelf uiteenzetten. Zwijg, vriend, of verantwoord je zo dadelijk met de sabel. Zoals ik al zei, we sorteren hen per akelarre en ondervragen hen dan net als we dat in Santesteban deden. Als er ook maar één antwoord niet strookt met de feiten of de verklaringen van de meerderheid verwijzen we hun verklaringen naar het land der fabelen.'

'Eén lijkt me wat weinig,' zei Salazar. 'Maar twee, daar kan ik mee leven.'

Nog diezelfde dag verkondigde de stadsomroeper dat er die zondag in de San Esteban een plechtigheid zou plaatsvinden waarbij alle kinderen absolutie zouden krijgen; ook degenen die van hekserij waren beschuldigd, ook degenen die in de rectorij verbleven. Na afloop van de mis zouden hun op schrift gestelde verklaringen in het openbaar worden verbrand. En vuurspuwer zou ze aansteken.

Het verbranden was een idee van Salazar maar Firmin had de vuurspuwer bedacht. En als we er geen kunnen vinden, doe ik het wel zelf, beloofde hij opgewekt.

In de vier resterende dagen gebeurde er veel. Koeriers kwamen en gingen. Salazar en doña Catalina bezochten de rectorij samen met een onbekende die in het holst van de tweede nacht was aangekomen. Er werden muilezels naar de rectorij en het kasteel gestuurd die zwaar beladen met geschriften terugkeerden. Firmin en Rodrigo wisten niet alleen een vuurspuwer maar ook een jongleur en een paar tamboers te regelen. Maite en Felipe maakten samen de zoveelste verhoorkamer klaar. Bij elke handeling dacht ze: dit doe ik voor het laatste.

'En, heeft hij je al gevraagd?' vroeg doña Catalina elke avond weer.

'Dat gaat u niets aan,' zei ze nu stevast, wrevelig. 'Waarom zou ze haar tenslotte nog te vriend moeten houden?'

De zaterdag voor de mis was geheel gewijd aan de congruentiemethode. Vijf akelarres werden er in de stukken genoemd, waarvan één in Bera zelf. Te paard bezochten ze alle locaties en noteerden daarvan niet alleen de reistijd erheen maar ook de staat van de weg, de aanwezigheid van huizen of andere gebouwen waarin zich getuigen zouden kunnen bevinden, de aard en inrichting van het terrein en mogelijke opvallende herkenningspunten. Salazar liet hen met gesloten ogen luisteren naar de omgevingsgeluiden: schapen, koeienbellen, kerkklokken, ruisend water, alles wat bezoekers van die plek wel móesten horen. Na terugkeer in Bera gaf hij elk driemanschap de opdracht om, gewapend met een plattegrond, ook de stad te verkennen. Stinkende mestvaalten, heftig uitvallende honden, waterloopjes die een weg kruisten: alles wat de vermeende heksen bij hun nachtelijke escapades maar konden tegenkomen werd genoteerd.

De zon verdween al bijna achter de westelijke heuvels toen Firmin verzuchtte dat hij Bera nu beter kende dan Vitoria, zijn geboorteplaats.

De lange Felipe had zijn eigen problemen. 'Nog drie uur tot het diner, dat houd ik nooit vol.'

'Daar ergens was een bakker,' wees Maite. 'Twee, hooguit drie straten terug.'

'Droog brood?' zei Felipe fronsend. Maar hij vertrok toch in de richting die Maite hem had gewezen.

'Wij wachten op je bij de brug,' zei Firmin. 'Neem ook wat wijn mee, Felipe, ik heb meer dorst dan honger.'

Samen slenterden ze naar de rivier. Kinderen stonden er met hun blote benen in het water om vissen te vangen.

'Grappig,' zei Maite. 'Toen we de stad binnenreden zagen we nergens kinderen en nu krioelt het ervan. De mis moet nog komen maar toch voelt het al heel anders.'

Ze waren de brug opgelopen en stonden nu naar het water te kijken.

'Kijk, een zalm,' wees Maite. 'Daar, vlakbij die jochies.'

'Dat is een forel,' zei Firmin.

'Nee hoor, een zalm.'

'Was dat een zalm of een forel?' riep hij omlaag.

'Een zalm, meneer,' antwoordde één van de jongens.

'Waarom heb je hem dan niet gevangen? Zalm, dat is lekker met een sausje van zuring en room. Je moeder is vast apetrots op je als je daarmee thuis komt.'

De jongen stak zijn net omhoog. 'Kan jij het beter?'

'Ik? Ik vang er twee met een haal van dat net,' lachte Firmin. Hij draaide zich om naar Maite. 'Hoeveel kinderen willen wij eigenlijk?'

Terwijl ze in verwarring naar een antwoord zocht, klom de brutaalste van jongens langs het talud omhoog met het net. 'Doe het dan eens voor, meneer!'

Tegelijkertijd kwam Felipe aangelopen. Hij toonde hen triomfantelijk een groot bestoft brood en een kruik wijn.

Firmin sloeg een arm om Maite heen en trok haar mee naar de waterkant. 'Hier gaan we zitten. En terwijl jullie eten en drinken zal ik die knapen eens even leren vissen.'

'Die is nooit echt volwassen geworden,' zei Felipe hoofdschuddend.

Firmin had zijn laarzen uitgetrokken en stond nu met opgerolde broekspijpen in het water. Zijn haar glansde rossig in het late licht en zijn lange schaduw reikte tot aan de andere oever. Een kerkklok luidde, zwaluwen vlogen hoog boven hen, het brood was knapperig en vers. Zo zou het altijd kunnen zijn, dacht ze weemoedig. De kinderen zouden hem aanbidden. We zouden het goed kunnen hebben. We zouden gelukkig zijn.

'Is zijn familie erg rijk?' vroeg ze Felipe.

'Rijk en machtig,' zei hij afgemeten. 'Daardoor is hij ook zo'n jonge hond gebleven.'

Die avond vroeg hij haar voor het eerst.

'Ik ben nog veel te jong om me te binden,' zei ze lachend. 'Je zei toch zelf dat ik rechten moet gaan studeren? Kom over vijf jaar nog maar eens terug.'

Maar vanaf die dag stelde hij zijn vraag elke avond opnieuw, en elke keer werd het moeilijker om een luchtig en ontwijkend antwoord te geven. Ze smeekte hem om er mee te stoppen, maar hij hield vol.

'Toe nou Maite, zeg ja. Ik weet dat je mij net zo graag wilt als ik jou.'

'Je bent mijn beste vriend, is dat nog niet genoeg?'

'Denk je dat ik na honderdvijftig verhoren nog steeds niet weet wat er in iemand omgaat? Je houdt van mij, ik weet het, ik voel het.'

Op de vijfde avond had ze geen ontwijkende antwoorden meer. 'Het maakt niet uit wat ik wil,' verzuchtte ze. 'Het kan niet. Jouw familie zou mij nooit accepteren. Ik zou jouw schitterende carrière in de kiem smoren en uiteindelijk zou je mij daarom vervloeken.'

Hij greep haar beet, trok haar dicht tegen zich aan en draaide dolblij met haar rond. 'Ik wist het, ik wist het! Je houdt van mij!'

Op drie september, kort na het luiden van de vespers, ontvingen ze hun laatste klant: een zelfverklaarde heks van middelbare leeftijd die beweerde tot de akelarre van Lesaca te horen. Firmin viste de plattegrond uit de stapel en dreunde de vragen op die ze inmiddels allemaal konden dromen. Kunt u mij die plek voor mij beschrijven? Hoe gaat u erheen en hoe lang doet u erover om die plek te bereiken? Waar zit de duivel precies? Waar precies vinden de maaltijden plaats, en waar wordt gedanst? Legt u de tocht naar de akelarre alleen af of samen met anderen? Zo ja, met wie? Kunt u dit alles bewijzen?

Maite hoopte dat de vrouw breedsprakig zou zijn; dat Firmin het nodig zou vinden om haar de exacte plek te laten aanwijzen waar volgens haar de troon van de duivel stond. Dat er nieuwe feiten aan het licht zouden komen waardoor ze ook de andere verhoren zouden moeten herzien. Maar al na de eerste vraag bleek dat ze de plek niet kende en met open ogen liep ze in de kleine valletjes die Firmin vermoeid voor haar zette. 'Kent u de kapel die daar staat?'

'Natuurlijk. Daar gaan we altijd heen om te pissen.'

'En de put op het terrein?'

Ze lachte gemeen. 'Ik kan alleen maar zeggen: een verstandig mens raakt dat water niet aan.'

Toen de vrouw was vertrokken zaten ze alle drie uitgeblust in hun stoel.

'Waar halen ze de onzin toch vandaan,' mompelde Felipe.

'En waarom?' zuchtte Firmin. 'Zijn hun levens dan zo leeg zonder die sprookjes?'

Maite ordende de dossiers en borg ze in Felipes leren tas. 'Laten we maar naar de Gouden Ever gaan,' zei ze vermoeid.

Hondarribia

Vanwege de hittegolf vertrokken ze vroeg. De zon ging nog schuil achter de hoge bergen in het oosten en alleen de kartellijn van bleek licht die hun grillige contouren volgde en het uitzinnige gezang van de vogels gaven aan dat de dageraad nabij was.

Terwijl ze kalm voortstapten in de nog kleurloze ochtend verwonderde Maite zich opnieuw over dat extatische zingen, alsof voor vogels elke nieuwe dag een kostbaar en onverwacht geschenk was.

Mattheus 6... Ze was het vergeten, maar nu wist ze het weer. Daar stond de tekst die Moeder Antonia op haar laatste avond in de refter speciaal voor haar had voorgelezen. 'Kijk naar de vogelen des hemels: ze zaaien en ze maaien niet, ze verzamelen geen voedsel in schuren, en toch voedt de hemelse vader hen. Ben jij niet minstens zo belangrijk?'

Belangrijk... Ze wierp een steelse blik op de anderen, die net als zij zwijgend en in gedachten voortreden, erop vertrouwend dat de paarden ook zonder hun aanwijzingen de weg wel zouden vinden.

Alleen Firmin leek haar blik te voelen. Hun ogen ontmoetten elkaar, maar de zijne stonden afwerend.

'Dit is onze laatste avond,' had hij gezegd. 'Ik houd van jou, jij houdt van mij en toch blijf je doen alsof het morgen allemaal voorbij is. Waarom? Ik begrijp je niet. Wil je dat ik voor je op mijn knieën ga? Moet ik je smeken, moet ik eerst de mooiste ring van de wereld voor je kopen voor je ja zegt? Ik doe het allemaal, Mai, wat je maar wilt. Maar speel niet met me, neem me serieus.'

En nu keek hij naar haar alsof ze een vreemde was.

'Word mijn vrouw, Maite.'

'Jij trouwt met iemand van adel,' had ze gezegd.

'Ik wil geen vrouw van adel, ik wil jou. Ik zal je een prachtig leven geven.'

Ze zag hem weer voor zich zoals hij daar met zijn blote voeten in het water stond, in dat lage licht, op die volmaakte dag en alles in haar schreeuwde: 'Zeg ja!'

Toen had ze het gezegd, meer om het 'ja' tegen te houden dat vocht om naar buiten te mogen dan omdat het echt waar was. 'Ik houd nog steeds van Tomas.'

Firmin was even met stomheid geslagen. 'Je bedoelt... die gek in zijn blote kont?'

Maar op dat moment wist ze dat ze het niet zomaar had gezegd. Het voelde waar en zij voelde zich meer Maite dan ze in tijden had gevoeld.

‘Ik weet dat het krankzinnig is,’ zei ze zacht. ‘Ik zal hem waarschijnlijk nooit meer zien en zelf als ik hem ooit nog zou zien, dan is hij inmiddels priester. En ik weet ook niet waar dat gevoel vandaan komt, zo lang en zo goed hebben we elkaar nooit gekend. Maar het is er; ik kan het niet ontkennen.’

‘Je denkt dat het er is,’ zei hij overredend. ‘Je klampt je vast aan vroeger, toen je nog dat vissersmeisje was dat niet kon lezen. Je wilt niet accepteren dat je leven nooit meer hetzelfde zal worden, dat is het.’

Nooit meer hetzelfde... Ze schudde haar hoofd. ‘Dit,’ zei ze, ‘Dit was tijdelijk. Iedereen wist het, ik ook. Ik zou meereizen naar Hondarribia, daar zou ik mijn oude leven hervatten. Mijn eigen leven.’

‘Dit is je eigen leven.’

Ze boog haar hoofd en zei zacht: ‘Nee, Fir, dat is niet zo. Ik ben hier alleen maar omdat ik op iemand lijk die Margarita heet. Als die tijd heb ik haar leven geleefd. Zolang dat ik nauwelijks nog weet wie Maite was.’

‘Ik ken geen Margarita, alleen Maite,’ zei hij fronsend. ‘Maite die van ver is gekomen en die nog ver zal gaan.’

‘Misschien,’ zei ze. Maar eerst moet ik terug. Om mezelf te vinden.’

‘Dan ga ik wel met jou mee.’

Toen ze opzij keek om te zien of hij dat meende zag ze in hem een gelijkenis met de jonge paarden in het reisgezelschap: vurig, één en al energie. Straks zou hij met zijn gelaarsde voet ongeduldig de aarde openkrabben en als ze ‘ja’ zou zeggen, zou hij met haar op zijn rug in één ruk door naar de kust zijn gerend. Maar ze had nee gezegd.

Firmin had zijn paard de sporen gegeven en hij reed nu vooraan in de stoet. Weer iemand kwijt, dacht ze triest. En ditmaal door mijn eigen schuld. Had ik ja moeten zeggen? Was dit Gods manier om voor mij te zorgen, net zoals hij Moeder Antonia liet vragen of ik wilde intreden? Blijf, had ze gezegd. Laat je oude leven achter je en word non. Je kunt hier alles leren wat je wilt, je zult toegang hebben tot de beste bibliotheken van Spanje en wij zullen je familie zijn.

Het licht nam toe en de vogels zongen nog steeds vol overgave. Het spijt me, God, dat ik niet zo dankbaar kan zijn als zij.

De weg volgde nu elke kronkel van de Bidasoa die , een leven lang geleden leek het wel, zacht murmelend haar voeten had gespoeld. Die haar fluisterend had verleid om hem te volgen. Als ze er toen voor had gekozen om een paar dagen door zijn bedding te lopen zou ze nu al weer maanden thuis zijn geweest. Er zou nooit een band zijn ontstaan tussen Firmin en haar en de tijd zou zijn werk hebben gedaan. Ingeklemd in haar oude leven zouden de maanden van dat andere bestaan steeds meer zijn samengeperst, tot alleen de taaiste herinneringen overbleven, en zelfs die zouden in het volle licht van haar oude leven, haar echte leven, inmiddels al goeddeels zijn vervaagd. Tot er alleen een verhaal overbleef dat net zo goed over een ander kon gaan.

Een van de ruiters in de voorste gelederen stuurde zijn paard naar de berm en liet het daar halt houden. Het was Salazar, zag ze, toen ze dichterbij kwam. Kennelijk wachtte hij op haar, want toen hun paarden schouder aan schouder stonden vervolgde hij zijn weg.

‘We naderen Hondarribia, Maite. Weet je het zeker?’

‘Nee,’ zei ze treurig. ‘Maar dat maakt niets uit. Ik lijk niets meer zeker te weten.’

‘Wat zegt je hart?’

‘Ze dacht er even over na. ‘Dat ik terug wil naar hoe het vroeger was. Denk ik.’

‘Je realiseert je toch dat er veel veranderd zal zijn.’

‘Waar wij wonen veranderen de dingen niet snel.’

‘Maar jij bent veranderd.’

‘Dan verander ik toch gewoon weer terug?’

Een tijdlang was er alleen het kalme geklikklak van de paardenhoeven. De zon kwam boven de bergen uit en het begon warm te worden. Straks ben ik aan zee, dacht ze. Daar waait het altijd wel een beetje. En als ik zin heb om te zwemmen ga ik het water in. Geen doña Catalina die me ooit nog zal zeggen wat gepast is en wat niet.

‘Hoe ga je bijhouden wat je hebt geleerd?’ vroeg hij opeens. ‘Je lezen, je schrijven?’

‘Ik schrijf wel met een stokje in het zand.’

‘Praat geen onzin, Maite,’ zei hij opeens heftig.

Ze wendde haar gezicht af en staarde voor zich uit.

Salazar zuchtte. 'Het spijt me. Ik zie een goed stel hersens nu eenmaal niet graag verloren gaan. Ook niet bij een vrouw.'

'Ik heb mijn boekje,' zei ze zacht. 'Het boekje dat ik van Moeder Antonia heb gekregen.'

'Ik zal zorgen dat je inkt, papier en pennen krijgt. En meer boeken. Alle boeken die je maar wilt.'

Weer reden ze zwijgend voort. Wat is hij me vertrouwd geworden, dacht Maite verwonderd. Hij weet meer van me dan wie dan ook. Alles; ook de belangrijke dingen. Juist de belangrijke dingen.

'Wat ga je doen als je broer er niet is?'

'Hij zal er heus wel zijn,' zei ze. 'Waar zou hij naar toe moeten?'

Uit haar ooghoek zag ze hoe Salazar even zijn hoofd schudde. Ze zuchtte. 'Natuurlijk ben ik ook bang. Voor wat er anders is. Om... weer mensen kwijt te raken.'

Salazar hield zijn paard in en greep het hare bij de teugel. Hij keek haar indringend aan. 'Ik ben van plan een week in Hondarribia te blijven. Niet omdat ik daar zoveel aanloop verwacht, maar omdat ik hoognodig weer eens een rapport voor de Hoge Raad moet schrijven. Ga naar huis, zie hoe het je daar bevalt. Maar vergeet niet dat je altijd terug kunt komen. Je zult hier altijd welkom zijn.'

'Omdat ik op Margarita lijk?' Het had moeten klinken als een constatering zonder emotie maar nu leken het wel de woorden van een kind. Ze had er spijt van dat ze ze had uitgesproken.

Salazar keek haar verbijsterd aan. 'Hoe kom je daar nou bij?'

'Ik hoorde Moeder Antonia zoiets zeggen,' zei ze schokschouderend. 'En sindsdien...' Ze zweeg.

'Sindsdien?'

Ze schudde haar hoofd. 'Laat maar. Ik had er niet over moeten beginnen.'

'En sindsdien, Maite?'

Opeens glimlachte ze. 'Zonder uw vasthoudendheid zou ik nog steeds niet weten wie de Schim was' .

Ook hij glimlachte kort. 'Dus... sindsdien?'

'Sindsdien lijkt het of dit Margarita's leven is en niet het mijne. Of ik er niet toe doe.'

Salazar reageerde niet. Haar spijt over het noemen van Margarita's naam nam toe en ze bad dat hij nu weg zou rijden, terug naar de voorhoede. Maar ze wist ook dat ze zich dan pas echt alleen zou voelen.

Nu begon hij dan toch te praten. 'Toen je twee dagen voor die vervloekte auto de fe met dat blad met eten mijn kamer binnen stapte ging er even een schok door me heen. In mijn huis hangt een schilderij van een meisje van twaalf - mijn zusje. Ze stierf aan cholera toen ik acht was. Je deed me inderdaad sterk aan dat portret denken: je ogen, je haar, iets in je houding. 's Avonds at Antonia bij ons. Ik vertelde haar dat ik een meisje had ontmoet dat op Margarita leek. Maar sindsdien heb ik in jou alleen maar Maite gezien.'

Hij keek opzij en glimlachte. 'Als je eens wist hoe weinig je echt op haar lijkt, op die paar uiterlijke kenmerken na... Zij was mijn bazige grote zus. Ze leefde voor haar paarden en ze was in een voortdurende strijd gewikkeld met mijn vader omdat ze het vertikte om te leren. Meisjes hoeven niets te weten, zei ze altijd.'

'Maar waarom ben ik hier dan wel?' vroeg ze.

'Zeg het maar,' zei hij. 'Het is jouw pad, jij hebt het gebaad.'

Verward keek ze naar hem op. 'Ik?'

'Jij.'

'Nee,' zei ze na enig nadenken. 'Dat geloof ik toch niet. Het waren altijd anderen die de richting bepaalden. De drenkeling, Maria Xarra, Erro. En vanaf Urdax bepaalde de Inquisitie mijn leven.'

'Ik vlei me graag met de gedachte dat ik een rol in je leven heb gespeeld,' zei hij. 'Maar ik was hoogstens kortdurend de tweede viool. Jouw keuzes hebben de melodie bepaald. Denk na, Maite. Werd je gedwongen om die man van het strand te halen? Werd je gedwongen om hem naar Zugarramurdi te brengen? Werd je in Logroño gedwongen om betekenisvolle relaties aan te gaan, om te leren lezen?'

De weg en de rivier maakten samen een bocht. Door het brede dal daarachter zag ze heel in de verte de toren van vader Antonio's kerk.

'Zeg eens iets,' zei Salazar.

'Misschien heeft u wel gelijk,' gaf ze toe.

'Begrijp je dan nu waarom je hier bent? Waarom ik je hier wil houden?'

Ze knikte. 'Maar ik ga toch naar huis.'

Nog voor de middag reden ze Hondarribia binnen. Bij de eerste huizen liet ze haar paard stil staan.

‘Wat is er?’ vroeg Salazar, die nog steeds naast haar reed.

‘Hier wil ik afscheid nemen,’ zei ze. ‘Het lijkt me beter als ik van hieruit lopend verder ga. Alleen.’

‘Zoals je wilt,’ zei hij kort. Hij reed naar voren en gaf Firmin en Rodrigo die vooraan reden opdracht om te stoppen. Daarna vroeg hij de muilezeldrijvers haar bezittingen te pakken. Maite was inmiddels afgestegen.

De anderen kwamen naar haar toe, sommigen te paard, anderen met hun rijdier aan de teugels. Ze zag verbaasde maar ook nieuwsgierige blikken. Alleen Firmin hield zich afzijdig. Hij had zijn paard naar een zanderige inham van de rivier gestuurd en liet het drinken.

‘Waarom nemen we nu al afscheid?’ vroeg Luis met gefronste wenkbrauwen. ‘Schaam je je soms voor ons? Mogen ze niet zien dat je nu bij ons hoort?’

Felipe nam zwijgend haar beide handen in de zijne. Zijn ogen waren vochtig. Broeder Domingo omhelsde haar en zei dat hij haar zou missen. Doña Catalina knikte haar even toe, meer niet. Salazar zei: ‘Tot ziens.’

Alleen met haar bagage bleef ze achter. Een oude man met de gebogen houding van een houtskoolsjouwer stond vanuit de deuropening van zijn vervallen huisje nieuwsgierig naar haar te kijken. Twee kraaien streken neer op een verse paardenvijg. Witgele vlinders dansten boven het water.

Ik kan de zee al ruiken, dacht ze en ze bleef die gedachte zo geconcentreerd herhalen dat andere gedachten geen kans kregen.

Opeens maakte een van de ruiters zich los uit de kleiner wordende groep. In galop, omringd door stof, kwam hij terug.

Het verbaasde haar niet. Ze zette haar tassen op de grond en wachtte tot hij van zijn paard was gesprongen en haar in zijn armen sloot, zo heftig dat de littekens op haar bovenarmen even in brand leken te staan. Hij zoende haar lang en vurig op haar mond, haar eerste kus. Toen besteeg hij zijn paard weer en verdween. Er was geen woord gewisseld.

Op de grijze stenen vloer bij het moederbeeld lag een berg vers geplukte veldbloemen. Een kleine gebogen man bukte zich telkens even om er een uit te zoeken die hij vervolgens met grote aandacht in de half gevulde bokaal schikte.

Ze liep zachtjes naar hem toe. Pas toen ze vlak achter hem stond zei ze zijn naam.

Voor hij omkeek trok hij een margriet uit de vaas om die een nieuwe plek te geven. Even nog bekeek hij zijn werk keurend, toen pas draaide hij zich om, zijn handen afvegend aan zijn soutane.

‘Maite!’

Ze had verwacht dat hij haar zou omhelzen, maar zijn blik gleed bliksemsnel van haar gezicht naar het groene rijkostuum, naar de leren plunjezak, naar de tas over haar schouder en in plaats van dichterbij te komen deed hij een stap naar achteren.

‘Maite,’ herhaalde hij verbaasd. De afstand tussen hen klonk door in zijn stem.

‘Uw roodharige vriendinnetje,’ zei ze.

De priester staarde weer naar het groene kostuum. Als een muur stond het tussen hen in.

‘Wat ben je veranderd,’ zei hij.

‘Mijn kleren zijn anders, dat is alles.’

Nu pas keek hij haar echt aan, al was het kort. ‘Je was een meisje toen je wegging en nu ben je een vrouw,’ zei hij verontschuldigend. ‘En een vrouw van de wereld, zo te zien.’

‘Het zijn maar kleren,’ zei ze.

Vader Antonio wist kennelijk niet goed wat hij moest zeggen.

‘Mooi,’ zei ze, met een knikje naar de bloemen.

Hij ging er gretig op in. ‘Het wordt wel wat maar het is nog lang niet klaar. Ik heb het erg druk, Maite, ik moet de kerk...’

‘Mooi maken voor de lezing van het edict,’ begreep ze. Ze keek langs hem heen naar het altaar waar morgen het groene kruis zou staan en naar de kansel, waar Salazar kalm en helder als altijd de nieuwe regels zou voorlezen.

‘Dat heb je dus al gehoord?’ vroeg hij nieuwsgierig, maar Maite gaf geen antwoord. Ze liet haar hand over het glad gesleten hout van de voorste bank glijden. Daar zouden ze zitten. Luis, Rodrigo, de beide priesters, Firmin. Tijdens de lezing die ze allemaal uit hun hoofd kenden zouden hun blikken door de kerk glijden en bij het eten zouden ze bespreken wat ze hadden gezien: de kleine priester die nu onmiskenbaar muf rook, zelfs van een afstandje. De muren die hard toe waren aan een witbeurt. De vissers, ooit haar vaders vrienden, met hun leren koppen. Het moederbeeld, sober en hier en daar wat kaal, met de zachte ogen, zo heel anders dan het verborgen beeld in Urdax.

‘Kom je ook naar de lezing?’ vroeg Vader Antonio. Hij had zijn werk hervat en het leek alsof hij haar vrijmoediger durfde opnemen nu zijn handen iets te doen hadden.

‘Nee,’ zei ze kort.

Nog even dwaalde ze door de kerk, toen ging ze in de bank vlak naast hem zitten.

‘Ik ben negen maanden weggeweest,’ zei ze. ‘Negen maanden, en er komt geen vraag in u op.’

De oude priester bukte zich om een paarse kattenstaart te pakken. Gehaast en met trillende handen zocht hij er een plek voor, maar de stengel knakte en hij smiet de bloem naast zich op de grond.

Maite raapte hem op. ‘Ik had een broer, weet u nog.’

Ook de nieuwe kattenstaart viel uit zijn handen. De oude priester wankelde opzij en liet zich in de bank achter de hare vallen.

Ze draaide zich half om en zag hoe hij zijn handen voor zijn gezicht sloeg. ‘Het zijn moeilijke tijden,’ stamelde hij.

‘Ja,’ zei ze, en ze stak hem haar blote polsen toe. ‘Garrotes, vader Antonio. Weet u wat dat zijn?’

‘Ik wist het niet,’ fluisterde hij. ‘Ik wilde alleen het beste voor de kerk.’

‘U heeft Estevania verraden, nietwaar?’

‘Een gruwelijke fout,’ fluisterde hij. ‘Vergeef mij, Heer.’

Ze zag hem opeens staan in de sneeuw, koddig en meelijwekkend tegelijk. ‘Het komt allemaal weer goed,’ zei ze vriendelijk. ‘Met don Alonso keert de vergeving terug.’

De priester begon opeens te huilen. ‘Ik had iets moeten doen. Je broer had gelijk, maar ik kon niet... durfde niet... En ik dacht: je bent slim. Slim en onschuldig. Het komt wel goed met jou, je redt het wel.’

‘Dus Jon is teruggekomen?’ vroeg ze verrast.

‘Teruggekomen en weer weg.’ Hij hief zijn betraande gezicht op en keek Maite verwonderd aan. ‘Dat weet je dus nog niet?’

‘Ik heb niets meer van Jon gehoord sinds ik negen maanden geleden werd opgepakt.’

De priester haalde een zakdoek tevoorschijn, veegde ermee langs zijn ogen en snoot toen luidruchtig zijn neus. ‘Kort voor kerst kwamen ze terug. Hij, die Ierse visser en een vrouw - Mira. Ze waren hier maar een paar dagen. Die Ier zei dat ze in zijn land veilig zouden zijn.’

Maite staaarde hem aan. ‘Die Ier... Was dat onze visser?’

‘O, dat wist je ook nog niet?’

‘Nee,’ zei ze verbaasd. ‘Toen ik wegging sliep hij nog.’

‘Zijn linkerarm is verlamd gebleven en hij kon veel woorden in zijn oude taal niet meer vinden, zei hij. Maar Mira heeft hem Baskisch geleerd.’ Hij glimlachte. ‘Wat een vrouw, die Mira.’

Maite stond op. Ze liep naar het moederbeeld en terwijl ze naar de zachtmoedige, alles vergevende ogen dacht ze na over wat ze had gehoord.

‘Dus Jon... woont nu daar?’

‘Voorlopig,’ haastte de priester zich te zeggen. ‘De anderen blijven daar, maar hij... Hij komt vast en zeker terug, Maite.’

‘Heeft hij dat gezegd?’ vroeg ze.

‘Nee, maar...’ Hij hief zijn handen omhoog in een hulpeloos gebaar. ‘Hij dacht dat je dood was, Maite. Maar we kunnen de walvisvaarder die hen heeft gebracht vragen om hem een boodschap te brengen.’

‘Dat is een goed idee.’

Het is tijd om te vertrekken, dacht ze opeens. Ze liep haastig naar de plek waar haar tassen stonden en hing de grootste vast op haar rug.

‘Wat is er uiteindelijk met Estevania gebeurd?’

Hij wendde zijn gezicht af. ‘Ze is gestorven in de gevangenis van Bera. Haar moeder is meegegaan naar Ierland, zij en nog veertien anderen. Een schip vol heksen.’

‘Het waren geen heksen,’ zei Maite werktuiglijk.

Ze keek op naar de Maagd en las verdriet in de geschilderde ogen.

‘Ik ga maar eens,’ zei ze tegen Vader Antonio. Hij deed geen poging om haar tegen te houden.

Toen ze bij de grote deur was riep hij haar nog iets na.

‘Ik heb voor je kippen gezorgd.’

Ze glimlachte bitter, zonder om te kijken. ‘Dank u. Ik kom ze binnenkort wel halen.’

Er klonken snelle voetstappen en daar stond hij, een tak met blauwe klokjes nog in zijn hand.

‘Nou, weet je, ze zijn... De winter, zie je. Schaarse tijden. Maar je krijgt nieuwe. Ik laat ze brengen. Morgen.’

‘Dat is goed,’ zei ze.

De zon scheen genadeloos op haar rijkostuum. Ze had nog een lange weg te gaan.

Thuis

Een verwaaid en verlaten nest op een kale rots: dat was het beeld dat zich aan haar opdrong. Van ver af ging het nog wel. Zoals het huisje daar stond, in het zinderende licht, leek het wel een blok hout: onverstoorbaar, voor de eeuwigheid. Maar bij elke stap die ze zette werd duidelijk hoezeer dat schijn was. Jons reparaties aan het dak hadden het weer begeven. Eén luik hing nog aan een enkele scharnier, een tweede was zelfs helemaal verdwenen. Zoals ze had gevreesd lag de moestuin, ooit haar trots en vreugde, er troosteloos bij. Onkruid had de keurig aangelegde bedden overwoekerd en van haar vroegere gewassen had er geen een de winter en de zomerdroogte overleefd. Het kippenhok zag er nog redelijk uit, al was het leeg. Van het afdakje boven de nesthokjes was een plank verdwenen, maar dat was alles.

Het ergste, het allerergste was dat de deur van het huisje openstond. Ze zag het al van verre, als een waarschuwing: bereid je maar voor, ook hier valt geen beschutting meer te vinden. Je leven, je lichaam en nu je huis – alles onteigend, in beslag genomen. Van dichtbij kreeg de aanblik van de open deur zelfs iets spottend. Dacht je nu werkelijk dat je je oude leven zomaar weer kon oppakken? Dat de wereld, Jon, de kippen, geduldig op je zouden wachten?

Er waren dingen weg, stelde ze vast voor ze nog maar één voet over de drempel had gezet. Het kastje dat Jon had gemaakt van wrakhout. De laatste schapenvacht. En het ergste: de grote gietijzeren pan die altijd boven het vuur hing. Aan het zand dat tot in de verste hoeken was gewaaid zag ze dat de deur lang open had gestaan. Geitenkeutels lagen er ook, in overvloed, en de doek die ze alleen maar droeg om naar de kerk te gaan was zo te zien een muizennest geworden. Een dode rat, met mieren overdekt, lag in de keukenhoek.

Opeens bewoog er iets, vlakbij haar voet. Ze bukte zich en zag een pad, die met zijn koperkleurige ogen knipperde tegen het licht. Voorzichtig tilde ze hem op en toen ze hem in haar hand voelde bewegen, onverwacht dapper en krachtig, miste ze Padjé zo erg dat het pijn deed. Echte pijn; het soort pijn waaraan je dood zou kunnen gaan. Ze stelde zich voor dat haar kleine vriendin hier rondliep, kijkend, keurend, opgewekt roepend hoe snel ze de kleine mankementen verholpen zou hebben en hoe leuk het zou zijn om samen drijfhout te gaan zoeken voor een nieuwe kast. En als ze nou nog één keer de kaart zou leggen, één keer

maar, voor een rijke koopman die beslist geen spion van de Inquisitie was? Dan konden ze een pan kopen die beter en mooier was dan de vorige en wat een heerlijke dingen zouden ze dan samenkokken.

De kleine pad wriggelde om weg te komen. Ze voelde de wratten op zijn huid langs haar hand schuren. Hield ze padden... Ze bestudeerde zijn bolle lijf en probeerde vergeefs contact te maken met zijn gouden ogen, maar zijn stevige voorpoten deden haar opeens denken aan de gespierde armen van de beul en snel bracht ze hem naar buiten, waar ze hem neerzette in de chaos van de groentetuin. Even keek ze nog hoe hij weg scharrelde en de donkerste schaduw opzocht, toen richtte ze zich op en staarde met een diepe zucht naar de baai van Hondarribia, waar Salazar nu misschien al aan zijn verslag aan de grootinquisiteur begon. Als je maar niet vergeet dat je altijd terug kunt komen.

Wat doe ik hier? dacht ze opeens. Ze bekeek het huisje zoals ze zo even de pad had bestudeerd en stelde verwonderd vast dat het er nu nog havelozer, nog kaler uitzag. Zelfs de zee bood geen troost, want hoe ze het ook probeerde, de oude band die ze altijd had gevoeld leek verdwenen. De zee was net zo min in haar geïnteresseerd als de pad.

Ze staarde naar de voordeur waarachter niets dan verval wachtte en dacht aan hun gesprek. Er zal veel veranderd zijn. Jij bent veranderd.

En toch hoor ik hier thuis, dacht ze ferm, terwijl ze haar ogen liet ronddwalen. Mijn hele leven heeft zich hier afgespeeld. Het is de enige plek die van mij is. Ik ken hier elke rots, elke steen tussen de varens. Aan het ruisen van de zee kan ik horen hoe het weer is. Maar hoe vastberaden ze zichzelf ook toesprak, het oude gevoel kwam niet terug.

Ze trok een jurk van vroeger aan - de laatste die ze nog bezat - , pakte een bezem en ging aan de slag zoals ze dat in Logroño had geleerd: werken, niet denken. Het deed haar goed.

Toen het huis schoon was at ze op het bankje aan de zee kant wat brood en twee van de appels, die de bedienden voor haar hadden ingepakt. Roerloos wachtte ze tot de zon verdween achter de rand waar ze vroeger het einde van de wereld vermoedde. Pas toen het vurige oranje aan de einder veranderde in bloedrood en, nog wat later, in een somber paarsachtig blauw en de vuren op Kaap Hiquer werden aangestoken, stond ze op.

De strozak die ze buiten had uitgeklopt rook nog steeds muf. Muizen hadden er gaten in geknaagd waardoor de vulling naar buiten pulde. Waarschijnlijk hadden ze er heel wat jongen in groot gebracht, maar zelfs als er nog een was achtergebleven had haar driftige

geklop hem wel verjaagd. Ze sleepte hem naar binnen en probeerde, zonder zich uit te kleden en zonder zich te wassen, wat te slapen.

Hoe had ze in cel 17 ooit naar dit bed kunnen verlangen, dacht ze onrustig woelend. Maar dit is cel 17, besepte ze opeens. Ze stak haar hand uit en daar was Padje, maar net toen ze zich gerustgesteld om wilde draaien werd de celdeur met een klap opengesmeten. Er zij licht, zei God, en er was licht: een oogverblindend licht waarin de beul grijnzend naar binnen stapte, garrotes in de aanslag, gevolgd door een groepje grimmig kijkende soldaten die haar uit bed sleurden, haar kleren van haar lijf scheurden en haar schaamteloos betastten voor de beul zijn touwen om haar ledematen spande.

Gillend werd ze wakker. Even dacht ze dat er iemand anders had gegild. Ze durfde zich niet te bewegen en wachtte roerloos op een herhaling terwijl de ruimte rondom haar leek te trillen van het jachtige gebonk van haar hart. Maar het donker bleef zonder geluid. Er was alleen het ruisen van de zee.

Ik moet gewoon weer even wennen, dat is alles, zei ze tegen zichzelf. Een tijdlang staarde ze liggend op haar rug naar boven waar ze door het rookgat een klein stukje van de nachtelijke hemel kon zien, die met zijn sterren lichter en transparanter leek dan de benauwde ruimte om haar heen. Ster, schreef ze in haar hoofd, maar ze stelde teleurgesteld vast dat haar woordjes nauwelijks nog ontsnapping boden nu ze kon schrijven zonder erbij na te denken. Ze dacht aan de vrouw met de verbrande ogen, die woorden gebruikte om te zien: 'Maar aan Gene Zijde, in het rijk van God, daar worden de woorden echt.' Zei ze...

Jorge had zijn oordeel natuurlijk weer direct klaar, maar Salazar had gezegd dat het kon. Misschien.

Ze vroeg zich af hoe laat het was, maar zette die gedachte snel weer uit haar hoofd omdat het gemis van de klokken de deur wijd open zette voor nog veel meer gemis.

Waar zou de kleine pad nu zijn? vroeg ze zich af. Ze zou het niet erg vinden, misschien wel prettig zelfs, als hij was teruggekomen en nu ergens stilletjes over de vloer schuifelde. Ze sloot haar ogen en bad dat de nacht snel voorbij zou zijn.

Plotseling zag ze Valle in de deuropening staan. Zijn silhouet stak donker af tegen de nachtelijke hemel. Achter hem, langs de horizon, brandden hoge vuren. Ze rolde zich op tot een bal en hield haar adem in. Veilige Schuilplaats, bid voor ons, bad ze in paniek. De inquisiteur stommelde rond in het donker, mompelend, scheldend: 'Waar zit je, duivels schepsel? Kom tevoorschijn! Geef toe dat je God hebt afgezworen!'

Opeens hoorde ze hem tevreden tussen zijn tanden fluiten. Het suizen van een zweepje klonk, gevolgd door scherpe tikken. Hij slaat mijn pad! Mijn arme pad! Ze vloog overeind en sprong boven op hem, zijn rug bewerkend met haar vuisten. 'Blijf van hem af! Laat hem gaan!'

'Je bent te laat,' grinnikte hij. 'En jij ook!' Dat laatste was gericht tegen Salazar, die kwam aangerend met een brandende flambouw. Op de zojuist geveegde vloer lag Padje. Dood. Badend in het zweet schoot ze overeind. Toen de ergste angst voorbij was ging ze naar buiten. Haar voeten herinnerden zich zonder aarzeling de weg naar de deur. Ze ging op het bankje zitten en staarde naar het vuur op de kaap totdat achter de bergen in het oosten eindelijk een rossig licht opdoemde. Pas toen stond ze op, en nadat ze de luiken en de deur wijd open had gezet kroop ze weer in bed.

Het was volop dag toen gebonk op de deur haar wekte. Het begon zacht maar werd allengs harder.

'Maite!' hoorde ze roepen. 'Ben je daar?'

Toen ze niet onmiddellijk antwoord gaf leek de bezoeker zich te verwijderen. Ze hoorde hem zacht en onverstaanbaar mompelen en dwars door zijn woorden heen klonk iets dat op gekakel leek. Kippen? Maar die waren toch weg?

Ze stond op, trok haar vuile jurk recht en liep behoedzaam naar het raam. Bij het kippenhok zat een oude man op zijn hurken. Naast hem stond een houten krat waarin nog twee kippen zaten, samengedrongen in een hoekje, weggroepend voor zijn handen. In het kippenhok stapten twee onbekende kippen zacht tokkend rond.

Opeens herkende ze hem. 'Tio Pepe!'

Ze rende naar buiten en omhelsde hem hartelijker dan ooit.

Hij kreeg er een kleur van, zag ze. 'Sjonge, je bent een hele dame geworden,' zei hij verlegen. Hij deed een stapje van haar vandaan en wees op de kippen. 'Deze hier heb je tegoed van Vader Antonio. Het zijn scharminkels, maar goede legkippen, zegt hij. Een haantje zal hij nog voor je kopen, volgende week, op de markt, maar het was goed, zei hij, om deze vast te laten wennen. Dan laten ze zich straks niet zo op hun kop zitten.' Hij grinnikte een paar zwarte tanden bloot. Vanonder zijn jak haalde hij ook nog een brood tevoorschijn. 'En dit heb je van mij.'

Ze nam het dankbaar van hem aan en snoof gretig de verse broodgeur op. Opeens liet ze het zakken.

‘Jij was degene die ons kwam vertellen dat papa dood was, hè?’

Hij knikte verbouwereerd. ‘Hoe kom je daar nou zo opeens bij? Dat is...’

‘Twaalf jaar geleden,’ vulde ze aan.

‘Je wilde het niet weten,’ zei hij, starend naar de kippen. ‘En we konden het je niet zeggen. Je was zo...’

‘Hoopvol?’ probeerde ze.

‘Nee, nee, helemaal niet... Alsof je op het randje van de klippen stond te dansen. We hielden allemaal ons hart vast.’

Hij bukte zich en liet ook de twee laatste kippen uit de krat. De ene, zwart en broodmager, verschanste zich onmiddellijk in de verste hoek, de andere, een klein gevlekt kippetje met een kaal gepikte plek op haar kop begon moedig het hok te verkennen. Padje, dacht Maite onmiddellijk.

Tio Pepe kwam wat moeilijk overeind en klopte het zand van zijn vissersbroek. ‘Was het verkeerd van ons? Hadden we het net zo vaak moeten herhalen tot je het zou geloven?’

‘Het had waarschijnlijk niet veel verschil gemaakt,’ zei ze. ‘Ik wilde het gewoon niet weten.’

En terwijl ze de ontdekkingstocht van het dappere hennetje op de voet volgde vroeg ze zacht: ‘Was jij erbij toen het gebeurde?’

De oude man knikte. ‘Hij sloeg overboord,’ zei hij schor. ‘We hebben alles gedaan wat we konden, maar de zee was wild en het was donker.’ Hij wendde zich van haar af en keek in de verte. ‘Zoiets vergeet je nooit meer.’

‘Duurt het lang voordat...’ vroeg ze.

Hij begreep wat ze bedoelde en schudde zijn hoofd. ‘Het water was koud. Het is gebeurd voor je het weet en het doet geen pijn, zeggen ze.’

Ze zuchtte diep en keek hoe Padje nu het leghok begon te verkennen. ‘Ik heb lang gedacht dat hij wegging om mij,’ zei ze. ‘Dat hij boos op me was vanwege mama.’

Tio Pepe draaide zich abrupt om. ‘Hoe kon je dat nou denken! Je was alles voor hem, alles. Jon ook, maar jij nog meer. Omdat je hem zo aan haar deed denken.’

Maite staarde hem met grote ogen aan. ‘Echt waar? Heeft hij dat gezegd?’

Hij staarde in de verte. ‘Zorg voor haar als mij iets overkomt, dat zei hij altijd wanneer....’

Verder kwam hij niet. Maite sloeg haar armen om hem heen en klopte zacht op zijn rug. 'En dat heb je gedaan, Tio Pepe.'

Nee, schudde hij heftig, maar ze bleef haar woorden herhalen tot hij zich losmaakte uit haar omhelzing en haar met een hunkering in zijn ogen aankeek. 'We kwamen jullie altijd halen voor de mis, nietwaar?'

Ze glimlachte. 'En dat was heerlijk.'

'En iedereen betaalde Jon dubbel voor zijn krabben.'

'Laat hij het maar niet horen.'

'Hij komt terug, Maite,' verzekerde de oude man haar. 'Je zult het zien, op een dag staat hij weer voor je. En dan leven jullie hier gewoon weer verder, alsof er nooit iets is gebeurd.'

Hij leek opeens haast te hebben. Onrustig keken zijn kleine ogen naar het stadje in de verte en weer naar haar, alsof hij wachtte op haar toestemming om te vertrekken.

Ze gaf hem de lege krat. 'Bedank Vader Antonio voor me, wil je?'

'Hou 'm maar,' zei hij mat. 'Ik kan niet dat hele eind... Het is me even te zwaar.'

Ze zwaaide hem na terwijl hij zich langzaam verwijderde.

Toen hij nog maar een stipje was in het vergeelde groen draaide ze zich om en ging op de krat naar de nieuwe kippen zitten kijken. De donkere, die nog steeds somber in haar hoekje zat, doopte ze Lola. De andere twee, die elkaar voortdurend met felle ogen in de gaten hielden, waren natuurlijk de zusters Venijn.

Gene zijde

Aan het binnenvallende licht zag ze dat de zon al hoog aan de hemel stond. Geen wonder dat ze het zo warm had, dacht ze met een zucht. Ze gooide haar doek van zich af en wachtte met gesloten ogen tot ze zich koeler zou voelen, maar de ruimte rondom haar leek gevuld met hete lucht, als een oven, en er was geen spoor van tocht.

Ik zet de deur open, nam ze zich voor. Of beter nog, ik ga buiten liggen, in de schaduw. Maar ze kwam er niet toe ook maar een vinger te bewegen. Wel deed ze even haar ogen open. Haar blik gleed langs haar naakte lichaam en stokte pijnlijk bij de ringen om haar ledematen. Het voelde alsof daar banden zaten die haar strak aan het bed gekluisterd hielden.

Vaag drong het gekakel van de nieuwe kippen tot haar door. Ze moeten eten, dacht ze. Ik moet opstaan. Maar het bleef bij woorden in haar hoofd.

In den beginne was het Woord en het Woord was van God en het woord was bij God. Was dit maar Gene Zijde, dacht ze. Er zij mama. Er zij papa.

Ze sloot haar ogen weer en voelde de leegte. Vroeger, toen Jon er nog was, ademde het huis. Nu voelde het alsof de ziel van het huis zijn heil elders had gezocht. Een huis heeft mensen nodig, begreep ze; ze nam het huis niets kwalijk. Eigenlijk was ze zelfs een beetje blij. Voor een huis dat zo leeg was, zo volkomen leeg, hoefde je niet te zorgen.

Zou het echt zo simpel zijn? vroeg ze zich af.

Er zij Tomas.

Ze draaide zich om en drukte haar gezicht zo stevig in de kussens dat het eerst rood en toen zwart voor haar ogen werd. Er zij rood. Kleurde de hele wereld om je heen dan rood?

En de niet dingen dan? Wat gebeurde er bij 'Er zij hoop?'

Ze draaide zich op haar rug en sprak de woorden hardop uit. Ze klonken vreemd in de schemerige hut, bijna alsof een ander ze had uitgesproken.

'Er zij hoop,' zei ze nogmaals, haar oren gespitst op het effect. De woorden slaagden er niet in de ruimte van muur tot muur te vullen. Ze bleven klein, als een van Salazars aantekeningen in de marge van een tekst.

‘Hoop,’ zei ze iets harder. Het woord klonk rond en zacht, maar tegelijk sterk. Zoiets als Padjes lijf, dacht ze, en opeens kriebelde er iets, niet onaangenaam, alsof er diep van binnen geglimlacht werd.

Aan het toenemende gekakel hoorde ze dat de kippen ruzie hadden, waarschijnlijk om het laatste graantje of het laatste stukje brood. Straks pikken de zusters Padjes oogjes nog uit, dacht ze bezorgd. Voorzichtig bewoog ze een arm en tot haar verbazing ging dat eigenlijk heel gemakkelijk. Er waren geen banden, ze kon gewoon bewegen, er was nog hoop. Of was er weer hoop?

Ze voerde de kippen en dronk wat water uit de put. Eigenlijk moest het dringend worden ververst, er groeiden algen in en langs de wanden zaten wel erg veel slakken. In de tijd van de voor- en najaarsregens maakte Jon het vat altijd helemaal schoon, dan dronken ze verse regen uit de emmer tot het lege vat zich weer had gevuld. Nu kon het nog wel even duren voor de regens kwamen.

Met een stukje van het brood van Tio Pepe liep ze naar het kustpad om tegen beter weten de einder af te zoeken. De zee was vandaag precies zoals ze hem aan Tomas had beschreven.

Tomas.

In den beginne was het woord en het woord was van Tomas en bij Tomas.

Ze vroeg zich opeens af of God ook dingen ongedaan kon maken. En of ‘Er zij’ iets was geweest van de eerste dagen, toen hij de wereld schiep, of dat hij nog steeds nieuwe woorden tot werkelijkheid maakte. Er zij de garrotes? Nee, dat moest een uitvinding van de mensen zijn. Maar die waren geschapen naar Gods beeld. Of toch niet helemaal?

Ze stelde zich een duel voor, Valle tegen God.

Valle: Er zij een verhoor onder druk.

God: Er zij Salazar.

Valle weer: Er zij pijn, veel pijn, om de wil te breken.

God: Er zij geest om in te vluchten.

Daar zou ik moe van worden, dacht ze, starend naar de spiegelende zee. Als ik God was zou ik liever zeggen: Er zij niet langer Valle. En dat hij dan weg zou zijn, opgelost, als sneeuw die uiteindelijk zonder een enkel spoor verdwijnt.

Ze liep terug naar het kippenhok en ging er op haar hurken naast zitten. 'Padje,' zei ze tegen de gespikkelde hen, 'Ik ga vandaag garnalen vissen. En ondertussen zal ik nadenken over hoe het verder moet. Maar wat ik ook besluit, lieve Padje, ik denk niet dat ik hier kan blijven.'

Padje mompelde wat binnensmonds en krabde driftig met haar scherpe nagels in de aarde. 'Dat begrijp ik wel,' zei Maite vriendelijk, 'Maar zie je, ik los hier op. Alsof God heeft gezegd: Er zij niet langer Maite.'

Ook zwarte Lola kwam erbij. Met haar sombere oogjes keek ze Maite schuin aan.

Maite schudde haar hoofd. 'Nee Lo,' zei ze treurig. 'Ik ben alleen nog maar de hand die jullie voert. Niet langer Maite. Niet langer de vrouw met het zwaard van de rede..'

Ze gaf de kippen nog wat extra graan en zorgde ervoor dat ze voldoende water hadden.

Toen pakte ze haar visnet en haar emmer en vertrok. Zonder haar bed netjes te maken.

Zonder de deur af te sluiten. Het deed er allemaal niet meer toe.

Voor het eerst in tijden klom ze langs de rotsen naar beneden. De stenen waren nog altijd koel in de schaduw en warm en scherp in de zon. Ooit waren de rotsen, de zee en het strand mijn vrienden, dacht ze weemoedig; vrienden die blij waren als ze me zagen, maar die tijd is voorbij. Toen ik een kind was sprak ik als een kind, dacht ik als een kind.

Een scherpe punt kraste haar enkel en het zand vulde na elke stap haar voetafdrukken alsof het wilde zeggen dat haar bestaan er niet toe deed, uitgewist moest worden.

Maar de zee spoelde aangenaam koel om haar voeten. Ze tilde haar been op en zag hoe haar bloed zich eerst waterig over haar enkel verspreidde en haar toen stilletjes, in dunne rode sliertjes, verliet.

Het zou fijn zijn om Jon nu te kunnen roepen. Of, beter nog, Papa. Zij zouden aan al dit oplossen aan einde kunnen maken. Hun wereld was zo tastbaar en zo vast. Ook het hout van het garnalennet voelde opeens prettig en geruststellend echt. Ze vouwde ook haar andere hand om de steel en merkte blij dat haar handen en haar armen de juiste bewegingen nog kenden.

Ze viste garnalen tot de emmer bijna vol was en de zon tot net iets boven de horizon was gedaald. Als Gene Zijde nou toch eens daar was... Ze legde het net naast de emmer op het zand en liep opnieuw de zee in.

Ze had al zo lang in het koude water gestaan dat haar benen en de zee één leken. Toen het water boven haar middel kwam stokte haar adem even, maar de kou wende snel en een

steeds groter deel van haar leek samen te vloeien met de zee, erin op te lossen. In de verte, op de grens van Gene Zijde, kleurde het water rood.

De namiddag voelde treurig maar tegelijk oneindig teder. Met een glimlach liet ze haar ogen ronddwalen. Van Gene Zijde over het water naar de baai waaraan Hondarribia lag. Langs de rotsen omhoog naar hun arme, ontzielde huisje. Van de hemel waar meeuwen kalm en onbewogen op de wind zeilden naar het strand dat bezaaid was met haar onzichtbaar geworden sporen.

Het strand. Ze draaide haar hoofd wat terug en keek opnieuw. Dichtbij de rotsen stak iets in het zand. Het blikkerde in de zon. Een zwaard? Een staf?

Het water dat al tot haar schouders kwam voelde plotseling koud. Ik word gezien, dacht ze opeens. Twee heldere ogen leken zich in haar rug te boren. Ze keek verwonderd om en zag een grote golf aankomen. Hij spoelde over haar heen en tilde haar van de grond. Toen ze weer boven kwam zocht ze het strand af. Ja, daar, het was er nog. Dicht bij de stenen waar ooit de Ierse visser had gelegen.

Na de kou van de zee was de ondergaande zon nog aangenaam warm. Een zacht briesje streelde haar huid. Ze pakte de emmer en het net en liep langzaam in de richting van het zwaard. Het bleek een stuk rondhout te zijn, glanzend gelakt, met een versplinterd einde. Ze trok het uit het zand en ging op een grote steen zitten, het glanzende stuk hout in haar opgeheven rechterhand, en grinnikte een beetje.

Ooit zal ik dit aan Padje vertellen, dacht ze. Als ik haar kom halen om samen met mij in het lege huis van Maria Xarra te gaan wonen. Misschien kan ik het morgen al aan Salazar vertellen, als hij nog niet vertrokken is. En als hij toch al weg is, dan gebruik ik het geld van de garnalen om hem achterna te reizen naar Pasaia, Renteria of San Sebastian, zover als nodig is. Ze keek naar de schram op haar enkel die zich vanzelf had gesloten en dacht: ik ben niet opgelost, ik leef. Alles is nog mogelijk.

Garnalen

De volgende ochtend zat ze al vroeg buiten .

‘Kom maar,’ zei ze tegen de kippen. ‘Scharrel maar even rond, jullie moeten straks nog lang genoeg in die krat zitten.’

De zon was nog maar net op en de bergen in de verte waren gehuld in mist. Terwijl ze, zittend op de lege krat, de gekookte garnalen ontdeed van hun harde huid keek ze rond: niet langer verdrietig, hoogstens wat weemoedig, alsof ze afscheid ging nemen van een goede vriend die ze ongetwijfeld terug zou zien en zelfs als dat niet zo was, dan nog zouden ze voor altijd vrienden zijn.

Voor het eerst sinds dagen had Valle haar die nacht niet bezocht. Valle niet, Becerra niet, niemand. Eindelijk had ze weer goed geslapen. Ze voelde zich sterk en ze wist dat ze de juiste beslissing had genomen.

Ik zal een brief achterlaten voor Jon, dacht ze. Hij kan hem wel niet lezen, maar dan gaat hij er wel mee naar Vader Antonio. En natuurlijk zal ik Vader Antonio zelf ook van mijn plannen vertellen. En Tio Pepe.

Wat zal ik meenemen?

Alleen wat kleren en de kippen, besloot ze. Al bijna een jaar heb ik geleefd met bijna niets. Geen geld, geen kleren. Het is zoals Moeder Antonia zei: Kijk naar de vogelen des hemels: ze zaaien en ze maaien niet, ze verzamelen geen voedsel in schuren, en toch voedt de hemelse vader hen. Ooit heeft God gezegd: Er zij Maite. Dat ik ben zoals ik ben, dat is voor hem voldoende. Waarover zou ik me dan nog zorgen maken?

De garnalen waren gepeld. Ze ging naar binnen om de tas van zeildoek te halen waarin ze vroeger brood meenam naar het strand en dacht, toen ze de deur achter zich dicht trok: misschien is dit de allerlaatste keer. Ze sloot de luiken. Borg de ladder op. Harkte zelfs het plaatsje tussen het huis en het kippenhok nog aan. Liep door wat eens haar groentetuin was zonder de pad met zijn koperen ogen te zien.

Ik zal straks naar je zwaaien, huis.

Het huis leek opeens niet meer totaal ontzield. Het legde een schuchtere hand op haar hart en herinnerde haar aan het vele dat ze samen hadden gedeeld. Het fluisterde haar bezorgd

toe wat er allemaal wel niet mis kon gaan op haar tocht. Ze luisterde er naar met weemoed en vertedering, wetend dat ook het huis beseftte dat hun afscheid onontkoombaar was.

Nu moest ze alleen de kippen nog vangen. Lola fladderde met veel misbaar weg zodra ze haar hand uitstak.

‘Het is precies zoals ze zei.’

Haar hand bleef stil in de lucht hangen. Nee, toch niet. Het moest de zee zijn geweest, de wind, Padjes mompelende gekakel.

‘Het pad, het huisje, de zee, alles. Kom, laten we nu dan maar teruggaan.’

Maite voelde zich opeens duizelig. Die stem... Kwamen de dromen nu al bij klaarlichte dag?

Bevend liep ze terug naar de krat en liet zich erop neerzakken.

Er liep opeens een traan over haar wang. En nog een, weer een.

Ik huil, dacht ze verwonderd. Ik huil, voor het eerst in mijn leven. Het kriebelde een beetje, vooral toen de eerste druppel haar bovenlip had bereikt en toen samensmolt met de vochtigheid van haar mond. Warm, zout water proefde ze.

‘Wil je niet even binnenkijken? Misschien is er iets... Een aandenken of zo.’

Ze schoot overeind. Er was dus écht een stem... Maar geen bekende.

‘Je ziet toch dat het huis verlaten is?’

Nee, toch niet. Te mat. Te moedeloos. Te oud.

‘Hebben we daar dan dat hele eind voor gelopen?’

In de onbekende stem klonk ergernis, maar ook vertwijfeling.

Maite zat nog steeds doodstil. Alleen de druppels stroomden, steeds sneller, alsof al het gemis opeens vloeibaar was geworden.

‘Kom nou maar,’ zei de eerste stem, de bedrieglijke, weer. ‘We hebben nog een lange reis voor de boeg.’

Waarop de andere, de onbekende, zuchtend antwoordde: ‘Wat je wilt, Tomas, wat je wilt.’

En dat was het moment dat de krat omviel en alle garnalen, de oogst van een bewogen dag vissen, terechtkwamen in het zand. Padjé, Lola en de zusters vlogen er kakelend op af.